MARIUS TUPAN
marmura neagra
ROMAN
CR
CARTEA ROMÂNEASCĂ

MARIUS TUPAN ● MARMURĂ NEAGRĂ

MARIUS TUPAN

MARMURĂ NEAGRĂ

roman

CARTEA ROMÂNEASCĂ
1989

Coperta de C. Grigoriu

ISBN 973-23-0120-1

PARTEA ÎNTÎI

CAPITOLUL I

Dona îi luă degetele în palma stîngă şi i le mîngîie cu dreapta. Spre deosebire de ale sale, negre, crăpate, degetele fetei erau albe, lungi şi aproape transparente. Parcă şi sîngele se retrăsese vremelnic din ele. Îi cercetă apoi adînciturile, inelele, unghiile, toată mîna. Rămase multe secunde fără să clipească. Lăcrimioara părea să fie ocheanul prin care putea privi neamul ursit doar să scormonească pămîntul şi să curme viaţa nefericitelor animale, a acelor vietăţi ce le semănau atît de mult, robi, în aceeaşi măsură, ai gurii şi-ai prăsirii.

Mult mai umblase femeia pe la doctori, pe la babe ca să rămînă grea. Cheltuise o groază de bani, dar fără vreun folos. Pe la treizeci şi trei de ani, cînd îşi pierduse orice nădejde, o apucaseră greţurile. Zile la rînd, în vreme ce Mitriţă, bărbatul ei, era plecat la slujbă, bocise de una singură, de teamă că i s-au terminat zilele. Sub ameninţarea Celei cu coasa, alergase la verişoara ei să se jelească. Plimbîndu-şi îmfumurată pîntecele roditor prin ograda plină de orătănii, Filareta rîsese de temerile ei, de parcă necuratul îi încurcase minţile.

„Păi asta-i veste mare, văruică ! Ţi-a pus Al de Sus mîna pe pîntec !“

Nicicînd în viaţa ei nu fusese Dona mai ameţită de semnul victoriei. Acum, cînd Geanta găsise în palma Lăcrimioarei semnele măririi, i se părea că le este dat prea mult, că soarta se arată ca un lanţ de amăgiri. Cum adică să nu le semene părinţilor ? Rodul cui era ? Nu cumva, dacă se ivise atît de tîrziu pe lume, avea o altă noimă decît ceilalţi copii ?

Donei îi era foarte greu să se obişnuiască cu prezicerile vrăjitoarei căci aici, în cătun, cine mai putea ghici ce va aduce ziua de mîine, încotro se îndreaptă Ursuleasca şi ce întîmplări o va mai răscoli ? Ea se mai încredea încă în ceea ce-i lăsaseră ai ei moştenire : o fire tare, o sănătate puternică, o voinţă de fier. Cît erau zdraveni pe picioarele lor nu trebuiau să facă umbră pămîntului degeaba şi cînd se ivea primul semn al petrecerii lor în cealaltă lume ruşinos ar fi fost să bocească. Noroc că la ei în viţă sfîrşitul era o întîmplare atît de firească, încît pizmaşii se întrebau : sub ce stea-s născuţi, cine-i cheamă dincolo în plină putere, aproape pe nesimţite, fără a-i chinui şi a-i sili să fie la mila altora ? !

Să fi apărut Lăcrimioara ca primul semn al slăbiciunii de care începea să dea dovadă şi neamul lor ? Oare fata era o sămînţă rătăcită, care n-ar fi trebuit să încolţească ?

Dona auzise că scrisa fiecăruia se arată pe frunte dar, oricît zăbovea in faţa Lăcrămioarei, tot nu era în stare să-i ghicească soarta. Geanta, vrăjitoarea, nu de frunte avusese nevoie cînd o prinsese în laţ, ci de palma fetei, în care citise ca într-o carte :

„Fetele mele, te-aşteaptă o comoară mîndră şi grea de n-ai s-o poci duce. Ptii, drace, da' aşa noroc n-am mai văzut de cînd muma m-o făcut !"

De puţine ori se înşelase Geanta. Cu vreo douăzeci şi ceva de ani în urmă citise în palma lui Uicagheorghe un omor şi-acesta se făptuise atît de repede, că-i amuţise pînă şi pe cei mai înverşunaţi defăimători ai vrăjitoarei. Nimeni n-avea să se mai întrebe vreodată, cum se întîmplă de obicei în astfel de cazuri, cînd moartea e necruţătoare, dacă nefericitul, înnebunitul şi blîndul croitor Uicagheorghe — că era un om să-l pui la rană — avusese dinainte în el gustul vărsării de sînge ori gîndul vîrît de Geanta în cap îl zăpăcise într-atîta încît trebuise să lovească pentru a se linişti.

Uluitoare fusese tălmăcirea sorţii uneia din fetele Fîntîneanu : ghicitoarea îi prezisese moartea prin înec, la o vîrstă fragedă, şi, într-adevăr, nouă ani mai tîrziu, fata avea să sfîrşească în Matca înspumată, singurul pîrîu care tăia Ursuleasca pe din două. Nici pe Petria Blidăreanu n-o cruţase Geanta :

„O să-ţi îngropi pe rînd omul, fata şi băiatul şi-ai să-ţi dai duhul răpede, că la tine scrisa e tare încurcată."

Spaima ce-avea s-o cuprindă pe Petria o dusese pînă-n pragul nebuniei şi, împotriva prezicerilor, era cît pe-aci să dea ea, cea dintîi, ortul popii. Moartea la scurt timp a bărbatului, urmată la cîteva luni de a odraslelor, o îndîrjise într-atît, încît jurase să se ia de piept cu Dumnezeu şi căutase prietenia vrăjitoarei pentru a-i smulge tainele. Voia să se răzbune pe toată lumea. Ar fi fost fericită dacă şi alţii, asemenea ei, ar fi ştiut cu un ceas mai devreme ce-i aşteaptă. Numai că Geanta nu se lăsase păcălită nici cu borangicurile şi nici cu cămăşile de marchizet aduse de ea şi nu fiindcă bănuise ce-avea de gînd să facă năpăstuita.

Jurîndu-i război Gentei, Petria încercase în mai multe rînduri să-i facă de petrecanie. N-avea de unde să ştie că eşecurile ei vor spori şi mai mult faima vrăjitoarei. Unii îi atribuiau chiar un teritoriu numai al ei, dincolo de hotarele cătunului, unde s-ar afla stafii, strigoi, încornoraţi care dau adesea tîrcoale Ursulească pentru a le încurca vieţile, nu tocmai sigure. Aşa se făcea că resemnarea şi îndărătnicia celor de-aici nu mai mişcau pe nimeni. Pînă şi autorităţile din Domneşti, preocupate să limiteze tulburările locale, îi lăsau în voia lor, convinse fiind că nu se vor ivi necazuri într-un tărîm doldora de asemenea practici, unde trăiesc oameni care mai cred în ele. Tăcerea celor mari, ca şi teama celor mici o făceau pe Geanta să se simtă în apele ei. Ba mai mult, cînd cineva strîmba din nas şi lăsa a înţelege că va găsi ac de cojocul ei, vrăjitoarea bolborosea ca un curcan.

„Pe mine nu mă stîrpeşte nici buba rea şi nici braţul cuiva, că sînt însămnată. Numa de se va arăta una mai ştiutoare decît mine, atuncea îmi voi pune sîngură capăt zilelor."

Aruncate sfidător, vorbele astea stinseseră şi ultimele cîrteli, fiindcă mai erau cîţiva oameni care, aidoma Petriei, jinduiau să nimicească piaza rea a cătunului. Înţelepţii o ocoleau şi numai cei care-i cădeau în năvoade îi aruncau gologani şi merinde. Nu pentru a-şi afla predestinarea, ci numai ca să-i închidă gura, căci nimeni nu voia să mai sufere înainte de vreme din pricina ei.

Greu mai putea fi îmblînzit sufletul vrăjitoarei ! Geanta simţea nevoia să-i arate pe nepricopsiţi cu degetul, fără să se îndure de necazul ce li-l aducea.

Deşi fusese prevenită de toate netrebniciile vrăjitoarei, Lăcrimioara n-o ocolise.

— De unde zicea Geanta că îţi vine norocul ? o întrebă cu voce sugrumată Dona, pe Lăcrimioara.

Totu-i păru alb, nescris, pînă cînd, deodată, descoperi şi ea în palma fetei de parcă ar fi împrumutat ochii vrăjitoarei, linii şi punctişoare, triunghiuri, cruciuliţe şi ferestre, un adevărat păienjeniş în jurul umflăturilor. Deci ăsta-i *scrisul*, îşi zise, simţind cum îi ard obrajii.

— Cum de unde ? De la cap, răspunse cu întîrziere fata.

— De la cap, deci... murmură mama, ca şi cînd în clipa aceea i se deschideau ochii.

Îşi cercetă odrasla din creştet în călcîie şi privirea îi alerga neliniştită, ca şi cînd nu şi-o mai putea ţine sub control.

— Ce ţi-e şi cu capul ăsta ! bîigui ea. Să se arate pînă şi-n palmă. La altele de unde vine norocul ?

Prea puţin interesată de tot ce se urzea în jurul ei, Lăcrimioara ridică din umeri plictisită. Refuzul ei de a tăifăsui o mînie adînc pe Dona. Cît de mult o dorise, cît ar fi vrut să-i semene şi, iată, observa de la o zi la alta că-i va ascunde multe. Cu fiecare răspuns în doi peri, cu fiecare tăcere în care se ascundea, fata părea să se îndepărteze de ei, frămîntînd în ea însăşi ceva, niciodată nu se putea şti ce anume. Dona îşi dădea seama că de vină erau nu numai întîlnirea Lăcrimioarei cu Geanta, ci şi firea închisă a fetei. Unde era vîna lor de femei haitoşe şi gureşe, în stare să sfarme piatra în palme ori să zvîrle noroi în ochii celor care s-ar fi legat de ele ? Unde erau sîngele lor clocotitor şi chipurile aspre ? Oare Lăcrimioarei ce-i curgea în vine ? Apa ştiubeielor stătute, spuma Mătcii potolite ori livejul cu care se hrăneau la vreme de cumpănă sărăntocii cătunului ! Poate să fi avut dreptate şi Tilică Bratosin, bărbatul Filaretei :

„Bucură-te, că, neatinsă de Mitriţă, ai purtat şi tu harul Domnului în pîntece, ca Fecioara Maria. Nu te

aştepta acum să-ţi mai şi semene ! Ţi-ajunge că-i în grădina ta !"

Dar cîte nu trăncăneau oamenii cînd un copil apare mai tîrziu în viaţa unei familii ! Dacă ar fi fost întrebaţi, ar fi avut fiecare tălmăcirile sale. Vorbele lui Tilică aveau însă un tîlc al lor, nu departe de al vrăjitoarei. „Ce comoară să fie, că în pămînt nu mai sînt căldări de aur, iar, de le-am dibui, ar fi musai să le predăm. Neamurile toate au rămas aici, ca şi noi, toacă pe vătrai, palate nu avem, banii de i-am cîştiga pe daiboj, tot nu ne-ar fi de vreo folosinţă. Bogăţia ! Mîinile şi-atît. Dar mîinile Lăcrimioarei sînt de ceară, moi, reci, fără viaţă."

— A, ştiu, îşi răspunse Dona, umflîndu-şi pieptul, comoara ta vine de la cinste... Păi sigur, mamă, aruncă ea priviri pline de mîndrie către odraslă, toate muierile din neamul nostru au fost de fală, iar de a îndrăznit cineva să tragă de ele, l-au atins peste rît, de i-a sărit livejul. Aşa ni s-a dus vestea că sîntem muierile dracului.

Închise ochii şi pluti cîteva clipe într-un tărîm ce-o absorbea ori de cîte ori era vizitată de o veste bună. Undeva, dincolo de această lume, plină de vrajbe, acolo unde întindeai mîna şi luai ceea ce îţi doreai, fără să dai ceva la schimb. Deşi întremată de ademenitoarele năluci, continuă cu o voce scăzută, de parcă s-ar fi aflat la mărturisire în faţa preotului.

— Dar eu mă căiesc : nu merita să-mi închid viaţa pentru mototolul de Mitriţă. Se mîndreşte el cu mine, c-am ştiut să-mi port cinstea şi nu i-am pătat obrazul, da' care-i mulţumirea mea ? Am rămas o proastă fără să ştiu şi io ce se mai oarde prin lume. El ia trinul, merge la Domneşti, coboară, se vîră în atelier, vorbeşte de una, de alta, îi trece vremea repede, iar cînd vine acasă stă ca mutul ori mormăie, de nu înţeleg nimic. De ce, fato, de ce ?

Lăcrimioara o cercetă cu ochii ei cenuşii, aproape spălăciţi. Nu era pentru prima oară cînd Dona cădea în astfel de bălmăjeli, cam aceleaşi de fiecare dată. Se potolea numai dacă te prefăceai că o asculţi. De data asta, Lăcrimioara trecu de partea tatălui.

— Întotdeauna ai ce ai cu el. Uşor o fi să te trezeşti aşa de dimineaţă şi să alergi după *Ciont* ?

— Mare scofală ! ? Altceva ce face ? Lucră espre unde-i uşor, să nu sară şi el din salar nici măcar cu o sută, să mai lomim şi noi un leau, să ne mai acoperim pîrdalnicele de nevoi. Casa-i groapă, mamă, dar dacă n-aş fi io să mă zbat, ar curge trenţele pe tine. Aşa a fost ursoaica mea, să n-am o ţîră de linişte, să pui şi io capul sara fără să mă frămînt. Şi drept mulţumire, cînd vine în bătătură, în loc să mă întrebe cum îi muiere, ce te mai doare, avem gaz, avem sare, se uită după bucături, pune tăciunele în gură şi, ţîşti în pat. E de basme, nu alta. Că aş mai vrea şi io o mîngîiere, că de aia se ia muierea cu omul, să-şi spună necazurile unul la altul, să se sfătuiască la nevoie şi cîte helea...

Trase perdeaua la geam, fiindcă se şi înserase, mută sacsiile cu muşcate, cum obişnuia de fiecare dată cînd o potopeau gîndurile negre, aprinse lampa şi se trînti iarăşi pe scaun. O pală de vînt mişcă fereastra întredeschisă, făcînd să tremure perdeaua. Odată cu ea pătrunseră în odaie şi boncăniturile cerbului ce se răzleţise prin apropiere. În loc s-o liniştească, fiindcă-i amintea de tinereţe, cînd băieţii roiau fără astîmpăr în jurul ei, întrecîndu-se în a-i încălzi auzul cu tot felul de vorbe duioase, cerbul o înverşuna de data asta.

— Ce tot bîzgăleşti căietele ! îşi vărsă focul pe Lăcrimioara, cînd fata se apucă să-şi facă lecţiile. La noi ştii cum e, intri în jug — te hrăneşti, stai momîie deoparte — posteşti toată viaţa. Mie mi-a plăcut să nu duc lipsă, să am tot ce-mi trebuie, că de aia mă duşmănesc putorile din Ursuleasca, sînt bătătarnică, halapă de muncă, fac pe dracu în patru şi agonisesc. Dar s-au cam dus anii cei buni, mi-s cam slăbite puterile. Nu mă las io, că te am şi pe tine, iar de nu te-aş avea, aş fugi la capătul pămîntului, să nu-mi mai dea nimeni de urmă.

Chiar atunci se auzi poarta.

— Vine !... Noi stăm la taină şi mîncarea nu-i încălzită, ligheanul cu apă nu-i pe foc !...

Alergă să-şi întîmpine bărbatul, dar afară dădu cu ochii de o mogîldeaţă care dispăru imediat. Speriată, femeia scoase un ţipăt cît o ţinea gura şi, cînd Lăcrimioara sări să-i dea ajutor, se izbiră în prag una de alta, ca două vietăţi oarbe.

— Nemernica ! După ce te-a prins în laţ, acum ne dă tîrcoale.

— Cine ?

— Geanta, cine alta ? ! Că-n întuneric ia chip de urs, de cîine, de animal şi nu de om.

— Acum ce era ? întrebă, amuzată, Lăcrimioara.

Dona îi aruncă o privire aspră.

— Ca dracu era, cum să fie !

— A, era în pielea ei, chicoti fata. Puteai s-o inviţi la masă...

Curajul Lăcrimioarei avu un efect binefăcător asupra mamei. Se întinse pe pat şi rămase aşa cîteva clipe.

— Potriveşte şi tu lamba aia, că prea filează ! îi ceru într-un tîrziu. Iote, cum vine noaptea parcă nu mai sînt stăpînă pe mine. Şi vezi şi tu că am de ce. Dacă mă lasă gîndurile, apare Geanta...

— În pace n-ai fost tu niciodată.

— Dar mă lasă Mitriţă ? Cînd nu-şi pierde vremea prin cătun, îşi zgîieşte ochii pe fereastră ori stă cu ei în tavan şi oftează. Ce-am fi făcut noi, fato, de ne-am fi pus mîinile în cruce, aşteptînd să ne cadă de sus ! Dacă nu dai din ele, nu-ţi pică de nicăieri, că mintea ne-a fost dată, da' bucătura nu ţi-o bagă nimeni în gură. Trebe mai întîi s-o agoniseşti. În vremuri din astea e tot mai greu. Toate se adună cu sudoare. Ce-şi zîc unii : de ce să mai creştem atîtea dobitoace dacă se pune impozitul pe capul lor ? Ce ne pasă nouă de esportul statului ! Mare scumpete e în furaje, păşunile sînt rare. Ursuleştenii şi-au făcut o socoteală : munceşti mai puţîn, mănînci mai puţîn. Dracul să-i pieptăne pe toţi, socoteala asta e boală curată. Că nici o boală nu-i prea grea ca trîndăveala. Te-a prins o dată, nu te mai lasă din gheare. La noi în neam şi mama şi bunica şi străbunica au văzut altfel treaba. Cînd momîrlanii s-au tot înghesuit pe malul apei, prin văi şi ogaşe, să nu-i bată vîntul, noi am rămas pe colina asta fără să dăm înapoi, arătînd tuturor cît sîntem de ghizdavi. Grijile şi nevoile ne-au întărit şi mîndria noastră a fost că n-am stat la mila nimănui. Cum se lungeşte iarna, cum apar putorile şi încep să cerşească. Io nu le las să scîncească şi le ajutur cu ce am, da' le trec

într-un căiet, fiindcă plata o cer vara, la munca pămîntului. Iote așa îmi fac înaintea altora treburile și lor nu le cade bine la burtă, da ei tac și înghit, fiindcă iar le vine roaga la iarnă și dacă au strîmbat din nas, li s-a dus tainul. Pămîntul pe-aici nu e mare scofală, dă și el cît poate, da dacă-l întorci la vreme și-l îngrași cu bălegar, e și el mai voios, nu te lasă flămînd. Chiar dacă nu-l îngrijești, bălăriile și boziile năpădesc peste tot, însă e vestit și pentru lanurile de cînepă. Ce funii se împleteau cîndva pe la noi, ce mîndreți de cergi și ce pînză se mai țeseau ! Oamenii sînt așa cum îi vezi : se cam uită cu ochii după soare. Că și vacile erau de pomină în Ursuleasca. După atîtea secete, da' mai încales după cea de anul trecut, cei care le prinseseră ruda s-au grăbit să scape de ele, să le închirieze la ăi mai avuți, să le împingă în păduri, să le vîndă, care mai erau de doamne ajută, fiindcă pe slăbănoage nu le ia nici statul, fiindcă și pentru tăiere și pentru esport au nevoie de carne nu de piele și de oase. Io am pus mereu de o parte nutreț și n-am dus lipsă niciodată. Vaci ca ale noastre nu sînt pe toate drumurile, că vacile ne-au fost nădejdea la muncă, la brînză, la jug. Asta-i cătun de vaci, fata mea, dar vacile mele sînt cele mai mîndre de pe aici, că le port ca pe niște muieri : le țesăl, le îngrijesc, le îndop cu huroaie și cu tot ce le trebe. Cum o mierlește cineva, neamurile lui la mine aleargă. Vacile noastre știu sama acum, și cînd văd lume multă după ele, de-a dreptul în cimitir o țin. Ce-au început să mai curgă morții în Ursuleasca, de la o vreme ! Mai ceva ca în război. Parcă e cineva sub pămînt care-i cheamă și ei se duc acolo, că-i alt trai. Nu-l îngropi pe unul, c-o ia din loc altul. Cine a avut noroc s-a dus de-aici, dacă nu în pămînt, la oraș, unde lucră mai puțin, unde vede mai multe cu scamatori și animale ba mai ascultă niște lăutari, ba mai pierde vremea prin grădini, c-așa-i bine să păcălești cățeaua asta de inimă, s-o minți cu de toate și să nu simți cum te treci.

— Cu cine tot vorbești, mamă ?

— Iote și io cu mine, că m-am împărțît în două, să-mi spun durerile, că voi n-aveți vreme de ascultat. Tu stai cu nasul în cărți, Mormăilă ăla cucăie ca o cloță pe ouă, iar la alții cum să le spun năcazurile !... Io cu ai mei, cu

ai căşii vreau să mă sfădesc, ca să-mi amărăsc zilele mai repede, dar n-am noroace, fato, că mi le-au mîncat porcii...

Se auzi iar poarta şi Dona ciuli urechile, dar de data asta nu se mai grăbi să iasă afară.

— E tata ! I-auzi ce mărunt calcă !

— Dă fuguţa şi deschide-i, că mie mi s-a urît atîţia ani de strajă lîngă el. Sara aşteaptă-l, dimineaţa trage de el să nu piardă *Ciontul*, că doarme buştean, pune-i mîncare în traistă, scoate-i izîna din bulendre, dezleagă-i limba că-i mereu înnodată...

Nu termină ce-avea de spus, că uşa pocni ca o nucă sub picior şi-n chenarul ei se ivi chipul măsliniu, turtit al bărbatului. Din tinereţe Dona observase la Mitriţă ochii aşezaţi anapoda în cap, unul prea sus, muşcînd din tîmplă, celălalt hăt departe, spre vîrful nasului, gura strîmbă şi puţinătatea bărbiei, dar acum, poate şi din cauza atîtor gînduri ce şi le făcuse, le vedea pe toate mărite, umflate, încît o clipă crezu că-n odaia lor apăruse pocitania care dădea tîrcoale casei. Se apropie de bărbat şi-i smulse basca din cap.

— Ţi-am spus să arunci cotovaia asta, că te aranjează ca pe naiba... Nişte coarne ţi-ar mai trebui !...

Sfori nevăzute traseră de buzele bărbatului şi zîmbetul îi spori urîţenia ; dar el nu îngăimă ceva care să o potolească. Dona crezu că pricina tăcerii bărbatului era prezenţa Lăcrămioarei.

— Dar ce tot moşmondeşti tu, acolo ? Du-te la tine în hodaie, că avem şi noi atîtea să ne spunem !...

Imediat ce dispăru Lăcrămioara, Dona făcu doi paşi spre Mitriţă, cu gîndul să-i tragă cizmele din picioare, aşa cum obişnuia în fiecare seară, dar, în clipa următoare, rămase încremenită. Îşi apără apoi nările, ochii şi-n cele din urmă alergă la fereastră să o deschidă.

— Tu nu te poţi ţine mai departe de ei ! De cîte ori trebe să-ţi mai spun ? Nu-mi ajunge cît trudesc de cad frîntă sara ?

— Parcă n-ai şti ce zace în *Ciont ? !*

— De ce tăceţi ca ăla în vrej voi ăştia ăi mai acătării ? Luaţi-i frate, la rost că n-a ajuns trinul o cocină !

— Înveţi ursul bătrîn să joace.

— Să joace, dacă a încăput pe mîna ursarilor. Că de aia înaintează lumea, să sfîrşim cu mizeria şi murdăria. Să ne cilivizăm...

— Hodoronc-tronc ! Altceva mai bun de făcut nu am...

— Aşa eşti tu de cînd te ştiu : nu-mi bag nasul unde nu-mi fierbe oala ! Taci, taci chiar şi-atunci cînd te calcă un prost pe bătături.

— Cîinii latră, caravana trece !

— Păi cînii te mîncau fără mine !

— Uitasem că tu eşti mai arţăgoasă decît ei...

Dona îi smulse cizmele, gata să-i facă răni în călcîie.

— Te plîngi de mine, hai, tocma de mine care îmi fac loc cu gura ca să vă fie şi vouă bine ! Ce proastă am fost că m-am luat după mama şi te-am adus pe averea mea ! Dacă ar mai trebui s-o fac o dată, ţi-aş întoarce spatele şi aş alerga unde aş vedea cu ochii, să nu mai dau nimănui socoteală.

Mitriţă n-o mai asculta. După ce-şi aruncă flanelul pe un scaun trecu în dreptul ferestrei. Întunericul de catran căzuse de mult peste Ursuleasca. Lui îi plăcea adesea să rămînă aşa, cu privirile înfipte în beznă, minute în şir, tăcut, smerit, murmurînd în sine o rugăciune. Rătăcirea lui o făcu pe Dona să fiarbă.

— Tu, omule, tot nu ai nimic să-mi spui ?

— Ce să-ţi spun ? vorbi el în şoaptă, fără a-i arunca o privire.

— Orice. Că io stau aici singură pe colină ca un cuc şi trag în jug şi nimenea nu-mi spune o vorbă. Cum vine toamna şi se mititelează ziua, înnebunesc aşteptîndu-te. Iar cînd apari talap-talap, iei poziţiia mutului, faci pe ostenitul, nu-mi spui şi mie ce se mai oarde prin lumea mare. De ce mă laşi, mă, să ascult numa boncăluitul dihăniilor ?

Strîmbătura lui silnică îi opri turuiala. Prinzînd clipa de răgaz, Mitriţă trecu în hogeag, se schimbă, reveni şi, imediat ce-şi vîrî mîinile în ligheanul cu apă, începu să mormăie. Ştiind ce-l nemulţumea, Dona rînji.

— Iote ce păţăşti dacă de mine nu-ţi mai arde ! Să te mai speli şi tu cu apă rece, că poate aşa te-oi mai trezi. Aia caldă te fleşcăie, de nu mai eşti bun de nimic.

Într-adevăr, Mitriță se trezise de-a binelea. Dar pricina nu era numai apa rece, ci și gîndurile care-i sporiseră, acum, cînd urma să se culce. Peste glasul Donei năvăleau veștile ciontiștilor, zvonurile alarmante ale celor din ateliere. Capitala dăduse tonul, cîteva orașe mari nu rămăseseră nici ele datoare stăpînirii, în alte părți mișcările erau gata să izbucnească. Domneștii fierbeau încă la un foc de jar. Se lansaseră deja ideile cu privire la încetarea lucrului, la o răfuială cu vinovații dar, deocamdată, nimeni nu ridicase capul, așteptînd, probabil, o slăbire a pazei. Avertizată de tulburările din alte regiuni, stăpînirea din Domnești ceruse ajutorul garnizoanei de grăniceri, militarii își făceau deja de lucru pe la porțile atelierelor, comandanții lor erau zăriți mai des prin birouri, în vreme ce pe apă pluteau mai multe bărci, fie cu civili, fie cu oameni în uniforme, zi și noapte, în larg și la mal, semnalîndu-și plini de importanță prezența. Dar nu numai atît. Se făcuseră deja promisiuni, care nu se onoraseră încă, se vînturaseră tot felul de zvonuri care avertizau că se vor închide atelierele dacă revolta surdă va continua. Dar cîte nu purtau pe buze cei plătiți special să intimideze opozanții ! Cu toată vînzoleala care se iscase acolo, Mitriță nu descifra exact dimensiunile tulburării, fiindcă nimeni nu-l luase în calcul, știindu-l cîte parale face. Tocmai înlăturarea lui din comitetele care se creaseră în cel mai mare secret îl supăra acum. Nu că ar fi ținut să primească valul în piept — oricum, la o înfruntare cu armata, plăteau în același fel toți — dar voia să știe și el cu un ceas mai devreme ce urma să se întîmple.

Cînd Dona crezu că bărbatul ei se va vîrî sub pătură și-și va încheia ziua cu obișnuita-i urare de „Noapte bună !“, se pomeni mitraliată de cuvintele lui încurcate, fără vreo legătură cu ceea ce discutau ei de obicei. Ai fi zis, ascultîndu-l, că Mitriță stîrnise un lan de vedenii și că în curînd o va lua de-a binelea razna. Deși habar n-avea ce spune bărbatul ei, Dona se îmbujoră la chip, fiindcă omului i se dezlegase limba, chiar dacă acum debita numai bazaconii.

— Ei, vezi că se poate ! Cînd te-aud boscorodind, îmi mai vine și mie să trăiesc.

Încurajarea Donei nu rămase fără efect. Bărbatul se ghemui în vîrful patului, își îmbrățișă genunchii și, de data asta, glăsui ceva mai limpede :

— Se îngroașă gluma, muiere ! Lumea pe la oraș e în fierbere, nu mai știe dreapta ce-i în stare să facă stînga.

— Foarte bine ! îl acompanie mecanic Dona. Dacă toate ar fi în bună regulă, ar cucăi cu toți ca pe la noi, prin cătun. Trîndăveala nu-i nicăierea de fală, dacă nu-ți otrăvești sufletul, îți amorțește atuncea oasele.

— Parcă de florile mărului a intrat dihonia printre ai noștri !

— De s-ar trezi și ursuleștenii, doamne, ce mai treabă am face și n-am mai fi de rîsul lumii.

— Tot nu m-ai înțeles.

— O fi la voi, în Domnești, lumea mai brează ! Mira-m-aș ! Pe pămînturile astea beteșugurile s-au purtat din tată în fiu și n-o să mă faci să cred că se vor schimba vreodată. Nici un stăpîn, nici un guvern n-o să-i scoată pe dunărenii noștri din boii lor.

Mitriță rămase cu privirea agățată de colțul ferestrei.

— N-o să-i scoată dar nici n-o să-i bage unde vor ei. Chiar dacă ne arată mîța ca la niște șobolani.

— Cine-i mîța ? se interesă Dona.

— Grănicerii, pifanii, motorizații. Roiesc ca viespiile în oraș și pe la porțile atelierelor.

— S-or fi săturat și ei să tot trîndăvească prin căzărmi.

— Tu rîzi de mine ori te prefaci ? !

— Nu rîz, nu mă prefac, dar nici nu crez. A mai purtat Tilică ăla multe vorbe prin cătun, da' cine dă doi bani pe ele ? La coada trinului, unde cam stă de pomană, îți trec tot felul de prostii prin cap.

— Iote că de data asta au și-ale lui un chichirez. Cine merge pe ici, pe colo, vede bine că țara arde...

— Și Mormăilă al meu se pieptănă, îl întrerupse Dona, la fel de neîncrezătoare în temerile lui. În lipsă de altceva, oamenii trăncănesc.

— Nu-i cazul să rîdem, muiere. Ne-a atins și pe noi *criza !*

Ca toți oamenii lipsiți de instrucție, Dona rîse la auzul unui cuvînt pe care nu-l înțelegea.

— Ce-i aia *criză* ?

Adevărul era că nici Mitriță n-avea o idee prea limpede.

— Un fel de sărăcie, răspunse el.

Dona nu scăpa niciodată prilejul de a tuna împotriva cuiva, fie și a unor necunoscuți, și a face morală.

— Apăi meritau, că sărăcia asta stă în sînul oamenilor care se trag de la umbră la soare și se leagă numa de cei neharnici.

— Stăpînirea nu mai poate plăti la timp lefurile, că s-au încurcat ceva și pe la ea. Acolo sus.

— E musai să stea cocoțată ? Să coboare și să-i lase pe alții să ne poarte de grijă.

— Oricine ar veni acum, tot n-ar putea face mare brînză. Sîntem intrați rău în mocirlă. Cine ar îndrăzni să ne scoată, n-are cum să nu se murdărească și el.

— Atunci să plătească ăla care ne-a îmbrîncit acolo !

— Ușor de zis. Dar de făcut e greu al dracului, dacă nu chiar de neputut. Sîntem într-un an blestemat, muiere, 1933. Ziceau unii în *Ciont* că numărul ăsta 33 e cu necaz de cînd se știe lumea pe pămînt. La vîrsta asta au înnebunit unii și au înghițit gutuia alții, s-a ales praful de împărați și s-au dus de rîpă averi, a intrat vîrcolacul în soare și s-a scuturat pămîntul, au năvălit ploile și s-a întins pîrjolul.

— Știi că și Geanta bălmăjea ceva despre anii ăștia cu burțile supte ! își făcu cruce Dona. Mie mi-e teamă de ei mai încales cînd or să se umfle !...

— Prăpădenie mare ! Praful o să se aleagă. Da' de ce să ne tînguim noi acu pentru ce va fi, fiecare leat își poartă crucea lui ! Stăm prost cu visteria, fiindcă ne-a atins seceta de anul trecut. Țăranii nu mai sprijoană statul pentru vînzările de vite peste granița ca să se dreagă la chimir. Din vina lui, că nu mai au încredere în cît li se dă, dar și din cauza secetei, și-au cam alungat dobitoacele din bătătură, văzîndu-le cum crapă de foame. Care n-au fost vîndute pe te miri ce, au luat calea pădurii ori zac prin șanțuri, de le plîngi de milă. Nici stăpînirea n-a fost pregătită pentru cănunul ăla, că de-ar fi avut nutrețuri, ar fi intrat ea pe fir.

Dona îl măsură cu deznădejde.

— Mare nenorocire pe capul nostru : te-ai spurcat şi tu la politică !

— Stai tu o clipă că nu poţi să te dai în lături cînd te-atinge şi pe tine o treabă ! Ce zice statul : îmi dai, îţi dau, vrei să mă păcăleşti, să nu aştepţi laude de la mine. Acu mulţi s-au învăţat să dea cu gura, ca şi la atelierele noastre, şi de aia zîc că nu-i în regulă ceva.

— Ba este în regulă lenea noastră pe care nici Vlad Dracul n-a putut-o pune în ţeapă.

— A mai venit şi criza aia de la alţii !

— Lasă-mă cu criza sau cum îi mai zîce, mie să-mi spui drept, ce se petrece la voi în ateliere ?

— Adevărul-adevărat nu-l ştiu nici io, dar nu-i deloc bine. Ni s-a luat alocaţia de scumpete, or să umble şi la ajutoarele medicale, se vorbeşte că pe unii care cîrtesc îi mută în altă parte.

— Daracu, omule, n-ai fi şi tu pe tapet ?

— Parcă ei mai aleg cînd se inervează !

— Ba aleg ; grîul de neghină. Îi opresc pe cei mai buni şi mai lucrători. Tu, Mitriţă, te-au anunţat ceva de stai în pat ca o curcă plouată ? !

— Să-mi sară ochii dacă te mint : nu. Da' timpul e înainte.

Dona se duse în dreptul ferestrei. Sus, deasupra pădurii, o stea străluci intens, coborî în acoladă şi-apoi se stinse în hău. Era un semn că se va întîmpla ceva rău. Putea fi o moarte, un pripon, o boală care le vine de sus. Tulburată, se întoarse brusc spre bărbat.

— Ia sama şi vezi cum calci, doar avem de crescut o fată ! Şi mai bagă-ţi minţile în cap, că tocma acu ai luat şi tu cîmpii. De te vor arunca afară ca pe o măsea rea...

Bătu cu degetul în masă, îi cercetă chipul uşor ofilit. Nu mai era bărbatul de altădată nepăsător şi cu răbdare. În ochii lui citea îngrijorarea cum citea primăvara, în rodul pămîntului, abundenţa de struguri şi grîu. Dacă şi un leneş ca Mitriţă intrase la idei, însemna că la ateliere era forfotă mare. Deşi isca din orice gîlceava, de data asta simţea că trebuie să se apropie altfel de sufletul bărbatului. Coborî mai întîi în beci şi aduse o oală de vin, după care turnă în pahare.

— Na, să ne mai cinstim şi noi, că mila altora n-o mai putem aştepta. Grele vremuri, mă omule, am mai ajuns şi noi. Altădată erau clăci, muierile veneau la taină, praznicele erau praznice iar pomenile nu le mai sărea nimeni. Umblam de la unii la alţii, rîdeam, glumeam şi timpul trece fără cocoloaşe, iute, blînd şi te mîngîia la rană. Acu toate se tîrăsc mai greu. S-a înmulţît omenirea, da şi necazurile s-au înmulţît. Or avea şi ei dreptate, nu-i mai pot sătura pe toţi.

Purtat de gînduri aiurea, Mitriţă izbucni auzind ultimele cuvinte ale Donei :

— Dar n-o să le meargă ! avertiză el, izbind aerul cu pumnul. Nu pot să-şi bată joc de noi prea mult. Dacă am tăcut cu toţii şi am rîs de cei care s-au mai zbătut, iote unde am ajuns ! Ne ciuntesc ba una, ba alta...

— În sănătatea noastră ! încercă Dona să ureze pentru a-l scoate dintr-ale lui.

— Şi-n moartea...

Cuvîntul următor îi rămase în gît. Dar, numai după cîteva clipe muie glasul.

— S-ar putea să plătim cu sînge treaba asta.

Dona îl privi îngrijorată.

— Daracu, omule, da' ce te-a apucat aşa deodată ?

— Cînd cineva te atinge la mîncătoare, nu poţi să mai rabzi.

Dădu pe gît jumătate din licoare, se şterse la gură şi-şi fixă privirea crucişă în firida de deasupra sobei. Acolo se zăreau sticla cu gaz şi chibriturile.

— Ne-am strîns azi mai mulţi şi-am făcut o cruce în pămînt : cine atinge pe unul din noi, înseamnă că s-a legat de toţi. Va ieşi scandal mare.

Înţelegînd că nu era de glumit cu Mitriţă, Dona se întunecă încercînd să-şi închipuie ce li se putea întîmpla. Vieţuise atîta vreme cu el şi încă nu ştia ce-i poate capul. La început, crezuse că bărbatul ăsta avea, totuşi, o potrivească cu neamurile ei : trăia cu frică de Dumnezeu. Că aşa fusese şi ea crescută, să stea de o parte cînd sîngele se învolburează în alţii, să se împace cu soarta ce i-a fost dată, să nu rîvnească la bunul altuia. Dar parcă şi vremurile noi născuseră oamenii pe potriva lor. Ce se va întîmpla cu Mitriţă dacă va ieşi în faţă ? Va plăti pentru

nesupunere și foloasele, cîte se vor ivi, le vor trage alții. Din gînduri, trecu aproape pe nesimțite în vorbe.

— De cînd e lumea cîștigă numai cei care stau în umbră. Pentru numele lui Dumnezeu, stăi potolit, mulțumește-te cu ce ți se dă !

— Adică să-i las pe alții să-și bată joc de noi ? !

— La ce le folosește ?

— Iote așa să se creadă mai ghizdavi și să ne păcălească. E jale, Dona, cine scapă din vedere lupta, e călcat în picioare !

— Lasă-i pe alții să facă și lupta și politica și tot ce trebe dacă vor să nu li se mai audă de nume. Tu ai intrat într-un neam care a ocolit politica și nu i-a mers rău. Pe colina Mianca toți ai mei au avut gîndul numa la cîștigul cinstit.

— Trăind după cum au bătut vînturile.

— Dacă a ieșit banul, a fost bine.

Mitriță își scutură capul, semn că nu se putea împăca deloc cu învățătura ei. Tocmai el care n-avusese vreodată o părere în această privință.

— Ne amețesc cu promisiunile pînă se pun ei la scuteală, reveni, după aceea ne vor pune să jucăm tot cum ne cîntă ei. Și-au băgat pe la noi și niște oameni care cam trag cu urechea. I-am simțît și i-am cam luat la înghionteli. Ne-au spus ce și cum fac. O țîn una și bună că la Domnești e năloagă mare de străini, unii vin cu treburi cinstite, alții încearcă să urzească planuri și să bage zîzanie, și de aia e nevoie să știm cu un ceas mai devreme cine ne e prieten, cine ne e dușman.

— Trebuie să ne apărăm ce-avem. Mai ales că trăim vremuri așa încîlcite. Da' au prins pe vreunul ?

— Agent de legătură. Învrăjbea. Sîntem pîndiți de mari primejdii că se lucrează numa pe ascuns. Cică ar fi intrat pe mîna alor noștri niște hîrtii în care e vorba de un complot de destrămare a țării. Omul care le purta le-au scăpat de sub escortă. Îl caută toți cu lumînarea. Sînt puși bani grei pe capul lui : cine-l dă viu, s-a procopsit.

Răspunsul Donei i-ar fi dovedit lui Mitriță, dacă ar fi fost filosof, cît de străine rămîn întotdeauna femeile de

abstracțiunile și generalizările ce frămîntă mintea bărbaților. Toată politica ei se rezuma la cercul cîtorva sute de hectare ale cătunului.

— Și-n cătunul nostru sînt ceva noutăți : ne-a venit la școală un alt profesor.

În ochii lui Mitriță licări o ciudată bănuială.

— Ești sigură că-i profesor ?... Profesor pentru ce ?...

CAPITOLUL II

— Doamnă, n-a fost chip să scap cu una, cu două ! sorbi Sterică din cafea, aruncîndu-şi lacom privirile spre Roza. Mai sînt şi alţi colegi dotaţi care abia aşteaptă să se remarce, îi zic decanului, în speranţa că va renunţa la propunere. Nimeni n-are harul dumitale, decretează domnia-sa, fără şovăire. Nu mă simt în stare să duc la capăt o operă atît de importantă, recurg eu la un şiretlic. Nu-mi plac oamenii care se subestimează, mă învinuieşte el. Cîţi au o asemenea şansă în viaţă ? Unul la o sută. Nu mai puteam da înapoi.

Surîsul Rozei, venit cu întîrziere, fu o confirmare că femeii îi plăceau mărturisirile. Sorbi ea însăşi din cafea, îl studie pe sub sprîncene, şi ochii-i oblici, migdalaţi, îl încurajară să continuie. Dar Sterică Dulbaba ţinea să facă o impresie favorabilă soţiei primarului.

— Deci, iată-te aruncat într-un cătun ca Ursuleasca, reluă ea, văzînd că discuţia trenează.

— Nu puteam să-mi dezamăgesc magistrul. Bănuiţi, doamnă, că-n joc era şi numele domniei sale. Pusese ochii pe mine, îşi cheltuise timpul cu experienţele, mă ţinuse mai mult prin laboratoare, aveam deci datoria să-l ascult.

Roza netezi cuta rochiei, îşi îngustă şi mai mult ochii mici şi-şi apucă buza de jos cu dinţii.

— Merită, oare, să-ţi închizi viaţa într-o carte, cînd sînt atîtea plăceri pe lumea asta ? !

Sterică Dulbaba rămase cîteva clipe cu obrazul în palme. Apoi reveni la ţinuta sa bătoasă, ca şi cînd un ocrotitor nevăzut îi suflase ceva în auz.

— Doamna mea, recurse la o formulă familiară, e o datorie sacră să-ţi urmezi chemarea. Mulţi s-au jertfit, şi-au pierdut sănătatea, bogăţiile, timpul, pentru o cauză nobilă ! Marii savanţi, vă spun eu, nu-şi pun astfel de probleme. Să ataci un studiu, fără sentimentul inutilităţii şi al frustrării, iată bucuria şi plinătatea vieţii.

— Interesant !

— Să înseriezi abaterile unui regn, să descoperi tu însuşi legile înmulţirii ori să ajungi la secretul naşterii în eprubete, iată ce te ţine mereu în priză.

— Asta să fie fericirea ? întrebă femeia pe al cărui chip se ivi o undă de melancolie.

— Depinde ce înţelegeţi dumneavoastră prin fericire.

— Eu i-am pierdut de mult gustul, glăsui ea cu amărăciune.

Sterică îşi apropie palmele şi-şi lipi degetele la vîrf.

— Tocmai dumneavoastră vă plîngeţi ? Înseamnă că n-aţi redobîndit niciodată ceea ce părea să fie definitiv pierdut.

Privirile Rozei se înviorară brusc.

— Stai aşa, asta trebuie s-o scriu. E teribilă.

Luă un caiet şi-un stilou şi-i ceru profesorului de naturale să repete. Imediat ce încheie, răsfoi cu o nedezmînţită plăcere filele.

— Vezi, aici am strîns o mulţime de maxime, cugetări, vorbe de duh, gînduri spontane pe care le revăd din cînd în cînd, pentru a-mi omorî timpul. Pentru că în locul acesta, numit Ursulească, mă plictisesc de moarte. Uneori îmi vine să mă duc unde oi vedea cu ochii, oriunde, numai să găsesc o lume nebună, nebună. Deşi mi-ai vorbit de motivul plecării tale din capitală, totuşi nu voi înţelege niciodată cum de-ai venit tocmai aici, într-un cătun de la marginea lumii, rămas la un stadiu pe care mi-e teamă să-l numesc.

— Am apărut exact unde trebuia : într-un laborator în aer liber. Că nu oamenii şi opiniile lor mă interesează, ci mediul, mediul natural pe care îl voi folosi ca obiect de studiu. Cătunul Ursulească indispensabil *Istoriei* mele.

— Care istorie ? A cui istorie ?

— *Istoria galinaceelor de la origini şi pînă în ultimele lor zile !* nazalizâ Sterică, tot mai încîntat că trezise interesul gazdei.

— Admirabilă formulare ! Dar de ce neapărat a galinaceelor ?

Profesorul de naturale se foi în fotoliu, întîrziind cu bună ştiinţă răspunsul. Figura lui căpătă un aer solemn şi important.

— În fiecare din noi zace un Cristofor Columb. Fiecare vrea să fie cel dintîi care să-şi lege numele de un teritoriu nou. Mă şi întrebam, cercetînd atît de intens domeniul pentru care m-am pregătit, cum de-au rămas galinaceele în afara preocupărilor savanţilor ? Căci, doamna mea, galinaceea e regina orătăniilor, aşa cum matca e regina albinelor. Ea e un simbol etern, o întîmplare miraculoasă.

Văzînd că Roza întîrzie să-i ceară lămuriri în continuare, Sterică se ridică din fotoliu şi se plimbă prin cameră, concentrat de parcă tocmai acum voia să-i smulgă naturii legile care-l vor ajuta să repună aceste vieţuitoare la locul ce li se cuvenea. Înalt, spătos, cu ochii mari, bulbucaţi, tuns scurt ca un sportiv ; surîdea strîmb, fără a se arăta însă intimidat.

— Femela este ogorul care sporeşte seminţia, ea trebuie ocrotită şi cîntată de cei hărăziţi.

— Poate femeia...

Roza articulase cuvîntul cu atîta senzualitate, încît Sterică nu îşi dăduse seama dacă vorbea serios ori fusese o ironie la adresa frazelor sale afectate. O cercetă cu luare aminte, dar ce putea să desluşească el la nevasta primarului, o femeie după toate aparenţele obişnuită cu musafirii, în ochii căreia jucau deopotrivă, uimirea perversă şi îndoiala neconvingătoare ? Înainte de a-i călca pragul, la invitaţia ei, aflase pe seama ei o sumedenie de poveşti care, în parte, se verificau acum. În numai cîteva minute, Roza îl atrăsese, aproape pe nesimţite, într-o discuţie ce-o interesase, fără însă ca ea să facă vreo mărturisire despre sine, jucîndu-şi cu dibăcie rolul de amfitrioană.

— Am în vedere regnul animalier, precizează el, iar de ţineţi neapărat să faceţi extrapolări, nu vă împiedică nimic. E dreptul dumneavoastră să interpretaţi.

Roza chicoti scurt, se ridică în picioare, dar descoperind disproporţia dintre ea şi musafir, îi făcu semn acestuia să se aşeze.

— Dacă înţeleg bine, reînnodă ea conversaţia, sîntem într-un moment prielnic istoriilor. Deşi, după cîte ştiu eu, forţarea sensurilor unor cuvinte înseamnă, de fapt, neîncrederea în ele.

Răsucind ceşcuţa ca un bun ghicitor în zaţul de cafea, Sterică întîrzie cu privirea pe figurile care se formaseră, stîrnind şi mai mult interesul femeii.

— Neîncrederea în cuvinte ! exclamă el, ca şi cînd citea în adîncul ceşcuţei. Aşa-i, doamna mea, ridică avîntat privirile, schimbînd tonul, e un moment prielnic istoriilor, cînd s-a schimbat radical cursul Marii Istorii. Ceea ce încercăm noi să facem, ceea ce se urzeşte zi de zi, nu-s decît adaosuri la Marea Istorie. Noi doi, conversînd acum, punîndu-ne întrebări, amînînd răspunsuri, răsucind pe toate părţile o lege, facem neîndoios istorie.

— Istorie ! Asta nu intră în mintea mea ! se arătă Roza nepregătită pentru un astfel de eveniment.

— Da, da, discuţia noastră e o părticică dintr-o istorie care se scrie acum, şi noi, prea absorbiţi de idei, nici nu ne dăm seama.

— Înţeleg, se lumină femeia. Înseamnă că tot ce vine şi trece intră în istorie.

— Dar nu trebuie să treacă oricum, precizează Sterică. Trebuie să obligăm evenimentele şi faptele să lucreze în favoarea noastră.

— Ce spui, profesore ? Chiar şi istoria ? ! simulă ea uimirea.

— Mai ales ea. Că nu ne este indiferent cum am trecut pe acest pămînt, ce-am lăsat în urmă şi ce-am determinat în jur.

— Nu ne propunem prea puţin ?

Sterică surprinse surîsul din colţul buzelor ei, dar nu se lăsă intimidat.

— Mult, puţin, important este să ne propunem ceva. Să gîndim, că am început să gîndim tot mai puţin...

— Trebuie să fie înălțător sentimentul care te animă.

— Epuizant. Că, orice-aș face, tot nu pot ajunge...

Își roti privirea prin încăpere și-abia acum sesiză inadecvarea perdelelor la o mobilă care făcuse gloria altor ani. Masa, patul, scaunele, șifonierele și scrinul dintr-un lemn nobil erau sculptate de o mînă măiastră. Cu siguranță nu o mînă de aici, din Ursuleasca. De altfel, și casa în care locuia primarul, cu intrări largi și ferestre numeroase, cu încuietori sofisticate și uși de fier, cu un acoperiș în formă de pălărie, șindriluit, cu pereți pe care se agățaseră zorelele și iedera, părea o sfidare la adresa celorlalte locuințe și o dovadă în plus că și-n alte vremuri cineva important iubise aceste locuri sălbatice și-și ridicase aici acest imobil.

— Ce voiai să ajungi ? întrebă Roza, neputîndu-și stăpîni curiozitatea.

Sterică o privi în ochi, ca și cînd voia să-i propună un pact, dar, dîndu-și seama că nu-i putea încredința secretul, ocoli răspunsul.

— Istoria, doamna mea, dacă-mi permiteți, este...

— O femeie infidelă, completă Roza. Se răsucește după cum e plăcerea suveranilor.

— Fals, doamna mea, fals, sări Sterică. E știința care nu iartă nici în mormînt pe cei care au siluit-o.

— O frecție la un picior de lemn ! pufni ea.

— Un act reparator, necesar, care dă de gîndit chiar și celor care se cred salvatorii neamurilor, frustrîndu-i de multe drepturi, în virtutea acestei perfide credințe.

Roza simți iarăși nevoia să întindă cuta de pe mîneca rochiei. Gestul ei putea echivala cu un răspuns, dar Sterică nu-l luă în calcul și continuă cu aceeași însuflețire.

— Istoria, orice fel de istorie, vorbește de un trecut, de un prezent, dar, mai ales, scrutează un viitor. Celor mulți și mai puțin luminați le oferă o perspectivă.

— Ce perspective deschide *Istoria galinaceelor* ? se grăbi să-l încolțească Roza.

Sterică întîrzie răspunsul pentru a găsi o ieșire onorabilă.

— Dați-mi voie ca acest secret să nu-l dezvălui de pe acum.

În acel moment se auzi scîrţîitul porţii şi Roza îşi aruncă privirile pe fereastră. Ca şi Sterică, ea-l zări pe primar, păşind anevoie pe cărare. Mătăhălos, uşor aplecat de spate, îmbrăcat modest, Fănuş Rogobete nu te avertiza prin nimic că ar fi căpetenia cătunului. Numai atunci cînd îl auzeai vorbind, îţi schimbai de îndată impresia.

— Ia te uită ! îşi măsură el cu satisfacţie oaspetele ridicat în picioare. Ai hotărît să-mi onorezi căminul şi nici măcar n-ai aruncat un buzdugan, să te primim cu onorurile ce ţi se cuvin !

— Tocmai de ele mă temeam ! se scuză Sterică.

— Pentru că omul nu scapă niciodată de ce-i e frică, să facem ce trebuie. A, dar văd că aţi ajuns deja la cafele...

— Am început cu sfîrşitul, se răsfăţă Roza, ridicîndu-se din fotoliu.

— La noi ca la nimeni, recurse la o scuză Fănuş, dar o să reparăm...

— A fost minunat. Eram, oricum, în trecere pe-aici. Voiam o consultaţie cu privire la amenajarea şcolii.

— Consultaţia la doctor ! surîse primarul. Vă doresc să nu aveţi nevoie ! La noi numai dorinţe şi împlinirile lor. Dar, ia loc, te rog, te-am prins la ţanc, trebuie să mă suporţi. Chiar voiam de mult timp să-ţi smulgem o promisiune.

— Vă ascult.

— Roza se plictiseşte de moarte aici. Şi de-ai şti cît de mult s-a bucurat cînd a aflat că ne-a venit un naturalist în Ursuleasca !

— Înţeleg, domnule Rogobete.

— Înţelegi, dar nu promiţi.

— Invitaţia dumneavoastră mă onorează, mulţumi cu stîngăcie. Dar trebuie să ţineţi seama de studiile în care m-am cufundat...

— Te vaiţi, la vîrsta ta ?

— Mai sînt şi obligaţiile strict profesionale, ca să nu mai vorbesc de cele extraşcolare. Toate astea cer timp.

— Şi *Istoria* ? Ai aflat, se adresă Roza primarului, domnul nostru profesor umple un gol, scrie o *Istorie* cum n-am mai avut pînă acum.

Fănuş Rogobete se retrase doi paşi ca să-şi vadă mai bine oaspetele, se apropie apoi de el şi-l bătu pe umăr.

— Ce spui, domnule !

— Discreţia şi timiditatea or să-l piardă, vorbi Roza în doi peri.

— Se poate să ne ascunzi tocmai nouă chestia asta ? îl mustră Fănuş. Ori te temi că o să-ţi punem beţe în roate ? O să-ţi dai seama cît te-ai înşelat. Studiile tale ne vor fi de un real folos. Trebuie să demonstrăm celor neîncrezători că victoria e de partea noastră, pînă şi-n Ursuleasca.

Deşi plecase să pregătească masa, auzindu-l pe primar cum bătea cîmpii, Roza se întoarse :

— Dar tu nu întrebi despre ce istorie e vorba ?

— Istoria neamului, ce-i atît de greu ?

— Neamului orătăniilor, îl lămuri Roza.

— Hai că asta-i bună ! se scuturâ Fănuş. Da, da, cumpăni apoi el cuvintele, puteam să bănuiesc : doar este vorba despre un profesor de naturale. Ştii că nu-i rea ideea ?... Dar să lăsăm istoria asta pentru altădată, acum să mergem să degustăm cîteva capitole.

Oaspetele îl urmă supus, de-a lungul culoarului pînă într-o încăpere ce vădea, într-o mai mare măsură decît dormitorul, snobismul femeii. În mijlocul ei trona o masă ovală, înconjurată de scaune cu spătar înalt, sculptat. Primarul îi făcu semn să se aşeze şi-n vreme ce Roza întindea faţa de masă de culoarea vişinei — căci rafinamentul manierelor nu egala încă îndestularea materială — şi aducea pe rînd, înşirîndu-le tacticos, piesele unui serviciu cu marginea aurită, Fănuş destupă prima sticlă de băutură. Turnă în pahare, se aşeză şi el pe un scaun şi zise :

— În sănătatea noilor şi vechilor veniţi !

— Sănătate ! ură Sterică. Dar să înţeleg că nici dumneavoastră nu sînteţi de pe aici ?

— Păi nu se vede ? ! se alertă Roza.

— Cu primarii e o istorie mai lungă, completă Fănuş, degustînd îndelung băutura. Nu te duci unde-ţi place, ci unde e nevoie de tine.

— Tocmai tu mai lipseai aici.

— Eu, altul, cineva trebuia să fie. Dar dacă-mi trimit astfel de funcţionari încep să mă cred un om norocos.

— Să ne corectăm puţin : eu n-am fost trimis, eu am ales, preciză Sterică.

— Ce-ai avut în vedere ? îl întrebă Fănuş.

— Izolarea, liniştea şi un fapt, zic eu, subiectiv : mediul pur, genuin, nepoluat.

— Nu mai spune ! exclamă Fănuş. Uite că asta mi-a scăpat din vedere.

— N-aţi urmărit probabil, în mod special binefacerile unui astfel de mediu...

— Mediul sau, mai bine zis, climatul ţi-l creezi cu timpul, apelînd la înţelegerea şi doleanţele oamenilor.

— Mă refeream strict la vieţuitoare, la orătănii în special, şi nu la oameni.

— A, da, asta e altceva ! îşi coborî primarul pleoapele. Rămase cu ochii închişi mai multe clipe. Trebuie să fi cercetat multe atlasuri pînă ai dat de noi.

— E meritul decanului meu. Nu mi-a indicat o localitate anume, ci mi-a sugerat doar să aleg un cătun care n-a ieşit în evidenţă prin nimic. Şi totuşi, judecînd după primele experienţe, am îndoieli.

— Nu mai spune ! Ce-ar fi pe aici demn de cercetat ?

— Contactul cu civilizaţia distruge, automat, multe dintre caracteristicile care s-au şlefuit, în mod natural, de-a lungul secolelor. În lupta cu bolile, cu vitregia naturii, rezistă numai exemplarele robuste. Ce facem noi, dacă le ajutăm pe cele şubrede să supravieţuiască ? Sporim debilitatea care, într-o bună zi, se va extinde la toată specia.

— Oare ? Să înţeleg că eşti, prin urmare, împotriva intervenţiei veterinarului, de exemplu ? ! El n-ar mai avea nici un rol.

— Are unul, dar inutil ori, mai bine zis, nociv.

— Nu exagerezi cumva ?

— Deloc. Pentru vieţuitoarele ogrăzii, veterinarul e ca un popă : propagă înmulţirea, dar şi o oarecare morală. Vă întreb : ce rost are morala în domeniul de care vorbim ?

— Exact. Mi se pare şi mie o sfidare a naturii, interveni Roza. Cum de altfel, se poate bănui şi în privinţa oamenilor.

— Deci sînteţi pentru lipsa totală de morală la orătănii ! întări primarul, fiindcă femeia voia să-i arunce într-un sector care lui nu-i făcea deloc plăcere.

— Neapărat, dacă vrem să ne întremăm specia.

— Dacă ar învăţa şi oamenii ceva de la ele ! exclamă cu aceeaşi convingere Roza.

— Înţeleg, păru lămurit Rogobete. Şansa supravieţuirii noastre este să tragem cu ochiul la natură.

— Tot inventînd, tot încrucişînd, vom ieşi din evoluţia firească, vom fi aruncaţi în afara speciilor, ne vom pierde rădăcinile.

— Şi pofta de mîncare, completă Roza, îmbiindu-i la bucate din priviri.

Cine ar fi putut sta deoparte, cînd în farfurii se răsfăţau feliile de salam, de şuncă, de brînză şi măsline cît nuca ! Primul care-şi înfipse furculiţa fu chiar Fănuş, părînd cel mai flămînd din ei.

— Pe unde ziceai că trece evoluţia aia ? i se adresă Rozei.

— Poate vrei să întrebi de conştiinţă.

— Lasă conştiinţa, la modă e acum evoluţia.

— Cînd n-avem argumente recurgem la ea.

— Profesorul ar putea pune această problemă în *Istoria* sa, căci aici văd eu legătura trainică între regnuri. Dar ca să cercetezi fazele intermediare, ai nevoie de nivelele superioare ale dezvoltării. O cercetare, ca să zic aşa, inversă darwinismului. De la superior la inferior.

— În această privinţă, dumneavoastră îmi veţi fi de un real ajutor, prinse Sterică o idee din zbor.

— Nu-mi atribui ceea ce nu-mi aparţine.

— Vorbeam cu doamna Roza despre inconştienţa noastră de a face istorie. Descopăr acum că-n relaţiile cu oamenii facem, fără să ştim, ştiinţă, supradarwinism, dacă-mi este permis să mă exprim aşa.

— Tot nu înţeleg.

— Disponibilităţile dumneavoastră de a vă face plăcut în cătun nu vin dintr-o cunoaştere profundă a sufletului ţăranului de pe aici ? Dintr-o pătrundere exactă a stadiilor de evoluţie pe scara istoriei ?

Parcă-l şi vedea trecînd printre semeni, spunîndu-i fiecăruia o vorbă de bine. Niciodată nu-i ocolea pe cei mici : îi ciupea de obraz şi le povestea ceva din îndepărtata lui copilărie. Căzuse mai ales la inima bătrînilor, lăudîndu-le gospodăriile şi îndeletnicirile ce le-au purtat noroc. Sucea în aşa fel cuvintele, încît nu supăra pe nimeni. Chiar şi-atunci cînd i se cerea sprijinul şi nu-l putea da, le întreţinea totuşi speranţele.

— Mă tem că toate astea sînt nimicuri pentru un profesor de naturale care are dotarea ce-i permite să recurgă la speculaţii subtile şi să stabilească procesele evoluţiei. Nu neg că n-aş avea o oarecare experienţă cu oamenii, dar secretul meu, dacă se poate vorbi de un secret, stă în îndeplinirea datoriilor ce le avem. Se prăbuşeşte un pod colo, alerg să-l pun pe picioare. Vine o viitură dincolo, alerg să nu intre în fîneţe. Iese Matca din albie, păcăleşte-o cu cîteva canale. Activitatea mea e un domeniu nespectaculos. Noi nu ne putem lăuda cu privilegiile artiştilor, ori ale savanţilor. O şi înţeleg pe nevastă-mea care se plictiseşte uneori, cînd încerc să împart cu ea — nu acesta-i rolul cuplului ? — unele dintre frămîntările mele. O las, aşadar, să se bucure pe deplin de şansa prezenţei tale în căminul nostru. Plec la vînătoare, ca să-mi mai verific ochii şi mîna.

— De unul singur ? întrebă Sterică.

— Ca de obicei, îl lămuri Roza.

— Chiar şi pentru un singur vînător, ţinutul are prea puţine făgăduinţe : rar mai cade cîte ceva în bătaia puştii. De cînd ursuleştenii au început să pună capcane, sălbăticiunile s-au depărtat tot mai mult de noi. Vorbesc despre cele mici, fiindcă alea mari, urşii, cerbii, mistreţii, nu se sinchisesc şi ne calcă tot mai des hotarele... Ba uneori şi coteţele, şi grădinile chiar şi odăile fără zăvoare.

— Întocmai, sări Roza, uneori nici nu mai poţi înnopta în marginea cătunului. Iar de o faci, ai toate şansele să dai nas în nas cu dihăniile... Las-o încolo de lege, mai sperie-i şi tu !...

— Deocamdată, oamenii ştiu să se apere şi singuri. Bat toată noaptea în tinichele, sună clopotele, hăulesc.

Şi-n vreme ce Fănuş părăsea ograda, Roza îl avertiza de la fereastră :

— Vezi în ce tragi, că au cam început să se sălbăticească şi oamenii. Caută mure, scoroambe, măceşe, ciuperci şi porumbei sălbateci. Nemernicii au atacat şi cuiburile păsărilor cîntătoare, se înfierbîntă ea. Profesore, i se adresă lui Sterică, să fi căutat pînă la capătul pămîntului şi tot n-ai fi aflat un laborator ca ăsta. Orice naturalist s-ar simţi fericit aici, unde găseşte material nu numai pentru istoria galinaceelor, ci şi pentru istoria tuturor speciilor ce s-au ivit pe pămînt.

Răbufnirea femeii îl deruta iarăşi pe Sterică. Era atît de imprevizibilă că, de i s-ar fi cerut o părere, nu ar fi ştiut ce să spună despre Roza. Ce pregătire avea, de unde o pescuise primarul, ce rol juca în viaţa lui ? Multe se mai puneau pe seama ei, dar Sterică înţelegea acum că nu toate puteau fi adevărate. O studie cu insistenţă, ca şi cînd privirea-i era de ajuns pentru a o face să-şi dezvăluie tainele.

— Ce s-a întîmplat, nu-ţi place vinul ? îl iscodi femeia. Ori absenţa lui Fănuş te îngrijorează ?

— O să mai vin, se ridică el în picioare.

— Rămîi. Rămîi definitiv, dacă-ţi place la mine. În hardughia asta de casă începe să-mi fie frică.

— Exageraţi cu atenţiile, doamnă. Îmi este suficientă căsuţa de lîngă şcoală. După cum ştiţi, e tot darul primăriei.

— Atunci, povesteşte-mi ! Îmi place atît de mult să aflu noutăţi. De orice fel, minciuni chiar, numai să aud ceva.

— Tot eu ! îndrăzni Sterică.

— Eu n-am ce să-ţi spun, am o viaţă săracă, închisă.

— Deşi există cu totul alte zvonuri...

— Zău, profesore ? Cam ce se spune ?

— Diverse ! plimbă el momeala.

— Spre exemplu ?

Simţind că Roza e aproape de o nouă răbufnire, Sterică se ridică şi se îndreptă spre uşă.

— Ştii ceva, profesore, schimbă iarăşi tonul gazda, tot ceea ce se spune despre persoana mea e lansat chiar de mine. Dacă n-ai încredere, verifică ! Apoi, cînd ai timp, spune-mi şi mie la ce concluzii ai ajuns...

CAPITOLUL III

— Cum zîc, văruică, i-a luat ca din oală. Nepricopsiților, le-ar fi spus, tocma voi să ne băgați în belele, voi care mîncați o pîne la calea ferată ! Hai, mișcați-vă, întoarceți ghearele, alea cu care ne-ați spurcat, trebuie să vă punem fiarele ! No, domle, e o greșeală, s-au dat ei la părete, să cate timp pentru a o tuli, am fost aruncați aicea de ăi mai mari, noi sîntem a cincea roată la căruță. Haida de, s-au zburlit ăi deștepți, după ce roadeți în economie ca șobolanii, mai și chițăiți ? Fuga marș, la zid, c-altfel e moarte de om. S-au spăriat că n-aveau ei ce face și cînd a însărat i-a legat pe unul de altul ca pe niște mărgele, cu lanțuri, văruică, cu lanțuri, să nu mai scape, și i-a vîrît la țuhaus.

— Așa, fără judecată ?

— D-apoi ce judecată le mai trebuia, cînd i-a prins în fragant delict ? Unul dăsămna, altul punea la ochi și-ăilalți fiecare cum îi era treaba. Ce bani, văruică ! Mai lucioși și mai nemeșei decît ăi din fabrică. Îți era milă să-i atingi. Da' să vezi, tu, ce-a pățit Tilică al meu...

Neasaltată încă de mușterii din gară, căci mai era ceva vreme pînă la venirea primului tren, Dona îi ține isonul.

— Să nu-mi spui că și el era în bandă ?

— Daracu, văruică, se poate să te ducă gîndul ! Parcă nu-l știi cît e de fricos cînd e vorba de mitocoșeli. Declărații, fato, peste declărații, adirese, cum de i-a simțit, cum de i-a urmărit, ce bandă mai e pe calea ferată...

— Mă !

— Parcă era de-al lor, așa l-au chinuit.

— De-al falsificatorilor ?

— Una spun şi alte ne înţălăgem. El i-a găbjit iote aşa din întîmplare. Punea fălinarele la coadă, să nu dea vreun trin peste trinul lor, şi ce aude în văgon ?

— Tiparniţa.

— Ce-i aia ?... A, da, scutură Filareta capul, maşina, fabrica, fato, că lucra la sute !...

— Numai sute ?

— Te-apuci cu cin'te-ncurci ? Nu-şi pierdeau vremea cu mărunţişuri. Şi cum zic : bagă el urechea în scînduri, că-l ştii pe Tilică ce urechi are, ş-aude zgomote şi ciondăneli. Să sparie. Nu mai avusese cazuri. Cum să spargă văgonul, că-i închis ca sticla, cu sigiliu, cum să iasă din bucluc ? E sau nu e cap de om înăuntru ? se întreba el în crăpetul nopţii. O fi rămas careva acolo din greşeală şi trebe să-l salveze. Că se apropiau de graniţă...

— Era un trin din ăla care pleacă dincolo ?

— Păi vezi că te prinzi ? ! Ba mai scria pe el şi *Pentru export.*

— Voiau fraţii s-o tulească.

— Stai, nu te grăbi ca fata la măritat. Erau în legătură cu alţii. Se duceau pînă la graniţă, da' se întorceau la fel, numa că, în timpul manevrelor, schimbau măcazul, luau hîrtiile şi lipeau altele. Se plimba peste tot văgonul, dar afară tot nu ieşea.

— Nu făbricaseră destui gologani ?

— Ba bine că nu ! Da' ierau multe guri de astupat. Nu terminase cîrdăşia. Da' să-ţi spun ce-a făcut Tilică.

— Tocma că de la el plecasem.

— Simte el că bodicăie cineva prin văgon. Se sparie, crede că şobolani ceva sînt pe-acolo, da' după ce-şi pune urechea se prinde. Or o fi din ăia care vor s-o zbughească şi-au apucat-o pe calea asta...

— Ferată.

— Nu, fato, văd că nu eşti la corent. Lasă, mai pe urmă îţi spun. I să urcă sîngele în cap. Serviciu e servici, chiar dacă el e numa la frînă.

— Gata, a dat de veste.

— Să se bucure altul de munculiţa lui ? Are cap al meu. Opreşte mărfarul într-o staţie, şi cum opreşte, şobo-

lanii stau smirnă. Apăi nu sînteţi şobolani, de robotiţi numa în mersul trinului ! Acolo e necuratul.

— Banda ?

— Ţine-ţi cuvîntul !

Din mulţimea de pe peron se desprinse un ins înalt, cu o beretă fistichie pe cap. Se apropie de cele două precupeţe şi trase cu urechea la conversaţia lor. Simţindu-i prezenţa, Filareta se răsuci pe vîrfuri şi-l fixă cu privirea.

— Domnul poftește ceva ?

— Ouăle cum sînt ?

— Da, domle, îs proaspete. Cîte să fie ?

— Am întrebat aşa din curiozitate, nu vă supăraţi ! îşi arătă el dinţii ruginiţi.

— Nu face nimic, îi aruncă Filareta o privire mustrătoare.

Se întoarse iarăşi spre Dona şi continuă cu aceeaşi însufleţire.

— Unde am rămas ? A, da, în staţiie. Zis şi făcut. Tac ei, tace şi el, vin ăia, fac revizia frînelor, cioc, cioc, puf, puf, toate sînt în regulă, trinul poate să coboare priporul, ridică lăcătuşii ciocanele, impegatul dă semnalul de plecare, sună mecanicul, se urneşte trinul şi...

— Încep ăia să bodicăiască.

— Mai încales că pe pantă zgomotele garniturii sînt mai mari şi-i acoperă. Ei, aici e aici, chibzuieşte Tilică. Nu-s şobolani, nu-s fugari, ci-s de-ai noştri, cheferişti, numai ei ştiu rosturile trinului. Şi ce crezi că face al meu ?

— Le vine de hac.

— Da' grăbită mai eşti, văruică ! Ai răbdare, ca şi el... Iote, îşi zice, numa a mea, muierea, adicătelea eu în persoană, poate să descurce iţele. Şi tot el îşi zise : n-o bag în ciorbă, că nu-şi ţine gura şi mi s-a dus tainul. Stă cu ochii pe vagon. Pune şi-un sămn la el. Da' ce crezi că se întîmplă ?

— Îl scapă, trece graniţa.

— Te-am prins, chicoti Filareta, neluînd seama la clienţii care ajunseseră în apropierea ştergarului ei, se fac ceva manevre, noaptea, şi vagonul cu bucluc se leagă de altă garnitură. Gata, s-a terminat, şi-a zis, pentru trinul ăla n-avea hîrtii să-l însoţească.

— A anunțat grănicerii.

— Stai, nu-i bine. S-alegeau ei cu găloanele. Ce-i vine în cap, că-i dat dracului și deștept ! Îi cere șefului să facă și el ceva suplimentare. Parcă ar fi dat cu bobii : îl repartizează tocma la trinul cu pricina. Ce-și mai zice : trebe să scoată ăia capul, că n-or trăi în vagon toată viața. O fi avînd ei de toatele înăuntru, da muieri și copii nu.

— Îți iau cuvîntul : da de vagonul ăla nu știa nimeni ? Cum mergea pe linie, fără să fie trecut în hîrtii ?

— Nemintoasă mai ești, văruică ! D-apăi ar fi primul ? De cînd îi la frînă, Tilică a aflat cu zecile vagoanele rătăcite. Ca oile sînt, cum dispare una din turmă, cum nu-i mai dai de urmă. Cine să le mai țină socoteala cînd îs așa de multe și socotitori atît de puțini ! Ba de unele vor să mai scape și ei, că scîrțîie al dracului, pe altele le lasă prin triaje, și iote așa vagonul ăla cu bucluc era și nu era pe linie, trecea de la o garnitură la alta, fiind al nimănui.

— Și falsificatorii roboteau.

— Mai încales în timpul mersului. Și-al meu — mereu după ei. Cînd crede el că i-a venit vremea, dă în scris organelor ce e și cum e treaba. Și ce crezi tu că pățește ?

— E bănuit colaborator.

— Mai rău, văruică, mai rău, căpiat. Adică văgonul are acte în regulă, e pe fișă, cu sigiliu, știu și ei ce transportă. Cum o să umble înăuntru și să se strice marfa ? Mai să-l dea afară de la frînă pe Tilică. Da' îl știi cum îi de apucat. Cu de la el putere, pune mîna pe un tîrnăcop și sparge ușile. Îi prinde pe toți cinci în fragant delict...

— Ce coraj ?

— Păi se pun ei cu Tilică ! De-i intră lui ceva în cap, greu i-o mai scoți.

— Da' cum s-a sfîrșit ?

— L-au decorat, l-au dat de ezemplu și iar declarații peste declarații, anchete, de credeam că n-o să-l mai văd acasă.

— Acu' e bine ?

— Nu zic rău, da' cînd te-au luat la ochi, ținte-o pîrlea ! L-au vîrît într-un comitet.

— Ce-i ala ?

— Precist nu poci să-ţi spun, da' are legătură tot cu frînarii şi cu vagoanele !

— Falsificatorii erau frînari ?

— D-apoi cum ! Înainte aveau altceva la bază, acu se strecuraseră la chefere şi credeau că le merge.

— Intră, pe unde găsesc aţa subţire. Au fost cazuri şi pe la Mitriţă.

— Da' pe unde n-au fost ! Se încurcă vremurile, fato !

— S-a ales şi Tilică al tău cu ceva ?

— Cu praful de pe tobă şi cu duşmani. Mi-e frică, văruică, mi-e o frică ! Se petrec atîtea nenorociri, că nu mai ştii pe cine să crezi.

— Trebe să jucăm şi noi, dacă ne-au îmbrîncit în horă. Musai !

— Lucru' dracu' calea ferată : e a doua armată. Cucăi puţin, gata carambolul, te afumi, s-a zis cu pînea ta. Da' Tilică al meu e spirt cînd e la frînă. De aia a şi găbjit pe ăia, că nu-i scapă nici pasărea. Înţelegi tu, să dai de-o bandă ce fabrică bani, apăi e ceva. Că nu-i nici în pădure, nici într-o casă părăsită, nici în vreo pivniţă, ridică treptat tonul s-o impresioneze pe Dona, ci în vagonul chefereului, sub nasul atîtora care trag cu urechea şi trec la controale.

Lăudăroşeniile ei fură întrerupte de cuvintele impiegatului care anunţa întîrzierea acceleratului cu o oră. Un zumzet surd se iscă în mulţimea nerăbdătoare. Bănuind că era nevoie de unele explicaţii pentru a linişti pasagerii, omul în uniformă vorbi de ravagiile ce le făcuseră ploile din ultima vreme : rupseseră maluri, mutaseră poduri, distruseseră şosele, lăsaseră oameni şi vite fără adăposturi. Nu-şi închipuise că avea să arunce cu nuca în perete. O tăcere grea coborî peste peron. Cei care-şi aşteptau rubedeniile nu mai aveau pace. Se plimbau vădit îngrijoraţi.

— O nenorocire nu vine niciodată singură ! murmură Dona.

— Lasă, tu, văruică, doar nu s-a întîmplat la noi, o consolă Filareta, citindu-i amărăciunea de pe chip.

— Bate-ţi gura ! o înfruntă Dona. Năpasta ne ia la rînd, dacă aşa ne e scrisa.

— De ce să ţipăm, dacă nu ne doare ?

— Un prăpăd din ăsta e la fel de păcătos ca şi acela ce s-a abătut la noi mai an. Au început să se agaţe de noi nenorocirile, de nu mai ştim pe unde să scoatem cămaşa.

— Socoteli din astea trebe să le dăm la spate. Că-ţi vorbeam de Tilică al meu...

Dona îi aruncă o privire atît de aspră, că Filaretei îi îngheţară cuvintele pe buze. Tîrziu, cînd pasagerii se mai obişnuiră cu situaţia, se apropie de Dona cu o mutră spăşită, rugătoare.

— Iote ce-i, văruică, s-ar putea ca trinul ăla să nu mai vină. Îmi spune mie inima că împiegatul ne cam minţăşte.

— Aică ce crezi că-i la mijloc ? o săgetă la fel de îmbufnată Dona.

— Ştiu io, o fi sărit !

— Cine a sărit ?

— Trinul. Că-mi spunea şi-al meu alaltăieri. Tu, Filareta, să ştii că nu s-a terminat cu lupta. Care luptă ? zic io. Cu opoziţia. Duşmanul e fiară şi atacă pe la spate. Da' voi ce păziţi, comitetul ăla ? îl întreb. Noi păzîm pe-o parte, el rupe frontul pe alta. Oamenii e răi, nu vor să ţină piept. Stau cu mîinile în sîn, că nu ştiu care o să cîştige. Hai, tu, că te lauzi ! îl inervez io. Mă muiere, mă ia el de mînă, nu-i peste tot ca în Ursuleasca — lume săracă, da ascultătoare. Care au făcut pe nebunii, s-au cam împrăştiat, unii au mierlit-o de inimă rea, sînt cîţiva care aşteaptă după casă, da' nu-şi arată colţii. Sînt oţi, îl sîcîi io. Sînt şi hoţi, da' mai încales şovăitori. Cînd sîmţăsc ei c-o să le meargă, o să scoată capul ca şerpii. Să vezi tu ce muşcături...

— Nu-i chiar aşa ! îşi dădu cu părerea şi Dona. Lumea-i la fel peste tot.

— Tu, văruică, greşeşti. Cîţi s-au aciuiat la noi fără să-i năcăjească vreunul ?

— De ce să-i năcăjească ?

— Păi, iote aşa, să stea acolo unde s-au născut şi să nu răvnească la bucătura noastră.

— Nu ţi-o ia nimeni de la gură.

— N-o ia, da' se simte. Tîrgul nu mai merge ca altădată : nu mai întreabă nimeni de nimic.

— Dacă au, de ce să mai cumpere ?

— Toacă pe vătrai, da' umblă cu coada ridicată. Şi ştii ce funii, ce năvoade, ce plase, ce cergi, ce pînzeturi de cînepă plecau odată din Ursulеasca ! C-o fi el cătunul nostru ascuns după coline şi cu pămînt sărac, da' cînepii îi prieşte la noi. O mai prii şi la altele, da' nu le-am încercat.

Dona tresări.

— Adică ce crezi c-am mai putea încerca ?

— Orice ! glăsui, fără prea multă convingere, Filareta. Noi am rămas tot ca înainte, da' omul e dator să încerce. Că şi primarul ăsta pe care-l avem acum...

— Ce-i cu el ? ciuli urechile Dona.

— E cam lasă-mă să te las.

— Ce-ai vrea tu să facă ?

— Să chibzuiască mai mult, să ne scoată din cucăială.

— Nu-i pune în cîrcă ce nu poate duce. Fă-ţi cruce că am avut noroc de un om cu care să te legi la rană.

— Io nu-s bătută cu leuca. Io ştiu ce spun.

— Ai auzit ce se întîmplă prin alte cătune ? Tilică de ce tace şi nu-ţi spune ?

— El stă singur la frînă, n-are de unde să audă.

— S-a întors lumea cu roatele în sus. Dacă mai e şi un primar să o zăpăcească, apoi ne-a văzut încornoratul.

— Da' mie îmi spune inima că alui nostru îi lipseşte ceva.

— Multe-ţi spune ţie inima. Dacă mergi pe la Domneşti, stăi de vorbă cu ciontiştii. Ce învrăjbiri sînt prin alte cătune ! Nouă ne-a fost dăruit un primar pe potriva noastră şi nu ştiu dacă întîmplarea e la mijloc sau cineva la centru ne are în pază. Domnul Rogobete a înţeles cu cine are de-a face şi ne-a lăsat să trăim cît mai retraşi şi cît mai feriţi de privirile curioşilor. Cine altul ar fi închis ochii cînd ursuleştenii şi-au părăsit vitele şi le-au împins în pădure ? Nu ne-a îndemnat să săpăm şanţuri şi să vopsim casele, cum se întîmpla în alte vremuri, socotind că primeneala atrage alte primeneli.

— Păi aici îl condamn io !

— Ne înţelege din ochi şi din puţine vorbe.

— Da' de ce să rămînem noi de căruţă ?

Dona o măsură din creştet în călcîie. Îşi cheltuise în van cuvintele. Femeia asta tot nu putea pricepe care erau avantajele izolării în aceste vremuri cînd fiecare zi venea cu o nouă schimbare. Filareta nu spusese, dar Dona înţelesese că nemulţumirile nu erau ale ei, ci ale lui Tilică. Mitriţă căzuse şi el în patima bărbatului Filaretei, dar Dona îi pusese botniţă la gură şi-l lecuise. Nici nu era greu ca un om ca el să fie manevrat. Cît de uşor acceptase numele de familie al Donei şi cît de repede venise pe Mianca !

Numele lui caraghios era mereu luat în batjocură şi, cînd se căsătorise, Dona îi pusese în vedere că n-avea de gînd să-i rîdă lumea în nas. Apoi, cînd apăruse pe lume şi Lăcrimioara, se felicitase că-l determinase să scape de acel nume. Ce-ar fi suferit şi odrasla ei ! Ea-i era acum toată lumina vieţii. Dona trudea din zori în noapte să-i facă zestre şi de-aceea stătea în rînd cu Filareta, în gară. De cînd oprea acceleratul şi la ei în Ursuleasca, parcă se mai schimbase cîte ceva. Vedeau alte feţe, simţeau că sînt şi ei în rîndul lumii celei mari, deşi de rînduielile acesteia se temea Fănuş Rogobete. Un gînd o trăgea înapoi, altul o împingea în faţă. Oricît i-ar ascunde primarul ăsta tot va trebui, într-o bună zi, să-şi dea vălul la o parte. Tocmai se gîndea la ce se va alege şi de ei cînd, în apropiere, auzi vorbindu-se ceva ce ea nu înţelegea. Zări doi bărbaţi înalţi, supli, îmbrăcaţi în nişte costume cum nu mai văzuse ea pe-aici, alături de un altul, scund, îndesat, dichisit şi el, dar nu la fel de elegant ca însoţitorii săi. Acestui grup i se alătură bătrînul acela pripăşit în gară cu vreo cîţiva ani în urmă, despre care circulau atîtea poveşti, încît nu ştiai căreia să-i dai crezare. Chiar şi străinii — că asta păreau să fie — rămaseră surprinşi, nu de îndrăzneala lui, ci de starea jalnică în care se afla. Cuvintele cu care-i interpelă îi făcură să-şi schimbe brusc atitudinea. Îi întinseră mîna pe rînd, îi oferiră o ţigară, îi dădură un foc, îl atraseră în conversaţie. Numai straiele contrastau atît de mult, încît Dona crezu că are halucinaţii.

Da, era chiar el, hamalul, cum îl cunoşteau toţi de pe aici, Olimpiu Tălăpan, omul căruia nu-i acordase nimeni nici o cinste, în afara aceleia de a-l folosi la treburi, insul care impresionase, după toate aparenţele, pe cei doi străini, încurcînd oarecum planurile însoţitorului lor, tălmaciul.

Urmărind scena, Dona fu mişcată de mai vechea ei obsesie. Ce fericită ar fi fost să ştie toate limbile pămîntului. Dacă ar fi putut să converseze cu toată lumea, n-ar mai fi cerut nimic de la viaţă. Cînd slugărise pe la Avereşti, în tinereţe, îşi făcuse astfel de vise. Ascultîndu-i pe străini cum se înţelegeau cu hamalul, în minte îi încolţi o idee. Măcar ea, Lăcrimioara, să trăiască mai uşor.

Întîrzierea trenului peste minutele anunţate, ca şi tăcerea inexplicabilă a impiegatului puseră şi mai mult pasagerii pe jăratic. În freamătul general, se auzi un zgomot puternic şi-n clipa următoare un lichid sîngeriu şiroi în dreptul sălii de aşteptare. Năpăstuitul care scăpase damigeana din mînă coborî în genunchi şi încercă să salveze ce mai rămăsese, liorpăind grăbit zaibărul ce-şi împrăştie damful în toată gara. Bătînd din palme de una singură, Filareta realiză ceva mai tîrziu că nu ţăranul, ci ea devenise oaia neagră a turmei. Privită cu asprime din toate părţile, încercă să se disculpe în faţa Donei.

Necuviinţa ei o indispuse într-atîta pe Dona, încît n-o mai menajă de data asta.

— Multe năravuri îţi ştiam, dar chiar să te bucuri şi de răul altuia, ăsta zău că-mi scăpase !

Numai zgomotele trenului, intrat în gară, o salvară pe Filareta să mai primească şi alte mustrări. Apoi, şi pasagerii care le cumpărară toată marfa. Această mulţumire vremelnică alungă vrajba ce încolţise între ele. Îşi strînseră ştergarele şi Filareta, zise cînd prin dreptul lor trecu ultimul vagon :

— Iote, tu, văruică, acolo stă Tilică al meu. Da, la mărfar, unde-i o cabină.

Dona n-o mai asculta, fiindcă văzuse pe cineva în mulţime. O lăsă pe precupeaţă să bombăne şi se îndreptă într-acolo. Cît părea ea de îndrăzneaţă, de data asta însă era galbenă de emoţie. Omul pe care-l pîndise în nenumărate rînduri, iată, se ivise. Coborîse chiar din trenul cu domni. Ezită cîteva clipe : cum să-i vorbească tocmai acolo ? Nu era însă femeia care-şi pierdea repede cumpătul. Mai ales cînd era în joc numele Lăcrimioarei.

— Iertaţi-mă, domnule, că folosesc ocazia asta şi vă pun şi io o întrebare !

Dulbaba își aranjă scurta cam mototolită, trecu cu privirea peste ea, o agăță de ceasul vechi al gării. Se uită apoi la al său și ceva mai tîrziu îi dădu Donei a înțelege că o ascultă.

— E vorba de Lăcrimioara.

Profesorul nu-și putu stăpîni un zîmbet, căci oricărui ins șorțulețul înflorat al precupeței, ca și mînecuțele suflecate i l-ar fi putut stîrni.

— Cine ești și ce vrei de la mine ?

— Numa o părere, domnule. Sînt mama Lăcrimioarei Lefterică, eleva dumneavoastră.

— Aaa !... Sigur că mi-o amintesc ! i se mai îndulci glasul profesorului. Ce părere ?

— Vreau să știu și io cum stă.

— Cu ce să stea ?

— Cu cartea.

— E vorba de fetița aceea înaltă ? întrebă el să nu facă, totuși, vreo confuzie.

— Ezact.

— Lăcrimioara, Lăcrimioara ! repetă el, prelungind clipele de așteptare ale femeii. Stă bine : lăcrimează. Iar de nu-i ștergeți mai des ochii, o să orbească.

Dona avu un moment de dezechilibru și se sprijini de stîlpul de metal.

— Da' ce vorbe sînt astea, domnule ! Om fi noi proști, da' nu permitem orice rușine...

Dîndu-și seama că încurcase, fără să cugete, planurile, fiindcă țăranca asta n-avea nimic comun nici cu Roza, amatoare de povești și glume, nici cu colegii săi din capitală, Sterică se grăbi să repare gafa și-și îndreptă ținuta.

— Măi femeie, n-am ce să-i reproșe, pare la locul ei, nu umblă creanga, e silitoare, e ascultătoare, dar uneori prea e cu capul în nori. Are ceva de artistă în ea ! drese în final busuiocul ca și această mică imputare să se atenueze în fața unei femei căreia i se adresase nepotrivit în primele clipe.

Obținea ceea ce nu-și propusese. Cuvintele lui în doi peri fuseseră receptate într-un fel curios de Dona. Imediat, o lumină paralizantă se așternu pe chipul ei. Se iviră apoi broboane mari și vocea i se auzi aproape în șoaptă.

— Nu mă băzniți, domnule ?... Artistă, deci...

Fără să mai aștepte confirmarea profesorului, îi mulțumi, aplecîndu-se cu smerenie în fața lui, pronunțînd un nume care-i era străin lui Dulbaba.

— Păi se putea înșela tocmai Geanta ! o prinse în brațe pe Filareta, care nu o pierduse din ochi nici o clipă.

— Da' ce i-a spus, tu, Geanta ?

Nu-și putea deschide sufletul acestei femei care abia aștepta să bată toba și să scornească tot felul de povești.

— Ei, mai nimic, iaca și io m-am trezit vorbind...

În sinea sa, însă, își făcu repede toate planurile. Dacă și profesorul observase la Lăcrimioara harul, însemna că nici Geanta nu greșise. Talentul, asta era comoara fetei ei ! tălmăci spusele vrăjitoarei. Toate începeau să aibă acum o legătură. Chiar și ivirea lui Tălăpan întra în acest lanț de întîmplări favorabile, de care trebuia să țină seama. Cum trecea el îngîndurat, vorbind de unul singur, căci nu i se ivise nici un mușteriu la trenul ăsta, strigătul Donei îl făcu să tresară.

— Olimpiule, aș vrea să stăm de vorbă, dacă se poate !

Mai curioasă decît Tălăpan se arătă Filareta, că nu răbda să se întîmple ceva în jur fără ca ea să știe. Cunoscîndu-i meteahna asta, Dona o amăgi doar cîteva clipe, fiindcă atunci cînd Tălăpan veni în apropierea lor, își schimbă planul.

— Treci pe la noi, pe Mianca, dacă ai drum. Avem o taină mai lungă.

În timp ce bătrînul se depărta, continuînd să bolborosească în ciudatul său grai, Filareta intra la idei :

— Ce-au de gînd să facă ? Ce pregătesc pe ascuns ?

CAPITOLUL IV

Cei care se mai întrebau ce căutaseră doi străini în cătunul lor retras între coline, ocolit de lumea mare, aveau să primească, la numai o săptămînă după plecarea lor, un răspuns. Utilaje, cum nu mai văzuseră vreodată localnicii, scormoniseră sub maluri, sfredeliseră în adîncul văii şi înaintară pînă în inima pădurii. Subsolul acestor ţinuturi ascunde zăcăminte preţioase, trecu un zvon prin cătun, dar nimeni nu le putea numi, fiindcă lucrătorii trebăluiau în cel mai mare secret. Şeful lor refuza orice conversaţie cu cei care încercau să-l tragă de limbă, apelînd la ajutorul lui Gregor Giurma, sergentul, şi la ivirea acestuia oricine dădea înapoi. Nu însă şi Dona care adulmecase, chiar din gară, că aici se joacă o carte importantă. Spre deosebire de ceilalţi ursuleşteni, ea nu dădu buzna din prima zi. Şi nici în a doua. Îi lăsă pe curioşi să calce cu stîngul, bănuind că lucrătorii aveau toate motivele să-şi vîndă taina mult mai tîrziu, şi nu pe gratis. După atîtea nopţi de frămîntări, îi fulgeră o idee prin minte : şeful lor trebuia ademenit. Află, din întîmplare, că slăbiciunea lui erau ţesăturile şi obiectele lucrate în gospodărie, şi amenajă pe Mianca în casa bătrînească o mică expoziţie, în care se aflau cîrpe de borangic, cămăşi de marchizet, covoare, iţari, buibarace, legături cu mărgele, fote, prostelci, ii, şaluri, brăcinari, cele mai multe împrumutate de la oamenii de încredere. Cînd se împliniră exact şapte zile de la venirea expediţiei, se deplasă în apropierea panourilor şi, tot printr-o întîmplare, dădu cu ochii de şeful lucrărilor.

— Domnule, îi strigă ea de la distanţă, vreau să mă credeţi că aici nu-i o moară părăsită ! Muzeul nostru l-aţi văzut ?

— Muzeul ! surîse bărbatul. Păi tot cătunul vostru e un muzeu, completă el. Un muzeu viu.

Apoi, după ce-şi îndemnă oamenii să intensifice lucrările, se apropie de Dona şi-o studie cu neîncredere. Venise ea gătită, cu straie de sărbătoare, dar tot nu reuşise să-l impresioneze.

— Ce-aveţi în muzeu ? Fosile, salbe de aur, lopăţele de argint ?

— De-ale noastre, domnule, pînzeturi, ţesături, lucrături de mînă.

— Bine. Cînd o să prind un moment prielnic, vin.

Dona îl aşteptă zile la rînd. Într-o după amiază, aproape de scăpătatul soarelui, el îi bătu la poartă.

— Timpul îmi e măsurat, îi zise, dar dacă am promis, îmi place să mă ţin de cuvînt. Unde-i ?

Graba lui ţinu pînă cînd simţi mirosul puiului în ceaun şi gustă din zaibăr. Apoi Dona începu să-i povestească despre Geanta, vrăjitoarea, despre tot felul de întîmplări hazlii care avuseseră loc în Ursuleasca. Ştia ea cu ce-l poţi cîştiga pe un om care-şi duce viaţa pe şantiere. La lăsarea întunericului, uşor cherchelit, străinul sărută mîna ţărăncii, mulţumindu-i pentru invitaţie, dar Donei îi pierise graiul, ca şi cînd fusese hipnotizată.

— Ce s-a întîmplat ? V-am supărat cu ceva ? se crezu el vinovat de starea în care o lăsa.

— Noi cu ce putem contribui ?

— La ce să contribuiţi ?

— La drăcovenia aia...

— Drăcovenia de care vorbiţi va fi o mină, scăpă bărbatul cuvîntul pe care Dona îl aşteptase de atîtea zile.

— Deci nu-i comoară, cum zic unii ?

— V-a pus dracu mîna în cap !

— De ce dracu ! exclamă Dona, al cărui gînd o purta spre Geanta. Sîntem noi ursaţi să intrăm de vii în cazanul cu smoală ?

Chipul bărbatului căpătă o undă de învins. Nu mai putea ascunde nimic acestei femei care-l adusese cu vicleşuguri în casă.

— E o smoală mai de soi : marmură neagră, glăsui el, atît de poticnit de parcă s-ar fi eliberat de-un glonte ce-i stătuse înfipt în umăr.

— Mare pacoste pe capul nostru, vorbi cu şiretenie Dona, în mintea căreia se legau deja socotelile. Va trebui să plecăm de-aici.

Bărbatul asista cu iritare la falsa ei jelanie şi simţi în acele momente că are de-a face cu o femeie atît de prefăcută încît pînă şi freamătul nărilor o trădează.

— N-o să vă strămutaţi, o asigură el, toate lucrările vor fi sub pămînt şi nu la suprafaţă. Mă rog, dacă nu vă convin schimbările şi convieţuirea cu minerii, nu vă împiedică nimeni să plecaţi unde poftiţi. Dar pînă atunci am şi eu o rugăminte.

Şi arătă cu degetul la gură.

— N-aţi aflat nimic de la mine.

— Se poate, domnule, să dau cu băţul în baltă ? E şi-n interesul meu să tac.

Cu toate aceste asigurări, o bănuială suspectă coborî între ei, ca şi cînd prin apropriere se aflase un al treilea ce le va nărui pactul încheiat. Cu privirea iscoditoare, cu buzele strînse, femeia îşi conduse oaspetele pînă mai jos de colină şi-şi luă rămas bun printru-n gest, înlăturînd aerul cu palma din faţa ei. Apoi se întoarse în grabă şi, din momentul despărţirii, o căldură misterioasă îi încălzi toate ţesuturile. Parcă şi braţele îi erau nervoase, iar privirea pătrundea dincolo de acest cătun, învăluit în ceaţă. O altă fiinţă îşi cerea dreptul la viaţă în trupul ei. Aceea care se putea măsura cu întreaga lume.

Revenită în icoana porţii ca un păianjen în ungherul odăii, îşi ţuguie buzele şi sărută în aer de mai multe ori nădejdea care coborîse în cătun pentru ea. Se aplecă, mai să cadă în genunchi, dar temîndu-se că va fi văzută de cineva şi luată în rîs — iote, măi oameni buni, somodiva lui Mitriţă a cam bolonzît, o ia pe urma lui Tălăpan, împuşcă la draci, să ne păzim că ne turbează gloabele — se prinse de lemnul uscat şi plin de carii, se strînse în ea ca o vietate ce-şi pregăteşte asaltul şi-o clipă i se păru că dinspre Matcă, tîrîndu-se asemenea unei reptile care nu se mai sfîrşeşte, urcă Filareta cu limba ei subţire, înspicată, otrăvind aerul şi iarba pe care le atingea. Îşi puse palmele

la ochi, nu, nu, scînci ea aproape sfîrşită, tu n-ai să ştii niciodată cum mă canonesc io, tu eşti mai avută, că ai gheara lungă, nu-ţi pasă ; iei fără ruşine, de ne-ai murdărit neamul cu învîrtelile tale, spurcăciune, şi-ai vrea ca şi noi să intrăm în aceeaşi oală, teamă mi-e, fetiţo, c-o să ajungeţi la mititica. Parcă fusese în apropierea ei, şi-i rînjise, şi voise s-o ispitească, dar fiindcă o găsise atît de frămîntată, se retrăsese tiptil, fericită că Dona-i gata să ia cîmpii. Mă văruică, mă, da'tu la Trîpcea o să piei, că de-acolo nu mai iese nimeni citov, e balamuc mare, ce mai cale-vale, orice se vindecă, da' capul — s-a zis cu el, altul, văruică, altul la loc, dacă mai vrei să stai şi tu printre surate.

I se întunecă tot văzduhul, aerul se înăspri ca la o bătaie a şerpilor şi-un sîsîit prelung, înţepător şi lacom îi potopi auzul. Se simţi pentru cîteva momente prada acestor jivine ce-o uşurau de sînge, de amintiri, de frumoasele imagini ce-i bucuraseră privirea. Parcă şi pămîntul îi ardea sub picioare şi viul, cît se mai găsea în ea, o părăsea. Aşteptase cu atîta nerăbdare momentul ăsta şi-acum înţelegea că nu era pregătită să-l întîmpine cu mintea trează. Dacă-i va lua altul înainte ? Nenorocire ! Va toca iarăşi pe vătrai, va împuşca francul, va rămîne toată viaţa la mila altora. Doar Filareta se cam azvîrlise dintre ai lor, dar cu ce preţ ? Şi cu cîtă nesăbuinţă ! Pentru ea, primejdia era mereu pe aproape, or Dona n-avea nevoie de asemenea belele.

Ei bine, trebuie să mă adun, strînse iarăşi din dinţi, încordîndu-şi degetele ca nişte gheare care-s gata să apuce prada din zbor, n-are să-mi scape şi ocazia asta, pe sufletul meu, doamne, ridică pliscul înspre cer, căutînd locul acela tainic care apăra de privirea oamenilor lăcaşul sfînt, iar de nu mă vei ajuta, mă voi lua de piept cu tine.

Alergă în casă, schimbă ordinea obiectelor, deretică, scuturâ praful, şterse ferestrele, primeni cearşafurile şi feţele de pernă, paiele din căpătîie şi frecă, plină de osîrdie, podeaua de scîndură. În cîteva ore, toate odăile erau lună. Cînd socoti că se apropiase venirea lui Mitriţă, ieşi la poartă, plimbîndu-se ca un general în faţa plutoanelor smerite. Cum trebuie să înceapă ? Gînditoare, pironită locului, îşi duse palma sub bărbie. Care era cuvîntul care-l

putea îndupleca și pe el ? Va înțelege ce noroc le juca sub priviri ? Ca peștii apa iazului, îi sfîrtecau gîndurile trupul. Și cînd Mitriță se ivi, ceva mai tîrziu ca în alte dăți, Dona era atît de tulburată că nu putu decît să exclame :

— Iote, mă omule, dacă nu m-ai scos tu în lume, apăi vine acuma lumea la noi !...

Orice cuvînt al ei îl lăsa nepăsător pe Mitriță, parcă tot mai împovărat de întîmplările ce-aveau loc la graniță, de schimbările din ateliere și de toate istoriile care se năşteau și mureau printre ciontiști. O ocoli, cum ocolești o dihanie care ți-a ieșit în cale, își aruncă o privire spre grajd, intră în casă și se trînti îmbrăcat în pat.

Urmărindu-l pas cu pas pînă în odaie, Dona se așeză pe un scaun lîngă el :

— Pe cine mai înmormîntezi ! izbucni ea, neputîndu-se stăpîni. Și io care așteptam o vorbă de mîngîiere pentru toate cîte le-am făcut în gospodăria asta ! Că mă dau peste cap să pun casa la punct, să nu ne izînim cu toții, și tu hăit cu roatele în sus, ca o gloabă !

Nici înțepăturile, oricît ar fi fost de adînci, nu-l atingeau.

Starea asta nouă o puse pe gînduri.

— Ți s-a întîmplat ceva ? Ceva rău ? schimbă ea tonul, prinzîndu-l ușor de mînă ca pe un bolnav ce-așteaptă de la tovarășul său o alinare.

Mitriță alungă orice bănuială prin mișcarea capului.

— Atunci ce-ți bîntuie mintea ? De ce taci, de ce nu mă întrebi ce rost are curățenia asta prin toate odăile ?

— Trebuie să-ți cheltuiești și tu vremea cu ceva.

— Ce spui, omule, îi aruncă o privire mustrătoare, de cînd îmi prisosește mie timpul ?

Orice i-ar fi spus și pe orice ton, tot nu-l scotea din-tr-ale lui. Îl știa ca pe dosul buzunarului și nu se mai osteni să-l sîcîie.

— Iote, cum e treaba, silabisi ea, purtată în vorbe parcă de îngerul său păzitor, e huză mare, o să vină lume multă la noi.

— Și ce folos am io dacă vine ? se ridică el în capul oaselor, interesat totuși de veste.

O undă de mulțumire apăru pe chipul femeii, fiindcă îl stîrnise.

— Îţi ţii gura ?

Trecu de pe scaun pe pat, îi mîngîie coama ca unui cal gîrbovit, îi atinse grumazul şi-apoi îi vorbi în şoaptă, temîndu-se că o ureche nepoftită s-a strecurat şi-n odaia lor.

— L-am adus aici pe ăl mai mare de la utilaje şi, cînd am prins momentul, l-am tras de limbă. Nu prea a vrut el să-mi spună de ce bodicăie în pămînt, da' la urmă s-a dat de gol. Mă omule, făcu ea ochii mari, de parcă acum i se confirmau, printr-o excitaţie supranaturală, spusele străinului, ştii tu ce zace sub noi ?

— Marmură neagră, răspunse fără întîrziere, Mitriţă.

Dona rămase cu braţele în aer, cu gura întredeschisă, paralizată. Sări apoi din pat ca o leoaică.

— Nemernicul ! Ştia o lume întreagă şi io mă perpeleam pe lîngă el, crezînd că voi fi prima care o să aflu.

Văzînd-o atît de neajutorată, Mitriţă se prăvăli într-un rîs, ca un nechezat, tăiat din cînd în cînd de înecăciuni. Însufleţirea lui avu asupra femeii o înrîurire nefericită. Simţea că toate oasele i se dezmembrează în mers. Înaintă rătăcită înspre fereastra larg deschisă şi urmări umbrele care coborau dinspre pădure. Chipul ei învineţit lua înfăţişarea nopţii. Dar numai vremea e mai schimbătoare decît femeia. Întremată de aerul proaspăt care venea dinspre coline, se prinse cu palmele de drugii ferestrei.

Răceala fierului îi înviora şi ei fiinţa. Rămasă puţin aplecată în faţă, răsuci brusc apoi capul spre bărbat.

— Nu trebuie să scăpăm ocazia asta ! Nu trebuie să-i dăm norocului cu piciorul ! scrîşni ea dinţii.

— Despre ce noroc e vorba ?

Încetineala minţii lui o scosese, nu o dată, din sărite. Moţăia la orice oră a zilei şi starea asta nu i-o mai putea tolera. Împinsă de o forţă curioasă, sări drept în pat şi-l prinse de umeri, zgîlţîindu-l cu putere.

— Trezeşte-te, că mi-ai putrezit destul ! Vin mineri ! Vin minerii, mă înţelegi ! Ce fac ei cu banii ?

— Îi fituiesc pe nimicuri, îi trimit acasă, la ai lor, îi beau, doar n-o să se înmormînteze cu ei la chimir.

Dona se bucură că-l făcuse să gîndească. Primi răspunsul lui ca pe o victorie proprie.

— Deci eşti de acord cu mine că-i cheltuie aiurea.

— Puţin îmi pasă mie, îşi declină el orice amestec.

— Păi asta-i, trebe să-ţi pese, trebe să-i ajutăm să-i fituiască mai cu folos, că-i cazul s-avem şi noi o pomană pe lumea asta !

Mitriţă îşi ţuguie buzele şi-şi clătină nedumerit capul.

— Mă muiere, mă, de te-ar auzi ciontiştii, ar crede că ai intrat în anul morţii. Sărindarele îţi mai lipsesc.

— O să vină şi vremea lor, da'acu altele sînt la rînd. Mi-ajunge cît m-am perpelit, pe pămîntul ăsta, slugă la toţi, ruşine de la fiecare.

Eliberat mai de mult din mîinile Donei, Mitriţă îşi îngădui s-o ia iarăşi în rîs :

— Nu mai spune, chiar ţi-a sunat ceasul să te procopseşti ?

Dona nu-i simţi ironia, fiindcă era prea frămîntată de planurile ei măreţe.

— De fală n-am fost noi niciodată, cum ţi-am mai spus, dar vreau să ne hărănim mai uşor. De ce să fugă minerii la Domneşti şi să-şi arunce paralele, ba la un film, ba la o mîndră, ba la o tiribombă, cînd putem să le luăm drumul din picioare şi să-i ţinem aici ?

— Da' cine te opreşte ?

— Iote, chiar tu. Că nu mă sprijoni la treaba asta.

— Ce-ai vrea să fac ?

— Să fugi din viesparul ăla în care lucri şi de unde poţi fi aruncat pe drumuri cînd îţi este lumea mai dragă, şi să stai lîngă mine, unde sîntem numa stăpîni. Impozitul nu e mare, munca ne este numa după chef.

— Să dau vrabia din mînă pe cioara de pe gard ? Prostii !

— Prostii ? Da' nu vezi tu cum merge *criza* asta ? Trebe să ne strecurăm şi să tragem foloase chiar şi din greşelile altora. Cine-i gospodar polimeşte copiii în ropotul ploii şi pîndeşte vremurile tulburi să-şi sporească avuţia. Că dacă or prinde alţii de veste şi ne-or lua înainte, o să ne dăm cu capul de pereţi, că am cucăit ca proştii pe vatră. Măi omule, măi, îi vom ajuta şi pe mineri să se distreze, dar şi pe stat să-şi mai împuţineze borfaşii, că unde e cîte ceva de ciurucuială, vin şi ei ca muştele. Punînd ban pe ban, vom ieşi şi noi din nevoi, o să ne înzăs-

trăm şi fata, că n-o poţi mărita mîne, poimîne, cu cenuşă. Dacă va avea zdrenţe mai multe, o să tragă şi la ea un peţitor mai bun. A, uitasem să-ţi spun, continuă Dona, schimbîndu-se la faţă de parcă se pregătea să dea la iveală cumplita revelaţie a unui oracol. Lăcrimioara a căzuţ pe mîna vrăjitoarei.

— Cum s-a întîmplat ? Cînd ? Ce-a spus spurcăciunea ? sări din pat, ca şi cînd Dona ar fi aruncat peste el apă clocotită.

Căzuse la mîna Donei şi femeia simţi o plăcere nebunească să-l fiarbă pe sec, plătindu-i pentru toate momentele de posăceală. Îşi puse braţele în cruce şi-l privi, petrecută.

— Ţi s-a încleştat pliscul ? Ce zice că va ajunge ?

Dona ridică mîinile la nivelul umerilor, reveni lîngă fereastră şi cercetă cu mai multă stinghereală întunericul de afară. Întîrziind răspunsul, se trezi cu Mitriţă lîngă ea.

— Crezi că io nu merit să aflu ? se rugă el.

În sfîrşit, îi făcu o favoare.

— Ce-a spus şi profesorul de naturale.

— Ce-a spus şi profesorul de naturale ? reluă el mecanic.

Buzele ei se depărtară cu încetineală şi limba se îndoi pe cuvînt.

— Artistă !

Bărbatul rămase cîteva clipe, fără să clipească. De-a dreptul paralizat.

— Cine-şi tot bate joc de tine ? Cine-i artistă ? întrebă apoi, cu jumătate de gură.

— Lăcrimioara ! articulă Dona, cu satisfacţie.

— Lăcrimioara ! bîigui el, ca atins de friguri. Nu se poate. Nu pot să cred ! O asemenea ruşine n-am să îndur. Măcar la noi să nu se împlinească proorocirea vrăjitoarei !

Niciodată Dona nu-l surprinsese atît de abătut. Parcă sufla pustiul prin el acum. De-ar fi ştiut ce impresie face, ar fi amînat şi ea vestirea. Iată că mototolul ţinea şi el, culmea, să fie luat în calcul. Trecuse în atîtea rînduri peste el, căci mintea lui înceată o împiedica să ia decizii rapide.

— Ai voştri v-au crescut cum s-a nimerit, schimbă brusc tactica, dar s-au îngropat timpurile acelea. Lumea

înaintează, omule, nu mai poţi să o înţelegi dacă nu-i afli taina cu un ceas mai devreme decît alţii. Lăcrimioara are nevoie de ajutor, ea nu-i ca mine, haitoşă, nici ca tine, fără simţire, ci cum e mai rău : plăpîndă, plină de beteşuguri. Închide repede ochii, dacă intră pe mîna unui momîrlan. Dacă ei nu-i va fi bine, noi vom fi fericiţi ? Pentru ce am trudit ? Nu crezi că de noi depinde să-i aşternem cum trebuie ?

Ticluise ea bine toată povestea asta, că nici o alta nu l-ar fi înduplecat pe Mitriţă, intrat într-o muţenie suspectă. Tăcînd, căzuse la învoială. Se lăsă, adică, la vrerea nevesti-sii, căci într-ale negustoriei Dona căpătase ceva experienţă vînzînd piei de miel şi de ied, cînd se căutau, şi banii aceia îi pusese la ciorap pentru zile negre.

A doua zi, ajuns în Domneşti, Mitriţă îşi schimbă drumul dinspre ateliere înspre piaţa în care mai poposea încă trupa ce se aciuase aici cu vreo lună în urmă. După cum îl sfătuise Dona, nu se grăbi să cumpere nici puţinele animale care zăceau în cuştile lor, nici costumele ce făceau caraghioasă orice fiinţă care le-ar fi îmbrăcat, ci avu o singură intenţie : să smulgă din mîinile comedianţilor tiribomba, chiar dacă ea se afla într-o stare de avansată uzură. Unui mecanic ca el nu-i trebuiau nici tratate şi nici ajutoare ca s-o restabilească. După cîteva zile, dezmembrată şi plasată în trei remorci, tiribomba urca spre Mianca, sub escorta copiilor care aflaseră deja ce surpriză îi aşteaptă. Să fie sigură că investiţia nu-i era în van, Dona alergă înspre Roza, ştiind că soţia primarului cunoştea multă lume bună în Domneşti. Aflînd cu două zile în urmă de iniţiativa ţărăncii, de cum o văzu la poartă, îi ieşi în întîmpinare şi-o felicită pentru ideea ei. În plus, se arătă binevoitoare să-i procure autorizaţia de care avea nevoie şi pentru care coborîse pînă aici.

Nu numai Roza era încîntată de schimbările care se iveau în cătun. Îndată ce Mitriţă se apucă să monteze tiribomba, pe colină apăruseră mai mulţi ursuleşteni, dornici să dea o mînă de ajutor, fără a cere simbrie. Împreună smulseră mărăcinii, tăiară un drum mai larg, îl întăriră cu pietre şi nisip, săpară sub mal o pivniţă, curăţiră fîntîna din apropiere şi, în numai două săptămîni, Mianca, îşi schimbă brusc înfăţişarea. Dacă unii îşi oferiseră braţele,

Sterică Dulbaba simţi că-i de datoria lui să interpreteze evenimentul :

„Este spre binele nostru să venim în întîmpinarea intenţiilor autorităţilor şi să ridicăm aici un centru minier de invidiat. Omul sfinţeşte locul, dar, nu-i mai puţin adevărat, că locul determină structura sufletească, aşa cum bine au demonstrat filosofii de care ne aducem aminte cu pioşenie."

În pofida acestor tălmăciri savante cărora entuziasmul Rozei le sporea valoarea, primarul trecea prin grele încercări. Convingătoare pentru el era doar cărticica de legi la care recurgea pentru a se pune la adăpost. Avea să descopere, nu fără uimire, că iniţiativa Donei era legală, ba, mai mult, se spunea acolo că astfel de oameni trebuie, stimulaţi, în schimbul unor impozite onorabile. La sugestia Rozei, se deplasă special în Mianca şi-o felicită pe Dona, exprimîndu-şi speranţa că exemplul ei va fi urmat şi de alţii, căci deschiderea unor ateliere de radio, de cizmărie şi croitorie şi de cîte mai era nevoie va uşura viaţa în cătun.

Prezenţa primarului pe colină îl încîntă pe Mitriţă, care abia acum îşi dădea seama spre ce culmi de glorie îl împingea Dona. Dar nu numai prezenţa acestuia, ci şi cuvintele directorului de la ateliere, căruia-i vorbise de iniţiativa lor în cătun.

— E un moment favorabil, nu trebuie să-l scăpaţi. Dar eu cu ce pot să-ţi fiu de ajutor ?

— Cîteva zile de concediu. Zece, dacă se poate.

— Cîte ? ! exclamă el, ascunzîndu-şi adevăratele gînduri. Păi crezi că-ţi ajung ?

— Atunci hotărîţi dumneavoastră.

— Aşa deci ! se scărpină în cap. Am înţeles bine, cred, vrei să faci o muncă în folosul obştei. Dragul meu, cînd e vorba de aşa ceva, nu numai că e de datoria noastră să vă ajutăm, ci şi să vă prezentăm avantajele ce decurg din asemenea preocupări. Tu ştii prea bine ce te aşteaptă şi de-aceea nu mai pierd timpul să-ţi explic. Aşa că poţi absenta cît pofteşti, îl sfătui el, mulţumit că scăpa fără bătaie de cap de unul din cei mai indolenţi lucrători ai atelierelor. Dar, nu uita, e nevoie de sacrificii pentru a aduce fericirea altora !

Nelimitat, scrisese directorul pe cererea lui Mitriță Lefterică și mecanicul de întreținere, se simți în al nouălea cer. Dacă și el, directorul, recunoscut pentru înțelepciunea sa, îl încuraja, însemna fără îndoială, că Donei îi merge mintea. Cînd intră în secție pentru a-și lua rămas bun de la tovarășii de muncă, explicîndu-le pricina îndelungatei sale absențe, aceștia căzură într-o mutenie grea, după care, cîțiva, manevrați parcă de un mecanism secret, se bălăciră într-un rîs forțat, încît Mitriță se simți îndemnat să dispară degrabă, fără să le mai adreseze vreun cuvînt.

De ce rîseseră oare ? Și el de ce n-avusese curajul să le ceară o explicație ? Îi rodea invidia și nu și-o puteau arăta fățiș, încercînd prin acel nefiresc rîs să-l facă să renunțe la planuri ? Se bucurau că prin plecarea lui era un concediat mai puțin ? ! Nu-i putea trece prin cap că directorul așteptase de mult o ocazie ca să scape de el.

Se îndreptă din nou către piața în care poposeau trupele ambulante și-și cumpără o tarabă-tir, căci parcul de distracții de pe Mianca trebuia extins. Avu nevoie de o noapte întreagă ca să ajungă cu ea în Ursuleasca. Apoi de încă trei zile pentru a deschide, cu toată pompa, jocurile.

CAPITOLUL V

Inaugurarea pe Mianca avu loc într-o duminică, zi aleasă de Dona la sugestia Rozei şi cu aprobarea tacită a lui Fănuş Rogobete. Veniseră noroade de peste mai multe sate, căci zvonul jocurilor fusese purtat de *Ciont* şi poştalioane, auzit de cei care vînturau lumea, împînzit de navetişti. Într-o ţinută sărbătorească, în număr mare, putea fi zăriţi indigenii. Gică Vărzarul, clarinetistul, nelipsit la praznice şi onomastici pentru a mai dezmorţi picioarele oamenilor, alături de Dudă, toboşarul care urca pe cea mai înaltă colină atunci cînd era rugat să anunţe legile şi ordinea întrunirilor, apoi strigătorii de peste sat, ceferiştii, geambaşii, zidarii, fîntînarii, perceptorii, achizitorii, pădurarii, morarii, fierarii, inşi cărora nu le puteai bănui identitatea şi baştina, căci aici nici Gregor Giurma, sergentul, nici alte persoane cu misiuni speciale nu se încumetau să le verifice actele ori să le facă percheziţii corporale, deşi teamă le era la mulţi, că astfel de aglomeraţii aduc surprize de tot felul. Scăpătarea unora şi ofensiva altora iscau neînţelegeri, răzbunările — deşi Ursuleasca era mai ferită — se înmulţiseră pretutindeni. Prilejul părea tocmai nimerit ca străinii să-şi plătească poliţele chiar aici, în cătun. Se umpluseră uliţele, alaiul spre Mianca era nesfîrşit şi încă nu şuierase cursa de Domneşti în gară. Se aşteptau noi grupuri, deşi acolo, pe colină, aruncai acul şi cădea în cap de om. În capul acelor oameni care, ca să intre în voia localnicilor, veniseră toţi cu mănunchiuri de cînepă, planta preamărită în Ursuleasa, unde era folosită nu numai la frînghiile de toate mărimile, vestite în această parte a lumii, dar şi pentru

năvoade, pînzeturi, împletituri. Puțini știau — iar cei care se interesau, aflau acum — că semințele cînepii au în compoziția lor o substanță misterioasă care te ajută să treci cu bărbăție peste înfrîngeri și necazuri, veselindu-te în același timp de cei care cad atît de ușor sub lovitura lor. Aici putea fi unul din secretul băștinașilor pe care-l cunoștea și Fănuș Rogobete de-i îndemnase să înmulțească lanurile cultivate și să nu-și părăsească îndeletnicirile care le aduseseră echilibru de-a lungul anilor. Tiribomba, ca și taraba-tir erau acoperite cu împletituri uriașe, țesute din fire de cînepă pe care Fănuș cususe cîteva din zicerile lui preferate : „Ochiul cînd se lovește, îndată lăcrimează" ; „Poama cea mai coaptă pînă ce mîna n-o va lua, în gură nu-ți va cădea" ; „Să te asemeni cu furnica la muncă, cu iepurele la somn, cu cîinele la credință" ; „Cu bună îngrijire, cu neadormită priveghere, cu îndelungă nerăbdare, cu neadormită silință, izbutești la orice" ; „Cine se socotește de cel mai înțelept, nebun se înțelege" ; „Cel înțelept mai întîi poftele și le înfrînează" ; „Cînd averea nu-ți ajunge, ajungi tu averii tale" ; „Copacul cînd cade se aude de departe" ; „Pe copacul din vîrful muntelui îl clatină orice vînt".

Soarele se ridicase de un stînjen pe cer și oamenii murmurau a zecea, a cincisprezecea oară aceste învățături pentru a cheltui într-un fel timpul, căci nimeni n-aflase cînd se va tăia panglica inaugurală. Cel care era așteptat, Fănuș Rogobete, nu trimisese însă nici un mesaj și nici nu se arăta la chip. Absența lui trezi tot felul de bănuieli :

„Se retrage din afacere în ultima clipă, fiindcă nu-i lucru curat cu jocurile astea !"

„A fost chemat special în Domnești să oprească neroziile astea" ;

„Ce-ar fi să sunăm căderea primarului și să luăm noi frîiele cătunului în mînă ?"

„Dona și-a aruncat gologanii pe apa Sîmbetei. Cine mai încuviințează astfel de inițiative ?"

„O să-l facă de rușine și va pleca de aici cu coada între picioare !"

„Tăceţi, mă blestemaţilor, că muierea asta simte ce ne doare şi ne pune sub nas leacurile pe care le aşteptam de atîta vreme“ ;

„Halal de cea care a născut-o, căci n-o s-o facă de ruşine“ ;

„Dar hai s-o silim să-i dea drumul, că tot un drac e de vine sau nu vine primarul“ ;

„Trebuie lucrat cu dibăcie, că altfel dă înapoi.“

„E la mîna noastră acum, dacă nu o onorăm cu prezenţa, dă faliment.“

Fierberea mulţimii era pe punctul să atingă apogeul în jurul orei douăsprezece, cînd se auzi, brusc, bătaia tobei. Vărzarul chinui şi el clarinetul şi de pe tiribomba înălţată în Mianca, asemenea unui uriaş catarg pe o arcă diluviană, se coborî pînza, lunecînd cu încetineală, marcînd începutul unei întreprinderi pline de promisiuni. Surprizele care urmară apoi se dovediră a fi pe măsura evenimentului. De numele lui Sterică Dulbaba se legau tablourile fixate pe buceaua tiribombei. Pentru douăzeci şi patru de scaune donase douăzeci şi patru de imagini, care de care mai interesante. În prim plan se zărea pomul vieţii, din crengile căruia scotea capul şarpele. Eva era pe jumătate reptilă, de la sîni în jos, căci mîna pictorului alăturase, în deplină libertate, animalele sălbatice, cu dobitoacele din ogradă, chipurile oamenilor cu ale crocodililor Nilului, piramidele Egiptului cu statuile din Insula Paştelui, Grădinile Semiramidei cu temple ale tuturor religiilor. Apoi flori, femei despuiate, mîndre de propria goliciune, chipuri obidite, feţe crispate în durerea dragostei, scene de apocalips, dar şi sacre, de la facerea lumii. Nu lipsea nimic din ce dă măreţie şi întristare acestei lumi : cactuşi, liane, o navă bizară, un submarin, nişte inşi desfiguraţi, peşti naufragiaţi pe ţărmuri, vulcanul Vezuviu, cascada Niagara, colibele eschimoşilor, bufniţe, vulturi, cîrtiţe, scene de vînătoare, ba chiar şi imaginea pămîntului după un cutremur. Nu fusese uitată nici lumea cealaltă, populată cu tot felul de vedenii, dar conturul ei nu avea claritatea celeilalte. Profitînd de pacea care căzuse peste adulţi, căci tablourile le tăiase respiraţia, Dona hotărî să ofere cea dintîi învîrtitură copiilor care dăduseră ajutor la urgentarea lucrări-

lor în Mianca. Nu era nevoie de un nou apel. Înhăimurați în costume de hîrtie creponată, invitații luară cu asalt scaunele și se arătară a fi prea mulți pentru numărul acestora. Supărarea celor rămași în afara lanțurilor fu alungată de cuvintele proprietăresei care anunța un nou rund gratuit.

Mitriță își verifica instalația. Apăsă pe un buton și întreaga construcție se dezmorți ca o fiară din vremelnica sa hibernare. Scîrțîi ușor, își spori zgomotele, stîrni un curent ce juca panglicile în jurul fetițelor și înălța praful. Chicotelor celor ridicați de la pămînt li se alăturară țipetele părinților, cuprinși de teamă, și icnetele bărbaților deja chercheliți. Toate, laolaltă, stîrneau zarva care se auzea pînă în gară și dincolo de coline, purtată de briza zilei, ca o vestire triumfală.

Cît de mult așteptase Dona această clipă ! Încă nu-i venea să creadă că era inima și stăpîna acestor jocuri. De-atîta emoție se clătină pe picioare. Avu impresia că locul făpturilor omenești fusese luat de picturi, apoi invers, iar Mianca a devenit tărîmul unor miraculoase viețuitoare pe care nici ea, atrăgîndu-le pe colină, nu le mai putea recunoaște. Doar cînd îi vedea pe Vărzaru, suflînd în clarinet, pe Dudă, bătînd în tobă, pe oameni aclamînd cu încîntare, culorile tablourilor ademenind înălțimile, pe Mitriță, stînd la pupitru de comandă ca un paznic de far, garantînd intrarea în port, se simțea încă pe pămînt.

Abia oprite, lanțurile tiribombei fură luate cu asalt de adulți. Și Filareta și Tilică și Potăin, fierarul cătunului, și ceilalți care-și întinseseră brațele, nu țînură seama de scîncetele copiilor și urcară ei pe scaune. Niciodată nu se mai iscase un asemenea tămbălău. Oamenii recuceriseră parcă Turnul Babel și se grăbeau să-i verifice dezorientarea. Căci această năstrușnică legătură de fiare, pusă în mișcare de o energie ce făcuse glorie altui secol, dăruia celor care o cunoșteau pentru prima oară nu doar iluzia desprinderii de un pămînt păcătos, ci, mai ales, iluzia părăsirii poverilor ce le îngreunase viața. Cine să-și închipuie că nicăieri nu e amărăciunea mai dureroasă ca la întîlnirea cu aceste amăgeli ! Urcînd cu lanțurile, pînă acestea ajungeau paralel cu pămîntul, oa-

menii înţelegeau că aripile zornăitoare, de împrumut, îi ridicau nu pentru a le alunga obsesiile, ci numai pentru a le trasa limitele propriilor avînturi. Doar cîteva clipe erau deasupra lumii şi-apoi coborau şi mai abitir în adîncurile ei, fără nici o altă speranţă de salvare. Dar cîţi nu aşteaptă un moment de reverie într-o viaţă de cazne !

Învîrtitura îl încîntase atît de mult pe Tilică Bratosin, încît, la ieşirea dintre lanţuri, îşi urmă primul impuls şi alergă înspre Dona să-i aducă laude. Nu reuşi însă să-i spună ce avea pe suflet, fiindcă ideea care-l săgetă chiar în acel moment era mai acaparatoare.

— Toate bune, nimic de zis, da' nu crezi că s-ar cuveni ca toată tărăşenia asta să nu se facă pe sec ?

Vorbele şi chipul acestui bărbat o ajutară, miraculos, să-şi iasă din visare.

— Nu-i cazul, cumnate, să salt mai sus decît mi-e puterea ! răspunse ea cu măsură, pricepînd unde băteau cuvintele lui. Io îs mulţumită cu distracţiile şi-atît, ailalte le-or încherba cei care stau mai gros la pungă.

Frînarul se simţi încurajat în viclenele-i sale propuneri, dar, judecînd mai mult răspunsul, înţelese că Dona recursese la rîndu-i la un şiretlic, pentru a nu-i accepta colaborarea.

— Cum adică, insistă el cu încăpăţînarea copoiului pe urmele vînatului, învîrtelile aici şi praznicul în altă parte ? ! Una o trage pe alta, zău aşa, lucrezi şi tu ca nelumea !

Donaţiile profesorului de naturale deveniră un reazim pentru privirile Donei. De-acolo voia parcă să-şi recapete energia şi cuvintele pentru a-i tăia entuziasmul lui Tilică.

— E atît de greu să ne înţelegem ? îşi continuă el ofensiva, nereuşind să citească pe chipul femeii. Te las pe tine să-mi faci parte şi să păstrezi comanda.

— Nu obişnuiesc să mă întind mai mult decît mi-e plapuma... veni sentinţa ei.

Nici de data asta nu-l dădu înapoi pe frînar. Ba mai mult, Tilică trecu la insinuări.

— Nu cumva ai fi făcut găurile alea în pămînt pentru iernarea sălbăticiunilor !

Dona fu cît pe-aci să-i arunce în auz cuvinte grele, care să-l lecuiască, dar își dădu seama că nu mai era o femeie oarecare, ci un fel de negustorească de a cărei comportare îi atîrna agoniseala.

— Păi iote, să fie și ele, că la nevoie le-om folosi noi la ceva.

Răspunsul acesta îl întărîtă tot ca și celălalt pe Tilică. Nu prea știa să piardă, iar, cînd simțea că-i fuge pămîntul de sub picioare, era în stare de orice, ca să rămînă în cîștig. Dar Dona nu-i dădea nici cea mai mică speranță de colaborare. De-ar fi fost numai atît, s-ar fi împăcat cu situația, dar, în cugetul lui, sunase alarma : mîine, poimîine, cînd ea va prinde cheag, o să le rîdă în nas. Iar Filareta, nevasta-sa, se va da de ceasul morții, că nu suportase niciodată ca verișoara ei să i-o ia înainte. De cînd era frînar, nu mai trăiau în lipsuri, căci multe mărfuri treceau pe calea ferată, dar voia ca și aici, în Ursuleasa, să nu piardă ocazia de a-și spori afacerile.

— Eu zic, totuși, să ne încătărămăm, că neamuri sîntem, recurse la o soluție sentimentală.

— Aoleu ! se apără Dona, stîrnind chicotele celor care-i ascultau, d-apăi am și io cocoșul meu ! Mă chemi la păcat, cînd știi în ce neam ai intrat !

Luat în rîs, Tilică își continuă imperturbabil propunerile, arătîndu-se tot mai stăpîn pe el.

— Am struguri de soi, algerie, ananas, cine nu rîvnește la vinul meu ?

De data asta nu mai așteptă răspunsul femeii și se apropie de urechea ei pentru a-i vorbi în șoaptă :

— De unde ai să-ți procuri tocuri de ușă, giurgiuvele, scînduri, ferotenii trebuitoare pe un preț convenabil ? Poate chiar gratis, dacă ne înțelegem...

De mîna lui lungă și de primejdia ce-o putea încălzi la sîn se temea Dona. Știa că marfa aruncată de Tilică din vagoane — butelii, căzănele, cositor, bare de aramă, obiecte rare — era căutată, dar mai știa că ulciorul nu merge de multe ori la apă.. Cîrdășia cu frînarul era oricînd primejdioasă. Între judecata de a-și păstra mușterii și ideea de a scăpa de unul ca Tilică, o alese pe cea dintîi, chibzuind bine răspunsul.

— Dacă-ţi arde buza să-mi ţii tovărăşie, am să-ţi fac voia, dar îţi pun şi io o condiţie : neapărat trebuie să te laşi de frînărie...

Chipul bărbatului se întunecase atît de tare, că parcă i s-ar fi dus, deodată, toate comorile pe apa Sîmbetei.

— S-o iau adică pe urmele lui Mitriţă ? îşi arătă colţii. Bine, cumnată, îi zise, retrăgîndu-se îmbufnat, îţi mulţumesc pentru voioşie. Şi pentru bucuria pe care mi-ai adus-o în această zi cînd oamenii se distrează şi cheſuiesc.

Ajuns în apropierea tarabei-tir, Tilică luă arma din mîna băiatului lui Potăin, o încărcă şi îşi luă drept ţintă un cerc sub care se afla o bufniţă împăiată. Nu nimeri şi se retrase învins pentru a doua oară din apropierea oamenilor, căutînd calea lăstărişului. Dar nici aici nu-şi putea găsi liniştea. Din loc în loc se întinseseră ştergare pe care se îngrămădeau sticle cu băutură, ouă fierte, pui fripţi, hartane de miel, roşii, felii de pîine, iar, mai departe, pînzeturile de cînepă şi crengile serveau drept aşternut pentru aceia care, tolăniţi, ascultau pierduţi zumzetul ce le mîngîia auzul. Neputîndu-se fixa într-un loc, îşi luă şi de aici tălpăşiţa, făcu înconjurul colinei de mai multe ori, în speranţa că va fi invitat la masă de cineva, ori măcar la un pahar de vin, dar, în acea îngrămădeală asurzitoare, în care fiecare făcea ce-l tăia capul, cine mai avea vreme să-i alunge supărarea ? După atîtea posturi şi neînvoieli, inaugurarea tiribombei venise ca o mană cerească pentru oameni. În toiul praznicului şi-al zumzetelor nebuneşti, pe la orele două ale amiezii, printre oameni îşi făcu loc, aşa cum numai el ştia să se strecoare, modest, grijuliu, Fănuş Rogobete. Dacă nu s-ar fi lovit întîmplător de Filareta, poate că ar fi trecut neobservat. De cum îl zări, nevasta lui Tilică se agăţă de braţul primarului şi-l îndemnă cu glasul ei piţigăiat :

— Poftiţi, domle Fănuş, un om ca dumneavoastră trebe să fie cinstit ca nimeni altul, că, nu-i aşa ? pe socoteala dumneavoastră îşi aruncă banii !... Să tacă muzica ! ordonă ea, smulgînd clarinetul din gura lui Vărzaru.

Dona amuţi, fiindcă obrăznicia verişoarei sale o întrecea cu mult pe a lui Tilică. Deşi o învinui cu privirea, Filareta nu se sinchisi, ba, mai mult, ţinu să-i şi explice :

— Iartă-mă, văruică, sînt eu aşa, mai năbădăioasă, dar domnul Rogobete ne-a făcut hatîrul, nu trebe lăsat să se înghiontească la coadă cu prostimea. Să i se dea mai întîi onorul ca unei adevărate căpetenii !

Încercă să curme larma din jur, agitîndu-şi legătura albă ce şi-o smulse de pe cap, dar, cu proverbiala-i prezenţă de spirit, primarul o prinse de braţ şi-o strînse cu violenţă.

— Las-o baltă ! Aş da un prost exemplu în Ursuleasca.

În ciuda acestui avertisment, Filareta se îndîrji.

— Nu se poate, dom' primar ! Apăi dumneavoastră trebuia să fiţi primit cu alai şi să tăiaţi panglica, fiindcă aşa s-ar fi cuvenit, or eu, bag seama, că nici măcar nu vi se dă o puşcă, zău aşa, să arătaţi ţîngăilor ce înseamnă la noi un adevărat vînător.

Nu de dragul primarului făcea tărăboiul ăsta Filareta, ci numai pentru a fi împuţinate obiectele de pe taraba-tir. Mai toţi ursuleştenii ştiau că Rogobete avea un ochi de diavol, nescăpîndu-i nimic din bătaia puştii. Pentru astfel de merite era deseori invitat la mari vînători, de unde se întorcea cu trofee preţioase. Expoziţia pe care o amenajase într-una din încăperile primăriei era o dovadă grăitoare că nu întîmplător se creaseră legende în jurul acestui faimos ochitor.

— Aici e curs de începători, surîse primarul, căutînd o ieşire. Dacă se va ivi ceva şi pentru avansaţi, o să mă înscriu primul.

— Ca primar trebe să arătaţi că sînteţi cel mai bun, insistă Filareta, stîrnind şi mai mult mînia Donei. Ne-am pus nădejde în dumneavoastră cînd ne-aţi venit la cîrmă, că-n cătunul ăsta nu putea fi vîrît oricine...

Aruncîndu-şi privirea peste chipurile celor din jur, Rogobete înţelese că era aşteptat să-şi arate măiestria. Ca şi cînd de asta depindea supunerea lor, se hotărî, în sfîrşit, să apuce arma, dar, împotriva voinţei lor, ţinti deliberat alături de cerc, fapt ce-o îndîrji şi mai mult pe Filareta, care nu-i dădu pace.

— V-a căzut în mînă o gioarsă !... Luaţi-o pe aceea — şi-i arătă o altă armă, cu degetele ei boante, înnegrite — că nu se poate ca tocma un primar să dea greş.

În ciuda insistenţelor ei, Rogobete nu-i făcu voia. Cu o religiozitate manifestată, ori de cîte ori îşi cerceta portmoneul, scoase zece lei şi-i oferi Donei :

— Să fie într-un ceas bun ! îi ură el femeii, ignorînd insistenţa Filaretei, care nu voia în ruptul capului ca Rogobete să plece cu mîna goală de lîngă taraba-tir. Şi ai grijă, sînt destui cei care nu privesc cu ochi buni ce-ai început !

Simţindu-se învinuită chiar de primar, Filareta, asemenea bărbatului său, se retrase învinsă, bombănind, în vreme ce Dona, care cîştiga o primă victorie asupra eternei sale rivale, arbitrată de însăşi căpetenia cătunului, nu-şi putu stăpîni emoţia.

— Nu mă aşteptam... Ştiţi, io vă pot asigura la rîndul meu că legea va fi lege şi că...

— Lasă, lasă, bătu Rogobete aerul cu palma, ca şi cînd acesta se confunda cu umărul ei, nu-i momentul pentru declaraţii. Să-ţi meargă în plin !...

Şi-n vreme ce el se retrăgea aşa cum venise, tiptil, să nu deranjeze pe nimeni, în altă parte, doar la vreo cîţiva zeci de paşi, Roza îl descoperea pe Sterică Dulbaba la umbra unor lăstari de salcîm, întins pe-o pătură, măsurînd din ochi aşezarea intrată sub o altă zodie.

CAPITOLUL VI

— Dezertezi, profesore ! îl acuză ea, îngustîndu-şi mai mult ca de obicei ochii. Stau eu prost cu memoria sau hotărîsem să ne petrecem ziua asta la mine ? Că ai ales plevuşca nu mă mir, dar de ce mă faci să te aştept atîta şi dai bir cu fugiţii ? !...

Sterică reuşi tîrziu să-i răspundă privirii ei, ca şi cînd femeia, în casa căreia întîrziase destule ore, îi devenise o străină. Abia acum observa că mutra bosumflată îi dădea un aer nostim. Îi făcu semn să se aşeze lîngă el, dar Roza nu-şi încheiase reproşurile.

— Ştii că-mi place ambiţia ta ? E un fel de lucrare împotriva naturii. Cam de prost gust, totuşi. Ca şi cum, ca să-şi merite numele, un bărbat ar trebui să fie dur, violent, necioplit.

Sterică rămase la fel de nepăsător, de parcă vorbele femeii nu aveau nici un preţ.

— Pe deasupra îţi lipsesc şi cei şapte ani de-acasă, îl învinui Roza cu acelaşi glas aspru. Dar dacă nu-i stofă, din petice nu poţi face o croială nobilă...

Agresivitatea ei, semn al unui orgoliu rănit, nu-l scoase nici de data asta din fire pe Dulbaba, ba chiar îi stimulă un rînjet cu care se apăra ori de cîte ori adversarul stăruia în ofensivă. Numai că Roza nu era un luptător oarecare. Pe chipul ei alb şi bine întins se iviră unde întunecate care-i trădau întreaga mînie. Cu ce să-l mai şocheze pe acest ins în fiinţa căruia nu se înfigea nici o săgeată ? Se pregăti să facă o cale întoarsă, dar mişcarea aceea bruscă o eliberă parcă dintr-o haină străină, averti-

zînd-o de situaţia ridicolă ce-o crease. Fără nici o altă explicaţie, se lungi neinvitată pe pătura profesorului.

— Aţi vrea să proslăvesc puterea care, nu mă îndoiesc, îşi are rădăcinile în capriciile dumneavoastră, îi vorbi Sterică, surprins de schimbarea bruscă a femeii.

Roza se apropie atît de mult de el, încît nu-i mai zărea decît ochii mari, castanii, inflamaţi.

— O, dar cine doreşte aşa ceva ? În relaţiile noastre îţi cer să uiţi tocmai această putere care-mi atîrnă de picioare ca o bucată de plumb. Prin urmare ăsta era motivul de mă ocoleşti ! exclamă ea ca un medic care a depistat, deloc încîntat, tumoarea.

Îl prinse de nas cu degetele ei trandafirii şi i-l suci ca pe al unui copil. Îi ciupi obrazul şi se întinse apoi, cercetînd iarba care se uscase în parte.

— Cred că-i o neînţelegere la mijloc, scînci ea, neajutorată. Trebuia să-mi închipui că puţina putere pe care mi-o dă funcţia lui Fănuş alungă oamenii din jurul meu. Mai ales pe cei mai bravi dintre ei, vorbi cu încetineală Roza şi-şi studie apoi vecinul, să vadă ce impresie făcuse.

Dar îşi găsise omul. Reacţiile profesorului nu se trădau nici de data asta, căci degetele lui se jucau cu un ghemotoc de iarbă.

— De ce nu spui nimic ? De ce nu mă dezaprobi ?

— Cu ce scop ?

— Să mă pot verifica dacă mai gîndesc normal.

— Doamnă, dar ce credeţi că sînt eu ?

— Asta e, că nu ştiu. Cînd te-am cunoscut, vorbeai atît de mult, că mi-am şi zis : iată omul de care am nevoie. Cuvintele chiar de-s mincinoase pot umple mari goluri. Dar văd că pînă şi pe tine te apucă amokul şi taci. Vorbeşte-mi mult, orice, de tine aş vrea să-mi vorbeşti ! se linguşi Roza, care, asemenea tuturor femeilor răsfăţate de soartă, trecea cu dezinvoltură de la o extremă la alta. De *Istorie*, de profesori, de lumea în care ai fost, de impresia ce ţi-a lăsat-o cătunul.

— Mă tem că povestea marmurei negre e cu cîntec !

— Unde dai şi unde crapă !

— Ar fi păcat pentru cîte vise şi-au făcut oamenii de-aici !

— Mai lasă-i naibii de caraghioşi ! Fiecare are ce merită ori ce-i capabil să ducă. N-ar fi prima gogoriţă din cîte mi-a fost dat să aud, c-ar fi trist să nu mai credem în nimic. Ce ne pasă de viaţa altora, cînd a noastră trece ca vîntul !

Căpătă o mutră de tragediană şi puteai jura că-i atinsă de o mare suferinţă în aceste momente.

— Sînt de acord cu dumneavoastră, doamnă. De n-ar fi cuvintele care, orice s-ar spune, nu se devalorizează ca banii, să ne mai ţină uneori moralul, zău că am lua-o cu toţii razna. Mai ales aici unde puţini ştim ce mers are viaţa.

Roza se ridică în genunchi.

— Iartă-mă pentru cuvintele grele pe care ţi le-am adresat !

— N-am auzit nimic, iar dacă aţi avut cumva vreo intenţie agresivă, poate că meritam...

— Da, profesore, m-ai cam dezamăgit...

— O să mă vindec, dacă-mi acordaţi asistenţa cuvenită ! surîse el cu subînţeles, făcînd o nespusă plăcere Rozei.

— Vezi cum stai cu surmenajul, nu e indicat pentru intelectuali. À propos, ce se aude cu *Istoria* ?

Această întrebare de complezenţă spori înseninarea pe chipul profesorului. Se ridică în genunchi şi se mărturisi :

— N-o să mă credeţi : chiar ieri am descoperit avantajele încrucişărilor artificiale.

Ochii Rozei luciră straniu, potopiţi parcă de o lumină ce-i elibera însăşi credinţa în cuvinte.

— Trebuie să fie o descoperire epocală ! Un cîştig de care omenirea avea atîta nevoie !

După numai cîteva clipe, tocmai cuvintele fură acelea care, făcînd circuitul firesc în aer, căzură în propriul ei auz ca o ameninţare. Sări în picioare şi scînci :

— Te rog ! Te rog din suflet să nu faci asta ! Nu-ţi dai seama cîte nenorociri poţi aduce ? ! Ai să sporeşti divorţurile, ai să pui la zid singura plăcere care ne-a mai rămas după răsturnarea valorilor : dragostea. Promi-

te-mi, în numele respectului ce ţi-l port, că nu vei înstrăina oamenii mai mult decît sînt ! Acum, aici, pe Mianca, să fiu sigură că am contribuit şi eu cu ceva la binele omenirii.

— Văduvindu-mă pe mine de un Nobel !...

— Lumea are nevoie acum de pace, de stabilitate, de dragoste mai ales, pastila ta va înmulţi discordiile şi va însingura multe fiinţe. Ştiu, unii abia aşteaptă să scape de povara asta care-i uneori căsnicia, dar merită să-i nenoroceşti şi pe ceilalţi, făcînd jocul unor descreieraţi ?

Vorbea cu patimă. Cuta dintre sprîncene era o dovadă a disperării sale.

— De-aţi şti cîte nopţi albe şi cîte zile negre am avut pînă să prind esenţa vieţii, compoziţia atît de tiranică a lumii ! Şi de unde credeţi că am plecat ? De la vieţuitoarele simple !

— Rămîi acolo, la orătănii, eventual la dobitoace, dar oamenii, ţine cont de ce-ţi spun eu, n-au nevoie de un asemenea tratament. Dacă şi viaţa o pregătim în eprubete, nu va mai rămîne decît să eliminăm şi cuvintele dintre noi, apoi mîngîierile, plăcerile apropierii, singurele care ne mai înnobilează şi ne mai aduc o brumă de fericire.

— Lăsaţi-mi timp de gîndire.

— Nu pot, nu-i drept să descopăr o impietate şi să-mi astup urechile. Îţi propun un pact, îţi promit o împărăţie.

Se trăda şi ea treptat. Că oricît de bine şi-ar fi cunoscut rolul, tot se mai poticnea pe aici, pe colo. Jocul acesta îi plăcea lui Sterică şi era încîntat că-l verifica şi Roza.

— Mai avantajat sînt cu împărăteasa.

— O ai, e a ta ! surîse Roza. Nu-i deloc greu s-o obţii, dacă insişti mai mult.

— Dar ursuleştenii ce-or să spună ? Nu vă e teamă de gura lor ?

— Pagubă-n ciuperci ! Pe ei trebuie să-i priveşti numai ca pe vietăţile noului tău laborator în aer liber.

— Începem să avem convingeri comune !

— N-am avut niciodată altă impresie, își refăcu Roza potențialul de umor. Cobaii își merită oricum această soartă.

— Știți, se grăbi Sterică să o avertizeze, încep să se trezească din somnolență, recapătă ambiții.

— Se întinde pecinginea numită Dona ?

— Poate să fie o explicație.

— Hai că-mi place piesa !

— Darmite mie, care încep să simt gustul jocului... Și-al copanelor mai de soi.

— Adică !

— Aflînd de *Istorie*... oamenii s-au oferit să-mi asigure materialul didactic.

— Să nu-mi spui că i-ai refuzat !

— De-ați ști care-i mobilul plocoanelor lor, ați rămîne mască.

— Nu mă mai surprinde nimic.

— Fiecare părinte vrea să-și vadă odrasla premiată.

— Și ce-i rău în asta ?

— Țin la profesia mea, doamnă, cum să-i premiez pe toți ?

Roza nu-și putu stăpîni rîsul. Era un semn că distanța dintre ei se micșorase, iar reticențele dispăruseră.

— Fii generos și fă-le hatîrul. Mi-nchipui că n-ai în clasă vîrfuri ori debili mintali și toți, din cîte-am aflat, sînt o apă și-un pămînt. Merită să încerci măcar așa, ca experiment. Treaba àsta te va ajuta foarte mult și la *Istoria* de care-mi vorbeai. Vei porni invers de cum a făcut-o Darwin : de la cele mai complexe ființe, la cele mai simple. Poți veni și la noi pentru studiu : cotețele mele îți stau la dispoziție.

— Mda, dar aveți numai exemplare de rasă. Prea ouătoare și prea cărnoase. Or eu, doamnă, trebuie să aflu ce se întîmplă cu acele galinacee condamnate să trăiască în condiții vitrege, lipsite de masculi, de o hrană rațională, ascunse vederii omului. Găinile astea au fost odată sălbatice și există o tentație firească a lor de a se întoarce la condițiile ancestrale. De-ar găsi pe cîmpii și-n păduri grăunțele cu care le ținem noi legate de

ogradă, fiţi sigură, doamnă, că n-ar mai aştepta cu gîturile întinse cuţitul nostru.

— Oricum, sînt nişte găini şi nimic mai mult !

— Poate nu ştiţi ce înseamnă instinctul de conservare ! Ce fiinţă de pe pămîntul ăsta nu vrea să trăiască la nesfîrşit, fără surprize şi accidente ? Galinaceele n-au, e adevărat, instinct social, deşi ştiţi bine că preferă să scurme pămîntul în cîrduri. Dar trebuie să fiţi de acord cu mine că atunci cînd le sînt ameninţaţi puii, sar la bătaie, fără a evalua forţa agresorului.

— Vorbeşti de inconştienţa cloştilor ?

— Exact. Şi nu numai a lor. O să vă relatez o întîmplare care pare de domeniul incredibilului. Într-una din zile iese dintr-un ou normal un pui normal, care creşte o bucată de vreme normal. Apoi, cocoşelul alb, gulerat, cu nuanţe aurii, se dezvoltă uimitor şi ajunge în cîteva luni cît un curcan. Hai să zicem că pînă aici nu-i nimic deosebit. Miraculosul începe cînd îşi pune puterile la încercare. Se ia la harţă cu toţi masculii galinaceelor pe care-i alungă unul după altul. Sigur de forţa sa, începe să atace curcanii. Nici ei nu-i pot rezista. E de-acum regele orătăniilor. Dar nu se mulţumeşte cu atît. Devine curînd o sperietoare pentru cîini, pisici, fiindcă atacă din zbor, din tufe, cu ciocul, cu ghearele şi lasă răni adînci. Şi cînd stăpînii lui cred că se va opri aici, ce credeţi că face ?

— Se spînzură într-un gard.

— Era prea devreme, doamna mea, să-şi epuizeze resursele. Trece la oameni. Priviţi aici, spuse, suflecîndu-şi pantalonul, semnul ăsta de pe rotulă e sigiliul lui. Pe vreme noroasă, mă doare piciorul de înnebunesc.

Roza pipăi locul cu mîna ei catifelată.

— Pericol public ! şe înfioră ea. Oare cine se cuibărise în fiinţa lui ?

— Vedeţi, doamna mea, acesta a fost primul impuls al *Istoriei* mele. Bună întrebare : cine se cuibărise în orătania aceea demonică ? Ce răzbunări ancestrale clocoteau în el, de se grăbea să atace tocmai pe aceia care-i hăcuiseră neamul de-a lungul veacurilor ? Căci, nu mă îndoiesc, era vorba de o mutaţie instinctuală. Doamna mea, n-am fost singura victimă a acelui cocoş.

— De ce nu l-au tăiat ?

— Asta-i, de ce nu l-au tăiat ? În ființa aceea, aparent plăpîndă, sălășluia cea mai aprigă fiară. N-ar fi bănuit nimeni. Un cîine cînd te atacă, lătrînd, îți dă răgazul să te aperi, dar cocoșelul acela se apropia tiptil, nevinovat, de tine și, cînd prindea momentul, îți sărea în ochi, la glezne, unde nimerea ! Era mai mult decît un paznic. Stăpînul lui îl iubea ca pe un frate și i-a făcut înmormîntare ca unui om.

— Bărbatul care încuraja atîta ferocitate era un sadic.

— Se pleca în fața minunilor. Din pricina cocoșului i se dusese și lui vestea. Că așa ceva nu vezi de două ori în viață.

— Zici că era o minune ? Ia privește ! Nu-i vezi perechea ?

Îndreptîndu-și privirile, Dulbaba o zări pe Filareta care, cu mîinile în șolduri și îmbujorată ca un rac, ținea un discurs — plină de fiere, judecînd după schimonoselile sale — cîtorva inși aflați într-o stare de supunere oarbă. Totul era aici să ai o inițiativă, fiindcă oamenii aceștia puteau fi lesne păcăliți, așa cum demonstra și cumnata Donei, hotărîtă să i se opună în tot ce face.

În cîteva minute, colina devenise o uriașă masă sub cerul liber, încărcată cu bucate, udată cu licori, slăvită în cuvinte uitate, ca în vremurile sale de glorie, cînd pivnițele erau doldora de pastramă și băuturi și trebuia să tragi zăvoarele la plecare ca să nu pătrundă răufăcătorii și să potopească totul. În ceaune clocoteau puii, în frigări sfîrîiau berbecii, în pahare gîlgîia vinul, în vreme ce ștergarele și pînzeturile acopereau iarba. Se îndestulau sărăntocii, copiii lui Măin Potăin nu mai pridideau cu strîngerea hartanelor, cîinilor li se aruncaseră oase din belșug. Doar Olimpiu Tălăpan rămăsese tot departe de oameni. Observîndu-l, Dona Lefterică îl prinse de braț și-l trase înspre ursulești.

— Locul dumitale e lîngă noi, nu vezi că te-atacă potăile ? Aștia își uită și de stăpîni, cînd e vorba de ciolan.

— Bine zici, văruică, îi ținu isonul Filareta, fericită că putea intra și ea în vorbă : praznicul e primit, dacă-i pentru toată lumea !

La aceeaşi idee părea să fi ajuns şi Sterică Dulbaba, căci el se apropie de bătrîn şi-i turnă în pahar. Cu ochii speriaţi, ca o pasăre care-şi presimte laţul, bătrînul dădu să se retragă.

— În Ursuleasca vor pieri pentru totdeauna deosebirile dintre oameni, încercă profesorul să-i explice ; aici va domni legea de pe arca lui Noe, ne vom salva sau vom muri numai împreună, fiindcă-i un cătun cum nu este altul pe pămînt.

Tălăpan îl cercetă cu neîncredere şi vărsă paharul.

— La cine te-ai gîndit ? îl iscodi Filareta, care ştia că aşa ceva nu se făcea decît în amintirea celor dispăruţi.

— La voi toţi, bineînţeles ! fulgerară ochii bătrînului.

Şi-atunci, deodată, ceva năpraznic zgudui pămîntul, de parcă vinul vărsat de Tălăpan atinsese un resort secret, ascuns la mari adîncimi. Băutura căpătă pe loc amărăciunea otravei, mîncarea li se poticni în gîtlejuri. Îşi ridicară braţele spre cer, le proptiră pe şolduri, devenind toţi nişte cruci vii pe un pămînt care, după cum vorbeau hrisoavele purtate cu atîta dăruire de dascălul Ion Ursuleasca, fusese cîndva un cimitir, nu pentru că era sterp şi trufaş, ci pentru că pe-atunci cultul morţii era mai puternic decît al vieţii, iar Mianca era un amvon într-un lăcaş sfînt. Cuvîntul lui Tălăpan prinsese aici puteri miraculoase şi parcă din negreala lui se isca la acea oră întunericul mult mai grăbit ca în alte zile. Dona nu băgase de seamă cum se retrăseseră oamenii, unul cîte unul, şi abia tîrziu descoperi că rămăseseră numai ei trei, ai casei.

Se ivi o lună nouă, arcuită înspre lume. Vestea timp ploios, şi Dona se bucură că-şi începea negustoria sub semne faste. Ciuruind bolta ca săgeţile războinicilor, stele reci chemară glasurile greierilor care ciuruiră la rîndu-le liniştea nopţii. Ca după o grea furtună, peste Mianca se aşternu pacea, iar în Ursuleasca, abia ici, colo, mai pîlpîia cîte o luminiţă, ca în cele din urmă întunericul să năruiască totul în hulpava-i gură.

Dona legă scaunele între ele ca pe nişte soldaţi în repaus, trase oblonul tarabei-tir şi petrecu lacătul prin

verigi, apoi aprinse candela și se trînti pe pat. Ceva mai tîrziu, Mitriță veni lîngă ea cu o față posomorîtă.

— Te-a obosit adunătura ? întrebă ea, îngrijorată.

Trecu un tren și șuierul acestuia trezi nostalgia navetistului din el.

— Am dat vrabia din mînă pe cioara de pe gard !...

Cuvintele lui o readuseră în vîrtejul vieții. Mitriță fusese rîsul ciontiștilor, pacostea ceferiștilor și-acum tot lui îi părea rău că-i părăsise.

— Of, cu tine n-o să mă procopsesc niciodată ! se jelui ea. Ești o coabe !... Dacă ți-e greu, am să-ți găsesc io un ajutor. M-am și gîndit la...

— Tilică ! ghici el. Mi-e totuna ce faci, dar nu de greutate-i vorba.

— Atunci de ce ?

— De noroc. Dihania asta a dat întotdeauna cu tifla oamenilor.

— Ei, uite, omule, c-ai început și tu să te frămînți !... Încep să cred că nu mai lupt singură cu nevoile. Dar dacă nu ții la tăvăleală, du-te, poți chiar de mîine să te întorci la slujbă. Îți mulțumesc barem că m-ai ajutat să urnesc treaba din loc.

Mitriță nu jinduise niciodată după ateliere, dar parcă prea fusese zvîrlit afară, ca o măsea stricată. De ce rîseseră colegii săi, de ce-i semnase atît de repede cererea directorul ? Ce se va întîmpla de nu le vor merge afacerile ? Și dacă, într-o bună zi, în loc să-i facă zestre Lăcrimioarei, vor da piept cu ruina și deznădejdea ?

— Mă gîndeam, muiere, că rizicul e prea mare !

— Așa-i în viață, mă omule, greșesc doar ăia care se spetesc și pierde doar cel care se scumpește. Noi o să ne ferim de toate astea și-o să iasă bine...

Drept dovadă că porniseră cu dreptul, aduse săculeții cu bani și-i aruncă la picioarele bărbatului.

— Poftim, asta-i agoniseala unei zile. Înțelegi tu, doar a unei zile ! Și mai gîndește-te că n-au apărut încă minerii... Că noi pentru ei ne-am pregătit.

Mitriță împinse săculeții cu vîrful pantofului.

— Nu-s buni, hai ? se oțărî Dona. Că ți-au venit sub nas și n-a trebuit să fugi cu noaptea în cap pînă la Domnești, unde gologanii se împuținează tot mai mult.

Dar de îndată ce vărsă banii în lighean, începură să-i ţiuie urechile, de parcă mii de duşmani o vorbeau de rău. Lumina candelei era îndestulătoare, dar pentru Dona părea prea firavă, căci monezile şi hîrtiile ardeau ele însele ca nişte flăcări reci ce-i stîrneau închipuirea, aruncînd flacăra pîlpîitoare a candelei în întunericul din apropiere, moartă şi sleită, ca o fărîmă de marmură neagră. Urmărind-o, Mitriţă văzu că faţa i se aprindea ca o flacără, avîndu-şi izvorul în ochi. Mîna îi întîrzia în numărare, zulufii de la urechi se încărcaseră de broboane mici, sidefii, nasul îi fremăta nărăvit, iar buzele vinete, cărnoase, rotunjite în rostirea cuvintelor ca o pungă, mărunţeau la nesfîrşit o bolboroseală curioasă. Semăna în clipa aceea cu Cristian, fratele dascălului, care se fereçase în muţenie de cînd revenise în cătun şi-i ocolea pe toţi cei care voiau să-l tragă de limbă. Era chiar mai rătăcită, decît acela. Căci cu cît se lupta să facă monetarul, cu atît se dovedea mai neputincioasă să ajungă la capăt. Bolboroseala îi sfîrşi într-un icnet ciudat, precum al unuia care o apucă pe ultimul drum, dar cînd Mitriţă se aştepta ca ea să se dea bătută, o văzu ţîşnind ca o şerpoaică, gata de atac.

— Nu pot, fir-ar să fie ! Hai, Lăcrimioara, e treaba şi norocul tău !

Închise ochii şi ascultă. Sunau frumos monezile. Şi mai frumos încă suna glasul Lăcrimioarei, numărînd banii. Era cristalin, mîngîietor. Se auzi trecerea altui tren, greierii ţîrîiau încă în iarbă, dar peste toate stăpîneau clinchetul monezilor şi foşnetul bancnotelor.

— Gata, trebuie să ne culcăm ! o bruftului Mitriţă pe fată. Doar n-am strîns milioane.

— Iar m-am încurcat, se plînse Lăcrimioara, ca şi cînd ar fi vrut să prelungească număratul, pînă în zori. Sînt mototoliţi şi lipiţi unul de altul.

Şi-n vreme ce ei se ciondăneau, Dona rămase încremenită, cu ochii închişi. Cînd sunau banii, încetau războaiele. O lumină stranie flutura ca un steguleţ în cămările sufletului. Simţea că are în acele clipe o putere de ursoaică, dar, de i-ar fi cerut cineva să ucidă o gînganie, n-ar fi fost în stare. Ceva tulbure îi chinuia fiinţa.

Era cald și era bine. O briză rece bătea dinspre pădure și Dona începu să picotească. Numai glasul lui Mitriță o mai trezea din cînd în cînd, fiindcă foșnetul și zornăitul banilor o purtau către limanul unui somn calm și odihnitor. Lăcrimioara îi simțise, pare-se, slăbiciunea și greșea dinadins, pentru a-i prelungi visarea.

De la o vreme, Dona nu mai înțelese exact rostul numărării banilor. Cît de mult așteptase clipa cînd avea să facă socotelile primei zile și cît de mult dorea acum ca ea să se dilate pînă în zori, ori pe mai multe zile. De la o vreme, fu împresurată de nălucile somnului, văzu tiribomba falnică, triumfătoare, învîrtind oamenii deasupra cătunului, apoi mai zări Ursuleasca întreagă, ca un singur scaun, legat la o altă tiribombă.

Nu știa cît picotise — sau dacă ațipise cu adevărat — nu bănuia pe ce cărări o purtaseră soliile nopții, dar, cînd își reveni, sforăiturile lui Mitriță adînceau și mai mult pacea din jur, iar monezile vînturate de Lăcrimioara își sporeau ecoul în urechea ei, ca zornăielile unor lanțuri ce pregăteau o evadare.

CAPITOLUL VII

Dar, la lumina zilei, revenind printre oameni ca dintr-o grea ispită, recunoscu amărîtă hotarele care-i erau dinainte sortite, ca unui deţinut ce ştie că, de-ar ieşi în afara sîrmei ghimpate, l-ar urmări, necruţător, glonţul străjerului.

Şi, doamne, cît şi-ar fi dorit ea să ţină mult numărarea banilor, foşnetul bancnotelor şi sunetul monedelor, să nu afle niciodată cîţi s-au adunat ! În loc s-o liniştească, lumina îi spori temerile, amintindu-i că se află sub o altă zodie acum. Se urnise bine treaba, în curînd urmau să-i sosească muşteriii. Se şi arătau semnele în glasul copiilor. Se grăbi să coboare obloanele de la taraba-tir şi să dezlege lanţurile tiribombei. Căci nu mai era Dona Lefterică de altădată, femeia slobodă şi independentă, care-şi putea pune cortul unde poftea, şi nu dădea nimănui socoteală, devenise acum o persoană publică, dependentă, sluga oamenilor, poartă deschisă tuturor. Dar tot răul spre bine. Doar aşa-şi putea spori clienţii, stîndu-le dinainte, cu zîmbetul pe buze sau alergînd printre ei, dintr-o parte în alta.

„Ei, neiculiţă, îi zisese Potăin, imediat ce-şi cumpărase tiribomba, ai trecut la jug, o să te doară, dar n-o să te creadă nimeni. O să-ţi vină chef să treci la umbră, dar n-o să mai poţi. Joaca asta e mare pacoste, trebe să înduri, că numai răbdarea mai face ceva gologani."

Dona nu-şi sfîrşise gîndul cînd în Mianca se arătă primul client: bineînţeles, un copil. Cum deschise acesta gura, Dona înţelese că soarta începe s-o răsfeţe: Cînd îi spuse ce vrea — căci băiatul nu venise pentru tiribombă —

coborî pleoapele şi cîteva clipe văzu în întunericul din spatele lor luminiţele care-i suliţau înlăuntrul.

— Mulţumesc, doamne, vorbi de una singură, iote s-a ivit dovada că-s şi io cineva aici, de-s chemată la dascălul nostru ! Da' ce-o fi vrînd ?...

Alergă în casă, îşi schimbă veşmintele, îmbrăcă rochia ce-o purta doar la zile de sărbători şi încălţă perechea de pantofi noi, că era ocazie rară ; dascălul din Ursuleasca nu mai deschidea, de la o vreme, poarta oricui — se izolase de oameni, bătîndu-şi mai multe rînduri de zăvoare la poartă.

— Poate pentru vreo muştruluială mă cheamă, o săgetă un gînd, nu i-o fi plăcînd la ce m-am dedat, zise, cercetîndu-şi chipul în oglinda mare, ciobită pe la colţuri şi împuşcată de negreală.

Abia aici se vedea pe sine aşa cum era : o femeie plăpîndă, ameninţată de lovituri din toate părţile. Dar oamenii aşteptaseră cu atîta bucurie parcul de distracţii ! Însuşi primarul se grăbise să-i aducă laude, nemaivorbind de Roza.

Cu simţămîntul celui care ştie că nu poate împăca pe toată lumea, ieşi din ogradă, vorbind tot de una singură.

— Iote, spre exemplu, paradaiselor dacă nu le pui haraci, se mecesc căzute la pămînt, dobitoacele tînjesc dacă nu rîneşti sub ele, iară mortăciunile împărştie boala, dacă nu le îngropi. Toate au o rînduială în lumea asta !

Tăcu brusc, cînd zări în marginea drumului chipul iscoditor al profesorului de naturale. Surîsul strîmb care-i înflori acestuia în colţul buzelor o făcu să intre la bănuială.

— Daracu, domle, ai plecat la vînătoare pe locuri pustii !...

— Te aşteptam, vorbi el.

— Pe mine ? se miră Dona. E ceva rău cu Lăcrimioara ?

— Mai degrabă cu Ion Ursuleasca.

— Deci amîndoi sîntem convocaţi, se lumină Dona la faţă.

— E nevoie şi de un aprod, surîse el iarăşi, făcîndu-i semn să se urnească din loc. De-adevăratelea, susură, din cîte am bănuit, vrea să ne încredinţeze ceva. Mie, că-s

de același grad cu el, ție, fiindcă vă leagă ceva trainic, lumînările de la cununie. Greșesc ori ți-a fost...

Nu se grăbi să spună el cuvîntul, în speranța că o va face Dona, dar, spre surprinderea lui, pe femeie o cuprinse amărăciunea.

— Ce mult e de-atunci !... Timpurile ne-au schimbat și pe unul și pe altul. În loc să ne apropie, lumina aceea sfîntă parcă ne-a îndepărtat și mai mult. Blestemul Domnului...

— Mai degrabă firea dascălului, o consolă profesorul. Atitudinea lui neînțelegătoare față de noi toți.

— I s-o fi acrit de căile pe care am apucat-o. Și de blestemăția în care am căzut. Că n-o fi dat și-n el strechea !...

— Dimpotrivă, șuieră printre dinți Dulbaba, al cărui chip nu-l puteai citi, de-i serios ori de-i pus pe șotii. Dacă el și-a atîrnat atîtea lacăte la porți, înseamnă că nu-i în regulă ceva.

— Cîtă lume a supărat ! Sîntem noi atît de prăpădiți de nu vrea să ne mai vadă mutra ? Ori i-om fi greșit cu ceva ? Că, de cînd se știe, numai prostimea greșește.

Profesorul de naturale se proțăpi în mijlocul drumului și-o cercetă, din creștet pînă în călcîie.

— Voi, oamenii de-aici, aveți mereu plăcerea să exagerați. Dacă-mi dai voie să vin cu o părere, apăi trebuie să te asigur că nu prostimea a luat-o razna... Dovadă ! Dacă dascălul s-a închis între glădici și gard de sîrmă, fără să-l oblige cineva, ursuleștenii nu i-au urmat exemplul. S-ar putea ca într-o zi să se vindece și, contrar tuturor așteptărilor, să-l vedem și pe Mianca.

Ajunși în dreptul casei dascălului, rămaseră, deopotrivă, surprinși, fiindcă Ion Ursulească îi aștepta deja la poartă, sprijinit într-un baston de corn. Îi privea cu un surîs măsurat, amestec ciudat de plictis și bunăvoință. Bineînțeles, lor le răspunse cu o ușoară aplecare a capului și cînd Dona, sfîrșită de emoție, se repezi să-i sărute mîna, cum făcea odinioară, Ursulească și-o trase brusc și-o privi mustrător. Îi împinse apoi de la spate pe aleea umbrită de bolta de vie, ai cărei ciorchini, umflați ca golumbii sălbatici, aplecau vița. Zumzăiau albinele ca zlătarii tăind cerul, agonisindu-și ultimele provizii. Miresmele îmbă-

tătoare le umplură nările şi fiecare pas înainte părea să-i ducă într-un tărîm care fusese cîndva dăruit omului. Ce ardei umflaţi se zăreau dincolo, în grădină, ce roşii aprinse, ce pepeni pîntecoşi şi ce verdeţuri potopeau pămîntul ! Îi încerca ameţeala. Doar dascălul păşea drept şi sigur pe aleea ce-i tăia în două domeniul. Cheltuise el multă osteneală pentru a-şi altoi pomii, pentru a face şanţuri adînci, ca să stocheze apa Mătcii umflate. Ce sălbatice-i fuseseră cîndva albinele ! Ca şi oamenii din Domneşti, care-i căutaseră nod în papură. Se spusese despre el că este un exemplu rău pentru ursuleşteni, fiindcă păstrează cu sfinţenie obiceiurile pămîntului, fără însă a propovădui şi semenilor săi să-şi respecte glia şi stăpînii. Asta-i şi fusese salvarea, că, negăsindu-i-se probe împotrivă, nu putuseră să-l ridice din casă. În schimb, cînd venea vorba de vreun îndărătnic, numele lui era numaidecît pomenit. I se puseseră atîtea în cîrcă de nimeni nu mai ştia cît adevăr şi cîtă minciună sălăşluiesc în ele. Cei mai mulţi îl ocoleau, de teamă să nu fie învinuiţi pentru cîrdăşie cu un proscris, deşi el nu-şi pierduse prestigiul, iar felul cum stăpînea natura era încă o dovadă că avea destule resurse să se împotrivească oricăror vitregii ale soartei.

Rămaşi în faţa casei, pierduţi aproape printre pomii încărcaţi de rod, oaspeţii îl priveau pe dascăl ca pe un creator sprijinindu-se în toiag, încă nemulţumit de lucrarea mîinilor sale. Păru-i alb, tuns scurt, părea o podoabă tocmai potrivită pentru faţa ovală, uimitor de netedă, dacă ţineai seama de vîrsta ce-o avea. Picioarele i se muiaseră într-adevăr, în schimb trunchiul era încă puternic.

Îi pofti, în sfîrşit, să se aşeze pe scaunele dinainte aduse în jurul unei mese fixate sub bolta de vie, după care el însuşi se îndreptă spre un fotoliu de nuiele, unde se ghemui, scoţînd un oftat de om extenuat. De după o perdea se ivi şi nevastă-sa, Fineta. La fel de încărunţită, părea mai gîrbovă decît el şi-şi ascundea ochii sub nişte lentile negre. După cum mergea şi pipăia obiectele, se putea lesne înţelege că femeia orbise.

Prezenţa ei le spori stînjeneala şi Sterică se grăbi să-i împingă mai aproape scaunul, dar dascălul îi făcu semn că nu e nevoie.

— Care-i Dona ? se auzi metalic, abia şoptit, glasul bătrînei, spărgînd tăcerea.

— Atinge-i fruntea şi-ai s-o recunoşti ! o încurajă dascălul.

O căldură ciudată năvăli înlăuntrul Donei. Cu cît Fineta se apropie de ea, cu atît simţea că o apucă fierbinţeala. Cînd palma bătrînei îi atinse chipul, o furnică toată pielea, iar în tălpi i se înfipseră ghimpi. Erau noduroase, erau aspre degetele bătrînei, dar cît de reci ! Ca gheaţa.

— Finică ! Finică ! exclamă abia şoptit, întîrziind cu palma pe bolta frunţii, de parcă acolo dibuise pe cele rele şi voia acum să le gonească. Vrei, într-adevăr, să nu te laşi ? o întrebă, cu o voce care-şi căpătase brusc sonoritatea de odinioară.

Dona se desprinse de sub mîngîierile bătrînei, fiindcă întrebarea acesteia o luase pe nepregătite. Dar numai în gînd. De unde aflaseră de isprava ei ? Cine-i înştiinţa despre ce se înfăptuia în cătun ?

Abia acum dădu crezare spuselor lui Măin Potăin. Cine altul dacă nu Gregor Giurma, sergentul, căci pentru el intrarea la dascăl nu era atît de anevoioasă ca pentru oamenii de rînd. Se spunea chiar că sergentul se sfătuia cu Ursuleasca în secret, atunci cînd nu reuşea să pătrundă în firea oamenilor de-aici. La rîndul lui, Giurma aducea date noi şi concrete celui care ţinea spre păstrare cronica acestor ţinuturi pentru ca filele ei, trecute prin mîinile atîtor dascăli de-a lungul zecilor de ani şi aduse acum la zi de Ion Ursuleasca, să ofere vremurilor viitoare povestea întîmplărilor din cătun, aşa cum s-au petrecut ele, lăsînd celor interesaţi plăcerea de a le tălmăci.

Dulbaba credea că lui i se cuvenea să preia nobila sarcină de a ţine cronica la zi, fiindcă era limpede pentru el, ca şi pentru alţii că Ion Ursuleasca îşi cam încheia datoriile cu lumea. Tremura din toată fiinţa, bănuind că momentul trebuia să aibă loc cu ocazia acestei întîlniri, şi cînd dascălul, atît de atent cu fiecare cuvînt ce-l scotea din gură, vesti, printr-o tuse seacă, apropierea unui discurs important, Sterică se ridică de pe scaun, căci nu-şi mai găsea locul. Ursuleasca îi surprinse agitaţia, dar tonul

său grav, solemn, căzu cu aceeaşi intensitate, ca şi cînd nimic nu-l mai putea influenţa.

— Dinainte nu putem şti niciodată cum va ieşi, dar trebuie încercat...

Se scărpină în barbă, păru a se oglindi pentru puţină vreme în ochelarii Finetei după care, cu aceeaşi neutralitate în glas, reînnodă la cele dintîi fraze o întrebare :

— Pe ce te-ai bazat că vei reuşi ?

Gata pregătit, Sterică voia să-i vorbească dascălului despre pasiunea sa pentru istorii, căci între ele există o strînsă legătură, metodologii şi mesaje asemănătoare, deşi subiecţii diferă, că primul tom se va numi, aşa cum îl anunţase deja, *Istoria galinaceelor de la începuturi şi pînă în ultimele lor zile*, dar mîna bătrînului, mişcîndu-se în aşa fel încît el să înţeleagă că era nevoie să-şi aştepte rîndul, îl făcu să transpire, ca şi cînd intrase într-o baie de aburi. Abia acum pricepea că Ursuleasca se adresase Donei. Dar femeia căzuse în dezorientarea elevului căruia i se cere să vorbească despre o lecţie ce nu i-a fost încă predată. Nu mai era însă în bancă, iar Ursuleasca nu se mai afla la catedră, deşi îşi păstrase acelaşi ton interogativ. Şi unul şi celălalt le părăsiseră de mult.

— Pe ce m-am bazat ? spuse ea cu voce tare, adunîndu-şi gîndurile. Pe faptul că ne stă în putere să încercăm, dacă ni s-a ivit o portiţă. Vremurile ne-au făcut cu ochiul să ne urnim din loc.

Dascălul o cercetă cu o privire albă, fără nici un fel de expresie. Era în înfăţişarea lui imaginea celui care se teme să dea un verdict, pentru că le greşise, cu alte ocazii, pe altele. Ori numai o strategie de învăţat care ascultă şi face doar pentru sine socotelile. Cum îşi freca palmele şi cum îşi arunca privirea înspre ochelarii Finetei, părea să treacă peste aceste fapte şi să atace altele dar, deodată, îşi ridică ochii către colină.

— Ştii că acolo, pe Mianca, se întoarse el ca dintr-o ispititoare poveste, a fost cîndva cimitirul ursuleştenilor ? Dar demult, tare demult ! şi îndulci glasul, ca şi cînd ar fi vrut să adeverească luarea aminte a unor copii. Salcîmii erau la început cruci, şi, ciudat, în loc să se usuce, au lăstărit, s-au ridicat în soare, umbrind locul de pomenire.

Bănuind că fusese prea aspru cu ea, Ion Ursuleasca adăugă :

— Nu-ţi cer socoteală : e treaba ta să faci ce te taie capul. De altfel, cred că n-ai gîndit deloc rău. Locul nu va fi pîngărit, cum ar fi gata să creadă unii, dimpotrivă, prin ceea ce faci, viaţa se leagă de moarte cu lanţuri trainice. Morţii nu de pace au nevoie, ci de veşnica lor pomenire.

Îşi trase suflarea, se legănă în fotoliul de nuiele şi continuă :

— Vinul, sîngele Domnului, se va scurge în pămînt şi va spori puterea morţilor noştri. Praznicul ce l-aţi întins întru pomenirea lor s-a făcut. De s-au îndestulat nevoiaşii şi flămînzii, s-a îndestulat însuşi neamul nostru năpăstuit, care a dăinuit tocmai fiindcă a reuşit să-şi păcălească vremelnic stăpînii, plecîndu-şi capul. Dar sufletul, dar cugetul, au rămas mereu drepte şi neînfricate.

Îşi lăsă pleoapele, ca şi cînd s-ar fi aflat, ca altădată, în faţa unui auditoriu, fascinat de învăţăturile sale.

— O, popor măreţ ! În numele tău se fac toate aceste lucrări, tu legi şi dezlegi veacurile, tu îndrumi pruncii pe căile izbăvirii cu cuvinte meşteşugite, vorbeşti în pilde şi arzi în nerăbdări, dar nimeni nu-ţi cunoaşte adevărata faţă.

Un fior o tăie din creştet în călcîie pe Dona. Aştepta un sprijin de la Sterică, dar acesta nu mai asculta de mult timp lamentaţiile dascălului, fiind prea preocupat să privească zbuciumul unor albine căzute în găleata cu apă. Întinse un băţ dar, drept mulţumire că le salvase, le cunoscu veninul strecurat în mînă. Speriate şi înfuriate de apă, albinele nu pregetaseră să-şi afle sfîrşitul, înfigîndu-şi acul în pielea lui.

— Încercăm, încercăm, murmură spăşită Dona, dar nu ştim ce va ieşi.

Răspunsul întîrziat îl grăbi parcă pe dascăl să se ridice şi să intre în casă, fără să mai dea vreo explicaţie. Reveni curînd cu o tăviţă de argint pe care pusese două linguriţe, tot de argint şi două farfurioare cu miere. Alături abureau două pahare cu apă rece. Oaspeţii nu-şi duseră bine linguriţele la gură, cînd dascălul ridică de pe o policioară o carte groasă cît o Biblie, o răsfoi cu încetineală şi-şi opri

privirea la una din paginile ei. Ca atunci, demult, cînd le citea elevilor poveşti pentru a le mai descreţi fruntea, începu cu o voce parcă străină :

— Albinele, în cele mai cumplite geruri, se strîng în jurul matcii, protejînd-o, într-un ghem, cu capetele îndreptate spre centru, vîrîte sub abdomenul celor de mai sus, la fel ca ţiglele de pe acoperişul unei case. Pe marginile ghemului stau albinele vîrstnice, iar cele tinere, care au puterea producerii căldurii, o radiază din centru spre margini...

Deşi dădea impresia că urmăreşte cu sfinţenie rîndurile cărţii, Dona observă că dascălul avea ochii pe jumătate închişi şi ţinea doar de formă cartea în faţă.

— Răbufnirile viscolului de-afară fac ca ghemul strîns să se încleştеze şi mai mult pentru a nu lăsa să treacă frigul prin platoşa de trupuri vii ce formează coaja. Cînd soarele cu dinţi apare în miez de iarnă, învăluind cu îmbrăţişarea lui călduţă învelişul stupului, pătrunzînd pe urdiniş, dar, mai ales, prin porii scîndurii subţiri, ghemul de iarnă începe să-şi lărgească spaţiul. Un impuls ce vine din adîncul fiinţei dă fiecăreia de veste că ar putea să iasă într-un zbor scurt ca să-şi descarce pungile rectale şi, odată acestea golite, să poată apoi reconstitui mai bine ghemul...

Făcu iarăşi o pauză, dar nu pentru a-şi aduna puterile, ci pentru a observa dacă stîrnise interesul oaspeţilor.

Preocupat la început de preluarea cronicii cătunului, Dulbaba fusese atras, puţin cîte puţin, în parabola ce-o însăila Ion Ursuleasca. Relaxarea vremelnică despre care povestea cartea, acel soare cu dinţi părea a fi, după toate semnele, chiar praznicul din Mianca. Sau chiar Dona era păcăleala ! Iar matca protejată, în mijlocul albinelor-paznici, era el, Ion Ursuleasca ? Imposibil, dascălul refuzase să li se alăture, stimulîndu-i doar de la distanţă. Poate primarul ?

— Ştiţi cum se face hrănirea în stup pe vremea gerurilor cumplite ? continuă dascălul, cu o voce brusc însufleţită. Din gură în gură, dinspre centru spre margini. Şi s-a mai aflat, deşi pare de necrezut, că marile colonii conservă căldura mai eficient decît cele mici, aşa încît albinele din coloniile puternice au un metabolism mai

scăzut, consumînd mai puţină miere pentru a supravieţui, comparativ cu albinele din coloniile slabe.

— Într-adevăr, de necrezut : asta înseamnă că izlazurile sînt mai îndestulătoare cînd pasc pe ele mai multe dobitoace ! se trezi Dona ţinîndu-i hangul, pentru a-i dovedi că-l ascultă.

Ion Ursuleasca o privi cu îngăduinţă. Ca şi atunci, demult, pe cînd era elevă, poveştile lui îi stîrneau femeii închipuirea. Dar, numai atît.

— În afara mierii, care dă căldură, îşi continuă dascălul expunerea, coloniile creează şi energia necesară pentru ca albinele din ghem să-şi bată aripile, ceea ce face ca în interiorul ghemului să se producă schimbul de gaze : oxigenul pătrunde treptat spre centru, iar de-acolo bioxidul de carbon coboară, fiind mai greu, şi dă întregului ghem o semisomnolenţă cu un consum mai redus de hrană. Această acţiune sporeşte lent contractarea ghemului sau afînarea lui, ca şi cînd ar fi un pulmon ce-şi măreşte volumul cînd aspiră oxigenul şi se comprimă cînd expiră bioxidul de carbon.

Sterică Dulbaba începu să se depărteze cu gîndul de realităţile Ursulescăi. Albinele aveau dintotdeauna nişte norme de convieţuire la care oamenii vor ajunge, poate, fără să bage de seamă. Despre semisomnolenţa albinelor ştia cîte ceva, doar era profesor de naturale, dar nu se învrednicise niciodată să le studieze temeinic comportamentul în iernile geroase.

— Da, da, arătă el că nu-i e străină lecţia dascălului, bioxidul de carbon provoacă ghemului narcoza.

— Întocmai, ridică înspre el dascălul privirea, dîndu-i de înţeles că nu întîmplător le vorbise despre toate acestea.

— Şi dacă, în situaţia asta, stupul e atacat de un duşman ?

Ursuleasca se legănă în fotoliu, căutînd o explicaţie în practica sa îndelungată în ale stupăritului.

— Firesc, reacţionează. În primul rînd, sporeşte zumzetul care trezeşte din somnolenţă stupul, pentru a-şi uni forţele şi a se apăra. Acelaşi zumzet intens se aude, ca atunci cînd a pierit matca ori s-a sfîrşit hrana.

— Ce asemănare ! exclamă Dona.

— Cu cine ? întrebă repede dascălul, ca pe vremea cînd intuia că-n mintea unui şcolar apare înţelegerea.

Redevenind brusc eleva de altădată, Dona înghiţi în sec, fiindcă se temea că răspunsul său nu-i cel aşteptat. Tăcerea ei îl dezamăgi pe bătrîn, care continuă cu ceva mai puţin entuziasm.

— Cînd pierde matca, zumzetul se întrerupe, brusc, şi apoi reîncepe, asemănîndu-se unui plîns cu sughiţuri.

— Şi cine-l poate tălmăci astfel ? întrebă Sterică.

— Orice stupar cu auzul bun...

— Cu o mare experienţă, adăugă Sterică.

— Chiar şi cu har, completă dascălul.

O posomoreală umbri atunci chipul Donei. Bănuia că nu-i întîmplătoare toată această poveste. Ca bun psiholog, dascălul ştia că avea nevoie tot de cuvinte ca să-l însenineze.

— Nici o albină nu moare în stup, ci în afara lui. Ea iese, cînd îşi presimte sfîrşitul. Căci nu vrea să întunece cumva *nemurirea* care dăinuie înăuntru.

Pronunţat cu încetineală, apăsat, acest cuvînt făcu o deosebită impresie oaspeţilor, în special Donei care ar mai fi vrut să i se spună ceva în acest sens, dar dascălul, citindu-i dorinţa pe chip, nu se învrednici să i-o satisfacă şi se legănă mai departe în fotoliul de nuiele, tăcut, rătăcind cu privirea peste strugurii umflaţi.

Neobişnuită cu tăceri prelungi, Dona îşi dădu drumul la gură.

— Noi n-am trăit din murfuială şi ne-am mulţumit cu ce ne-a rămas din moştină : am scurmat pămîntul să rodească, am vînat sălbăticiuni, am săpat bunare să ne potolim setea şi ne-am înmulţit ca iepurii.

Sterică surîse, fiindcă el ghicise încotro băteau cuvintele dascălului. Povestea, ca şi răceala acestuia, îl ţinuseră la respect căci altfel n-ar fi pregetat să aducă vorba de *Cronica Ursuleană* şi să-şi ofere singur serviciile. Acum, cînd se aştepta mai puţin, dascălul îl luă şi el în calcul, după ce-l ţinuse atîta pe jăratic.

— Sper că şi dumneata duci la bun sfîrşit ce-ai început !

Dar cum numai el ştia s-o facă, dascălul îi demobiliză rîvna de-a intra în posesia cronicii, ca şi cînd această

întîlnire fusese pregătită pentru a i se servi lui Sterică o lecție de bunăcuviință.

Măgulit că nobila sa preocupare nu rămăsese străină științei dascălului, profesorul de naturale sorbi ultima picătură de apă, cu delicatețea unui om de modă veche, așează cu încetineală paharul pe tăviță și-și aruncă privirile înspre ochelarii negri, misterioși ai Finetei.

— Mulțumesc ! Dacă n-ar fi obligațiile didactice și alte corvezi, care nu erau pe timpul dumneavoastră, altfel s-ar scrie *Istoria galinaceelor de la începuturi și pînă în ultimele zile*. Mă mai poticnesc și de absența unor subiecți adecvați.

Pe buzele lui Ion Ursuleasca se înfiripă un surîs. Ca și cînd ar fi voit să spună : vinzi castraveți la grădinar. Ori și mai aspru : flecăreala e pentru cei neajutorați. Fie, dacă așa te simți tu bine, n-ai decît : te consolezi cu iluzii.

Fineta, care ascultase pînă atunci înlemnită, își luă ochelarii de pe nas — Dona descoperi în ochii ei, cîndva de un albastru tăios, niște striuri mohorîte, cenușii — apoi pipăi cu degetele aerul din jur, se ridică din fotoliu și se apropie de musafiri. Numai ce atinse obrazul Donei și-un geamăt greu o clătină pe picioare. Apoi, din ochii ei stinși șiroiră lacrimile și-o clipă Dona crezu că sînt negre ca smoala. Ciudata clipă fu alungată de bătăi în poartă. Cînd le auzi, Fineta se retrase în încăperea ei și nu mai dădu apoi nici un semn de viață. Dascălul, în schimb, se ridică anevoie, se apropie de poartă, pe care abia o întredeschise.

— Poftiți ! Vă ascult.

— Am unele noutăți.

Atît Donei, cît și lui Sterică vocea le părea cunoscută. Semăna așa de bine cu a lui Gregor Giurma !

— Să amînăm pe mîine, hotărî dascălul. Se poate ?

— Perfect ! se auzi vocea străinului.

Venirea cuiva tocmai în aceste momente, nu-i făcuse nici o plăcere dascălului, fiindcă, imediat după plecarea aceluia, căzu într-o muțenie curioasă.

Apoi nu mai avură ce-și spune, ca și cînd ar fi sunat clopoțelul și lecția se încheiase. Stînjenită de rolul pe

care-l jucase, Dona se ridică prima de pe scaun, obligîndu-l pe Dulbaba să o urmeze. Ion Ursuleasca își păstră aceeași tăcere pînă la poartă. Acolo, făcu un gest care-o ului pe femeie : îi luă mîna, se plecă și i-o sărută, ca unei adevărate domnițe. Dona nu putu decît să bîiguie :

— Nașule, nu trebuie, se fîstîci ea, io, vă rog să iertați că nu v-am cerut mai întîi părerea și-am purces pe calea asta...

— De vei da înapoi, s-a zis cu nădejdile noastre, se auzi vocea lui, aproape sugrumată. Să mergi pe calea pe care ai pornit, chiar de nu-i vei găsi capătul, adăugă doar pentru sine.

Încurajările fostului ei dascăl erau mai mult decît o promisiune a destinului, căci Ion Ursuleasca fusese reazemul multora în vremuri grele. Se simțea ușoară, eliberată de povara necunoscutului ce-i rînjea încă prin colții lui Tilică. Îi venea să alerge, să zboare, totuși, ceva o ținea în loc : dascălul nu fusese prea lămuritor, vorbindu-i în pilde. Se întoarse din drum, sperînd să primească o ultimă povață, dar descoperi că poarta se închidea cu un susur suspect, asemenea trecerii unui șarpe prin iarbă, iar Ursuleasca nu mai părea dispus să o primească. Auzi apoi zăvoarele și în cele din urmă pașii dascălului depărtîndu-se pe aleea ce se adîncea sub bolta de vie. Ajungîndu-l din urmă pe Sterică, se abținu să-i vorbească de gîndurile ce-o frămîntau. Abia lîngă podul de peste Matcă, drumurile urmau să li se despartă. Profesorul de naturale, dezamăgit de rolul ce i se atribuise, se grăbi, ca pentru a îndrepta lucrurile, să-și asume sarcina purtătorului de cuvînt al dascălului :

— Ai înțeles, sper, să nu te lași, c-ar fi păcat !

— Dacă-mi cricești și dumneata, păi chiar că nu mai am de ales !

Cu toate că Sterică sesizase ușoara ei ironie, nu se supără, dimpotrivă, îi surîse prietenește. Știa el ce știa : de nebunia acestei femei putea să profite. Se aplecă înspre ea și-i vorbi, ca și cînd s-ar fi temut de o ureche ce se lungea pînă în dreptul lor.

— Cred că e cazul să înjghebi și o crescătorie de orătănii ! N-o să-ți pară rău !

— Astea mi-ar mai lipsi ! se apără Dona. N-am grăunțe, n-am oameni de alergătură, că sîntem doar trei suflete în casă.

— O, doamne, exclamă profesorul, lac de-ar fi că... Pe tine, ca pe noi toți, cîștigul te interesează. Tușești dacă-ți va spori ? Ai nevoie de carne și mie îmi cam prisosesc orătăniile...

Ideea nu era rea, așa că femeia rămase îngîndurată în crucea drumului. Uite că poate să fie și asta o treabă ! Da' de ce stăruie el să-și plaseze orătăniile în ograda mea ? Nu cumva, ca și Tilică, ține să-mi fie asociat ?

— Mai bine, nu ! hotărî ea. Știți dumneavoastră cum îs lucrurile amestecate...

— Nu te grăbi să dai cu piciorul la ceea ce-ți va fi de mare folos ! Iar cît privește plata, o să ne înțelegem omenește...

— Apăi așa, ne mai putem gîndi.

— Repede, repede, că minerii vor fi cu sutele, aruncă o nadă nouă profesorul, vor apărea și curioșii, că nu în orice loc al pămîntului se descoperă asemenea comoară, marmură neagră.

Chiar atunci, confirmînd parcă spusele profesorului, o mașină neagră opri în dreptul lor. Dona crezu că omul căuta gura minei, dar nu era vorba decît de nevasta primarului. Îi arătă încotro trebuia să se îndrepte, însă străinul, al cărui grai semăna cu al lui Tălăpan în clipele de nălucire, părea atît de neajutorat, că Dona se milui de el și se oferi să-i fie călăuză.

CAPITOLUL VIII

Şi cu ajutorul Celui de Sus şi cu al celor de jos, toate mergeau strună pe Mianca — năloagă mare, muşterii pe sprînceană, bucurii, chiote, laude la adresa celei care-i scosese din lîncezeală — cînd, într-una din dimineţi, imediat ce tiribomba începuse să se învîrtească, băiatul lui Măin Potăin, Cocoşelul, Iubitotoş cum îl răsfăţa Sterică Dulbaba, ateriză, cu scaun cu tot, în nucul din apropiere. Dacă n-ar fi fost coroana deasă de care se agăţaseră lanţurile, odrasla fierarului şi-ar fi lăsat pielea zălog în tăişul vreunui bolovan sau chiar pe pămîntul în pîntecele căruia îi odihneau strămoşii. Aşa, se alesese doar cu sperietura, ca de altfel şi Mitriţă, care, imediat ce-şi veni în fire, opri motorul şi controlă cu de-amănuntul tiribomba. Cine l-ar fi văzut în acele clipe, ar fi crezut că nu rămăsese în toate minţile. Blestema, se închina, lovea aerul, săruta fierul şi-şi mînjea palmele cu unsoare. Apoi privea în sus, smerit, mulţumind celui care-i purtase de grijă ; că numai norocosul poate să fie ferit de o asemenea nenorocire. Tăiate de bonfaiere erau şi alte verigi ale lanţurilor şi doar o minune făcuse ca ele să nu cedeze în timpul învîrtiturii.

Cum află de această potopenie, Dona se grăbi să-şi schimbe veşmintele pentru a coborî la Gregor Giurma.

Dar, ca şi cînd dăduse în bobi, la numai cîteva minute după ce fusese coborît din nuc Iubitotoş, în Mianca se arătă însuşi sergentul, înalt, spătos, cu nasul încovoiat ca o lamă de coasă, ascunzîndu-şi chelia sub cascheta nounouţă. În loc de salut, tună cît îl ţinea gura :

— Vă jucați cu viețile oamenilor ! Așa ne-a fost înțelegerea ?...

Dona îl privi prostită, nepricepînd cum de se ivise atît de grabnic.

— Criminali, dom' major, criminali ! strigă Mitriță, arătînd cu degetul spre lanțurile tiribombei. Oameni cu suflet de cîini !...

Cuvintele astea aduseră pacea pe chipul sergentului, care reveni la sentimente mai bune. Cercetă atent la fiecare scaun, verigile lanțurilor, după care-și aruncă o privire vulturească peste cătun.

— Ce ticăloșie, leatule ! De m-aș fi luat eu după palavrele pe care mi le-au vîndut...

— Adică ce au vîndut, dom' sărgent ? se repezi Dona, care ghicise că se jucau cărți mari în spatele ei.

Gregor Giurma întoarse spre ea un chip aspru, hotărît, dar nu dădu vreun răspuns care să-i trezească femeii vreo bănuială. Era de datoria lui să constate, să facă supoziții și-apoi să-și salte victima, cînd se aștepta aceasta mai puțin.

Făcu cîțiva pași la dreapta, apoi la stînga, fiindcă nu se mulțumea cu propriile sale constatări, își strînse hamul nervos, iritat, își bătu pintenii, își scoase carnetul din tașcă și-și notă ceva, apoi bolborosi atît de încurcat, încît Dona crezu că Giurma a trecut iarăși la învinuiri.

— N-am nici un amestec, dom' măjur, doar vedeți bine ce mînă vrăjmașă a lucrat aici.

Și, cum nu primea nici o confirmare, insistă :

— Și-acum ce facem ?

— Închideți prăvălia pînă la noi ordine ! sună scurt dispoziția sergentului.

Plecă din Mianca, fără a lăsa în urmă măcar o privire prin care să-i asigure pe păgubași că ei nu aveau nici o vină în această întîmplare. Și-n vreme ce Dona se dădea de ceasul morții că-și începea afacerile cu stîngul, neluînd în seamă făgăduințele oamenilor — vom sta noi de caraulă, unul cîte unul, pe rînd, o nenorocire din asta nu se va mai întîmpla, niciodată, pe Mianca — hotărîtă să nu închidă ochii pînă nu-l va pedepsi pe răufăcător, fiindcă avea presimțirea că acesta nu-i departe de ea, dimpotrivă, putea fi tocmai cel care-i propusese asocierea,

Gregor Giurma cerceta în post scrisoarea ce-i fusese împinsă pe sub uşă, chiar în noaptea cu pricina. Cine era expeditorul ? Orice bănuială putea fi neîntemeiată. În cătun trăiau peste patru sute de suflete, fără a mai pune la socoteală pe cei care treceau pe-aici, fie aduşi de mirajul tiribombei, fie purtaţi de trenurile neîncăpătoare. Scrisul era stîngaci, aplecat înspre stînga, compus numai din litere mari, în aşa fel încît să nu trădeze făptaşul.

— Te bobesc eu, leatule ! îşi duse sergentul palma în dreptul inimii, pentru a-i face mai întîi ei primul jurămînt. Ai cuvîntul meu că în parohia asta nimeni nu va rămîne nepedepsit !

Îşi cam pierduse antrenamentul, de cînd fusese aruncat în cătunul ăsta adormit. Ce mai viaţă trăise el într-un sat, la munte ! Acolo activitate, nu glumă ! Borfaşi de elită, furtişaguri pe sprînceană, violuri în plină zi, tentative de crimă. Aveai nevoie de metode ca să-i iei pe făptaşi ca din oală. Rezolvase multe cazuri, scormonise răul cum nu s-ar fi încumetat altul şi tocmai excesul de zel îl scosese în faţă, unde nu-i niciodată cald. Nu-i basma curată de lucrează cu atîta rîvnă, ar fi spus comandantul, şi, ca să rîdă de el, îl aruncase în Ursuleasca. Unde, în afara cîtorva găinării, nu mai descoperise nimic. Acum însă îi venea şi lui apă la moară.

— Numai evenimentele mari nasc oameni pe măsura lor, îşi spuse el, cîntărind cu toată gravitatea situaţia.

Aşadar, în apropierea sa vieţuia fiara. Se ascundea încă în negură, îşi căuta un alibi, lucrase pe vreme rea, ploioasă, să nu-i fie adulmecată urma. Operă o primă selecţie. Cine erau presupuşii vrăjmaşi ai Donei ? S-o cheme la post şi să dea o declaraţie, n-ar fi înjositor pentru un sergent ca el, căruia nu-i aluneca printre degete nici măcar o fîţă de peşte ? Făptaşul trebuia dibuit fără ajutoare, cu mijloace proprii, că asta e plăcerea unui sergent, să-l strîngă treptat cu uşa pe bănuit, puţin cîte puţin, pînă cînd va recunoaşte singur şi laptele supt de la mă-sa. În dimineaţa următoare, nu mică îi fu mirarea cînd descoperi sub uşa de la intrarea în post, o nouă scrisoare.

„Domnule măjur banditul e la noi. Să umflă de rîs şi joacă tontoroiul. Dar prindeţil odată căi belea mare de vă

face de panaramă şi vă mînjeşte obrazul. Ăştia care au cam stat pe la ţuhaus bag sama că nu şiau pierdut naravurile şi vor să ne mîncîm noi pe noi ca cîinii da'mneavoastră sînteţi copoi de rasă nu vă păcăleşte el şi să-l dibuiţi pînă nu dă bir cu fugiţii"

Semna : „Un ursar care nu vrea să greşiţi".

Giurma ridică degetul la tîmplă, fulgerat de o idee. Voia să ceară ajutor autorităţilor pentru a-i fi trimis un specialist în amprente şi un cîine lup. Un alt gînd îl făcu să renunţe : se temea că ajutoare din astea îl vor ţine mai departe în anonimatul în care zăcea acum. Îi erau suficiente puterile sale ca să nu dea greş. Cît să mai aştepte pînă să iasă iarăşi şi el în faţă ? I se ivise şansa, de ce să-i dea atît de uşor cu piciorul ?

Citi din nou scrisoarea, o îndoi, o filă, ca şi cînd o scosese de la o loterie, se duse cu gîndul la un complot, apoi la un grup restrîns, de două, maximum trei persoane, luă în seamă sugestia rîndurilor citite şi tocmai cînd crezu că găsise o cale de acces, în post apăru Fănuş Rogobete. Cu chipul tras, ostenit, primarul se aruncă pe un scaun şi scoase un geamăt, de parcă ar fi fost la capătul unui marş epuizant.

— Sînt frînt, Gregorică ! se văicări el. Dă-mi, te rog, un pahar cu apă, că-mi plezneşte sufletul.

Gregor deschise dulapul, scoase o sticlă, aduse un pahar şi turnă în el. Şi-n vreme ce primarul înghiţea cu încetineală apa, sergentul continua să gîndească la ancheta sa.

— Ai cerut ajutoare, ai anunţat şefii ? îl luă mai pe departe Rogobete.

Surprins la rîndu-i de rapiditatea cu care fusese informat primarul de ce se petrecuse în Mianca, dar, în acelaşi timp, de siguranţa cu care-i ghicise intenţiile, Giurma răspunse numai pe jumătate, fiindcă abia acum realiză că ancheta, pe care o dorea secretă, era deja compromisă.

— Eram pe punctul să...

— Foarte bine ! se destinse Fănuş, turnîndu-şi de data asta singur în pahar, în vreme ce îi rînjea dantura, în mare parte lucrată în aur. Cazul e izolat şi poate fi rezolvat cu bune rezultate numai de noi.

Giurma era însă de altă părere, dar nu se grăbi să-şi trădeze gîndurile.

— Izolat, dar de proporţii.

Odihnindu-şi multele-i kilograme pe scaunul ce părea gata să se prăbuşească sub el, Rogobete îşi sprijini coatele de masă şi-l privi autoritar.

— Nu te contrazic, dar e spre binele tuturor ca fapta să nu depăşească graniţele cătunului. Ne-am face de rîs de s-ar auzi că sub nasul nostru nebunii sînt la ei acasă.

Sergentul se prinse cu mîna de drugii ferestrei, aruncînd o privire către gară.

— Nu vă dezvălui un secret, amintindu-vă că informaţia la noi, într-un loc pe unde trec atîtea trenuri şi pe unde circulă atîţia oameni, se scurge ca argintul viu.

Cuvintele astea iritară pe Rogobete, omul care de puţine ori îşi ieşea din fire :

— Las-o dracului de gară, ridică el vocea, dacă-i la o adică, închidem ! Pardon, se corectă el, asta nu ţine de competenţa noastră. Vreau să spun, îl prinse de braţ pe Giurma, ridicîndu-se în picioare şi schimbînd în acelaşi timp tonul, n-avem interesul să ne facem reclamă. Cu cît vom fi mai dosiţi, cu atît vom deveni mai puternici şi mai stabili. Ştii ce se spune despre şarpele care iese la drum cînd îl doare capul.

Pactul propus de primar era împotriva concepţiei sergentului, potrivit uniformei sale. Şi nu era prima oară cînd primarul îl îndemna spre moderaţie şi precauţie. Reprezenta Rogobete puterea supremă în Ursuleasca, dar bănuia el ce consecinţe va avea acest spălat al rufelor în familie ? !

— Totuşi, îşi îngădui Giurma să protesteze, un vinovat nepedepsit la vreme stimulează cîrteala, revolta, imoralitatea toate cîte decurg din asta... Apoi, ne mai rîde şi-n nas.

Primarul îşi arătă iarăşi dantura poleită cu aur, ca şi cînd metalul ăsta strălucitor păstra în el secretul împăcărilor. Îl prinse pe sergent de braţ şi-l strînse, bărbăteşte.

— Şi ce te doare pe tine dacă-ţi rîde în nas ? Îţi cade vreun galon ? Dimpotrivă, sporeşti simpatiile pentru instituţia pe care o reprezinţi, fiindcă, fie vorba între noi, cam duce lipsă de aşa ceva.

Uitînd vremelnic de funcţia celui din apropierea sa, sergentul îşi ieşi din fire :

— Mă obligaţi să mă port ca o cîrpă, ca un vierme, ca un ins de paie ! Nu se poate, domnule primar, ar fi împotriva atribuţiilor mele şi a instituţiei pe care o reprezint. Chiar dacă aveţi cuvinte atît de măgulitoare la adresa ei.

Înzestrat cu o putere de disimulare care-i adusese de-a lungul anilor numai foloase, Rogobete nu se dezminţi nici de data asta, intrînd într-o cămaşă nouă, parcă tocmai pe potriva sa.

— Ştiu, băiete, deveni el grav, ştiu şi apreciez la tine exact aceste calităţi : dragostea pentru uniformă, plăcerea de a-ţi face temeinic datoria. Dar, hai să zicem că nu ne vom lăsa pînă nu-l vom descoperi pe făptaş. Bun ! Tu eşti băiat isteţ, nu mă îndoiesc, cîtuşi de puţin, că vei pune mîna pe vinovat în cel mai scurt timp. Ca să arăţi şefilor tăi că nu arzi gazul de pomană pe aici, le vei raporta totul, din fir a păr. Bun şi asta ! Ei, raportează mai sus. Aceia vor face mai întîi haz, vor rîde, că-i de rîs ce-a fost la noi, şi pe urmă întreabă : unde s-a întîmplat ? În Ursuleasca. Bun ! Da, zic ei, foarte bine, dar care-s atribuţiunile funcţionarilor publici ? Să întărîte populaţia ? Ei, asta nu mai e bine. Caută hiba. Şi tu, şi eu, băiete, vom fi traşi la răspundere. Crezi că doar pentru concluzii şi sancţiuni avem noi mandate ? Nici vorbă. Rolul nostru e, îndeosebi, să împiedicăm din faşă tulburările.

— Tulburări ! Ce tulburări ? căzu alarmant cuvîntul în auzul sergentului. Au înnebunit orbeţii, ce ştiţi ? Ce-mi ascundeţi ?

— Taci ! îl dezarmă Rogobete, punîndu-şi palma pe umărul sergentului. Taci, că sîntem norocoşi : cei mai norocoşi oameni din Ursuleasca. Dacă băiatul ăla ar fi mierlit-o, veneau părinţii lui să-i ceară socoteală Donei ? Veneau. Se isca tărăboiul ? Se isca. Se luau la harţă ? Se luau. Se împărţeau ursuleştenii în două tabere, pe neamuri şi simpatii ? Bineînţeles ! Puteai tu să-i opreşti ? Mira-m-aş ! Eu nici atît. Că, la necaz, omul nu mai ştie ce face, dă la întîmplare să se răcorească, cu gura şi cu parul, pînă se alege pulberea şi paradicul. Vinovată nu era

Dona, vinovat nu e Potăin, vinovată-i ordinea publică, mă-nțelegi, că ea doarme, nu-și face datoria, nu preîntîmpină evenimentele, n-are miros, n-are autoritate, n-are cheag.

Toate învinuirile astea căzură ca niște lespezi pe capul lui Giurma. În fața primarului se simțea un om de prisos. Știa el, Rogobete, să o întoarcă din condei și încă nu-și epuizase toate resursele. Căci numaidecît se transformă din leu paraleu în mielul gata să se jertfească.

— Domnule, nu-i vorba de mine, oricînd pot să-mi iau zborul de-aici și să mă apuc de altceva, că am la bază o meserie serioasă.

— Dar ce facem cu oamenii ? Își vor pierde încrederea în noi, bîigui sergentul.

— Lasă-i pe ăștia, cu ei putem aranja. În plus, ca să nu te simți și tu jignit, îl vom avertiza pe făptaș : te cunoaștem, nefericitule, dacă vrei, mîine te încălțăm și te ducem la răcoare, dar ai copii, ne este milă de ei. De data asta te iertăm, că nimic nu-i mai de preț ca iertarea, dar, dacă nu te potolești, vom fi fără milă și n-ai să mai vezi lumina zilei niciodată.

— Dar ca să-l descopăr pe infractor, trebuie... începu Giurma, însă nu sfîrși ce-avea de spus, înghețat de privirea primarului.

Fănuș Rogobete atinse nervos masa cu degetele lui butucănoase, provocînd un ritm care doar în auzul lui putea să fie plăcut.

— Faci cum știi, ești major, sergent major, surîse el ironic, eu nu dau ordine, ce ți-am spus, ia-o ca pe un sfat. Desfășoară-ți ancheta, dacă te ține curelele, prinde pe nemernic, și-apoi fă-mi și mie un semn.

Rămas singur, fiindcă Rogobete se mulțumea să arate pisica și-apoi se făcea nevăzut, Giurma își aranjă ținuta, ca și cînd ar fi fost gata să sară la atac, dar gîndul îi fugi iarăși la făptaș. Era de calibru, într-adevăr. Lovise pe întuneric, pe ploaie, cu sînge rece, fără a drămui urmările. Nu cumva o făcuse tocmai pentru a-l compromite ?

— Mama ta de ticălos ! strecură el printre dinți. Păi ai de-a face cu un meseriaș, cu un om al adevărului care-și crește trei fete. Păi e ușor ? Și tu lovești pe la spate, în

demnitatea mea, în binele Ursulească, în apărarea publică. O să te găbjesc eu, o să-ţi pun pielea la uscat. Ce-mi trebuie să rămîn aici pînă la pensie ? Uite, domnule Rogobete, spre deosebire de Măria Ta, eu nu ţin să rămîn anonim, eu doresc să mi se ducă faima. Am o datorie şi vreau să mi-o fac cum trebuie. De ce să lîncezim într-un post şi într-un loc ? Să ne mai plimbăm, domnule primar, să mai vedem ce se întîmplă şi pe alte coclauri ! Ce, am luat uniforma în spinare, ca să ne cununăm cu Ursuleasca ?

Se apropie de fereastră şi-şi aruncă privirea în lungul drumului, urmărind mersul greoi al lui Fănuş Rogobete.

— Te temi şi de umbra ta, nu vrei să superi pe nimeni, stînd cît mai ascuns, dar nu crezi că săvîrşeşti cel mai mare păcat, ascunzîndu-te, terfelind o funcţie care tocmai de acţiune are nevoie ? Ursuleasca nu mai poate rămîne ceea ce a fost. Va intra curînd în exploatare marmura, vor veni minerii, oamenii de toate soiurile, cu tot felul de apucături. Necazurile vor spori. Crezi că vei mai putea să stai de-o parte şi să mă tragi şi pe mine la umbră ?

Îşi aruncă pumnul în sus, ca şi cînd ar fi vrut să lovească într-un duşman cocoţat acolo unde nu merita.

— Îmi pare rău, prietene, eu îmi fac cu cinste meseria, cu sacrificiu dacă e nevoie, căci răul, dragi mei — se adresă el unui public inexistent — dacă nu-i stîrpit de cum scoate capul, se întinde ca pecinginea. Voi face tot ce-mi stă în putinţă, e adevărat, cu doseală, să-l dibuim pe făptaş.

Făcu doi paşi prin cameră şi se sprijini de spătarul unui scaun.

— S-ar putea să aibă şi primarul dreptate ! Funcţia e funcţie, nu ?

Scoate din fişet dosarele locuitorilor din Ursuleasca şi le cercetă cu mare atenţie. Îndelungata sa experienţă îl învăţase să afirme că duşmanii care-şi dau arama pe faţă se tem să pricinuiască necazuri de proporţii celor cu care sînt în rivalitate. Aşadar, elimină dintru început presupuşii făptaşi, adică pe Filareta, Chiompea, Tilică, Veta şi încă alte persoane care intraseră în conflict cu Dona, fie la arie, fie la moară.

— Răbigan ! sări ca ars. Ăsta e omul problemă al cătunului : nu se dă în lături de la nimic şi n-o face decît din prostie.

Dar din cîte ştia, nefericitul era la spital acum. Bănui că ţinta infractorului nu putea fi nici Dona, nici Mitriţă, ci lumea care se vîntura pe-aici, oamenii care se grăbeau să urce în scaune şi să uite vremelnic de necazurile ce-i aşteptau zilnic. Şi cine putea declara un război surd lumii ? Mintea cărui om o apucase pe căile rătăcirii ?

— Cristian, domnle ! izbucni Giurma, ca şi cînd ar fi aflat legea atracţiei universale. Fratele dascălului, Cristian Ursuleasca !

Îl trecură toate apele ! Doar nu era la îndemîna oricui să-şi stoarcă mintea pentru a ateriza la punct fix. Şi-n vreme ce refăcea mental viaţa acestui ins, întors mai de mult din exod, preamărea clipa care-i înlesnise această revelaţie. Nu mai avea nici o îndoială că nu se înşeală. Stătea scris negru pe alb în fişa lui : „Cînd îşi pierde răbdarea, e în stare de orice. În ocnă a tăiat o schelă şi era cît p-aci să îngroape de vii cincisprezece camarazi.“ Cine scrisese, nu se mai întrebă.

— Mină, mineri ! exclamă Giurma, găsind noi conexiuni. În Ursuleasca se va deschide o mină. Încep să aflu şi mobilul faptei sale. Nu mai suportă mina, nu mai suportă minerii ! Cine s-a bucurat cel mai mult de bogăţia ce-o ascund aceste pămînturi ? Dona Lefterică, bineînţeles. În ea trebuia să lovească mai întîi. Dar şi în ceilalţi, care-i fac jocul. Doamne, poate să se întîmple ceva pe pămîntul ăsta fără o cauză ?

Gîndul că-i poate scăpa făptaşul îl făcu să se grăbească şi într-o jumătate de oră ajunse acolo, pe colina dinspre soare-apune, unde se afla casa lui Cristian, o înjghebare de bîrne mîncate de carii, joasă, afumată, fiindcă nu se interesase nimeni de ea pe vremea cînd stăpînul ei îşi ducea viaţa prin pustiuri. Prezenţa sergentului nu făcu însă nici un fel de impresie gazdei care, în ciuda somaţiei, continua să-şi hrănească porumbeii. Joacă tare, îşi spuse Giurma. Cred şi eu, nu i-a fost uşor să scape din ghearele străinilor.

— Domnule Cristian, arboră el un ton moderat, sînt ceva nelămuriri în fişa dumitale personală. Fii bun şi ajută-mă să le descîlcesc, fiindcă vin şi pe la mine controale. Să mergem la post !

Spre surprinderea sa, Giurma constată că victima nu schiţează nici cel mai mic gest de împotrivire. Parcă aştepta de mult clipa asta, căci se grăbi să-l urmeze fără comentarii. Un om ca el îşi putea da seama că invitaţia la post era cusută cu aţă albă. Uşurinţa cu care-l urnise din loc îl îngrijoră pe sergent. Dacă vina nu-i mai putea fi pusă la îndoială, în schimb, comportamentul făptaşului, doar aparent calm, îi alimenta temerile. Vrea să mă asigure că totu-i în ordine, dar cînd îi va veni bine, pe acolo, prin lăstăriş, o să-mi sară în spate. Vru să scoată cătuşele, dar îşi dădu seama că ar da de bănuit, nu numai lui Cristian, ci şi oamenilor. Şi dacă o va lua la sănătoasa ? Am arma gata pregătită, nu-mi va scăpa. Pentru orice eventualitate, îi ceru să meargă cam la trei, patru paşi înaintea lui, ordin pe care Cristian îl îndeplini fără cîrteală, ceea ce îl îngrijoră şi mai tare pe Giurma. Cînd ajunseră în faţa postului, îl împinse cu brutalitate înainte, fiindcă simţea nevoia să-l trezească.

— Deci, bătrîne pirat, îl săgetă cu privirea, te-ai întors din nou la jefuirea corăbiilor ! Spune-mi, doar aşa, pentru mine, ca să nu mor prost, ce-ai avut în cap cînd te-ai repezit la lanţuri ?

Slab, uscat, cu ochii duşi în fundul capului, Cristian arăta ca o pasăre de noapte care se obişnuieşte greu cu lumina. În ciuda somaţiei sergentului, nu catadicsi să scoată o vorbă, fapt ce-l obligă pe acesta să repete întrebarea. Dar fiindcă nici de data asta nu primi răspuns, Giurma luă atitudinea lui Cristian drept ofensă. Mînios, îi prinse braţul şi i-l răsuci, pînă ce victima scoase un geamăt.

— A, deci ai grai, rînji satisfăcut sergentul, credeam că ţi-a rămas acolo în lagăr. Dacă tot ai făcut o probă, hai, dă-i drumul, vorbeşte. Vina recunoscută e pe jumătate iertată.

Amintindu-şi apoi spusele primarului, ţinu să le aducă şi-n auzul victimei.

— C-ai fost un om norocos, n-a murit nimeni, iar de-o mierlea cineva, s-alegea praful de noi toți.

Nici de data asta nu-l putut convinge să vorbească și dintr-o practică pe care o știa plină de roade, se apropie de Cristian și-l lovi cu vîrful cizmei la glezne.

— Uite, mă nenorocitule, eu nu te altoiesc, că mă doare sufletul să dau într-o dihanie căzută în șanț, dar ție cum de ți-a cășunat pe lume ? Ești pus pe pomeni, nenorocitule, că nu le sînt de ajuns oamenilor noștri crucile ce le poartă în spinare. Vorbești ori te îngrop de viu ?

Se apropie și-i aplică o lovitură în stomac, dar nici de data asta, în afară de un geamăt, nu obținu nimic.

— Așadar, ne ținem tare ! Cred și eu, după cîte ai pătimit, mîngîierile mele sînt floare la ureche. Te-ai nărăvit cu răul, îmi închipui că abia îl așteptai...

Se mișcă nervos într-o parte și alta, neștiind ce trebuia să facă pentru a-l obliga să vorbească. De mult nu mai întîlnise un caz asemănător.

— A, își duse degetul la tîmplă, tu mai miroși încă a intelectual ! Perfect, înseamnă că îți este mai potrivit scrisul.

Deschise fișetul și scoase de-acolo mai multe foi de hîrtie și un creion.

— Poți să verși tot ce vrei aici, că hîrtia suportă înjurături, denunțuri, gînduri despre orice, dar un lucru îți cer să nu uiți a-l aminti : ce te-a împins să începi războiul cu lumea ? Vreau adevărul, fiindcă pentru asta sînt pus aici, să nu las pe nimeni să-și facă de cap.

Se apropie de ușă, vru s-o deschidă, dar, brusc, se răsuci și-și fixă iarăși victima :

— Dacă încerci să mă tragi pe sfoară, ai cuvîntul meu că-ți voi aplica altfel regulamentul, chiar așa cum scrie la carte.

Abia după această precizare părăsi încăperea, răsuci cheia în broască, vîrî lacătul în belciuge și plecă într-ale lui, hotărît să se pună de-a curmezișul voinței primarului. Fiecare își cunoaște interesele.

CAPITOLUL IX

O masă, o lampă de birou, o găleată cu apă și-o spărtură într-un colț, care ținea loc de toaletă, pereți scorojiți și tavanul împușcat, acesta era mediul în care fusese aruncat Cristian. Și încăperea nu era nici prea largă, nici prea strîmtă, numai bună să faci pași mărunți prin ea pentru a-ți mai dezmorți oasele. După atîtea beciuri și tot felul de cotloane închise și întunecate, prin care își cheltuise o parte din timpul exodului, cînd nu trudea din zori în noapte, odaia asta era totuși, chiar dacă n-avea decît o fereastră, și-aceea dînd în dosul casei și zăbrelită cu drugi de fier, acceptabilă. Începuse să amurgească și puțina lumină care mai pătrundea înăuntru îl ajută să descifreze literele săpate adînc în tencuială, mușcînd unele din altele, căci spațiul era insuficient pentru a păstra la largul lor numele celor care zăboviseră, dintr-o pricină sau alta, aici. În loc să uite neplăcerile vieții, clienții lui Gregor Giurma ținuseră cu tot dinadinsul să lase mărturie pentru urmași. Că nu vedeai pe pereți numai nume, ci și frînturi de fraze, înjurături, blesteme, care-i ajutau să se apere sau să-i învinuiască pe cei care-i vînduseră. De ce oare nu le șterse nimeni ? Care era rostul lor acolo ?

Sînt lăsate special ca să-i stimuleze pe cei care urmau să dea declarații, gîndi Cristian, el însuși simțindu-și mîna cum tremură. Cuvintele de pe pereți te somau, te mitraliau, cerșindu-ți parcă să li te alături. În locul lor, Cristian ar fi vrut să audă larma cătunului, mugete, lătrături, trîntituri, dar nu-i era dat, fiindcă o liniște potopitoare acoperea postul, ca o anvelopă de plumb. Orice cîrteală, orice

murmur, pînă şi scîncetele copiilor se stingeau în preajma postului, navetiştii, străinii şi toţi aceia care observau firma la timp călcau pe vîrfuri, uşor, să nu trezească străjerii dar, mai ales, bănuielile care, spuneau cei păţiţi, pluteau aici în aer, încolţeau din pămînt, se iscau din senin. Deşi se afla pe un pămînt blînd, pe cîmpia care se deschidea imediat ce ieşea din strîmtoarea colinelor, clădirea aceea, nici prea scundă, nici prea impozantă, urca, se umfla, ameninţa pe toţi aceia care se gîndeau că, într-o zi, căzuţi din greşeală, îi vor cunoaşte încăperile.

Revenind în faţa hîrtiei, pătată pe alocuri de gălbeneala vremii, Cristian se simţi sortit să se reîntoarcă în spaţiul acela purificator ce-l ţinuse ostatec. Nu, nu era o întîmplare că se afla aici. Clipa asta o aştepta de mult. Revenise de fapt într-un loc care părea să-i fie destinat de pe cînd era în pîntecele mamei. Nu mai avea de ales. Cine se zbate, are o singură speranţă, a năruirii ; numai acela care a înţeles că s-a născut pentru a plăti greşeala din rai a strămoşului său se poate considera un înţelept. Cu cît pătrundea mai mult întunericul din încăpere, cu atît mîzgăleala de pe pereţi se închega în tot atîtea acte de acuzare împotriva sa. I se deşteptau astfel în minte imaginile sîngeroase pe care le voise în mai multe rînduri înmormîntate în uitare.

Spaţiul închis, şi liniştea hulpavă, şi detenţiile altora, rămase mărturie în tencuială îi aruncară nisip în ochi. Obiectele din jur îşi pierdură definitiv conturul. Apoi, ca într-o nouă încercare a Facerii, din adîncul fiinţei sale răsări lumea aceea care-i înmînase fila rătăcirii.

Oare ce nume purta acel sătuc ? Avuseseră grijă localnicii să şteargă toate toponimile pentru ca invadatorii să nu ştie unde se află şi cît înaintaseră. Lipseau şi alte mărturii, de parcă războiul acela se ducea în afara timpului şi în afara spaţiului, pornit de năluci şi purtat numai în ţinuturile locuite de ele, unde se aflau căsuţe de paiantă, magazii goale, fîntîni astupate, poduri distruse, maluri căzute, vetre stinse şi drumuri care începeau să se astupe, invadate de bălării şi brăzdate de hîrciogi cît pisicile. Pieriseră cîinii şi toate celelalte vietăţi ale ogrăzilor, de parcă o molimă pustiise aşezarea. Nu mai era nici un semn c-aici ar mai trăi cineva şi totuşi, împins de-un demon

care nu-i dădea pace, Cristian hotărîse să fie cercetată casă cu casă.

Poate era o capcană, o momeală — cîte din astea nu curmaseră, atîtea vieţi ! Le ceruse ostaşilor să fie cu ochii în patru, să scotocească pivniţele, să intre în bordeie, în beciuri, să urce la hornuri.

Camarazii au încredere în mirosul lui, îl ascultă cu sfinţenie, doar e şeful cercetaşilor, care multe cuiburi a mai dibuit pe-acolo pe unde inamicul îşi lingea rănile. De cînd sînt sub comanda lui, n-au călcat în strâchini, n-au ratat nici un pas înainte, şi-s toţi în viaţă, fiindcă şeful e dibaci, ca nimeni altul, calculează, meditează, nu se-avîntă ca orbetele. E mîndria companiei, şi-a cîştigat autoritatea. Toţi vor să rămînă sub comanda lui. Cristian ştie cînd să dea pornirea, ştie cînd să se retragă, pîndeşte de obicei întunericul, ocoleşte primejdiile. El e mereu înaintea lor, expus cel dintîi, are sînge rece, deşi chipu-i arde ca para. E o zi deosebită, nările îi freamătă, buzele îi tremură, privirea îi este speriată, ceva nu-i iese la socoteală. Ar vrea să rămînă singur, reuşeşte, într-adevăr, căci ştie ce trebuie spus ca să se descotorosească de soldaţi — „în grup ne va lua ca din oală“ — înaintează ca un copoi care a adulmecat o urmă, pe brînci, de-a rostogolul, coboară un drum în pantă, urcă altul, foloseşte rareori lanterna, deoarece cărarea-i plină de tîrşuri şi obiecte colţoase, bănuieşte în peretele unei pivniţe o uşă, atît de asemănătoare cu piatra din care se înalţă zidul, că nimeni în afara lui n-ar fi observat-o. Se înşeală o dată, de două ori, apoi atinge cu cizma o piedică, abia zărindu-se într-un colţ întunecat, şi, deodată, rulează o uşă care trădează încăperea spaţioasă, largă. Lumînarea, gata să se sfîrşească, risipeşte puţină lumină. Cristian se dă după zid, someză, dar se pare că a ajuns prea tîrziu aici. Şi totuşi, în liniştea nopţii, din adîncurile pămîntului parcă se aud respiraţii, rare, temătoare chiar şi pentru cel care le ascultă. Înaintează cu fereală. Într-un colţ, întinsă pe cîteva scînduri, acoperită cu o cuvertură, doarme, tresărind din cînd în cînd, o femeie. Se apropie de ea, cu arma pregătită — dacă ar ridica mîna ori dacă... — rămîne cîteva clipe la un pas, se convinge că doarme cu adevărat, şi-atunci îi sporeşte curajul. Îi atinge mîna. Căldura ei trezeşte în Cristian

zeci de şerpi care îi cotrobăie toate măruntaiele. Îngheaţă şi fierbe în acelaşi timp. Se înmoaie ca o bucată de ceară pusă lîngă foc, arma e gata să-i cadă din mîini. Ce chip minunat are fiinţa asta şi cît de frumos doarme ! Nu se preface ? Îi mai apasă mîna şi aşteaptă ca ea să reacţioneze. De ce întîrzie ? Bănuieşte cumva că lupta ar fi inegală ? În sfîrşit, deschide ochii. Albastrul lor sporeşte năuceala cercetaşului. Stă încă nemişcată, femeia, e poate buimacă, e poate convinsă că nu mai are nici o scăpare.

Cristian e fulgerat de o idee : Iată într-adevăr momeala ! Să nu-mi spui c-ai rămas din întîmplare pe-aici ? o întreabă doar în gînd. Cunosc eu preţul răzbunării voastre. Hai, fetiţo, copăcel, trebuie să îndeplinim unele formalităţi : te voi preda alor mei, vei fi supusă unor interogatorii, de vei colabora cu noi pentru a ne fi călăuză prin pustiurile astea blestemate, s-ar putea să scapi într-o zi. Important e să-ţi amîni mereu moartea, ca vestita Şeherezadă. Cu ticluiri, cu drăgălăşenii, cu informaţii. Îţi va fi greu, ştiu cît ţineţi voi la glia şi la oamenii voştri, şi tocmai de aceea te stimez şi-ţi dau o şansă, important e ca şi tu să mă înţelegi. Astea sînt legile războiului ; fiecare foloseşte toate mijloacele pentru a-l cîştiga. Am şi eu obligaţiile mele, nu te pot lăsa slobodă ! Şi cine mai ştie ce misiune ai ! Că nu de florile mărului ai rămas tu, pe aceste locuri osîndite.

Anevoie se ridică de pe scînduri femeia. Abia cînd stă în picioare, în faţa lui, Cristian se simte scăldat de ape. Pe trupul înalt, mlădios, femeia n-are decît un combinezon. Se văd bine sînii, pîntecele. Părul îl are strîns într-un coc, iar ochii par atît de mari încît lumina lor îi învăluie toată făptura. Încăperea tremură în flăcăruia lumînării. Nu se mişcă, nu vorbeşte, aşteaptă. Ce aşteaptă ? Să i se pună cătuşele ? Să dea semnalul pentru a-şi trezi ajutoarele ? Poate, pe-acolo, prin galerii, stau ascunse ca şobolanii. Ori nu-i nimeni în apropierea ei, şi femeia vrea doar să-i ceară îndurare. În mintea soldatului se năpustesc gîndurile. Stă în cumpănă. Şi, cu cît este el mai încordat, cu atît chipul femeii pare mai nepăsător. Parcă ar fi duhul acestui sat părăsit, o nălucă, întruchiparea dorinţelor oricărui soldat care n-a mai atins de ani o femeie.

Cristian ar vrea să întindă mîna, să se asigure că nu visează. O face în cele din urmă, şi-atunci pe chipul ei scînteiază un zîmbet, dezvăluindu-i dinţii albi ca mieii în primăvară. Şi ceea ce nu îndrăzneşte el, face ea. Se apropie, ridică braţele ; e atît de ademenitoare, că nici o altă fiinţă din lume n-ar putea să-i semene. Ochii i se învăpăiază, sînii i se umflă, coapsele freamătă. Ca un cuptor îi dogoreşte trupul. Iată-mă-s gata pregătită, poţi să mă expediezi la ai tăi acum.

Dar cum s-o facă ofiţerul care n-a mai avut o femeie de luni de zile ! Pot simţurile să mai rabde, poate mintea să mai gîndească la lumea dinafara acestei încăperi, la aceia care se măcelăresc şi se hăituiesc ca nebunii ! Nu-i timp de pierdut şi nici timp pentru socoteli. Împotriva tuturor prescripţiilor marţiale, Cristian îşi aruncă arma, se descotoroseşte de veşmintele militare şi-n subteranul unui sat lipsit de nume se predă iubirii.

Nu de întuneric şi vrăjmaşi se temea în retragere, ci de camarazii lui. Va putea oare să-şi tăinuiască greşeala ? Nu se va trăda ! Face eforturi. În clipele astea se crede omul cel mai slab al companiei. Cercetaşul cel mai neajutorat. A făcut un pas pe un tărîm interzis. Tocmai el, care era zbir cu subordonaţii, cîine, cînd trebuia să cîştige o redută. Le spusese să caute şi-n măruntaiele pămîntului şi tocmai el încălcă ordinele.

„Ne irosim vremea de pomană. Pulberea şi paradicul domnească pe-aici !“

Camarazii îl privesc uimiţi. Nu-i stă lui în fire să recurgă la soluţii grăbite. De aceea cred că le întinde o cursă şi reacţionează :

„Nu-i momentul să ne pierdem nădejdea...“

Iată primul semn al nesupunerii. Îi lasă în boii lor, cine ştie ce-au băgat de seamă. Să nu-i irite, tace, se zgribuleşte.

„De acord. Să ne alegem zonele.“

Bineînţeles, şi le alege pe acelea unde se află blonda. Reîntoarcerea lui în subterană redeşteaptă poftele femeii. Aleargă în întîmpinarea lui, îl ameţeşte cu sărutările. Se iubesc pînă cînd, peste dealuri, mijesc zorile. Prin semne îi dă blondei de înţeles că va reveni în noaptea următoare. Chipul ei vibrează de fericire.

Cînd stabilesc planul acţiunilor viitoare, Cristian cere camarazilor să înfigă ţăruşii corturilor cît mai departe de sătuc. Pe o colină, sub coroana stejarilor. Să fie în afara oricăror primejdii. Le pîndeşte somnul şi, cînd simte c-au adormit, îşi ia poteca. Nu se teme nici de dezertori, nici de localnici, nici de obuze rătăcite. Nu zboară, nu păşeşte, ci înoată. Războiul i se pare un şuvoi ce ia cu el vieţi, gînduri, dar mai ales dragostea. Le năruie şi le îngroapă. Ajunge la ţărmul care e tocmai această pivniţă, îşi aruncă veşmintele şi se agaţă asemenea naufragiatului de gîtul salvatorului.

Dar blonda, odată cu fiecare noapte, numai salvarea nu i-o pregăteşte, dimpotrivă. Simte, ştie, dar nu mai are ce face. Sînt nopţi prihănite, vinovate. Camarazii intră la gînduri, se întreabă ce rost are acest prelungit popas, dar Cristian găseşte de fiecare dată o explicaţie.

„E un punct strategic aici, trebuie să apară întăriturile".

„Inamicii sînt în spate, în faţă. Ca să le adormim vigilenţa, trebuie să rămînem pe loc."

Inventează, minte, crede şi el pe jumătate ceea ce spune. Nimic nu-l poate împiedica să tragă de timp. Dar într-una din nopţi nu o mai găseşte pe femeie la locul ştiut. Se întoarce abătut înspre ai săi. Da, îşi caută o scuză : era şi timpul să plecăm de aici. În mijlocul drumului vede o mogîldeaţă. Se dă după un pom, îl îmbrăţişează să pară o excrescenţă a trunchiului. Dacă va fi nevoie, va slobozi şi plumbi. Dar temerile i se împrăştie repede. E chiar blonda. A ghicit-o în întuneric după mers. Dar încotro se îndreaptă ? Spre el, înţelege, îl caută, fiindcă lipsise o noapte. Camarazii căzuseră la bănuieli, trebuia să îi păcălească.

Nu mai coboară în pivniţă, urcă la etaj într-o cameră dosită unde-i aşteaptă perne moi, covoare, cărţi învelite în piele. Ce-or fi părinţii ei, dacă mai trăiesc, unde-s fraţii, surorile, bărbatul ? Ea, de ce-a rămas, totuşi, aici ? Se întreabă, dar nu o întreabă. Ce rost ar avea toate aceste întrebări ? Îi e de-ajuns darul ce-l primeşte.

El, temător, îi face semne să coboare în pivniţă. Blonda se încruntă. Parcă ar vrea să spună :

„La noi e pace, dragule, de cine să ne temem ? Am aflat ultimele ştiri, războinicii sînt departe. Unde trăim noi doi, nu-i loc pentru măcel."

Sare de gîtul lui ca o lupoaică : vrea mereu dragoste, fiindcă are sîngele clocotitor, vrea să recupereze, probabil, ceea ce a pierdut. Numai zorile le mai aduc aminte că trebuie să rămînă cu ochii-n patru. Numai lumina zilei începe să le fie dușmănoasă !...

În faţa hîrtiei alb-gălbuie, Cristian îşi rătăceşte pentru cîteva clipe amintirile, încurcă vremurile, întîmplările, încearcă — a cîta oară ? — să facă ordine în mintea sa zdruncinată. E noapte adîncă şi în Ursuleasca nici cîinii nu mai latră, în pădure nici cerbii nu mai boncăluiesc, a aţipit şi tiribomba Donei Lefterică, iar copiii visează, pesemne, la roata miraculoasă. Fire nevăzute leagă cele două tărîmuri, cel de-aici şi cel de-acolo, peste timp şi spaţiu. Niciodată nu va putea spune că va rămîne împlîntat în vreunul din ele.

Gregor Giurma se joacă ori poate a uitat de el, nu se aude prin apropiere şi asta îl bucură pe Cristian. Are la îndemînă o lampă, dar nu se îndură să o folosească. Preferă bezna, fiindcă ea l-a excortat de cînd s-a întîmplat ceea ce îi era dinainte scris.

Camarazii îşi dau coate. Nu mai e chip să-i supravegheze şi să-i stăpînească. Or fi aflat adevărul, i-or fi mers pe urme. Nu cîrtesc, fiindcă legea marţială e dură. Ordinele nu pot fi discutate. Viaţa de cîrtiţă nu mai convine blondei, de aceea primeşte dragostea lui Cristian numai în camera frumoasă de la etaj. În faţa ferestruicii îşi întinge crengile un nuc umbros. Cînd se aprinde o luminiţă, poate să vină. Alte mesaje nu-şi pot trimite. Dar dacă o vor observa şi camarazii ? Dacă o vor zări şi alţii ?

Se stîrneşte vîntul, cad frunzele. Se usucă iarba. Nici podoaba nucului nu rezistă frigului. Vin ploile. Multe şi putrede. Bat cu regularitatea aparatelor Morse. Ferestruica luminată se poate trăda, chiar şi pentru o clipă. Femeia e nebună, nu se fereşte de nimic ! Ce faci, nu eşti în toate minţile ? îi zice, dar ce poate ea să înţeleagă. Îi vorbeşte atunci prin semne. Ea rîde. Rîde ca de o mare

poznă. Dragostea a întors-o în copilărie, războiul nu mai contează pentru ea.

Se stîrneşte o ploaie cumplită. Fulgerele brăzdează cerul ca-n luna mai. S-au răsturnat anotimpurile ? ! Fiindcă se aud şi tunetele. Oare fulgerele şi tunetele s-au înteţit ? Ce drăcovenii or mai fi inventat războinicii între timp ! Cristian înaintează spre blondă cu greu şi-o lumină ciudată taie noaptea în două. I se pare sau în apropierea casei femeii roiesc mogîldeţele ? Poate coşmarurile sale din ultima vreme... Ba nu, la un al doilea fulger (sau ce-o fi) nu se mai îndoieşte. Şi ea îl cheamă : are fereastra luminată. E prea departe ca să o înştiinţeze că au fost trădaţi. Cine să fie ? Camarazii lui care voiau să-l urnească din loc, dezertorii, stafiile nopţii ? Nu mai e timp de răspunsuri. Glonţul e mai iute decît piciorul. Ţinteşte fereastra, vrea să-şi avertizeze iubita. Numai o detunătură din apropiere o mai poate speria acum. Deşi e un ţintaş desăvîrşit, tremurul mîinii îl face să lovească alături.

·E leoarcă de apă. Dar nu numai de apa ploii... E transpirat, aleargă, dar parcă şi drumurile şi-au pierdut ţinta. Îl aruncă mereu în altă parte. Sînt încîlcite ca toate visele, se clatină ca vadul unui rîu sub viitură. Cristian alunecă pe clisă, cade şi-şi murdăreşte uniforma. Ştie că-i plin de zămîrliţă din cap în picioare, dar vrea să ajungă oricum la blondă. Nu se mai teme că acolo, la cotitură, e aşteptat pentru a fi lichidat, nu se teme de vreun laţ. Se ridică, aleargă, cade, se ridică, vrea să preîntîmpine o nenorocire. În mintea lui e o devălmăşie stranie : clipele petrecute cu ea se condensează şi îi dau tăria să nu se retragă. Îşi ia, totuşi, unele măsuri de precauţie, înaintează mai ales prin grădinile părăsite, prin dreptul zidurilor înalte, e un coşmar înaintarea asta, dar o să-l ducă pînă la capăt.

Brusc, lumina din fereastră se stinge.

La început se bucură că femeii i-a venit gîndul cel bun. Nici fulgerele nu mai brăzdează cerul. Nici el nu se mai grăbeşte, deşi e la cîţiva paşi de casă. Se strecoară printre rugii trandafirilor. Calcă în picioare butuci de vie. E o linişte de cimitir acum. Blonda trebuie să se fi retras în pivniţă. Se teme să pătrundă acolo. Urcă scările. Ca niciodată acestea scîrţîie asurzitor. Parcă odată cu ele se

mișcă toate bîrnele casei. Înăuntru, pereții par jupuiți. Tavanul se curbează, podeaua urcă, doar-doar îl vor strivi. Simte că lasă noroi de pe cizme, dar nu mai are răbdare să se șteargă. Ține mîna pe armă, gata să slobozească plumbii la cea mai mică mișcare. Șterge pereții, înaintează pe dungă, cu urechile ciulite și ochii măriți, deși nu-i sînt de nici un folos acum. Reușește să atingă mînerul ușii. E cald. Arde. Parcă ar fi trecut prin foc. Apasă. Dinăuntru îl izbește același întuneric ca și cel de-afară. Din nou, încremenește. Dacă, totuși, blonda se află aici, cu țeava de armă în spate ? Inamicii au obligat-o să mă predea viu. N-aude nici o respirație. Își caută lanterna. Aruncă primele raze în încăpere.

Odaia îi joacă în priviri. Prima oară zărește dîra de sînge. A ajuns pînă în apropierea ușii. Urcă pe urmele ei pînă în pat. Căzută în genunchi, cu ochii albi, sticloși, îndreptați spre ferestruica aceea care-i dădea lui de veste să vină, cu brațele moi, adunate în ghemuirea trupului, voind parcă și-n moarte să închidă rana prin care se eliberase cel mai aprins sînge din lume, năclăind acum ca o hemoragie neagră, blonda arată ca o statuie ce-și petrecuse mileniile în pămîntul reavăn. Chipul ei tulbură pentru totdeauna pacea celui care a scos-o la lumină.

Cît timp stătuse, îngenuncheat, mîngîindu-i părul revărsat pe umeri, chipul rece, marmorean, ochii albiți de moarte ? Poate cîteva ore, și-acum, reîncarnat în altă ființă, trebuia să-și ceară plata, înnegrind hîrtia, galbenă, ponosită. Nici strigătele disperate ale camarazilor n-aveau să-l desprindă de-acolo, nici temerile că va cădea pradă ușoară în mîinile celor care curmaseră viața ei. Dimineața i se puneau lanțurile, un bici aspru îi măsura de mai multe ori trupul, cu toate că nu se împotrivea defel.

Toate căpătaseră cu vremea un temei. Și anii petrecuți în ocnă, și muncile celelalte, și chinurile prin care trecuse.

Cine era Gregor Giurma ? Fără îndoială, unul din judecătorii săi, unul din acei oameni care-l ajutau să-și ispășească pedeapsa.

— Da, sînt vinovat ! își spuse. Am îndurat viața în ocnă, am mîncat hrană împuțită, dar Cel-de-Sus tot nu mi-a dat semn că m-a iertat. Noapte de noapte mă încearcă, trimițîndu-mi visul acela îngrozitor : parcă o văd

zîmbindu-mi, cu buzele, cu ochii albaştri, cu părul ei ca un snop de lumină, ca mai apoi să-i ia locul un stîrv înnegrit, în mînă cu o coasă.

Uitase însă a mai lega literele între ele. Parcă învăţa din nou, nu să scrie, ci să păşească pe un teren minat. Desenă un cerculeţ, o acoladă şi, în şerpuirea literelor, imaginea femeii se ştergea treptat...

După ce negre, borţoase, cuvintele se aşternură pe hîrtia îngălbenită, Cristian se lăsă pe spătarul scaunului cu un ciudat sentiment de uşurare. Cineva, străin de el, se mărturisea în semnele grotesc desenate :

„Sînt vinovat, vinovat, vinovat !“

CAPITOLUL X

Fluturînd în faţa oamenilor declaraţia lui Cristian, ca un mire cămaşa ce dovedeşte fecioria miresei sale, Gregor Giurma era atît de bucuros, că ai fi putut crede că pusese mîna pe însuşi tartorul iadului. Cînd înţelese că bucuria lui nu era împărtăşită şi de cei care apăruseră aici pentru a vedea cum se încheiau socotelile cu fratele dascălului, schimbă foaia, luînd o mutră posacă. Privirile lui căutau acum cu insistenţă pe cineva. În sfîrşit, o zări pe Dona Lefterică şi-i făcu semn să intre în post.

— Uite, femeie, l-am dibuit pe infractor, îşi umflă el pieptul. Am şi declaraţia lui scrisă, fără intimidări. E nemernicul pe care probabil nu l-ai fi bănuit niciodată.

— Cristian Ursuleasca ! exclamă ea, nu fără uimire, însă nu îndrăzni să pună la îndoială priceperea sergentului.

Moştenise de la ai ei obişnuinţa să-şi ţină gura în astfel de situaţii şi să vorbească numai după ce întorcea cazul pe toate părţile. Scoase însă un oftat, care punea la îndoială bănuielile cu privire la învinuit.

— Adică ce vrei să spui ? o săgeată cu privirea Giurma. Poţi să dai înapoi în faţa evidenţei ? Ai tu pică pe altcineva şi vrei să i-o plăteşti prin mine ?

— N-am nimic de spus, deocamdată, dom măjur...

— Bun ! Şi-acum să mergem mai departe. Ce-i pretinzi ?

Dona aplecă fruntea şi-şi frecă mîinile. Nu numai că se îndoia de descoperirea sergentului, dar, chiar de-ar

fi fost Cristian făptaşul, ştiindu-l pedepsit de soartă, ce-i mai putea cere ?

— Te-am întrebat dacă ai vreo pretenţie, îşi ieşi Giurma din fire, enervat că femeia întîrzia răspunsul. Pînă să-l aflu, te dădeai de ceasul morţii, acum te-a atins milosîrdia. Vorbeşte, femeie ! deveni poruncitor, mai sînt şi alte cazuri care mă aşteaptă.

— Făptaşul e cu un păcat, păgubaşul cu zece.

— Aha, luciră ochii lui Giurma, tot te mai îndoieşti ? Tot mai crezi că... Ascultă-mă, femeie, începi să mă înfurii. Înţeleg că nu vrei să-ţi fiu de folos. Bine !... Păi ia să vedem noi ce scrie la lege...

Scoase din fişet un cod şi-l răsfoi plictisit, apoi îl abandonă pe masă.

— Ştii ceva ? De mofturi din astea mi-e greaţă. Îi dai vinovatul pe tavă şi ea face pe niznaiul. Femeie, în ciuda opoziţiei tale, eu va trebui să-i aplic pedeapsa care i se cuvine. Te-am chemat la mine numai să iei şi tu la cunoştinţă cazul. Dar dacă ţi-e indiferent...

— Paguba e pagubă, dom majur !

— A ! ridică privirile înspre ea Giurma. Vrei lanţuri noi. Doreşti ceva bani, dacă nu mă înşel...

Dona rămase mai multe clipe tăcută, cumpănind bine răspunsul.

— Iote, cam care ar fi pretenţiile : să mă ajute la unele treburi pe Mianca. Nu pe daiboj.

Giurma izbucni în rîs.

— Ştii că eşti isteaţă ? ! Nici mai mult, nici mai puţin bagi şarpele la sîn !

Plin de indignare, umblă prin încăpere ca un leu în cuşcă. Nu cumva primarul luase legătura cu femeia asta şi-n schimbul unor promisiuni îi ceruse să nu dea amploare cazului ? Orice era posibil. Avea el, Rogobete, tactica lui, principiul struţului : capul în nisip, iar, unde nu reuşea, trecea la şantaje. Da, gîndi Giurma, Dona era la mîna lui, cu tiribomba, cu taraba-tir. Cum să mişte în front ? ! Oricînd îi putea desfiinţa jucăria. Şi sergentul bănuia că-n spatele său stau interese care-i scăpau, urzite cu atîta dibăcie de însăşi căpetenia cătunului. Să se lupte atunci cu morile de vînt ? ! Stai, leat, îşi spuse doar pentru sine, ce-a ţinut de mine, am făcut, datoria

îmi este împlinită. Se opri brusc în fața femeii și-și îmblînzi tonul.

— E treaba ta cum te descurci ! Te speli cu el pe cap, îi faci de petrecanie, dar la mine în post să nu mai vii să-ți fac dreptate. Stai ! își aduse el aminte de ceva important. Pe el nu-i întrebi dacă e de acord ?

El, presupusul făptaș, se afla doar la cîțiva pași în apropiere, în cealaltă cameră și auzise tot ce se vorbise. Giurma deschise ușa, îl găsi în locul unde-l lăsase, cu privirea rătăcită în tavan, indiferent la ceea ce-i rezervase soarta.

— De acord ? îl întrebă sergentul.

În locul unui răspuns, Cristian îl privi absent, ca și cînd abia acum își pierduse mințile.

— Ieși ! îi ordonă Giurma. Dar să nu uiți că-i pentru ultima oară cînd mă îndur de tine !

În apropierea Donei, coborî tonul.

— Dacă mai apare vreun bucluc, ceva, s-a zis cu Mianca ! Voi face toate demersurile să închidem pentru totdeauna mustăria.

Indirect, își dăduse astfel avizul ca viața de pe colină să-și reia cursul normal. Făcîndu-i loc lui Cristian să iasă, Dona vru s-o ia pe urmele lui, dar Giurma, potrivit practicilor sale curioase, o lăsă să coboare cîteva trepte, după care, în văzul tuturor curioșilor, îi ceru să se reîntoarcă în post. O ținu cîteva clipe să aștepte, o studie din cap în picioare cu o privire insinuantă și apoi trecu, fără nici o altă explicație, la învinuiri :

— Gurile rele șoptesc că-mi umbli și tu cu fofîrlica !... Dacă ai de gînd s-o ții așa, nici primarul și nici Ăl din cer de s-ar coborî și tot n-ar putea să mă oprească să-mi fac datoria.

Temătoare la început, Dona trecu și ea la atac :

— Fur adică ? Nu muncesc eu cinstit ?

— N-am zis eu, dădu înapoi sergentul, și nici nu cred tot ce mi se spune. Dar știi bine că-n balta stătută joacă dracii. Și, uneori, vor să sperie lupul cu pielea oii. Chiar de nu-s semnate, nu pot să îngrop scrisorile care te pone-gresc în fel și chip.

Își dădu seama că exagerase și-i puse palma pe umăr.

— Măi Dona, măi, sînt şi eu obligat să răspund la fiecare, să le apăr pe toate : legi, dobitoace, gospodării. Tu i-ai cam pus pe gînduri pe unii, le-ai luat înainte la alţii şi toate astea nu se iartă.

— Spuneţi pe şleau, dom măjur, de ce mă învinuiesc ?

Îi era greu să dea nume, dar şi mai greu să-i vorbească de ce greşeli era învinuită, fiindcă, pe de o parte, secretul trebuia păstrat, dacă voia să sporească informaţiile, iar, pe de alta, nu prea ştia exact ce legi călca Dona. De fapt, nu era de părerea primarului care se amăgea că infracţiunile pot fi preîntîmpinate, dimpotrivă el credea că răufăcătorii trebuie stimulaţi, împinşi prin amăgeli în greşeală, pentru a-i prinde cu ocaua mică. Cu Dona o cam greşise şi de-aceea nu mai putea da acum înapoi.

— Uite cum stă cazul ; dacă un om vede că tu ai mai mult decît el, începe să intre la bănuieli. Nu-i lucru curat cu el de.mi-a luat-o înainte, o să cîrtească. De aia zic, fii mai cu fereală !...

— Apăi blestemat să fie omul care rîvneşte la binele altuia ! spumegă Dona. Cine-l opreşte şi pe el să trudească din zi în noapte, să-şi ruineze sănătatea ! Că munca multă e boală curată, dom măjur !

— Nu te înfierbînta, se grăbi s-o liniştească Giurma, ca şi cînd el aflase toate rosturile vieţii. Aşa a fost de cînd lumea, duşmănie şi iar duşmănie. Cîrteală, vrajbă, ambiţie. Că tu, tocmai ambiţiile le-ai trezit. De-ar şti că-i spre binele lor !... Repet, eu nu cred ce-mi vînd ei, că-i simt porniţi împotriva ta, dar uite ce te sfătuiesc ; mai uşurează-te de duşmani, că ai o droaie. Mai astupă-le gura cu ceva.

Cuvintele sergentului o puseră într-adevăr pe gînduri pe Dona. Care erau greşelile ei ? De unde i se trăgea ? El, Giurma, o luase mai pe departe, dar tocmai felul ăsta de a o pune în gardă o scotea din sărite. Se ştia cu sufletul curat, deschis, fără ascunzişuri. Cum adică, ursuleştenii, care se bucuraseră atît de mult de iniţiativa ei, s-o lovească acum pe la spate ? ! Ori era vorba de unul şi acelaşi om, care vorbea în numele mai multora, ori sergentul, cum îi plăcea să spună, speria lupul cu pielea oii.

Sau, şi mai ticălos : voia s-o folosească. Avea nevoie de mărturiile celor care-şi pierd timpul în Mianca şi de sporovăielile celor care se chercheleau ?

Ridică ochii înspre el şi rămase aşa, convinsă că era timpul să vorbească şi ea, cît de puţin, să-şi mai ascundă gîndurile, fiindcă, într-un caz ca ăsta, ele te pot pierde.

— Eu atît am avut de spus, să nu mă blestemi că ţi-am dosit ceva, îşi tărăgănă glasul Giurma, simţind că şiretlicul nu-i reuşise. De-o fi să păţeşti şi mai rău...

Ce să mai păţesc ? se întreba Dona, părăsind postul, străjuită de privirile ultimilor gură cască, amatori de senzaţii tari. M-am umplut de doamne-ajută cu sergentul ăsta. Bine e să n-ai de-a face cu el, iote, aşa-i treaba, e şi el în ciorbă. Şi nici cu oamenii nu mă pot lua la harţă, o să mă fac că nu ştiu nimic de scrisorile şi clevetirile lor, dacă o fi adevărat ce-a spus majurul, ei cu vorbele, io cu gologanii, păi cine e în cîştig ? Lăcrimioara, mititica de ea ! De-ar şti cîte îndur io să-i aştern bine, apăi nu mi-ar mai trece pe dinainte. De' e suflet din sufletul meu, ce să-i cer ? Să cam lase joaca şi să-mi dea mai mult ajutor. Păi iote că o face. Da' bălăcăreala ei în mocirlă, zău că mă înnebuneşte. Ce-o fi găsit ea bun acolo ? Că nu-i zi de la Dumnezeu să n-alerge în Matcă şi să frămînte nămolul. Doamne, şi ce drăcovenii mai face ? Că-ţi vine să aprinzi tămîie şi să te închini cu limba. Ia să văd, e ora ei !...

De cum intră în cercelul cătunului, o luă pe firul apei, pe o cărare ce se ivea ca o pîrtie printre troienele de frunze moarte, iarbă vînătă şi crenguţe de plopi. De o parte şi de alta a Mătcii, sălciile plîngătoare închipuiau pereţii şi cupola de tunel aerian, şoptitor şi tainic, care lăsa acum razele să atingă vadul şi să dea pietrelor acea strălucire pe care o ascundeau cînd frunza era deasă şi verde. Anunţînd că va apare mai curînd ca de obicei, iarna renunţase în cele din urmă, lăsînd să revină în ţinutul adăpostit de coline înalte şi de păduri promisiunile unor adieri mătăsoase, ba chiar valuri de căldură, ciudate pentru acel timp şi care păcăliseră colţul ierbii ce se ivea deja. Vacile, atît de năbădioase altădată, stăteau ogoite pe malul apei, acolo unde smocurile erau mai nu-

meroase. Măcinau liniștea cu clopotele lor ticăitoare, înșirîndu-se de-a lungul pîrîului ca mărgelele pe ață. Ce pace de început (sau sfîrșit) de lume se așternuse peste Ursuleasca, imediat ce tăcuseră tiribomba și zăngănitul armelor din dreptul tarabei-tir, ce înfățișare dezolantă căpătase Mianca, încremenită, ca o navă uriașă, cu catargul înclinat, așteptînd să se sloboadă vînturile bune pentru a-i sufla în pînze !

În ciuda acestor întîmplări și necazuri neprevăzute, un sentiment de ușurare o stăpînea pe Dona Lefterică. Poate curgerea domoală a apei, poate razele catifelate care sporeau strălucirea pietrelor, poate iarba crudă și tăioasă care cîștiga vremelnic bătălia cu anotimpul, poate faptul că scosese din ghearele lui Giurma un om nevinovat, astea și altele pe care nu le putea numi, dar le simțea, aveau o influență fastă asupra firii ei robuste. Mai mult ca niciodată se descoperea a fi un om al pămîntului, prea puțin visătoare, cu un acut simț al realității, practică, gata să scoată apă și din piatră seacă. Natura avea, aproape inconștient, o înrîurire asupra ei. Iarba crudă, mugurii cît buburuzele, îi încolțiseră parcă în suflet, și peste ele sufla o boare primenitoare, aceeași care-i purifica și-i iuțea sîngele. Că-n alte dăți, la vremea iernilor bogate în zăpezi, chiar dacă soarele mai poleia întinderile, gîndul său nemărturisit bîntuia spre tărîmuri întunecate, acolo unde nu-i loc pentru căldură și nici pentru lumină, iar amăgirea lipsește. Dar nu-și pierdea ea atît de repede cumpătul. Că toate cîte se iveau, spaimele (morții ?) învinuirile, cîrteala oamenilor, pocinogul cu tiribomba, le trecea la capitolul încercări, încercările Celui de Sus pentru a-i ține trează pomenirea, că el există, că el pe toate le rînduiește și-n numele lui trebuie să se închine. Iată, dacă-l avea în inimă, chiar cînd o mînă haină tăiase lanțurile, odrasla lui Potăin nu dăduse ortul popii, Cristian nu rămăsese sub arest, Giurma însuși se îmbunase, chiar dacă avea în seif destule scrisori care o învinuiau pe ea, cea care se deșteptase cu un ceas mai devreme decît alții. Și apoi, gîndul ei bun cine-l inspirase ? Era limpede pentru toată lumea că nefericitul prizonier n-avea nici un amestec în Mianca — atîta vreme cît își tăiase orice legătură cu

oamenii şi trăia într-o singurătate şi o sărăcie vrednică de un pustnic. Dacă i-ar fi cerut despăgubiri, ce-ar mai fi întărîtat clienţii şi cîte ocări ar mai fi încasat ! Poate de aceea veniseră în număr atît de mare în faţa postului, să fie martorii decăderii ei, ca s-o poată apoi părăsi, să-i rîdă în nas, ori să-i spună prin rînjetul feţelor hîde, iote, pocitanie, n-ai rezistat la prima încercare, ţi-ai dat arama pe faţă, vrei cîştiguri cu orice preţ, ei bine, te-am păscut, eşti pusă pe căpătuială, dar, gata, ţi s-a înfundat, tăierea lanţurilor a fost doar începutul. Să te ţii de-acum încolo, că abia ne-ai deschis pofta. Ce lecţie le dăduse tuturor ! Chiar şi sergentului, care nu se aşteptase la aşa ceva. Şi primarului, slujindu-i, fără să-şi dea seama, tactica tăcerii. Poate şi dascălului, care, chiar dacă-şi lăsase fratele în rătăcirea sa, n-avea nici o bucurie să-l ştie sub cătuşe. Nici ea nu-şi explica starea aceea ce-o cuprinsese cînd i se ceruse să ridice pretenţii pentru a jupui un om din care şi-aşa rămăsese numai pielea şi osul. Era condusă oare de o forţă dinafară sau de deasupra ei ? Fiindcă nu făcuse nici un calcul dinainte, nu stabilise nici un plan. Acţionase cum îi poruncise inima. Simţise dintru început că nu-i vinovat Cristian şi asta-i fusese de-ajuns ca să înlăture orice îndoială şi ca să-l scoată pe ostatec de sub paza sergentului. Nu-şi dăduse seama ce bucurie îi făcuse şi lui Giurma, care, cu vorbe, lovea tare, dar, în sinea lui se felicita că rezolvase, fericit, un caz. Uniforma îi impunea decizii ferme, inima îi era însă peticită cu slăbiciuni. Chiar şi-atunci cînd îi amintise că „doar în balta stătută joacă dracii", avusese el un temei. Nu vorbise doar pentru a se auzi pe sine şi nici de dragul cuvintelor pestriţe. Vorba închidea în ea făptura acestui cătun izolat de restul lumii, aşezat sub protecţia unei căpetenii, care n-avea nici un interes să-l cupleze la reţeaua tulburărilor. Şi dacă vom primeni balta, ce se va întîmpla cu dracii ? O să-i alungăm ? Or, dimpotrivă, îi vom întărîta şi vor potopi pămîntul ? Aici se încurcă în întrebări şi răspunsuri. Că nu mai trăise o viaţă ca să ştie ce era bine de făcut în orice împrejurare şi cît putea întinde pelteaua.

Dar nu răspunsuri la atîtea întrebări, cîte o împresurau acum, voia Dona să dea. Mai important era faptul

că, de cînd intrase în hora lumii (era să zică hora dracilor, după spusele lui Giurma) din Ursuleasca, mintea începuse să-i lucreze mai cu spor. În ocazii asemănătoare, în alte vremuri, se mulţumea cu un răspuns simplu, acum însă bănuia, deodată, mai multe. Fără seamăn era lumea asta, dar cît de amăgitoare şi alarmantă în acelaşi timp ! Începea să scoată dinlăuntrul său gînduri şi închipuiri care zăcuseră acolo ani de zile. Fiecare om are o zestre a lui, căpătată nu în viaţa asta, ci în una de dinainte îşi zise. Cine are noroc de întîmplări bune o face să rodească, iar cine e ocolit de ele, moare nemîngîiat, cu credinţa că a fost ocolit de soartă.

Iată, se luase cu gîndurile, însufleţită şi de această toamnă tîrzie, cînd firea, deşi sub ameninţarea îngheţului, mai are încă puterea să-şi arate frumuseţea. Nu-şi dăduse seama că străbătuse un drum lung, întortocheat, aşa cum Matca se strecurase cu milenii în urmă pe acest pămînt bîntuit de cutremure şi înţesat de inundaţii. Ajunsese acolo unde Lăcrimioana părea a-şi fi cucerit un ocol numai al ei.

Ca o pisică, strîngîndu-şi ghearele şi călcînd numai pe perniţele de carne, se apropie de cotul apei. Şi, la cîţiva paşi de fată, se opri, trecînd la pîndă. Auzul Lăcrămioarei, încălzit de alte sunete, nu-i prinse paşii, ori, poate, nici o fiinţă omenească n-o putea scoate din ispita în care căzuse. Palmele ei albe, transparente, frămîntau întruna pămîntul rece, moale, căutînd să-i dea forme doar de ea închipuite. Boţul negru era mai întîi lovit pe pietre, pînă căpăta moliciunea bulgărelui de ceară, apoi, alungit, săpat cu unghiile, lua forma unei păpuşi. Se vedeau bine braţele, picioarele, pîntecele, capul, bărbia, gura, dar ochii, oricîtă rîvnă punea fata, nu se arătau. Acolo, în dreptul lor, rămîneau mereu două goluri pe care modelatoarea nu ştia cum să le umple. Enervată, arunca păpuşa şi-o lua de la capăt. Dar şi celelalte figurine sufereau de aceeaşi meteahnă. În clipa în care ajungeau la ochi, palmele fetei începeau să tremure, iar umerii tresăreau nervos. De fiecare dată, imaginaţia ei seca tocmai în acest punct.

Alarmată în atîtea alte dăţi de îndeletnicirile fetei ei, care oricum ieşise din rîndul copiilor, Dona fu scuturată de ciudă, căci nu putea îndura să vadă slăbiciunile de care era cuprinsă nefericita ei fiică. Ca să se facă auzită, tuşi puternic, dar nici atunci Lăcrimioara nu-şi ridică privirile de pe boţul de pămînt, Dona se apropie pe la spate şi-i înfipse păpuşii în orbite două pietricele albe cu striaţii. Lăcrimioara sări în picioare, dar în loc de mulţumire, cum s-ar fi aşteptat să primească, Dona se trezi cu o dojană :

— Morţi ştiu să fac şi eu !...

Şi fără altă vorbă, fata luă păpuşa şi-o aruncă în apă ca pe o piază rea.

— Bine ar fi să te lepezi de năravul ăsta. Toată ziua te înnămoleşti ca o scroafă ! ţipă femeia, furioasă de purtarea necuviincioasă a odraslei. Dacă rămîi pe mai departe la mintea copiilor, înseamnă că truda mea e degeaba. Fetele de seama ta au alte gînduri, că le-au dat ciumpii şi le ia vremea de la spate.

Şi chiar acolo, la marginea apei, hotărî să se facă luntre şi punte pentru a-l ademeni pe Olimpiu Tălăpan — care nu răspunsese încă la primul ei apel — şi a-l aduce, cu orice cheltuieli, pe Mianca...

CAPITOLUL XI

În dreptul cămăruței, aflată în clădirea gării, Tălăpan se opri o clipă pentru a-și privi în geam făptura, deformată și mai mult de sticla murdară.

— Ei, da, mormăi el, intrînd pe ușa lăsată de obicei nezăvorîtă, căci nimeni n-ar fi aflat aici ceva vrednic de luat, iată-te arătînd ca un orangutan, iar femeia aia proastă are de gînd să-și dea și ție o soldă de magistru !

Cu o zi mai înainte Dona îl căutase iarăși. Nu mai făcuse pe misterioasa ca atunci, în apropierea Filaretei, și-i vorbise direct, fără ocolișuri.

„Olimpiule, mi s-a lungit gîtul de cînd te-aștept să vii în Mianca. Parcă ne înțelesesem și noi ceva și tu n-ai fost atunci împotrivă."

Cum el o privea cu ochi pustii, fiindcă nu voia a-i da de înțeles că-și amintea de rugămintea ei anterioară, Dona își puse în bătaie toată elocința de care se știe capabilă că pentru omul ăsta ciudat aveai nevoie de răbdare să ți-l faci prieten.

„Mă înțelegi, Olimpiule, nu sper să prind luna de pe cer, ci doar aș vrea ca fata mea să nu mai împuște francul ca mine și să se hărănească mai ușor. Cîndva am trăit și io pe lîngă niște cocoane și mi-amintesc că în fiecare vară venea la ele o doamnă care le vorbea cînd într-o limbă, cînd în alta, de îmi era mai mare dragul să le ascult, chit că nu înțelegeam nimic. Iote de-atunci am sîmțît așa că aș fi cea mai fericită femeie din lume dacă aș ști toate graiurile pămîntului. Da' calul bătrîn nu-l mai poți pune în ham. Toată nădejdea mea a rămas

la Lăcrimioara. Nu știu dacă e în stare de treaba asta, da' părintele are datoria să încerce."

Cum Tălăpan bolborosise ceva, uitîndu-se încă la trenul care intrase în gară, Dona pusese șovăiala lui pe seama faimei fiicei sale : mulți ursulești o găseau pe Lăcrimioara molatică, ba chiar bleagă.

„Să știi că nu-ți va da bătaie de cap, fiindcă e un copil cuminte și silitor."

„Bine, bine" voise să scape de ea.

„Apoi sîntem și noi oameni, mă vezi cu un ochi, te văd cu doi. Nu o să ieșim nici unul în pagubă."

„Pagubă, pagubă !" fredonase el, ca și cînd cuvîntul ăsta îl purta cu gîndul peste ani, în alte locuri, amenințător.

„Dacă te hotărăști, io zîc că vineri am putea să mai stăm de vorbă și să facem și un preț."

Tîrgul femeii îl făcuse să-și îngusteze ochii și să-și încrunteze fruntea. Apoi cu un zîmbet strîmb, misterios, se depărtase mormăind, disprețuitor, nelăsînd în urmă nici o promisiune.

De cum pătrunse în odăița lui, se simți eliberat de lumea din afara sa, de trecătorii grăbiți, de geambașii iscoditori, chiar și de acea femeie care-o chemase pe Mianca. Aici erau doar el și mirosurile pe care le stîrneau hainele, respirația și atingerile lui, un fel de cocon secretat de un vierme, numai bun să-și înăbușească vietatea. Inafara patului de campanie, a unei măsuțe de brad și a unui lavoar, împins într-un colț, cu un lighean și o carafă, ce aștepta pe jumătate plină, cămăruța era burdușită de cărți. Acestea căptușeau pînă în tavan cei patru pereți, iar cîteva zăceau pe policioara îngustă de la capul patului. Multe erau vechi, legate în piele, altele aveau ferecături scumpe, executate pe alte meleaguri. Atît mai smulsese din casa părintească în noaptea ce urmase întoarcerii sale definitive de la Paris. Pătrunsese pe o cale numai de el știută, o intrare secretă prin pivnița care nu fusese sigilată, și de-acolo în camera de unde recuperase două geamantane de cărți, adică atît cît putea duce. Îi fusese foarte greu să aleagă dintr-o bibliotecă, îmbogățită de el însuși, volumele de care nu s-ar fi putut lipsi niciodată. Alte scrieri erau vizibil noi, căci aveau coperți

ieftine. Făceau parte dintr-o colecție lansată doar cu cîțiva ani în urmă, al cărui colorit viu atrăgea atenția de îndată. Pe un scaun schilod îi atîrnau hainele, căci nu avea mai mult de două costume, iar în geamantane, așezate unul peste altul, zăcea modesta lui lenjerie.

Olimpiu Tălăpan își roti privirea prin odăiță, ca și cînd o vedea pentru prima oară. Provocarea Donei deschisese o ușă în sufletul lui, una grea, scîrțiind strident pe balamale ruginite. Ușa aceea dădea spre o lume în care locuise aproape cinci ani și care-i oferise un cîștig onorabil, căci fuseseră destule momentele cînd fugea dintr-un loc în altul, căpătînd ceva de lucru doar pentru puțină vreme. Șeful de gară, care se milostivise de el, îi dăduse în pază magaziile, îi cerea să-i taie lemne și să-i care apă. Întrebat ce pregătire are, a dat din umeri, fiindcă la ce i-ar fi folosit să vorbească despre limbile pe care le cunoștea, cînd nimeni n-avea nevoie de așa ceva. Deși își însușise atîta învățătură, nu se îngrijise de diplome, ca toți moștenitorii bogați, bizuindu-se pe averea lor, în inviolabilitatea căreia credeau ca într-o dogmă. Oamenii simțeau, mai curînd decît înțelegeau, că în privirea ochilor lui adînci răzbătea lumina unui spirit mai presus de ei și se aplecau autorității lui misterioase, așa cum nu o făceau în fața hainei de stofă scumpă, încheiată în butoni lucioși, a primarului. Dar, spre deosebire de ursulești, care urziseră tot felul de legende în jurul bătrînului — c-ar fi luat-o razna din prea multă învățătură, că motivul rătăcirii lui ar fi fost o femeie, că e atins de o molimă ce-a făcut prăpăd în neamul lor și el e ultimul supraviețuitor — profesorul de naturale emisese ipoteza că hamalul din gara lor e una și aceeași persoană cu liber cugetătorul român care își făcuse faimă în saloanele pariziene. Nu lăsase nimic scris, dar emulii lui îi recunoscuseră paternitatea unor idei ca și înrîurirea exercitată asupra lor. În cartea apărută cu puțină vreme în urmă pe malul Senei, *Pilde și înțelepți*, carte care se bucurase de interes, unul din aceștia descrisese cu lux de amănunte întîlnirea cu acest spirit hoinar și pătrunzător, încercase chiar să recompună sistemul de gîndire al conaționalului, dar absența oricăror documente scrise îl obligase să renunțe la proiectul său. În cartea sa, autorul

lăsa să se înţeleagă că Olimpiu Tălăpan era gînditorul de la care se aştepta o scriere pe măsura faimei ce şi-o făcuse printre străini.

Cînd Dulbaba îi pomenise pe ocolite despre toate astea, Tălăpan îl privise cu o asemenea înverşunare, încît greu ai fi putut bănui de unde se alimenta ea. Îl confundase, îi deschisese răni vechi, nu suporta intruziunea altora în biografia sa ori, pur şi simplu, voia să i se piardă urma şi omul acesta ameninţa să-l dea în vileag ! După această întîmplare ce-avea să sporească şi mai mult taina în jurul bătrînului, Sterică nu-l mai iscodise şi altă dată, înţelegînd că hamalului îi pria indiferenţa ursuleştenilor, felul lor de a nu da buzna în sufletul unui străin ce trebuia păstrat în tot felul de poveşti, care de care mai năstrușnice. Adevărul — uneori şi el ciuntit — nu-l ştia decît omul care voia să-şi îngroape definitiv trecutul, adică Olimpiu Tălăpan.

Şi-l mai amintea vag pe străbunicul său. Fusese — i se spusese la început un simplu muncitor în petrol. Prin chibzuinţă şi isteţime, cumpărînd ieftin şi vînzînd în cîştig cherestea, îşi făcuse o avere respectabilă, din care pădurea şi loturile arabile erau valorile cele mai sigure. Bunicul lui sporise uimitor avutul ce-l moştenise, printr-o administrare model a acestuia, astfel că în casa tatălui său, Olimpiu cunoscuse răsfăţul progeniturilor de bani gata. Traiul bun lenevise, probabil, simţurile păsării de pradă cuibărită în spiritul celor două generaţii, atunci cînd ai lui reuşiseră să se desprindă din rîndul moşnenilor, căci în a treia se ivise gustul aristocratic, viciul jocurilor de noroc şi-al băuturii, nepăsarea şi aventura. Toate acestea se adunaseră într-un singur om : tatăl lui Olimpiu. Ceea ce două generaţii agonisiseră cu osîrdie, avea să se şteargă din dreptul numelui lor într-o singură noapte, într-un cazino. Ruinat, tatăl lui îşi zburase creierii în păduricea de tristă faimă a sinucigaşilor de la Sinaia. Mama înnebunise la aflarea veştii. Aflat atunci la Paris, Olimpiu Tălăpan fusese chemat acasă urgent, de o mătuşă, fără să i se spună motivul. Călătorea cu inima strînsă, ştiindu-şi mama într-o stare precară, încă de pe cînd plecase în străinătate pentru cîteva luni. După o noapte agitată în vagonul de dormit al *Orient-Expres-*

ului, coborîse în capitală, urcase în alt tren, simţind cum îi zvîcneşte sîngele în tîmple, gata să spargă toate vasele. Semnele rău prevestitoare se înmulţeau. La gara apropiată conacului nu-l aştepta nici o trăsură, nici un cunoscut. Învăţa mai tîrziu că asta se întîmplă oricărui om care nu mai are nimic de oferit rudelor şi cunoştinţelor care-l asaltau altădată. Trădarea semenilor şi singurătatea fiecăruia în cercul asprelor relaţii ale vieţii erau un spectacol mai dureros decît perspectiva sărăciei. Din ceea ce urmase, după momentul traversării podului de lemn de peste apa ce înconjura conacul părintesc, nu-şi mai amintea decît sporadic. Era un caleidoscop coşmaresc de imagini răzleţe şi lovituri surde ale inimii răzvrătite, incapabilă să suporte tot adevărul. Singura fiinţă de la conac care rămăsese să-l aştepte era doica. Îi alergase înainte, cu părul ei alb şi creţ, ca o Parcă, vestindu-l numai prin gesturi şi bocete că totul era pierdut acum. De la chipul ei îndurerat, privirea lui avea să se izbească de feţele crispate ale noilor proprietari, veghind ca nu cumva noul venit să rupă sigiliul vreunei încăperi, să intre în posesia vreunui obiect. Avea să-i interzică să-şi vadă pentru ultima oară încăperea în care se născuse. Întors în lungul coridorului ce despărţea salonul principal de sufragerie, se oprise însă o clipă în faţa portretului mamei sale. În prim plan se profila braţul ei plinuţ, împodobit cu brăţara pe care era gravat zodiacul, obiectul cel mai de preţ dăruit de tatăl lui la logodnă. Boieroaica dorise ca pictorul să-i imortalizeze bijuteria aceea, căci de ea se lega clipa cea mai dragă a vieţii sale. Privirea lui Olimpiu jucase o clipă, fără o voinţă anume, în rotirea semnelor zodiacale. O halucinantă horă a vieţii îl purta atunci afund. Mai tîrziu afla că din fosta lui avere mai rămăsese exact atît cît posedase străbunicul său la începuturile ascensiunii sociale şi, printr-un straniu destin, acestea erau aceleaşi petecuţe de teren, o mică livadă şi o modestă vie. De-ar fi rămas acolo, Tălăpan n-ar fi ştiut cum să le stăpînească. Apoi, nici nu şi-ar fi regăsit rostul într-un loc unde altădată fusese *conaşul,* la a cărui trecere se înclinau toţi.

Întîmplarea aceea îl făcea, ori de cîte ori şi-o amintea, să se gîndească la ciudata roată a destinului ce aduce une-

ori un neam înapoi, în punctul de pornire. El se născuse în vîrful roţii şi coborîse acum în punctul zero al ierarhiei sociale. Dona voia să urce. Tiribomba ei era o inconştientă emblemă a ceea ce voia să înfăptuiască, nu peste mult timp. Dar cine se poate încrede în roata veşnic mişcătoare ? Şi cum să înduri abisul după ce ai cunoscut înălţimile ? Oare ce o aştepta pe Dona ? Avea să fie ea mai norocoasă decît mama lui care nu supravieţuise căderii ? Dar el cum de nu-şi pierduse toate minţile ?

Deşi totul se prăbuşise în jur, Olimpiu Tălăpan rămăsese tot timpul undeva, într-un centru nemişcat, ce-i îngăduise o anume continuitate a fiinţei sale din copilărie şi pînă în momentul în care se gîrbovise prematur. Se întoarse ca pentru a căpăta un răspuns de la un martor presimţit mereu în preajmă — poate un alt eu al său. Din întunecimea camerei se desprindeau doar contururile vagi ale cărţilor sale.

Aprinse lampa, luă de pe policioară un volumaş cu poezii de Eliot, îşi trase scăunelul de sub masă. În ciuda luminii slabe şi a vîrstei înaintate, nu avea nevoie de ochelari. Citea rar, atent la intonarea unităţilor de sens, accentuînd părţile de vorbire principale, contopindu-le pe cele neaccentuate într-o muzică fluentă, în care cuvintele disparate reînviau în unitatea sensului :

„April is the cruellest month, breeding
Lilacs out of the dead land, mixing
Memory and desire..." [1]

Simţea cum creşte în el dorinţa ca aceste cărţi să trăiască şi în altă minte decît a sa, voia să fie auzit inefabilul ecou al acestor comori de gîndire şi simţire într-un creier geamăn, modelat de el, căruia să-i imprime propria voinţă. Dar mai presus de orice, voia să iasă, măcar pentru puţină vreme, din ţarcul izolării sale, să simtă şi el gustul vieţii pe care o renegase numai din disperare. Să nu rămînă doar în gară, să privească la tot felul de trecători, să ghicească ce duc ei în bagaje grele sau uşoare,

[1] Aprilie este luna cea mai crudă, hrănind / Liliacul din pămîntul mort, amestecînd / amintirea şi dorinţa...

elegante sau răpciugoase. Uneori, murea de curiozitate să deschidă o valiză şi să deducă din conţinutul ei viaţa şi destinul unui om. Alteori, cînd însoţea vreo pereche tînără, aflată poate în voiaj de nuntă, sporovăind veselă, nu mai suferea ca în alte dăţi. Unii călătoreau cu treburi importante, alţii erau aşteptaţi cu nerăbdare de familii, dar Tălăpan îi scruta tot mai puţin, fiindcă el devenise doar un spectator al vieţii şi de n-ar fi fost cărţile, s-ar fi sălbăticit cu totul. Ori, cine mai ştie ! Cu timpul începuse să privească nu numai detaşat ci şi critic spectacolul lumii. Ca acum, de pildă.

— Femeie ţicnită, o căină pe Dona, auzind iarăşi zgomotele jocurilor de pe Mianca, habar n-ai că pe pămîntul ăsta toate sînt o deşertăciune ! La ce speri ? Aruncîndu-te în vîltoare, îţi poţi pîrli aripile ca fluturele ademenit de lucirea flăcării ! În vremuri de criză înţelept este să stai cît mai departe de amăgelile lumii, să te ascunzi, să nu ieşi în faţă.

Se aruncă în pat. Îşi aţinti ochii în tavan. Zgomotele se înteţiseră. Dar el reuşea uşor să-şi ferească auzul, gîndindu-se în acelaşi timp la altceva. Mintea era parcă şi mai neliniştită. Nu se cuvenea să dea tocmai el verdicte. Senectutea are şi părţile ei bune : acum poţi accepta mai multe puncte de vedere. Sări în picioare şi făcu un cerc cu degetul pe geamul murdar.

— Nu-i bine nici să te izolezi ca prizonierul acela de Cristian, vorbi iarăşi de unul singur, căci tot ce se face cu ostentaţie supără. Trebuie să te strecori, să supravieţuieşti, să aştepţi vremuri mai bune, să nu-ţi pierzi niciodată răbdarea. Pînă şi un primar ca Rogobete, cunoscînd roata istoriei, nu abuzează de scaunul pe care stă, bănuind că orice greşeală se va plăti cîndva. Fericiţi numai cei săraci cu duhul ! Ba nu, nici la ei nu-i fericire, ci numai pustiu. Viaţa-i plină de surprize. Nu contează un fapt sau altul, el poate fi şi bun şi rău în acelaşi timp, depinde numai din ce perspectivă îl priveşti. Dona deţine şi ea un adevăr al ei. Mianca poate fi o încercare pentru cei care şi-au pierdut încrederea în vremuri mai bune. Prin ea oamenii vor învăţa cum se recuperează bunele deprinderi deteriorate : nu prin imposibila revenire la o experienţă trecută — ştia că istoria e ireversibilă şi el unul

nu făcea parte din aceia care mai credeau în întoarcerea timpurilor — ci creînd ceva nou, în spiritul şi în direcţia evoluţiei sociale. Şi nu poţi să înveţi dacă nu greşeşti, dacă nu plăteşti îndeajuns de scump pentru a te înţelepţi.

Oricît de mult se depărtase de lumea din jur, Olimpiu Tălăpan nu putea să nu remarce brusca însufleţire a ursuleştenilor, provocaţi de noutatea adusă de Dona în cătun. Categoric, nu mai aveau privirile acelea naive ce-i aminteau cu prisosinţă de *Grădina raiului*, tabloul lui Dürer — privirile inocenţei depline, netulburate de nici un gînd. Dona avusese curajul sau, mai bine zis inconştienţă, să sfideze somnolenţa oamenilor în aceste timpuri, neprevăzînd amploarea mişcării căreia îi sunase începutul. Precum un Creator privind cu condescendenţă înspre nestatornicul pămînt, Tălăpan se chiorî o vreme pe geam — începea să se însereze — fără să distingă nimic. Abia într-un tîrziu îşi dădu seama că Mianca se afla în cealaltă parte, atît fusese de absent la geografia locului şi la aşezarea cămăruţei sale. Zgomotele venite de-acolo erau parcă mai puţin absurde, mai puţin groteşti, căci pînă şi el iritat atîta vreme de abundenţa şi prezenţa lor, începea abia acum să le înţeleagă menirea. Nici măcar Dona, pe care o judecase atît de aspru în sinea sa, nu i se mai părea atît de ţicnită, căci, în afara schimbărilor spre care năzuise şi în afara ambiţiilor de care dăduse dovadă, îi găsise pînă şi lui o întrebuinţare.

Şi chiar a doua zi, urcînd în Mianca, o surprinse pe femeia care-şi pierduse orice speranţă de a-l vedea în serviciile ei. Îmbujorată de emoţie — doar acceptarea bătrînului era o zi mare în calendarul vieţii de pe colină — îl întîmpină cu stîngăcie şi-l conduse într-o odaie, ce nu se deschidea decît pentru oaspeţi de seamă. Aceasta se găsea în căsuţa bătrînească, între salcîmi, păstrată de femeie ca un fel de muzeu, căci în ea se aflau obiecte vechi, rare, moştenite din generaţie în generaţie de ai ei, ca semn al dăinuirii pe această trufaşă şi expusă ridicătură de pămînt. Dialogul mut dintre ei se însufleţi cînd Tălăpan încercă să o tempereze, speriat de făgăduinţa ce-i umezise ochii femeii.

— Nu promit că vom avea rezultate imediat. Învățarea limbilor străine nu-i deloc o treabă ușoară.

Pentru Dona însă realitatea începuse de mult să dobîndească forța visului.

— Sînt sigură c-o să izbîndim. O trimit numaidecît și pe Lăcrimioara:

Și-n vreme ce Dona se retrăgea în vîrful picioarelor, să nu tulbure liniștea unei încăperi, unde amintirea străbunilor urma să privegheze o inițiere, de care înaintașii nu avuseseră parte, Tălăpan se și vedea mentorul unei făpturi vioaie, plină de personalitate, sclipind de inteligență, pe a cărei scoarță cerebrală se aflau deja imprimate formularele ce urmau să fie completate de el. Numai că atunci cînd în încăpere se ivi fata, pe chipul lui se citi dezamăgirea. Nu trebuia să privească de mai multe ori un om pentru a-și da seama ce zace în el. Lăcrimioara putea fi o elevă silitoare și cuminte, așa cum i-o descrisese Dona, dar de aici și pînă la visul pe care și-l făcuse el despre învățăcelul ideal, era cale lungă. Putea totuși să se înșele. Apoi, viața nu-l asprise într-atîta încît să recurgă la soluții grosolane, refuzînd chiar din prima clipă ajutorul cerut de Dona. Îi întinse mîna fetei, îi făcu semn să se așeze alături, răsfoi un volumaș, cu poezii pentru copii, editat în limba franceză, după care o privi cu înțelegere în ochi.

— Mama ta spunea c-ai vrea să înveți limbi străine.

Sfătuită de Dona să vorbească puțin, să răspundă mai ales la întrebări, Lăcrimioară aprobă din cap.

— Ceea ce nu ți-a explicat e că...

Dar abandonă fraza la jumătate și recurse la o altă strategie.

— Cum stai cu limba maternă ?

— Domnul Dulbaba zicea că merge.

— Unde ? își duse el degetul la tîmplă. Deci nu merge foarte bine.

— Citesc perfect, învăț cu ușurință poeziile, am și intonații, dar cînd e vorba de compuneri...

— N-ai inspirație.

— Aș vrea să scriu ce cred eu despre un lucru sau altul, ci nu să mi se dea mură în gură, de dom profesor

sau din cărți. Spre exemplu cînd ni s-a cerut să scriem despre umanism și patriotism...

Purtat de gînduri ciudate într-un timp ce-i reînvia acum sub priviri, Tălăpan își lăsă capul în palme și ființa-i intră într-un tremur ușor. Nu mai avu răbdare să asculte plîngerea fetei, uitînd în același timp de ce fusese invitat aici, și începu să vorbească rar, fluent, de parcă el era de data asta elevul.

— Într-o societate ideală, sînt în mare parte unul și același lucru. Patriotismul înseamnă ca viața întregii tale comunități naționale să-ți fie tot atît de scumpă ca și viața ta, iar umanism înseamnă ca viața fiecărui individ să conteze tot atît de mult ca aceea a societății în întregime.

— Profesorul nu ne-a spus așa.

— Dar cum ?

— Viața societății e mai presus de a noastră.

Tălăpan protestă cu un zvîcnet al capului. Fanfaronul de Sterică Dulbaba nu-i era nici lui la inimă, chiar dacă el îi dăduse în atîtea rînduri tîrcoale, pentru a-i smulge taina în care trăia încă în cătun. Simțea că sînt două firi diametral opuse, vorba goală și multă a unuia neputînd face casă bună cu tăcerea și pacea celuilalt, dar nu încercase niciodată să-l ridiculizeze în fața cuiva și nici măcar între patru ochi. Știa că fiecare pasăre pre limba ei piere, dacă nu cumva și acest ins e purtat în acest cătun, ca și el, de o dramă personală și, pentru a și-o ascunde semenilor, a recurs la acest înveliș ce poate deruta pînă și pe cei mai versați cercetători. Nu se ambiționase însă niciodată să pătrundă în viața acestui ins, curios în felul său, cu atît mai puțin acum, cînd menirea lui era alta : s-o lămurească pe Lăcrimioara în unele chestiuni pe care ea nu le putea încă pătrunde. Reluă aproape mecanic sentința ei și-apoi continuă :

— Nu cred că pentru a triumfa o cauză trebuie să moară milioane de oameni, cum voia cineva să ne convingă, justificîndu-și crimele colective comise. Privește la lumea din jurul tău, la umbra copacilor oglindită într-un pîrîu de munte, la înverzirea crenguțelor primăvara, la floarea de stîncă, la strălucirea stelelor și gîndește-te că toate acestea s-ar irosi, n-ar fi frumoase de nu s-ar re-

flecta în miraculosul creier omenesc. Nimic nu justifică stingerea unei vieţi nevinovate. Ar însemna că omul se poate face el însuşi vinovat, fără pedeapsă, de absurdul şi nedreptatea morţii ce oricum din afara noastră se hotărăşte. Cu fiecare crimă, cu fiecare nedreptate, cu fiecare frustrare a dreptului oricărui individ de a se realiza, lumea se reîntoarce la vîrsta pitecantropului.

Se opri brusc, observînd că Lăcrimioara îl privea uimită şi oarecum speriată de felul lui de a vorbi, atît de nou pentru ea : parcă ar fi urmărit în locul pîrîului din Ursuleasca prăbuşirea unei cascade. Tălăpan realiza că-şi pleda propria cauză şi schimbă subiectul.

— De ceea ce am să-ţi dau eu, însă, nimeni nu te va frustra vreodată. Vei dobîndi cunoaştere şi putere de judecată. Cărţile sînt produsul ce cristalizează sîngele negru al acestei lumi păcătoase. Ele te fac mai vulnerabil, căci înveţi să vibrezi mai adînc şi mai dureros la întîmplările unei lumi ce n-a fost întemeiată pentru desfătare — doar proştii sau ticăloşii huzuresc sub vremuri ! — dar şi mai puternic pentru că, de-ai pierde toate comorile, te poţi socoti totuşi un om bogat, rămînînd doar cu ele.

Era trecut de ora prînzului cînd Mitriţă, oprind tiribomba pentru un răstimp, îl văzu ieşind din casă pe Tălăpan : îşi lăsa acum mînuţele în jos, suflecate mai devreme ca la un mamoş. Cu toate că la început rîsese de năstruşniciile Donei, în clipa aceea se simţi obligat să întrebe :

— Ce credeţi, domnule Tălăpan, o să scoatem ceva din ea ?

Bătrînul oscila între a dispare de pe colină în cea mai mare tăcere şi a arunca tatălui un răspuns care să-l pună pe gînduri. În cele din urmă recurse la o sentinţă în care începea şi el să creadă din momentul în care-i fulgerase prin minte :

— Lăcrimiora e tot norocul casei voastre !

Oarecum încurcat auzind aceste cuvinte, bărbatul Donei medită la ciudata potriveală ce poate exista uneori între gîndirea unui învăţat şi aceea a unei ghicitoare.

PARTEA A DOUA

CAPITOLUL I

Schimbările produse în cătun, ca şi evenimentele ce aveau loc în Domneşti şi aiurea ţinură multă vreme trează atenţia oamenilor, încît cauza care o stimulase pe Dona să deschidă jocurile pe Mianca trecu pe al doilea plan. Nu însă şi pentru soţul Filaretei şi opozantul declarat al Donei, care simţise momentul tocmai potrivit să strecoare îndoiala în sufletele ursuleştenilor : în astfel de vremuri grele cînd, din cauza programului de economii, numai magistraţilor şi ofiţerilor nu le scad salariile, sînt probleme mult mai importante decît deschiderea unei mine. El adusese drept argument şi o notiţă, apărută într-un ziar de mare tiraj, notiţă pe care o purta în buzunar ca pe un talisman.

„Un fruntaş al opoziţiei constată că se schimbă prea des regimurile fiscale, reformele, legile administrative şi multe altele, dar un singur lucru e permanent : criza !

Cu toate că şi tăcerea navetiştilor era un semn de întrebare, fiindcă ei colportau cei dintîi veştile, oamenii nu-l luau în seamă. Pe de o parte, fiindcă-l ştiau refuzat de Dona la administrarea jocurilor, iar pe de alta, fiindcă eticheta de flecar ce i se pusese pe frunte îl compromisese definitiv.

Cuvintele frînarului, trecute Donei pe la urechi, nu putură decît să-i stîrnească rîsul. Rîsul ei sănătos, molipsitor era mai mult decît un avertisment dat celui care lua în derîdere speranţele oamenilor. Nici vorbele, oricît le-ar fi potrivit, nu puteau fi suficient de convingătoare pentru a anunţa venirea sigură a minerilor. Intrau, aşadar, în joc faptele. Dona îşi înmulţi animalele — berbeci, porci,

capre — și orătăniile, iar într-una din zile aduse pe colină un cal.

Ce eveniment fu apariția lui în cătun ! Existaseră aici cîndva mulți cai, dar oamenii le pierduseră de ani buni prăsila, urmînd cu naivitate sfaturile care anunțaseră că veacul lor s-a încheiat. Dona știa să pună degetul pe rană. Asigurîndu-i de venirea minerilor, ea mai promitea reînnodarea lor la un trecut care le aparținea tuturor, cu greșelile și cîștigurile lui vremelnice.

Ducîndu-și animalul la trap ori alergîndu-l de stîrnea praful pînă în slăvile cerului, trecea Dona Lefterică, urcînd cea mai înaltă colină a Ursulească, și tot cătunul amuțise la ivirea ei. Oamenii ieșiseră la porți, copiii alergaseră pe uliță, căci un asemenea cal alb, cu stea în frunte, focos, cu nările în vînt, nu mai văzuseră de mult. Însuși Olimpiu Tălăpan, de obicei reținut în manifestări, nu-și putu stăpîni entuziasmul și, imediat ce Dona descălecă, luă animalul de dîrlogi, îl țesălă, îi cercetă dinții, ca un bun cunoscător, căci caii fuseseră una din pasiunile copilăriei și adolescenței sale, și-i dărui un nume nou : Sultan.

Această simpatie ce i-o arătau oamenii o făcu pe Dona să capete tot mai multă încredere în inițiativele sale. Unui asemenea dobitoc i se cuvenea și-un atelaj care să-l pună și mai mult în valoare. Dona coborî într-una din zile la fierarul cătunului, Măin Potăin.

Deși în alte dăți aici era o liniște ucigătoare, mai ales cînd copiii lui se duceau la scaldă ori treierau grădinile după pometuri, acum se auzeau lovituri de ciocan, uși trîntite, voci pițigăiate, plînsete, și, printre ele, glasul celui care părea să țină în frîu tot tribul :

— Cine scoate bani din foc
Nu se plînge de noroc,
Că norocul nu-i pe drum
Vine de-unde iese fum !

Uimită, ca de fiecare dată, de cîtă voioșie se găsea în acest om de-o șchioapă, Dona descălecă și legă calul de singurul stîlp care mai amintea că pe-aici fusese cîndva o curte. Trăia în cîmp fierarul, într-o casă scundă, acoperită cu papură, de spatele căreia era lipită forja.

De-acolo veneau cîntecul şi zgomotele iscate de Gutina, nevastă-sa, care lovea nicovala pe sec.

Amîndoi încremeniră la apariţia Donei. Dar clipelor de uluire le urmară altele, de bună dispoziţie, fiindcă fierarul ţinea la impresia pe care o făcea. Glasul său ciudat, nici de bărbat, nici de femeie, se învîrtoşă vioi.

— Ei, dar cu ce necazuri pe la noi, neiculiţă ? Arde ceva, pe undeva ?...

Dona îi ţinu hangul :

— Sufletul !...

Mic, îndesat, cu capul cît o gutuie, cu nasul lung şi roşu, brobonat de negi, Măin Potăin îşi lopătă picioarele într-o parte şi-n alta şi aduse o ţeavă, pesemne aceea cu care-şi păcălea mereu clienţii, turnă nisip în ea, o înfundă la capete cu cepuri de lemn, apoi o vîrî sub cărbuni — da, se vedea bine, fusese de mai multe ori strîmbată şi îndreptată — pregăti apa, deschise uşa larg şi-abia acum observă Dona că încăperea aceea, numită de el forjă, era mai degrabă un şopron oarecare, mînjit de funingine, colcăind de păianjeni şi înfundat cu gunoaie.

— Nu, zău, neiculiţă, ai vreo treabă ? se arătă el zorit.

Din graba gesturilor, Dona trebuia să înţeleagă că fierarului îi era preţioasă fiecare clipă. N-avea timp de trăncăneli.

— Vezi calul, îi arătă cu mîna pe Sultan legat de stîlpul fostei porţi, trebe să-l pun la treabă !

Parcă două din scînteile focului poposiră în ochii lui şi-i aprinseră ca pe nişte flăcări. Nu-şi trădă în cuvinte bucuria de care era cuprins, dimpotrivă, voi a se arăta cît mai stăpîn pe sine şi pe situaţie, încălzind auzul femeii cu o urare :

— Să-l stăpîneşti sănătoasă !

— Mulţumesc, Măine ! Şi să te audă Dumnezeu.

Ca de fiecare dată cînd venea vorba de Cel de Sus, Potăin rămînea cîteva clipe smerit, fără grai, fiindcă găsise bani să-şi cumpere icoane şi să ţină mereu aprinsă candela, iar în zile de sărbători nu-l puteai pune la treabă. Tilică îl poreclise Sfîntul, dar nici atunci cînd era luat peste picior ori momit în vreo intrigărie, Măin nu-şi pierdea firea.

Ieşind din smerenie, întoarse ţeava în foc şi se îndreptă, în sfîrşit, spre Dona :

— Ai dat moarte în duşmani !

— Nu pentru asta l-am luat, se apără Dona, care nu dorea să stîrnească invidia oamenilor, de a căror bunăvoinţă depindea bunăstarea ei. Ştii cît de anevoioase sînt drumurile pe la noi. Trebe să umblu mai cu nădejde, că am atîtea belele pe cap. Dar ce-ţi spun eu toate astea, mai încales că timpul tău e scump. Hai, mai bine, să ne socotim !

Deşi ghicise care-i dorinţa femeii, nu spuse nimic, că nu-i era lui felul să o ia înaintea muşteriilor cu presupunerile.

— E vorba de o trăsură.

Fierarul crezuse că Dona avea nevoie de caiele, de potcoave, de lanţuri sau, în cel mai bun caz, de strîns vreo şină pe roată, dar nu chiar de o trăsură ! Şi iar se chinui să-şi ascundă bucuria, că nu voia el să pară omul care trăgea targa pe uscat.

— Se poate, neiculiţă, cum să nu se poată ? ! Dar cum stai cu materialul ?

— Nişte leauri vechi, poate mai rupem şi de la alte acareturi...

Măin Potăin se apropie de cal şi-l mîngîie pe crupă, se depărtă şi-l privi cu dragoste, reveni, îl bătu prietenește între urechi.

— Cît e de frumos, doamne ! Şi noi ne scumpim la tărîţe !... Păi merită frumuseţea asta un hîrb ? O cîrpitură ?

Dona înghiţi în sec, stînjenită, căci Potăin, ca nimeni altul, îi pusese sare pe rană.

— Grea afacere ! oftă Dona.

— Nu-i deloc grea, o linişti Măin, îţi dau eu o notă să-ţi iei tot ce trebe la prăvălie. Te serveşte omu de-acolo dacă vii de la mine. Greu de găsit nu-s măterialele, ci zîlele cînd să lucrez. Mai ai de aşteptat. Ţi-au luat-o alţii înainte. Capeţi rînd peste două, trei săptămîni.

— Aoleo, se sperie Dona, nu s-ar putea mai curînd ?

Drept răspuns, Potăin scoase un carnet ponosit, îl răsfoi şi, cu toate că Dona văzuse că nu era nimic însem-

nat acolo, el nu se sfii să anunţe ordinea celor care veniseră înaintea ei. Nu însă şi lucrările ce le-ar avea de executat.

— Fie, că eşti de-a mea, neiculiţă, îţi fac o înlesnire şi te vîr pe la mijlocul săptămînii viitoare. E bine ?

— E bine, acceptă Dona, dar să nu mă împingi mai încolo, că-i urgenţă mare şi iote cum bate Sultan din copite, e nerăbdător.

— Se poate, neiculiţă, îşi ridică. nasul în vînt, la mine e cuvînt ? ! Dar, ia spune, de ce e urgenţă ? Vine cineva ?

Atingîndu-i locul dureros, Dona se trădă uşor :

— Păi trebe să vină. C-aşa-s aranjate treburile şi io pentru a-i primi pe mineri cum se cuvine mă dau peste cap.

Deşi n-avea nici o idee cu privire la ivirea lor, Potăin îşi încurajă clienta.

— Vin, vin, trebe să vină, neiculiţă, spuse cît mai aproape de urechea, ei, conspirativ, mare chestie să avem la noi o mină !... Coraj ! Coraj !

— Coraj ! De ce coraj ? ! îl iscodi Dona, crezînd că fierarul ştie ceva şi nu vrea să spună.

— Păi o să fie năloagă mare şi la mine, şi la tine, lume, să te ţii, Pîrleo, şi cîte necazuri şi ele, că unde-i căldură mai iese şi fum, iote, ca la forja mea.

Avea el un fel de a întoarce sensul întîmplărilor, numai spre partea lor folositoare şi Dona, descurajată o vreme în prezenţa acestui omuleţ, îşi reîmprospătă puterile şi nădejdile.

— Zîci că nu există ceva încurcătură cu ei ? A trecut multă vreme, Măine, chiar cu roaba de-ar fi plecat, tot ar fi ajuns la noi.

În loc să răspundă, fierarul prinse cu un cleşte uriaş ţeava, o puse pe nicovală şi începu să o lovească uşor, în vreme cu Gutina o apleca înspre dreapta.

— La noi e judeţul hîrtiilor, neiculiţă, sînt multe de scris şi de semnat, îi vorbi el, ca un mare cunoscător într-ale vieţii, că asta e o treabă bănoasă, de ani, pericoloasă şi ei nu pot intra ca orbeţii în pămînt, fără controale medicale, fără asigurări şi fără pregătiri. Instroctajele, neiculiţă, instroctajele ţin mult, ei sînt ca militarii

înainte de luptă, vor să vadă care rezistă şi care nu, pentru că nu orişicine suportă adîncimile...

— Daracu, ca aviatorii ! se miră Dona.

— Şi ca scafandrii, completă Potăin, ba ăştia sînt şi mai dihai, că trag la şaibă, pierd şi aer, pierd şi putere, şi de aia sînt aleşi pe sprînceană, unul şi unul.

Bucuroasă de cîte afla, căci, în sfîrşit, descoperise motivul întîrzierii, Dona ar fi vrut să mai zăbovească, dar şi pentru ea, ca şi pentru Potăin, timpul costa bani. Schimbă brusc subiectul, gata să treacă la tîrguială.

— Şi cam la cît o să mă ducă ?

— Ce ? ridică Măin sprîncenele a mirare, ca şi cînd uitase ce nevoi o împinseseră pe Dona înspre el.

— Trăsura.

Chipul lui îşi păstra seninătatea de totdeauna.

— Acolo să ajungem noi, că ne vom socoti, neiculiţă.

Dona însă nu putea intra într-o afacere fără a-i cunoaşte preţul.

— Măcar aşa, în jur de...

Fierarul luă ţeava la ochi, îi găsi o curbură şi lovi acolo cu ciocanul.

— N-o să-ţi iau pielea, răspunse el într-un tîrziu. Ne-om înţelege ca oamenii.

Apoi, concentrat să nu scape următoarea etapă a prelucrării, călirea, împinse ţeava în butoiul cu apă rece, şi-n vreme ce metalul sfîrîia acolo, veni cu o întrebare ;

— Da' ce model vrei ?

Donei i se muiară picioarele, aşa că se lăsă pe butucul de stejar care folosea drept scaun pentru clienţi. De cînd aştepta ea o asemenea întrebare ? Şi-acum, cînd i se pusese, nu era în stare să scoată vreun cuvînt. Exact, care era modelul la care se gîndise ? Şi memoria îi fu bîntuită de imaginile cabrioletelor, docarelor, trăsurilor, caleştilor, birjelor, şaretelor, diligenţelor, cupeelor, poştalioanelor, locomobile de tot felul, încărcate de catifele, curbe, pătrate, cu arcuri de două ori mai mari decît roţile, împărţite în cămăruţe, ori doar acoperite cu o pînză de cort, multicolore sau vopsite în nuanţa vişinii putrede, urnite de cai roibi, focoşi, toate aceste relicve ale unei lumi care păruse a se stinge. Voia să se fixeze asupra unei

trăsuri sau a unei droşti, iute, nemeşică, fiindcă în Ursuleasca nu era nevoie de vagoane şi calul nu trebuia ostenit, da, asta era, o şaretuţă ori un docărel, ceva practic şi care în acelaşi timp să nu treacă neobservat. Avea dreptate Potăin, „merită el o cîrpitură ?“ Cum o să umbrească ea mîndreţea de cal, că la o trăsură mai acătării trage şi el cu mai multă voioşie. Dar ştia micuţul fierar să-i facă modelul pe care-l avea ea în minte ? Să se lase pe mîna lui ? Mai lucrase vreuna vreodată, ori acum se învăţa ? Vru să întrebe, dar Potăin se arătă atît de sigur pe sine, încît renunţă. Se ridică în picioare şi făcu cîţiva paşi, apoi, derutîndu-şi gazda, se întoarse şi-i cercetă creştetul capului, ca un copil zglobiu care se amăgeşte că a crescut mai înalt decît colegul său de bancă. Îşi duse apoi mîna în plete, se scărpină, dar nu se grăbi să dea un răspuns.

— Am înţeles, neiculiţă, o scoase Potăin din încurcătură, vreai ceva cum nu s-a mai pomenit, ca alea din poveştile cu cai înaripaţi. Se face, neiculiţă, se face, că stai de vorbă cu un mesăriaş ! se umflă el în pene, ca un curcan cînd îl fluieri. Dacă te laşi după mine, apăi n-o să-ţi pară rău.

— Ştii, Măine, se întoarse Dona de pe căile înşelătoare al vremurilor de odinioară, tu trebuie să fi văzut, că sîntem de-un leat, aş vrea o trăsură din aia care se tîrăşte ca o omidă şi pufăie, auzi tu, pufăie de-ţi e mai mare dragul să pleci la drum. Şi uşoară, uşoară de tot, ca pana, să zboare Sultan cînd pui curelele pe el.

În loc de alt răspuns, fierarul aduse din casă o revistă aproape ştearsă, ce se mai ţinea în cîteva foi, şi i-o întinse.

— Alege de-acolo, o îndemnă el, oricare, îmi este totuna. De nu se va învîrti după soare, să nu-mi mai zîci pe nume...

Deşi o studie preţ de vreun sfert de oră, Dona tot nu putu să deslușească o cabrioletă mai impozantă, fiindcă petele de grăsime, mîzgăliturile, ca şi cerneala lăţită pe cîte o jumătate de pagină, îi împăienjeneau vederea. Şi-apoi, după cîte bănuia, nici una nu semăna cu trăsurile domniţelor unde trebăluise ea, acele trăsuri care colindau drumurile pînă la Domneşti şi mai departe, căci ele nu

se dădeau în vînt după trenuri şi nici după automobilele care începuseră să învîrtejească praful uliţelor, rămînînd nişte vajnice admiratoare ale clinchetelor de clopoţei. Trebuia să-i deseneze ea însăşi un model, dar n-avea talent şi l-ar fi încurcat şi mai mult pe fierar.

— S-a făcut, Măine, vru ea să încheie socotelile, faci ceva potrivit pentru Ursuleasca, să pufăie şi să se tîrască pe drum ca o omidă.

Refuzul Donei de a-şi alege un model din revista ce i-o dăduse nu-l supără pe Potăin, dimpotrivă, faptul că avea încredere în priceperea lui îl făcu să se simtă mîndru de sine.

Şi, cum clienta urcase pe cal şi o pornise spre Mianca, Măin ieşi în urma ei, privind-o cu ochi îmbătaţi de plăcere. Cînd Dona dispăru după dîmbul de piatră, se întoarse la Gutina, o prinse în braţe şi, împreună, începură să plutească în jurul focului, ca nişte fluturi în jurul lămpii aprinse.

— Lucrează, Măine, bine
Să tragă lumea la tine.
Ţine fierul, dă ciocanu'
Că aşa ne vine banu' !

Nechezatul unui cal îi spori bucuria. Crezu că venirea Donei atrăsese şi alţi clienţi şi se grăbi, de data asta, să strîmbe ţeava, ca oamenii să-l găsească în plină activitate. De unde să-şi închipuie că-n bătătură se întoarse Dona însăşi, bîntuită de o nouă idee ? !

„N-ar fi mai bine să mergem împreună la muzeul de locomobile, deschis acum vreo cîţiva ani în Domneşti ? Ai şti şi tu ce ai de făcut, văzînd pe viu cum se îmbină leaurile, aş avea şi io mai puţină teamă că-mi strică materialul."

Dar nu mai trăsese în spatele casei, la forjă, ci se îndreptase spre locul acela de unde veneau clinchete de linguri, în tindă. Strînşi în jurul unei mese mari, joase, rotunde, copiii lui Potăin loveau un castron de metal, larg cît o căldare, pe fundul căruia se găseau cîteva bobiţe de cînepă. Erau toţi şapte, purtătorii unor nume de orătănii — Cocoşelul, Iubitotoş, după răsfăţul lui Sterică, Răţoiul, Gîscanul, Puişorul, Curca, Găinuşa, Cîţa —

ţinînd, din cîte-şi dădea seama Dona, locul păsărilor de curte, care nu se prea vedeau în ograda lui Potăin. De cum o simţiră în apropiere, rămaseră aşa, împietriţi, ca şi părinţii lor, atunci cînd fuseseră surprinşi iscînd zgomotele. Dar ochii, ochii lor mici şi cărbunoşi, sclipeau vii în orbite. Alături de ei, dar şi asemenea lor, adică numai osul şi pielea, se afla o capră, al cărei uger părea să se fi zbîrcit pentru totdeauna spre pîntec. Aproape fără să-şi dea seama de ce o face, Dona scotoci în geantă şi aruncă înspre copii tot mărunţişul pe care-l avea acolo. Asemenea lupului la zărirea mielului răzleţ, copiii-orătănii se aruncară în tindă, lovindu-se în capete, zdrelindu-şi genunchii, încăierîndu-se pentru bani.

— Ei, bată-vă să vă bată ! îi ocări Măin, apărut şi el lîngă Dona. Nu vă ştiam atît de hîmîşiţi !

Şi-n timp ce el rămase fixat în pragul casei ca un străjer care nu mai dă voie nimănui să iasă în afară, pruncuţii o zbughiră în odăi, stîrnind o zarvă asurzitoare. Jenîndu-se că vizitatoarea îi găsise odraslele în starea asta mizeră, Măin realiză că nici el nu făcuse altă impresie. Avea, oricum, o scuză : funinginea şi unsorile puteau fi o dovadă că-i prins pînă peste cap în lucrări.

— Ne rămîne timp atît de puţin şi pentru ei !... Da' să închei io comenzile şi pe urmă...

— Aşa-i cînd sînt mulţi, îl întrerupse Dona, simţind că omul era din ce în ce mai încurcat. Cu unul, cu doi, altfel te descurci...

— Să fi avut şi-o sută şi tot nu mi-ar fi fost greu, o repezi piticul. Cu cît îs mai mulţi, cu atît e şi casa mai spornică, mai încaleas că-mi iau şi multe treburi din mînă. Adună iagude, mure, ciuperci, flori de dăfin, neiculiţă, e mare bucurie să te ursăze Dumnezeu cu pruncuţi, asta înseamnă că are încredere în tine.

Dar Dona nu-l mai asculta. Vedea ea bine în ce fericire se aflau. Cu riscul de a-l supăra iarăşi, îi făcu o propunere :

— Lăcrimioara a ieşit din multe rochii. Trimite pe Cocoşel să i le dau...

Ar fi fost împotriva firii fierarului să se arate interesat.

— Da' se poate, neiculiță ? ! bătu el din pinteni. Ce să facem cu ele, cînd dulapurile noastre îs burduşite cu buibarace, nădragi, cirepi şi ale bulendre ? Numa că ai mei s-au învăţat să umble aşa, golăşei, să se poată învîrti ca titirezii.

Deşi stătea mereu în jurul focului, Gutina arătă însă aşa de zgribulită, c-ai fi putut crede că îmbrăca zilnic cămaşa frigului. Şi cînd zîmbea, părea că plînge, aşa cum se arăta şi acum, ţinînd hangul bărbatului.

— Le place să se zbenguiască şi să se joace ca africanii, aşa cum au' văzut la carabana ce-a fost pe linie.

Privirea aspră a lui Potăin o făcu să tremure şi mai mult.

— Mă muiere, să nu-i mai văd aşa, că nu ştiu ce fac ! De mîne încolo să mi-i porţi ca pe nişte domnişori, la dungă, parfumaţi. Să vadă oricine ai cui îs. Ai înţăles ?

— Înţăles, Măine, da' de asudă, ni să îmbolnăvesc. Mai bine să-i lăsăm aşa, că nu mai dă nimic peste ei. Strînge mai multă căldură şi cînd vine iarna, că ştii şi tu ce geruri trag pe la noi, au din ce să cheltuiască.

Şi-n vreme ce Potăin îşi descreţi fruntea, bucuros că Gutina găsise o explicaţie ce putea fi luată de bună, Dona se retrase în curte, învîrtind în mînă nuielusa cu care-l mai atingea uneori pe Sultan. De ce se întorsese din drum ? A, da, îşi aminti, să-l roage pe Potăin să meargă împreună la Muzeul trăsurilor. Bine că se întîmplase aşa şi nu se grăbise să deschidă gura. I-ar fi adus, poate, o mare amărăciune pe chip. Se cuvenea, totuşi, să-şi motiveze revenirea. Chiar atunci recurse la un şiretlic care se dovedi, de fapt, debutul unei iniţiative la fel de aşteptate :

— Iote, ce-i, mă Măine, m-am gîndit că nu ne-ar strica să-i pîndim pe mineri de undeva mai de sus şi cînd o să ne calce vatra, noi să fim gata cu bucatele.

Fierarul îşi înfipse palmele în şolduri, părînd pentru cîteva clipe că nu-i pricepe spusele. Apoi, o rază de lumină îi învioră chipul.

— Bine zici, neiculiță, să nu crează c-au venit la o moară părăsită. Dar cum vezi treaba ?

Dona îl privi din cap în picioare, temîndu-se de Potăin ca nu cumva să spună una şi să gîndească alta. Nu însă şi-acum, cînd se arăta interesat de idee.

— Apăi, iote, cam aşa : punem de caraulă într-un foişor doi copii de-ai tăi şi cînd văd ceva, ne dau de veste.

Acordul său fu dat indirect, după ce aduse din odaie doi băieţi.

— Iote, mă, îi scutură puţin, a venit vremea să intraţi şi voi la un sîrvici ! Da' să nu-mi cucăiţi în post, că aveţi de-a face cu mine !

— Plata-i plată, îl asigură Dona.

— Ce spui, neiculiţă, dar noi nu trebe să avem o contribuţie la deschiderea minei ? se umflă iarăşi fierarul în pene, în vreme ce pe Gutina zgribulită, cocîrjată, încercînd iarăşi să zîmbească, o podidi plînsul.

CAPITOLUL II

Pluta, încheiată din mănunchiuri de cînepă, întărită cu tuleiele aceleaşi plante albe, uscate, goale pe dinăuntru, se desprinse anevoie din cîrligele ce-i asiguraseră staţionarea. Purtată de val, dar şi sub cîrma vrăjitoarei, care se arăta acum un luntraş destoinic, înainta cu prudenţă, ocolind rădăcinile sălciilor pletoase, ieşite din mal ca nişte bărbi de uriaşi, prundişurile ridicate în inima apei, trunchiurile ce călătoreau la voia întîmplării, bulboanele năbădăioase, ochiurile învîrtejite, doldora de viituri şi toate piedicile care le aţineau calea. Legat fedeleş, de braţe, de picioare, cu frînghii împletite din firele aceleeaşi plante preamărite în Ursuleasca, Potăin nu putea scoate un ţipăt, fiindcă şi gura-i era înfundată cu cîlţi. Cînd simţea că-i gata să se sufoce, Geanta îi scotea ghemotoacele pentru a le înlocui cu seminţe de cînepă. Era obligat să le strivească între măsele şi apoi să le înghită. Aveau un gust aţîţător seminţele astea. Şi imediat ce le fărîmiţa, un must curios îi scăpăra pe limbă. Putere n-avea să ceară îndurare, slobod nu era să lupte, întunericul lucra tot pentru Geanta. Crezu c-o să sfîrşească sufocat, dar, după numai cîteva minute, simţi o uşoară înclinare a plutei, apa se clătina gata să potopească pămîntul. Ca, în cele din urmă, toate să-şi modifice formele şi mişcarea. Era o viermuială nelămurită în jur, larma îi bătea în auz ca o toacă la vecernie şi copaci, apă, cer şi vrăjitoare se fărîmiţară, se prăbuşiră pentru a intra apoi într-un ghemotoc ce se rostogolea fără noimă.

Greu putea socoti cît durase această descompunere şi recompunere a materiei, o clipă, o noapte, o săptămînă,

un veac, căci atunci cînd ieşea luna de sub geana orizontului, parcă mai învăpăiată ca niciodată, poleind frunzele de salcie şi de plop, Potăin se simţi eliberat de legile omeneşti de care-şi mai reamintea acum doar prin grila unui vis, pregătit să execute toate comenzile stăpînei. Dar cine era stăpîna aici, în miez de noapte, peste miasmele bălţilor şi peste mirosurile ce le risipeau stîrvurile ? Parcă şi Geanta, pe care o simţise atotstăpînitoare, îşi pierduse frîiele, fiindcă ea însăşi era manevrată de la distanţă de o forţă tainică. Se vedea după cum îşi mişca braţele, picioarele, capul. Frînghii nevăzute ori neobservate încă de Potăin se găseau, probabil şi pentru ea.

Mic, pricăjit, temător şi de umbra sa, fierarul rîvnise dintotdeauna să se ridice la înălţimea unui om impunător, să-şi piardă culoarea arămie a pielii, să ocolească vorbele ce trădau corcitura care era, dar, cu cît înainta în vîrstă, cu atîta îşi dădea seama că soarta, hotărîtă deja, nu mai putea fi schimbată. Fusese de-ajuns să se smulgă de cătun într-un miez de noapte, să plutească sub hipnoza vrăjitoarei, legat în funii, ca să renască într-o altă vieţuitoare, albă ca spuma laptelui, uriaşă cît Fănuţ Rogobete, înţeleaptă ca Ion Ursuleasca, sănătoasă ca Roza, neînfricată ca Filareta. Simţămintele schimbării împingeau cu mai multă putere pluta pe care nici chiar Geanta nu o mai ţinea sub control, ea însăşi surprinsă de energia ce-o căpătase victima.

Ieşiseră deja din împărăţia sălciilor pletoase. În faţă se vedeau lanurile de papură, în dreapta şi-n stînga cele de cînepă. Pluta păru a se fixa aici, dar un curent al apei, stîrnit dintr-un colţ al bălţii, o purtă pe sub bolta unor arini. La numai cîţiva metri aşteptau zeci de plute, înţesate de inşi cu bărbile pînă în pămînt, cu părul răvăşit, urduroşi, care trecură la escorta noilor veniţi. Ca şi cînd rolul ei se încheiase, Geanta tăie cu o custură frînghiile ostatecului, se aruncă în apă şi dispăru în adîncurile acesteia, fără să mai dea vreun semn că ar reveni.

Slobozit, Potăin îşi pierdu toată vraja. În acest tărîm necunoscut, redobîndea beteşugurile cu care fusese înzestrat. Cîteva clipe stărui o pace suspectă între el şi cei care-l luaseră în primire, apoi, manevrate parcă de duhuri,

plutele se puseră în mişcare şi-o împinseră de la spate şi pe a lui. Intrînd într-o altă gură de apă, stîrniră foşnetele papurei, şi, odată cu ele, alte plute care erau în aşteptare.

Flota nocturnă înaintă potolit pînă cînd ambarcaţiunile se izbiră de ţărmul unei insule. Ajutat să sară pe mal, Potăin înţelese că trebuie să intre în pasul cadenţat al bărbaţilor. Insula, spre inima căreia înaintau, se asemăna întrucîtva acestor fiinţe, căci la fiecare pas întîlneai surprize. În iarba întunecată zăceau un fel de felinare, mai degrabă putregaiuri care înviau în beznă, fiindcă luna intrase în nori. Peste iarbă şi peste noii veniţi se cernea din cînd în cînd o pulbere aurie care lumina discret cărarea. Dinţii albi, ascuţiţi ai străjerilor luceau în insulă ca nişte pietricele bine şlefuite. Era singura parte vizibilă acum a unor trupuri care încolţeau şi se topeau în întuneric pe nesimţite. Parcă nu fiinţe îl escortau, ci valuri, ţărmuri, codri, adîncuri de ape. Luîndu-şi ţintă ţărmul dinspre care veneau, se gîndi să facă o cale întoarsă, dar întreaga insulă se cutremură şi Potăin se prăbuşi la pămînt. Cineva din escortă îşi înfipse gheara în părul lui şi-l obligă să ţină cadenţa. După puţină vreme, intrară pe o cărare pardosită cu tuleie de cînepă. Deşi li se fărîmiţau sub picioare, nu scoteau nici un sunet. Apoi cîrmiră pe o plajă înţesată cu seminţe de cînepă. Aici Măin Potăin îşi pierdu cunoştinţa.

Cînd se trezi, era înconjurat de copii goi, femei despuiate, acoperindu-şi ruşinea cu împletituri de cînepă, de bătrîni gheboşi ca nişte buturugi şi arătări, care ieşeau şi intrau unele în altele, schimbîndu-şi feţele şi braţele într-o tăcere asurzitoare. Ploua cu seminţe de cînepă. Cînepa era bogăţia acestui tărîm, căci toate obiectele erau acoperite cu ţesături din planta preamărită în Ursuleasca. Fiinţele dănţuiau, îşi băteau pintenii după nişte comenzi pe care Potăin nu le auzea, aşa cum nu auzea nici melodiile şi nici freamătul vîntului, căci bănuia că ele nu pot lipsi. Mărturii îi erau mişcarea buzelor, a ochilor, corpurile ce scînteiau în dans. Pe nicovale uriaşe aurarii — că ei păreau să fie — rotunjeau funduri de căldări şi bănuţi de metal, legau zale şi lanţuri. Pe frigări perpeleau berbeci, în ceaune strîngeau seul. Era o harababură greu de înţeles. Nimeni nu se mai interesa de

ostatec, ca şi cînd el era de mult un om al tribului. Dezordinea se stinse cînd, pe un covor pardosit cu bănuţi de aur, se ivi o creatură, cu puţin mai înaltă decît Potăin, dar de trei ori mai lată, învelită într-un giulgiu de culoarea focului, bătut în petale de argint. La un singur semn al său, apăru şi tronul, făurit parcă numai din bulgări de jar. Se aşeză pe el cu încetineală şi-şi aruncă tîrziu privirile către supuşi. Încălzite, chipurile lor căpătară culoarea stăpînului .Nu însă şi al lui Măin Potăin.

Descoperind contrastul, starostele sau ce era acela făcu semn să fie întărîtat focul şi să se rînduiască pe ranguri supuşii. Ridicat pe mai multe braţe, Potăin fu aruncat în flăcări şi ieşi apoi din ele fără arsuri şi dureri ; în schimb, părea să aibă ochi de împrumut. Observă bine că toată lumea aceea se cufunda cu putregaiul atins de întuneric şi nu-i mai zărea nici ochii, nici palmele, nici creştetul, căci trupurile erau otova, întărîtînd bezna cu mişcările lor iuţi. Pînă şi plantaţiile din apropiere căpătaseră aureola focului.

„Vorbeşte ! se umflă starostele, ai cărui ochi aruncau o puternică dogoare. Spune-le şi lor cum ţi-a venit să te lepezi de noi.“

În mintea ostatecului reînviară cuvintele bunicului său, cel care rupsese cel dintîi cu neamul lor de sălbatici.

„De te vor pune la grele cazne, să tăgăduieşti că-i vina noastră. N-au dreptul să curme puntea ce-o legăm între colonii. Cu preţul vieţii trebuie păstrat acest cîştig.“

„Hai, curaj, nu te mai poţi ascunde ! Toată povestea vieţii tale se află sub jar. Dacă ai uitat-o, ţi-o putem depăna.“

Aruncă un cărbune stins în focul cel mai înalt şi de-acolo, ştergîndu-se la ochi, făcîndu-şi loc printre aurari, ieşiră în faţă cei şapte copii ai micului trib din Ursuleasca. În urma lor călcă Gutina, sfrijită, mai înfrigurată ca niciodată. La un semn al starostelui, cei şapte pruncuţi se micşorară într-atîta încît deveniră pe rînd plozi regăsind în cele din urmă adăpost în pîntecele mamei.

„Te mai îndoieşti de puterea noastră ?“ îl întrebă starostele.

„Mă îndoiesc, răspunse Potăin, hotărît să-şi păstreze jurămîntul... Reînviaţi şi chipurile în preajma cărora m-am aciuiat. Atunci..."

„Atunci ce ?" se foi pe tron starostele.

„Dacă pe toate le ştiţi, de ce nu-mi aflaţi gîndul ce mă frămîntă ?"

„Te-ai lepădat de noi cu mintea, dar nu şi cu trupul. Toată viaţa ai tînjit să intri în altă înfăţişare, dar te-am vegheat şi te vom veghea să nu faci asemenea greşeală. Aşa este ?"

Deşi ghicise, Potăin nu vru să recunoască.

„Ne-aţi trimis daruri prin Geanta, pe care nu le-am primit, fiindcă multe erau spurcate, ne-aţi ademenit cu galbeni, dar toate încercările voastre au rămas fără noroc, fiindcă n-aţi putut ajunge să ştiţi dinainte ce-i în ou, cocoşel ori puicuţă, în femeie, băiat sau fată."

„Nu v-a convins Geanta ?"

„Rămînînd mai mult printre oameni o să-şi piardă şi ea puterile."

„Te împotriveşti propriului tău neam."

„Lupta dinăuntru e mai spornică."

„Nu vrei să te dai bătut ?"

„Atunci la ce-aş mai trăi !"

„Dar te poţi lăuda că trăieşti măcar omeneşte ?"

„Nu-i treaba voastră să ştiţi."

„Tocmai pentru oile rătăcite am strîns acest sfat. E nevoie să le aducem pe calea cea dreaptă."

„Calea voastră e plină de strîmbătăţi."

„Deocamdată noi te judecăm."

„Nu ştiam c-aţi trecut la cîrma lumii."

„În momentele tulburi ne încercăm norocul."

„O să pierdeţi şi mai mult teren cînd se vor limpezi apele."

„E vreme multă pînă atunci, dacă va mai veni acel timp. Acum lumea e a noastră."

„Nu mă miră, dar nu pot crede că veţi dura mult."

„Exact cît să vă sucim minţile. Ori cît vă putem ajuta să le pierdeţi."

„Mereu vor rămîne cîţiva pe dinafară".

„Te lauzi. Vei fi şi tu al meu."

„Numai cu preţul vieţii."

„Al vieţii dar, mai ales, al morţii."

„Ţi-o dau acum."

„Întoarce-te la turma noastră şi-o să te cruţ."

„Te oboseşti fără rost : puterea ta începe să scadă pe pămînt. În Ursuleasca oamenii cred tot mai puţin în trimişii tăi. Geanta a simţit că nu mai e căutată şi pîndeşte doar întunericul."

„Atunci are recolta mai bogată. Nu mai vrem nici chiar noi să ne pierdem vremea. Ademenim femeile şi le îndreptăm spre ibovnici, turnăm licoare în gîtlejurile celor setoşi, îi speriem pe cei slabi de înger, îi lăudăm pe cei cîrtitori, le cîntăm în strună celor care rîvnesc la trecut, oferim plăceri celor care cred în puterea noastră, încurcăm socotelile celor care vor să le limpezească, împingem dihonia şi aventura printre cei care vor să scoată cătunul la lumină. Întotdeauna ne-a fost împărăţia puternică deşi trădători ca tine vor s-o clatine.

„Ne-ai spurcat destul oul cătunului, dar oul femeii tot nu-l poţi citi, îl sîcîi Potăin."

Prinse de braţ pe una din fetiţele care-i stăteau aproape şi-i zise puternicului :

„Cînd va deveni femeie, ce va purta în pîntece ?"

Ochii starostelui (ori cine era), din rubiniul în care-şi privea supuşii, se schimbară în culoarea smaraldului. Săgetată de ei, fetiţa crescu miraculos, numai în cîteva clipe, rămase grea, se umflă, şi cînd fu gata să nască, starostele o readuse la statura ei iniţială.

„E stearpă, nu poate să prindă niciodată."

„Ca să afli asta ai rotit anii, dinainte ţi-a fost greu să ştii."

„Unele minuni ne scapă chiar şi nouă."

„În sfîrşit, un răspuns înţelept. Şi sincer."

„Bine c-ai mai găsit şi tu ceva bun la noi !"

„E atît de puţin pentru a mă reîntoarce..."

„Îţi mai lăsăm timp de gîndire."

„Acum sau peste zece ani răspunsul meu e acelaşi."

„Ţi-am prezentat toate avantajele."

„A încercat şi Geanta, dar s-a lăsat păgubaşă."

„Geanta capătă din cînd în cînd metehnele oamenilor. Parcă şi tu ţi-ai dat seama de asta..."

„A priceput că nu va avea nici o izbîndă, aşa cum ar trebui să înţelegi că şi pe tine te paşte acelaşi necaz."

„Tot mai crezi în izbînda Donei ?" îşi trădă starostele adevăratele gînduri.

„De ce amesteci nucile cu merele şi le numeri apoi împreună ?"

„Ascultînd de ea, o să ne ocoleşti o vreme, dar tot către noi te vei îndrepta, în cele din urmă."

„Te temi că femeia îţi împuţinează admiratorii !"

„Ce-ai găsit bun la ea ? Că nu pentru a vă scoate pe voi din beznă se dă de ceasul morţii. Are alte gînduri."

„Lucrarea ei e o mană cerească pentru toţi. Un noroc."

„Noroc ! pufni starostele. Norocul vostru va fi cu ghimpi."

„Am încercat şi noi ceva şi n-am aşteptat mila voastră."

„Îmi poţi promite ceva ?"

„Vouă nu vă mai fac promisiuni."

„Nu promisiuni ci servicii. Aruncă zvonurile proaste, ajută-i pe oameni să se teamă unul de altul, bagă-le în suflet îndoiala, nu-i lăsa să se înfrăţească !"

„Acum înţeleg de unde vine Tilică Bratosin."

„Nu-i singurul nostru admirator. Ce zici, te prinzi ?"

„Niciodată. Ea ca şi cînd aş trece iarăşi de partea voastră."

„E ultimul tău cuvînt ?"

„Cel mai sincer."

Starostele se ridică de pe tron, aruncă flăcări în jur ca o erupţie de gaze aprinse, insula se cutremură iarăşi şi-abia atunci, cînd îşi mişcă palmele, se potoliră focurile şi-n apropierea sa se iviră sfetnicii.

„E atît de mîndru de noua sa misiune că numai o aspră pedeapsă îl va mai putea muia. Aştept să faceţi propuneri."

Ei ridicară întrebător din umeri. Văzîndu-le slăbiciunea, starostele zise :

„Numai aşezaţi pe tronul meu veţi afla judecata care i se cuvine. Secretara mea, America, va lăsa mărtu-

riile pe cărbuni. Veneţia, curiera, va transmite peste mări şi ţări mesajele. Speranţa, intriganta, va urca în trenuri..."

„Şi Geanta ?" se interesă Potăin, ca şi cînd nu el era inculpatul.

„Închide clonţul ! Timpul de vorbire ţi s-a încheiat !"

În faţa copiilor goi, a femeilor despuiate, a bătrînilor gîrbovi şi-a tuturor acelor care păreau fiii focului, intrară în rol, urcîndu-se pe tron, sfetnicii.

„Întrucît complotează cu oamenii, propun să-i fie arse toate cărţile care-i întreţin credinţa. Să-i fie stinsă candela, să-i fie ucis dobitocul care-i dă laptele. Apoi s-o ajutăm pe Gutina să-i mai nască pruncuţi."

„Nu mai e acum nici cal, nici măgar, că a ajuns o corcitură. Seamănă la chip cu noi, dar a împrumutat graiul oamenilor. De vină e limba, şi dacă i-o tăiem, va fi învăţătură de minte pentru toţi aceia care vor să ne părăsească", propuse al doilea sfetnic.

„Ne-a trădat, fiindcă a văzut la ursuleşteni ceea ce noi n-avem. Nu ştie, oare, că adevărata bogăţie se află în suflet pe care ai noştri nu-l pot nicicum dobîndi ? Ar simţi şi el ceva, poate, doar de i-am arde ochii cu fierul roşu", fu de părere al treilea.

„Ar fi prea uşoare toate aceste pedepse, vorbi şi cel de-al patrulea sfetnic. Chiar mut, chiar surd, nu-i va fi greu să-şi îndrume pruncuţii pe căile pe care a fost el însuşi împins cîndva. Ba mai cred că ne va face în ciudă şi-şi va abandona meseria pe care o are, după cîte ştiţi, numai de neamul nostru îndrăgită, şi va căpăta ceva care ne va pune pe noi cu ochii pe foc."

„Atunci ce propui ?" întrebă starostele, mîniat că supusul său bătea cîmpii. „Ce pedeapsă merită ?"

„Potăin e oricum un ins pierdut, nu-l mai putem recupera, lucrarea noastră trebuie să aibă în vedere pruncuţii lui. Să-i stîrpim unul cîte unul, pînă rămîne singur şi-apoi, de durere, îşi va da şi el duhul."

În sfîrşit, veni rîndul ultimului sfetnic. Era albit la păr şi-n sprîncene, parcă mai bătrîn decît toţi de-aici sub para focului. Ca să urce pe tron, fu ajutat de alţii. I se aştepta cu încordare părerea fiindcă, după cum bănuia pînă şi ostatecul, el avea cea mai mare influenţă asupra starostelui.

„Nu-i găseşti nici o vină ?“ se arătă tot mai nerăbdător starostele.

„Nu vina e greu s-o aflăm, că-i limpede ce-a greşit, ci pedeapsa.“

„De ce n-o afli, ea n-a urcat din iad, ci s-a ivit aici, pe pămînt...“

„Dacă o ştiţi deja...“

„Nu, nu, se apără starostele. Ţi-am oferit tronul ca să ţi se limpezească mintea. Cînd voi reveni pe el, voi şti ce am de făcut.“

„Fiecare a ajuns la o pedeapsă după o dreaptă cumpănire. Nu s-au asemănat două păreri. Merită, oare, să vin şi eu cu a cincea ?...“

„Vreau să vadă Potăin că la noi nu hotărăşte un singur cap. Poate va înţelege în ce ne stă puterea !...“

„Pedeapsă... Păi ce pedeapsă poate fi mai aspră dacă nu aceea de a rămîne în mijlocul ursuleştenilor, spurcat de toţi, hăituit de pretutindeni, trăind într-o mizerie cum nici nouă nu ne este dat s-o cunoaştem... Să încerci mereu să intri în rîndul oamenilor şi ei să nu te primească, să le spui frate şi ei să te privească urît, ca pe o lighioană, să te lauzi că nu-ţi lipseşte nimic, cînd de fapt, tu înoţi în nevoi, să fii rîsul Genţii, să tînjeşti după ce-i frumos, dar să nu capeţi nimic, să fii mereu chinuit de remuşcări că ţi-ai trădat pe cei de-o seamă şi de-o umilinţă, că nu eşti primit unde ai urcat !...“

Se aruncară vreascuri în foc, plozii se dădură tumba, femeile îşi ondulară şoldurile, bătrînii scînciră sălbatic, flacăra spori, căci judecata celui de-al cincilea sfetnic le mersese la inimă.

Mulţumit el însuşi de ultimul vorbitor, starostele îşi reluă locul pe tron, făcu semn mulţimii să se potolească şi-şi aţinti privirile spre Potăin.

„E rîndul tău să-ţi spui ultima dorinţă.“

Şi-n vreme ce gloata aceea de foc se împinse în el, gata să-l sufoce, ostatecul se ridică în picioare, căci stătuse tolănit pînă atunci, îşi luă inima în dinţi şi zise :

„Viaţa mea, aurarilor...“

Se trezi din coşmar, spălat de o năduşeală rece, absorbit încă de acea stranie împărăţie care-i pusese creierul la atîtea încercări. Ca să uite ceea ce visase, ştia că trebuie

să arunce privirile pe fereastră, dar, în cadrul acesteia, descoperi chipul Filaretei. Aproape instinctiv, deschise geamul, căci se afla încă la hotarul dintre veghe şi somn şi-n urechea sa, greu încercată de ţiuituri, îşi făcuseră lor învinuirile femeii.

— Ce faci, Măine, bagi zîzanie între ai noştri ?

— Ce vorbe-s astea, neiculiţă ? se frecă îndelung la ochi. De cînd bag eu zîzanie ?

— De cînd ai început s-o ajuţi pe netrebnică. Ce are ea mai mult decît mine ?

— Pot să înţeleg, neiculiţă, tu ce vrei ?

— D-apăi o trăsură nu mi-ar sta nici mie rău în bătătură, îl lămuri nepoftita musafiră.

Dîndu-şi seama că nu alesese tonul cel mai potrivit, adăugă :

— Dacă se împopoţonează proştii, să ştii că vin negreşit minerii. Cum o să rămînem şi noi de căruţă ? Să intrăm la scuteală...

— Plouă ? se făcu fierarul a nu pricepe cuvintele.

— Iar mi-o trîntişi ! Ştii ce-am făcut toată noaptea ? M-am dat cu capul de pereţi, că de aia îl am, şi ce crezi că am aflat ? Rostul nostru pe pămînt e să-l rostuim. Vin gloabele ălea ? Păi trebe să vină, după cum se găteşte ontocuza de Dona. Ştie şi Tilică al meu şi-i tot dă zor : hai, muiere, să facem şi noi ceva şi să nu mai stăm cu mîinile în sîn. Adicătelea ce să facem, mă omule ? îl întreb. Să curăţim ştiubeie, bunare, să ne trecem numele pe cruci ? Las-o morţii de moarte, îi mai zîc. Nu, proasto, mă batjocoreşte, dacă dai, ţie îţi dai. Cine bea apă se uită şi la numele de pe crucea fîntînii şi-i mulţumeşte celui care a făcut-o. Bine e să te pomenească lumea, că altcineva nu-şi mai aminteşte de tine cînd mori în alt fel.

— Vrei lanţuri, vreo găleată, vreo cumpănă ?

— Şi roţi şi turţure şi cîte mai trebe. Apoi o placă în care să-mi înfig numele. Să-l baţi cu dalta, să nu-l mai poată şterge nimeni.

— Se poate, cum să nu se poată.

— Da' cînd ? se interesă Filareta, aruncîndu-şi privirile spre scheletul trăsurii Donei. Vreau înaintea ei — şi arătă cu degetul într-acolo — că ontocuza asta mereu mi-a luat-o înainte.

În colțul gurii lui Potăin înflori un surîs poznaș. Filareta înțelese că iarăși călca în strâchini, dar nu dădu înapoi.

— Am materialele gata și-un model cum nu s-a mai ezistat. Vin opăriții ăia de mineri și trebe să le facem voile. Să nu-i lăsăm să meargă pe jos, să nu-i lăsăm să doarmă în văgoane pe roți, în coverci, să le fim gazde bune...

— Gazde ? exclamă fierarul, prin capul căruia nu trecuse încă o asemenea idee.

— Egzact, să doarmă și ei omenește. Și unde trag, Măine, ai, la orice opărit ? Nu, omule, nu, la o casă mai de doamne ajută, într-o bătătură mîndră, într-o odaie curată. Păi vezi ce trebe să faci ?...

— Ce ?

— E la mintea cocoșului : porți, garduri, cocoși pentru acoperiș, să vadă că sîntem și noi cu credință, zăvoare, să nu ne umble cum vor ei prin odăi, și toate cîte trebe. Vino la noapte să-ți arăt materialele.

— La noapte ?

— Poți și pe lumină, dar n-aș vrea să prindă și alții de veste de ce ne-am apucat noi. Că unde-s mai mulți, puterea scade... Și-auzi, tu, ne-om îngădui noi, că plătesc în natură. De ce să te mănînce pe tine lupii pe ciuci ? Trage și tu un gard, o poartă, c-am măteriale hurdai...

Deși nu-i convenea tîrgul, fierarul nu se grăbi să-i frîngă voia.

— Ca să nu trezești bănuieli, trebe să ai acte la măteriale.

Lovită parcă în creștetul capului, Filareta se chinui să pară nepăsătoare, deși se vedea bine că vorbele fierarului o puseseră în încurcătură.

— Păi de ce nu spui, domle ? Asta era hiba ? Am, cum să n-am...

Plecă, întinzînd pasul avîntat, tăind aerul cu nelipsitul său ciomag de corn, sperînd că afacerile lor vor fi tăinuite de fierar, însă nu bănuia că dincolo, în odaie, Iubitotoș trăsese cu urechea și-n aceeași zi avea să alerge la Sterică Dulbaba pentru a vinde ce auzise. Între el și odrasla Filaretei, Ita, era o veche vrăjmășie.

Dacă nu reușise să pună mîna pe cronica moartă, păstrată în mare secret de Ion Ursuleasca, profesorul de naturale se ambiționa, în schimb, s-o stăpînească pe cea vie. Închipuindu-se cînd Demiurgul, chemat să dea veșnic impulsul vieții, cînd tata Noe, fericit să poarte în arcă toate exemplarele pămîntului, cînd scribul silit să stea de veghe la întîmplările din jur, cînd actorul ce a descoperit un rol pe potriva harului său se simți obligat să ia hățurile acțiunii în mînă. Procură un binoclu din Domnești și cînd i-l arătă pădurarului, acesta fu atît de încîntat de jucăria miraculoasă, încît nu mai întîrzie construcția foișorului și hotărî să-l amplaseze pe colina cea mai înaltă și să-l facă din lemnul cel mai trainic. Știa că de la acea înălțime va supraveghea și el mai ușor pădurile și poienile în care ajungea mai rar, că tot de-acolo vor fi urmărite cu atenție migrația sălbăticiunilor în vederea marilor vînători, ca și mișcările hoților de lemne.

Înalt de peste treizeci de metri, foișorul fu gata după numai două săptămîni, dovedind celor îndărătnici de ce erau în stare ursulești cînd își uneau forțele întru binele comun. Imediat ce se bătu și ultimul cui, impunătoarea construcție intră în grija lui Dulbaba, căci, în afara binoclului cu care aducea aproape colinele și obiectele depărtate, profesorul asigura și paza prin elevii școlii, între care Iubitotoș, slăbiciunea sa, era numai ochi și urechi pentru a nu scăpa evenimentul atît de așteptat : venirea minerilor.

Dar cîte nu se puteau zări de la această înălțime ! Urcat în foișor, oricine își dădea seama că oglinzile și tablourile tiribombei încurcau razele soarelui, răsfrîngîndu-le și aruncîndu-le peste tot cătunul, pînă în cele mai ascunse cotloane, că tiribomba însăși părea a fi catargul unei nave ce înfrunta vremea. Ideea Filaretei nu rămăsese nici ea fără ecou. Întîrziind mulți ani într-o pîndă suspectă, ursuleștenii treceau acum la celălalt pol, fiind dispuși să nu mai doarmă o clipă pentru a-și atinge țelul. Cei care n-aveau metal să-și construiască porți și bolți pentru vie, folosiră stejarul și fagul, pricopsindu-l pe pădurar cu daruri. Alții, mai nevoiași, ori numai cărpănoși, le vopseau pe cele vechi, odată cu

acoperişurile, cu faţadele, cu tocurile geamurilor. Pentru a chema minerii în gazdă, era nevoie de o casă cît mai atrăgătoare.

Dar nu se opriră aici.

Chiriaşii puneau, se bănuia, mare preţ şi pe confortul odăilor. Ursuleştenii care aveau la păstrare scoarţe, covoare, pînze de borangic, ştergare, împletituri de tot felul, considerate cîndva adevărate podoabe ale caselor, le scoteau la iveală, odată cu banii de la ciorap, pentru a cumpăra veselă, sticlărie, oglinzi, mobilă.

Din foişor, cătunul arăta ca un stup în zilele lui bune. Nu mai zăreai oameni la porţi, pe bănci, uitîndu-se după soare. Nici femei adunate în pîlcuri, punînd ţara la cale. Lăsate la voia întîmplării cîndva, vacile erau readuse în ogrăzi, ţesălate, îngrijite.

Atîta vrednicie şi voie bună în cătun nu se mai întîlniseră vreodată, fiindcă oamenii simţiseră steaua norocului deasupra lor şi nu voiau s-o scape. Parcă şi-n mintea copiilor intrase ideea primenirii, căci, într-una din zile, Dulbaba observase un joc care-l cam pusese pe gînduri : se ţineau cu toţii de mînă într-un lanţ, tras cînd într-o parte, cînd în alta de doi vlăjgani, porecliţi Ion şi Cristian Ursuleasca.

Pentru prima oară opoziţia dintre cei doi dobîndi un contur precis, fără îndoială altul decît cel ce-i împărţise pe copii în două tabere : în vreme ce dascălul recrea Ursuleasca în cronică, fratele său o întorcea în muţenie. Era limpede pentru Sterică Dulbaba că fostul prizonier ispăşea în taină un păcat greu. Dar dacă într-o zi îşi va redobîndi cuvîntul, va fi semn pentru toţi să-şi lepede vechea haină a sufletului.

În ce parte înclinau acum oamenii nu era greu să înţelegi. Binoclul îi mărea şi-i învîrtea pe toţi, deodată, într-o neprihănită horă, asemeni tiribombei, şi el, profesorul de naturale, cercetătorul pasionat al istoriei vii, nu se mai sătura să-i urmărească, pînă cînd privirea lui obosită îl arunca într-o curioasă ameţeală.

Simţea cum de sub picioarele lui se retrăgea pămîntul. Şi-odată cu el foişorul, Ursuleasca, Dona Lefterică, Roza, Giurma, toate fiinţele şi toate lucrurile ce purtau un nume. El, profesorul de naturale, se ridica înspre slăvile

cerului. Plutea. Piereau și zgomotele tiribombei, puțin cîte puțin, dispăreau și priveliștile atît de precise ale colinelor, se răzlețeau, îi făceau loc de fugă, aruncîndu-i din cînd în cînd raze reci, catifelate. Nu mai auzea de nicăieri zgomote, dar nici gura lui nu mai putea articula vreun cuvînt. Parcă trecuse hotarul altei lumi, iar el tot mai nădăjduia că se va întoarce într-o zi între ai săi. Numai că atunci cînd ridică brațul să-și oprească înaintarea află deasupra sa o funie împletită din propriile sale cuvinte. Își dădu seama că i se încolăcise în jurul grumazului și că-l strînge, că-l sufocă, oprindu-i în gît urletul de groază. Atunci, din fericire, glasul lui Iubitotoș îl scoase din aiurare.

Cele cinci lovituri de clopot care urmară anunțau că dinspre Domnești se apropiau minerii.

CAPITOLUL III

De cum auziră bătăile aramei, ursuleştenii abandonară treburile şi alergară în urale către foişor. Contrar obiceiului ei, Dona Lefterică nu se înghionti cu primii curioşi, ci aşteptă să se strîngă acolo cît mai multă lume. Cînd coborî de pe Sultan, Măin Potăin, care-o însoţise credincios pe mîrţoaga lui galbenă — un catîr cumpărat cu vreo cîteva zile mai înainte, fiindcă i se mărise şi lui visteria — îi deschise cărare prin mulţimea nerăbdătoare să-i strîngă mîna şi să-i aducă laude. Îmbulzeala lor o bucura în aceeaşi măsură în care o şi necăjea : îi voia înflăcăraţi, dar nu sălbatici, fiindcă puteau face o impresie neplăcută minerilor. Urcată în foişor, cu binoclul la ochi, descoperi că în aceeaşi măsură îi puteau dezamăgi frunzele moarte ce acopereau drumurile, pietrele aruncate la întîmplare, gropile, Matca ieşită din albie, aducătoare de noroaie şi murdării. Doar parcul de distracţii din Mianca nu avea nici un cusur. Cu inima strînsă, întoarse lentila măritoare în direcţia opusă.

În ciuda vizibilităţii reduse, din pricina fuioarelor de ceaţă, zări peste mai multe sate şi coline un convoi lung, nesfîrşit, care înainta greu, împiedicat, de parcă n-ar fi vrut niciodată să mai ajungă la destinaţie.

— Dar ce se întîmplă, domnule profesor ? întrebă pe Dulbaba, devenit între timp sfetnicul ei ; nu-i a bună cu musafirii noştri. Înaintează ca melcii. Şi nici nu-mi dau seama dacă spre noi se îndreaptă.

Cercetînd cu răbdare depărtările, Sterică se clătină pe picioare, cum îi era felul cînd căuta o explicaţie, îşi

ţuguie buzele şi sprînceana dreaptă îi urcă şi îi coborî în mai multe rînduri.

— De-ar fi pe cai, ar ajunge aici într-o zi, două, dar aşa, utilaţi şi încotoşmănaţi cum sînt, le dau răgaz o săptămînă.

— Vă place să glumiţi !... Nu s-ar putea mai repede ? Ce spunem noi oamenilor adunaţi pe colină ?

— Exact ce credem.

— Da' io cred că special întîrzie, ca să rîză de noi !

— La ce le-ar folosi ? Se joacă interese mari aici. O ţară bogată în marmură neagră devine automat o mare putere ! Obişnuiţi să scurme pe sub pămînt, înaintează greu pe suprafaţa lui.

Dona îl privi cu admiraţie.

— Ce puternici sînt ! Se aude un bîzîit...

— E bîzîitul naturii, îi tăie din entuziasm Sterică.

Se uită apoi peste mulţimea adunată la baza foişorului şi-i ceru Donei să vorbească.

— Aşteaptă de la tine un cuvînt de îmbărbătare, o poruncă. În clipe din astea sînt în stare să te urmeze fără cîrtire, oriunde.

Dona ştia că nu era de rangul ei să le vorbească. Îl căută cu binoclul pe primar şi observă că şi de data asta Fănuş Rogobete se ţinea departe de ei. Nehotărîtă, căci nu mai vorbise niciodată atîtor oameni, cercetă iarăşi colinele, pădurile, văile şi toate cîte se aşterneau pînă în apropierea convoiului.

— Dar ăia au înţepenit acolo ! se alarmă iarăşi, ca şi cînd speranţele cu care o întreţinuse Sterică dispăruseră.

— E o iluzie optică — mai degrabă o deziluzie, se amuză el — ce-i păcăleşte chiar şi pe cei mai versaţi fizicieni care studiază fenomenul respectiv. Ba îţi mai vine să crezi, că, de fapt, nu se apropie, ci se depărtează...

— Întocmai, căzu în cursă Dona.

— Nu te alarma, va fi bine, va fi foarte bine ! o asigură Sterică, cu aerul unui om foarte sigur pe el.

Încurajată, femeia îşi regăsi gîndul cu care se urcase în foişor.

— Apăi dacă-i aşa, să nu mai stăm cu mîinile în sîn.

— La asta mă gîndeam şi eu, încuviinţă profesorul. Ia frîiele în mînă !

Era din nou împinsă în faţă.

— Şi domnul Fănuţ Rogobete ce rost mai are la noi ? se apără ea.

— Lasă-l în pacea lui, e plecat sau, mă rog, în afara preocupărilor celor mulţi. Acum e în joc soarta noastră şi nu îndărătnicia lui.

Încurajată de profesor, dar şi de manifestarea de simpatie de la picioarele foişorului, Dona apucă pîlnia pe care i-o dăduse Dulbaba, făcu semn oamenilor să se potolească şi ţinu primul discurs din viaţa sa.

— Cine mai crede că ne-am zorit în zadar, se înşeală amarnic, lovi indirect în Tilică, insul care purta zvonurile false în cătun. Iote, dragii mei, c-a sosit şi ziua aceea... Vin. Cam încet, dar vin. Să nu tăiem frunză la ciini şi să fim găsiţi la umbră. Să le arătăm că dregem, că facem, ceea ce n-au fost în stare alţii...

Jos, la rădăcina foişorului, se creă o busculadă şi-o voce spartă se auzi pînă sus. Nu era deloc greu s-o recunoască. Dona îl rugă pe Iubitotoş să coboare şi să-i dea de veste Filaretei că poate urca în foişor. Dar nu fu nevoie ca odrasla fierarului să ajungă pînă la ea, fiindcă Filareta, neinvitată de nimeni, urcase deja mai multe trepte. Ajunsă în nacela foişorului, îi şopti :

— Iartă-mă, văruică, dar pînă nu văd cu ochii mei nu cred !

Dona îi înmînă binoclul şi-i arătă cu degetul convoiul. Cuprinsă de fierbinţeală, Filareta îl puse invers, stîrnind amuzamentul lui Sterică. Întîmplarea asta nu-i tăie din elan, dimpotrivă, îi dădu mai multă siguranţă.

— Să crăp dacă zăresc ceva ! exclamă, neputincioasă.

— Nu vrei să vezi, o învinui Dona. Cei care cred, nu mai cercetează. Tu cercetezi şi to...

Răsucită de Sterică spre apus, Filareta mormăi ceva, apoi, apucată parcă de streche, începu să ţopăie în nacela foişorului, de credeau cu toţii că urcase pînă aici să le prăbuşească lucrarea.

— E o turmă întreagă... Şi cît îi de întunecată...

— Şi mai cum ? o încurajă Dona, citindu-i amărăciunea pe chip.

— Așa-i, vărulică, nu te-ai înșelat, ei sînt, se potoli femeia, al cărui chip eliberat de strînsoarea binoclului arăta ca o bucată de aramă trecută prin foc.

Apoi, ca și cum ar fi fost comandată de la distanță, prin butoane secrete, căpătă o expresie gravă, smulse pîlnia din mîna Donei și făcu semn mulțimii să-i dea ascultare :

— Gata, se apropie mogîldețele, e mare tămbălău !

Coborî cu prudență scările, morfolind niște vorbe pe care nimeni nu le putea pricepe. Cînd ajunse la piciorul foișorului, fu rîndul Donei să vorbească în pîlnie :

— Pînă vin minerii, să facem Ursuleasca lună ! Că nu numai casele trebe să arate bine, ci și ogrăzile și porțile și fîntînile și drumurile și podurile și potecile...

Din piepturile celor mulți se auziră strigăte de aprobare. Apoi plecară în pîlcuri să se apuce de treabă. Reparară porțile, întăriră curțile, adînciră șanțurile, strînseră pietrele în grămezi, tăiară mărăcinișurile, lărgiră drumurile, întăriră podurile, rîniră bunarele, schimbară cumpenele și gălețile. Deși pe Mianca mai toate erau puse la punct, Dona găsea încă destule de făcut, căci ea însăși trebuia să dea un bun exemplu oamenilor. În această animație care trezea pînă și cîrtița în galerii, ieși la poartă Ion Ursuleasca.

— Ce faceți voi acolo ? îl întrebă pe primul om ivit în apropiere. Ce v-a apucat așa, deodată ? !

— S-au arătat minerii, răspunse Măin Potăin, căci el era acel om. Trebuie să-i primim sărbătorește.

— A ! exclamă Ursuleasca. Uitasem de povestea asta...

Și se retrase în dosul porții, adăugînd multor zăvoare încă unul.

A treia zi după coborîrea Donei din foișor, înștiințată de toate cîte se urzeau în cătun, Roza își vărsă focul pe Fănuș :

— Ești un primar de paie, care arde gazul de pomană pe-aici ! Nu ești în stare să conduci oamenii spre fericire. De s-ar ivi momentul să fii schimbat, află că eu aș fi prima care m-aș bucura din inimă. Și-aș numi-o fără regrete pe Dona Lefterică. Țăranca asta are în raniță baston de mareșal.

— Dar se pare că şi l-a aranjat deja, se hlizi Rogobete, imun la ofensiva soţiei. Întotdeauna m-au amuzat primarii voluntari...

— Oricum mai folositori decît cei îndărătnici. Măcar în ceasul al doisprezecelea apucă şi tu taurul de coarne.

— Nu mă pot implica personal într-o chestiune care nu ştiu cum o să iasă pînă la urmă. Ai răbdare ! La vremea potrivită, văd eu cum o cîrmesc.

Dezgustată de tumbele acestui Hopa-Mitică pe care-l luase de bărbat, Roza căută compania lui Dulbaba ale cărui poveşti o scoteau dintr-o lume ce-o irita cu zgomotul ei, tot atît cît o plictisise mai înainte cu lincezeala. Şi cînd cei doi erau într-o discuţie aprinsă, avînd drept subiect manifestul femeilor fatale, în ograda primarului se năpusti Iubitotoş :

— E nenorocire mare !

— Au venit minerii ?

— Nu-s în salopete : au uniforme de soldaţi. I-am văzut io mai întîi şi pe urmă l-am chemat şi pe tata. Apoi...

— Ce s-a întîmplat apoi ?

— S-a dus vestea, au venit oamenii în foişor, au luat binoclul şi i-au privit. Fug acum de le scapără picioarele. E mare zarvă în cătun. Unii se ascund, alţii pîndesc, muierile plîng. Au ascuns vitele şi şi-au încuiat cămările.

— I-a luat strechea. Asta-i gluma ta, îl învinui Roza pe Dulbaba. Puteai să fii mai original.

Cum Sterică îşi declină orice amestec în această poveste, Roza intră în casă şi reveni după cîteva minute. Rochia de catifea o prindea de minune. În încercuirea rimelului, negrul ochilor ieşea şi mai bine în evidenţă, iar părul castaniu-roşcat, fără un fir alb, fusese ridicat într-un coc cum nu se mai obişnuia prin cătun. Ieşea hotărîtă să-i întîmpine. Căci zărise primele convoaie încărcate de soldaţi, coborînd panta dinspre Domneşti.

— La plăcinte înainte, la război înapoi ! îi învinui ea pe toţi aceia care se ascunseseră.

— Doamnă, dar nu vă daţi seama ce se poate întîmpla ? o avertiză Dulbaba, tremurînd. Au spart graniţa şi ne iau prin surprindere.

— Pînă aici le-a fost. Vor afla curînd că Ursuleasca nu-i un cătun fără cîini.

— Ne-au aruncat momeala cu minerii şi-acum poftim ce musafiri avem !

În pofida lamentaţiilor profesorului, Roza îl prinse de braţ pe Iubitotoş şi-i aruncă în palmă un bănuţ de argint.

— Urci în foişor şi aştepţi comanda mea. Să nu te temi de militari : ocolesc pădurile şi drumurile care se înfundă. Nu vor ieşi nici măcar un metru din şosea.

— Îl însoţesc şi eu, prinse curaj Sterică.

— Mi-e indiferent : zarurile au fost oricum aruncate.

Urcă pe bicicletă şi dispăru în lungul drumului.

Întîlnirea cu convoiul avu loc la marginea cătunului, într-un cîmp deschis, unde se înfrăţeau trei ape. Zărind uniforma militarilor, Roza rîse cu poftă. Şi-n loc de un salut obişnuit, întrebă pe gradatul din capul coloanei :

— V-au trimis să le salvaţi onoarea ?

Ordonînd soldaţilor pe loc repaus, maiorul, căci acesta îi era gradul, se apropie de femeie şi-o măsură cu luare aminte.

— Despre ce onoare e vorba ?

— Cu ce treburi pe la noi ?

Maiorul nu ştiu ce să creadă căci, pe de-o parte, nu cunoştea ce hram poartă femeia, iar, pe de alta, prezenţa şi îndrăzneala ei îi dădeau de bănuit că n-ar fi chiar întreagă la minte.

— Treburi importante, catadicsi el să-i răspundă ceva mai tîrziu. Dar de ce aveţi nevoie să ştiţi ?

— Noi pe alţii îi aşteptam : pe mineri.

— Minerii ! exclamă maiorul, pricepînd încurcătura. N-avem nici o legătură cu ei. Dar, dacă trebuie să facem ceva, surîse el poznaş, sîntem gata...

Rozei îi plăcu jocul lui.

— Păi să vă anunţăm în cătun şi să...

— Sîntem în trecere, doamnă, deveni maiorul serios. Din cîte ştiu, pe-aici nu tulbură nimeni apele.

— Te-înşeli, domnule ! În locul cel mai potolit pîndesc răpitoarele cele mai fioroase.

— Trăiţi aproape de graniţă, ar trebui să iau chestia asta în calcul.

— Aha ! Sînteţi cu stingerea.

— Avem mutre de pompieri ?

— Parcă n-aţi pricepe ce vreau să spun !

— Pricep, dar nu consimt. Întărim ordinea şi graniţa, surîse maiorul şi chipul său îl trăda că nu acesta era adevărul.

Întîmpinarea soldaţilor de către Roza nu putea trece neobservată. Asiguraţi de Iubitotoş care urmărea scena cu binoclul, că nu-i nici o primejdie, ursuleştenii se apropiară unul cîte unul de trupa care se trîntise în iarbă, la comanda maiorului. Vitează se arătă în aceste momente Filareta Bratosin care scoase dintr-un ştergar pîine şi sare şi le oferi maiorului. Mulţumindu-i, omul în uniformă îi strînse mîna şi nu uită s-o mustre :

— Tîrziu, tîrziu, dar bine că n-aţi uitat bunele obiceiuri !

— Domnule, da' prin ce-am trecut noi ! Credeam că şi dumneavoastră...

La un semn al Rozei, se retrase, lăsînd fraza la jumătate.

— Ce voia să spună ? se arătă nedumerit maiorul.

— Vorbeşte gura fără ea. De cînd au intrat cu toţii în frigurile minerităului, au cam luat-o razna.

— Tot nu înţeleg, ceru maiorul lămuriri. Cred că e o glumă cu minerii aceia. Despre ce mină-i vorba ?

Chiar atunci apăru şi Dona în apropierea Rozei.

— La noi s-a găsit marmură neagră, explică ea. Ştiţi ceva despre exploatarea ei ?

Maiorul ridică din umeri, după care, văzînd că adusese o mare amărăciune pe chipul femeii, o drese :

— Aveţi răbdare, cînd pleci la o asemenea treabă, e nevoie de multă chibzuială.

— Credeţi că nu ne vor uita.

— Cum aşa ? ! Trebuie să apară la o vreme bună, în vară, dădu maiorul încredere femeii.

Nu ştia de ce, dar nimeni nu-i da Donei o stare de siguranţă mai mare decît gradaţii. Dacă întîrziau minerii cîteva luni, nu era cea mai mare nenorocire de pe pămînt. Vru să-i împărtăşească aceste gînduri Rozei, dar se trezi cu Filareta vorbindu-i la ureche.

— Or fi flămînzi şi ei, săracii, hai să ne facem pomană.

Neprimind vreo încuviințare, ceru sprijinul Rozei.

Largă la inimă, Roza acceptă cu bucurie propunerea, cerîndu-i chiar ei să preia inițiativa. Atît așteptase Filareta. Cu pasul său avîntat, bărbătesc, se apropie de militari și le zise :

— Avem bucatele pregătite. Mare ne-ar fi bucuria, dacă ați voi să gustați din ele. Nu-s cine știe ce, dar noi cînd dăm, dăm cu toată inima. Să iertați însă condițiile...

Maiorul se uită nedumerit cînd la Roza, cînd la Filareta. Degeaba le-ar fi explicat rosturile disciplinei militare. Cu toate acestea, o hrană caldă nu le prisosea.

— Noi vă cerem iertare ! răspunse, în fine, maiorul, că v-am înșelat așteptările.

Fu nevoie doar de un semn al Donei, transmis fierarului, ca, în curînd, ursuleștenii să întindă pe pămînt ștergare, pînzeturi, iar pe ele, bucatele ce le pregătiseră pentru alții.

CAPITOLUL IV

Se tăiaseră cîţiva berbeci, un viţel, mai multe orătănii. Se umpluseră sarmale, se împletiseră trandafiri, nu fusese uitată nici piftia, păstrată în beciuri răcoroase, ba chiar şi păcelele, mîncare specifică a acestor locuri, erau întinse pe tăvi, frecate cu usturoi şi stropite cu vin.

— Nu-i pentru cine se pregăteşte, ci pentru cine se nimereşte, şopti Roza la urechea Donei.

— Încă trei patru zile de aşteptare şi-o aruncam la porci. Altădată trebe să chibzuim mai bine, că tocma binoclu ăla ne-a păcălit, aruncă ea vina pe obiectul cu pricina.

— E sculă mare, fetiţă, o avertiză Roza, arătîndu-i un altul purtat de maior la gît. Fără el, armata asta ar fi tot timpul în primejdie, mereu luată prin surprindere.

Simţind că era vorba despre el, maiorul se ridică în picioare şi veni în apropierea celor două femei.

— Bănuiesc că vă pot fi şi eu cu ceva de folos, se oferi el.

— Cînd eşti la masă, nici la venirea generalului nu te ridici.

— Nu mă îndoiesc că dv. cunoşteţi bine regulamentul cazon dar aici, pe terenul acesta, se schimbă întrucîtva situaţia.

— Dumneata o schimbi, îl învinui Roza, învăluindu-l într-o privire galeşă.

Haina militară îi punea maiorului şi mai bine în evidenţă trupul zvelt, bine armonizat, umerii laţi, chipul semeţ. Parcă fusese născut pentru serviciul armelor : pînă şi glasul îi era puternic, bărbătesc.

— Mă obligă situaţia, adăugă el ceva mai tîrziu, intuind că-i făcuse femeii o bună impresie. Şi pe urmă, dacă e s-o spunem pe-a dreaptă, aici nu ne aflăm într-o sală de mese.

Urmări apoi soldaţii. Erau toţi aşa cum şi-i instruise : tăcuţi, atenţi la fiecare mişcare a sa. Îşi muiau doar buzele în stacanele de vin, cu toate că Filareta îi îndemna mereu să bea.

— Se vede o mînă dibace aici, lăudă Roza trupa, mirată şi ea de disciplina liber consimţită.

— Mulţumesc, dar îmi acordaţi prea mult credit. Cauza tăcerii şi supunerii lor e numai marşul forţat.

— De ce neapărat forţat ?

— Trebuie să fim tot timpul pregătiţi.

— Să trecem la baionetă, ca la Mărăşeşti, îl ironiză ea. Nu ajung cei cincisprezece mii de poliţişti rechemaţi sub arme ? !...

— Vă descopăr la curent cu toate. Se pare că v-a scăpat însă ordinul ca anumite trupe să stea la dispoziţia autorităţilor în regiunile unde se produc noi agitaţii ?

— Ardeţi gazul de pomană pe-aici. Ori şi manevrele astea...

— Sînteţi localnică ?

— Nomadă ca şi dumneata. Dar un nomad de gradul doi — însoţitoarea celui care cutreieră dintr-un loc în altul, să dea cale liberă noilor garnituri.

— Ce coincidenţă fericită : şi tata a fost impiegat.

— Cuvîntul „garnituri“ te-a plasat pe o orbită greşită : soţul meu e primar.

Maiorul roşi şi se grăbi să-şi dreagă gafa.

— Vă cer iertare. Într-adevăr, noi, militarii, sîntem prea realişti şi nu avem apetitul metaforelor. Nici măcar al confuziilor.

— Ador confuziile, fac parte din spectacolul vieţii. Uneori au un efect favorabil asupra noastră.

— Nu ştiu la ce vă gîndiţi. Sper că nu la ivirea noastră pe... pusă masă.

Maiorul înghiţi în sec şi-şi muie apoi buzele în licoarea ulcică adusă de Filareta.

— Sînge curat ! exclamă el.

— Poate nu ştii pe ce locuri calci ? îşi dădu Roza importanţă, făcînd semn femeilor să aducă mai multe bucate. E un tărîm binecuvîntat aici, poate cel mai hărăzit din cîte ne-au fost date pe pămînt.

Fu rîndul maiorului să-şi arate limba ascuţită.

— Aşa spuneţi peste tot pe unde vă fixaţi vremelnic ? !

Îndrăzneala maiorului îi plăcu în aceeaşi măsură în care o şi irită.

— Depinde de ascultători.

Confruntat cu astfel de discuţii, maiorul îşi înteţi imprudent atacul.

— Ceea ce admir eu la dv., stimată doamnă, sînt tocmai complexele.

Cuvintele lui o făcură să tresară. Era pentru prima oară în viaţa ei cînd cineva i se adresa atît de ferm.

— Ce spui, nu cumva citezi pe cineva ?

— Am bătut multe oraşe şi sate, am avut aplicaţii, dar nicăieri, reţineţi, nicăieri, n-am cunoscut o femeie mai fermecătoare ca dv. Şi, repet, farmecul unei femei îl dau complexele.

Felul cum o sucise îi plăcu Rozei, dar nu se arătă totuşi încîntată de slăbiciunea ce i-o atribuise. Îi făcu semn Filaretei să-i umple din nou ulcica şi-apoi îşi studie cu luare aminte oaspetele.

— Înţelepciunea asta, lungi ea ironic cuvintele, trebuie să-ţi vină dintr-o mare experienţă de viaţă. Apropo, domnule, ai cunoscut multe femei în aplicaţiile dumitale ?

Militarul rămase cîteva clipe smirnă, cu ochii pe jumătate închişi, pregătindu-se parcă a ataca o lume zăvorîtă, păstrată în mare taină. La început murmură ceva în şoaptă apoi vorbi din ce în ce mai însufleţit, uimindu-l chiar şi pe Sterică Dulbaba, care venise şi el între timp, cu cîte ştia. Vorbea convingător, relua strategic povestea, adîncea întîmplările pentru a pregăti surpriza. Avea har maiorul şi Roza se aşeză pe iarbă să-l asculte pe îndelete. Nu mai era nimeni în picioare acum. Nici chiar Filareta, care alerga de la un grup la altul, pentru a se îngriji de bucate. O linişte se prelinse peste capetele tuturor. Vorbea doar superiorul unora, îl asculta cu evlavie stăpîna altora şi aceştia deveniseră actori acaparînd atenţia publicului,

constituit ad-hoc în marea sală în aer liber care purta numele celor Trei Ape.

— Apoi, parcă trebuie neapărat să le cunoşti, continuă el cu aceeaşi dezinvoltură, făcîndu-i pe cîţiva soldaţi să scape ulcelele din mînă. Trebuie să trăieşti momentele, să-ţi închipui...

— Şi, dumneata ! exclamă Roza, uitîndu-se semnificativ la Sterică Dulbaba, care simţea în acest oaspete pe unul din concurenţii lui redutabili la poveşti.

— Să-ţi imaginezi cum Thais, una din cele mai fermecătoare curtezane ale Greciei antice, îl însoţea în toate războaiele pe Alexandru cel Mare. Fără dezmierdările ei, cuceritorul n-ar fi ajuns atît de departe, gata să supună toată planeta.

— Chiar aşa ! îl sîcîi Roza.

— Era de-ajuns să privească în ochii ei, ca să capete curajul şi pofta de luptă. Chiar şi moartea l-a surprins în braţele adoratei.

— Tragi foc pe turta dumitale.

— Toţi marii comandanţi de oşti au primit binecuvîntarea femeilor înainte de a se avînta în luptă.

— Femeia preoteasă, se jucă Roza cu cuvintele.

— Dar nu numai cei care au cucerit lumea prin robie, ci şi aceia care au supus-o prin înţelepciune.

— Pericle, spre exemplu.

— Exact.

— Pariez că vrei s-o aduci în poveste pe Aspasia.

— Întocmai. Femeia care a deschis o şcoală de retorică, cu o dicţie impecabilă, elegantă cît încape, înconjurată de tinere şi hetaire. La lecţiile ei veneau pînă şi cei mai iluştri atenieni pentru a afla atît secretul fericirii conjugale, cît şi pentru a se iniţia în arta eleganţei.

— Asta-i totul ?

— Nu-i de-ajuns ?

— Ai uitat să spui lucrul cel mai important. Aspasia căpătase această ştiinţă, de a fi femeie, tocmai pentru a-l face pe partenerul ei fericit. Copilă, iubea cu speranţă, adultă, iubea cu frenezie, bătrînă, iubea cu amintirea"...

— V-am prins ! exclamă maiorul. Avem lecturi comune.

— Ei, nu, că mi s-au năzărit mie prin cap obsesiile dumitale !

— E vorba de epitaful de pe mormîntul Imperiei, renascentiste. Să vă spun şi cartea, editura şi autorul ?

— Vestite libertin platonic, marile curtezane îşi au şarmul lor, să nu le tulburăm pacea şi memoria.

— Dimpotrivă, tăcerea le înmormîntează şi mai rău.

Replica Rozei se lăsă mult aşteptată. În aşteptare erau toţi de-acolo, militari şi ursuleşteni, femei şi bărbaţi, prinşi deopotrivă, în mrejele conversaţiei celor doi. Fusese o noutate, mai ales pentru localnici, fiindcă doar cîţiva bănuiseră educaţia Rozei, iar subiectele care aveau în miezul lor iubirea, chiar şi deocheată, nu plictiseau pe nimeni. Se mai sparseră cîteva ulcele, unii soldaţi uitaseră consemnul şi se chercheliseră, făcînd ocheade ţărăncilor, motiv pentru care maiorul, a cărui luciditate nu putea fi pusă la îndoială, fu gata să sune încolonarea. Numai intervenţia Rozei îl obligă să o amîne.

— Trebuie să fii un om fericit, domnule ! Născocirile vin la dumneata în prelungirea unor întîmplări şi evenimente ce şi-au căpătat celebritatea în istorie.

Dădea o primă sancţiune profesorului de naturale şi Sterică se ghemui şi mai mult în iarbă.

— Mă tem că nu. Cine a muşcat o dată din fruct pentru a-şi potoli vremelnic foamea, abia atunci a observat că şi-a aţîţat-o.

— Hai că-i interesant ! Ne întoarcem de unde am plecat. Deşi am ghicit că eşti un om cu experienţe multe.

Convins că nu-i era indiferent femeii, maiorul o studie cu lăcomie. Deloc intimidată de privirile lui insistente, Roza îşi mişcă degetele ca pe nişte gheare şi se aplecă puţin în faţă. Dar agresivitatea sa rămase tot în cuvinte.

— Mare-i grădina domnului ! Şi dumneata, scumpule, o victimă de lux !

Ironizat în faţa subordonaţilor săi, maiorul nu-şi putu stăpîni furia şi se ridică de data asta în picioare.

— Victima cui ? îi ceru el să se explice.

— A propriilor dumitale complexe, îi întoarse Roza moneda.

— Descoperisem la dv. o oarecare originalitate, dar, cu cît trece timpul, observ că vi s-a epuizat repertoriul.

— Mi-o cere partenerul de discuţii, îl înţepă Roza, căci nu se lăsa niciodată datoare. Păcat de degradarea relaţiilor noastre, că pînă şi unele lecturi ne sînt comune. Iar dacă mai întîrzii la noi, le vom îmbogăţi.

Femeia asta părea să se distreze, aruncîndu-i un năvod după altul. Făcu semn militarilor să se ridice.

— În numele întregii trupe, ţin să vă mulţumesc pentru ospitalitatea cu care ne-aţi întîmpinat ! se adresă el tuturor ursuleştenilor.

— S-a întîmplat aşa, vorbi pentru localnici Roza, dar s-a întîmplat bine. Chiar vreţi să ne părăsiţi ?

— Misiunea ! îşi bătu pintenii maiorul.

— Mda, ar trebui să-mi închipui că milităria e altceva decît civilia ! Dar ia spune-mi, domnule, o ţineţi mereu aşa, într-un marş continuu, fără să vă mai antrenaţi cît de cît ?

— Avem locurile de trageri dinainte stabilite, prinse maiorul momeala. Nu ne este îngăduit să speriem populaţia. Numai prezenţa noastră e de-ajuns să-i sperie, darmite împuşcăturile.

— Te lauzi.

— Trecem şi noi de partea vînătorilor şi pescarilor dacă ne este îngăduit.

— Lasă glumele, domnule, obişnuieşti des să dai înapoi ?

— Niciodată. Întotdeauna înainte, ţelul oricărui militar.

Îşi măsură din priviri subordonaţii şi toţi, deodată, îşi bătură cizmele de pămînt, îşi duseră armele la piept, aşteptînd comanda.

— Să înţeleg că ne veţi face hatîrul ? îl ispiti Roza.

— Despre ce-i vorba ? se arătă nedumerit maiorul.

— O mică lecţie de trageri, o luare la ţintă... Credeţi că e posibil ?

Nările maiorului fremătară intens. Ca şi cînd femeia i-ar fi vorbit unui copil de jocul de păpuşi.

— Sper că iar glumiţi.

— Nicidecum. Ar fi o mare cinste pentru noi să vă admirăm măiestria. Căci în Ursuleasca, unde vine din cînd în cînd cîte un circ ambulant cu spectacole de trei parale, e o plictiseală de moarte. Ştii, domnule, pe noi pînă şi războiul ne-a ocolit. Dar nu numai războiul, ci toate evenimentele mai importante. Şi-i păcat ca oamenii noştri să n-aibă parte de evenimente mari, să nu vadă eroi în carne şi oase. Că poate mîine, poimîine, chemaţi să salvaţi un popor de la pieire, vă veţi umple de glorie.

Ar fi un spectacol pe care nu-l vom uita niciodată.

Tonul ei, rugător de data asta, schimbă întrucîtva hotărîrea maiorului.

— Sper să încheiem cît mai repede !

— Depinde de dumneata, încuviinţă Roza. De îndemînarea d-voastră.

— Dar asta-i o problemă pentru nişte militari ?

Roza surîse complice.

— Te avertizez că de vei greşi ţinta, ţinu ea să precizeze, nu te vei alege doar cu ruşinea. Urgent va trebui să-ţi înaintezi şi demisia. Un gradat neîndemînatic n-are ce căuta în fruntea atîtor soldaţi.

— Vreţi să spuneţi că eu trebuie să vă fac plăcerea ?

— Normal. Cine-i cel mai iscusit, cel mai dibaci, cel mai cult, cel mai temerar, cel mai inventiv om al trupei ?

— Nu pot să vă contrazic, deşi în acest pluton toţi oamenii mei sînt ochitori desăvîrşiţi. Dar, vă rog, grăbiţi formalităţile, altfel s-ar putea să ne aveţi oaspeţi şi peste noapte.

— Roagă-te lui Dumnezeu să-ţi iasă pasienţa, că, în caz contrar, s-ar putea să nu mai părăseşti niciodată Ursuleasca.

— Cum aşa ?

— Cum ai auzit. Ai nimerit întru-n loc unde cei care ratează, n-au dreptul la iertare.

Un surîs forţat îi încolţi pe buze.

— Vorbiţi cu siguranţa celui care ar fi inventat proba asta ! Ei, doamnă, îşi aruncă privirile în înalturi, aşteptînd parcă de-acolo o poruncă, îndemînarea asta ne

vine din comuna primitivă, cînd, în lipsa altei hrane, vînam păsări și animale. Pot să vă asigur că e cea mai ușoară probă pe care am trecut-o vreodată.

— Uitîndu-mă la mîna care-ți tremură, încep să am îndoieli, îl sîcîi Roza.

— E un tic nervos, fără consecințe. Doamnă Penelopa, totuși, Odiseu se poate întoarce din clipă în clipă. Dați startul, ne așteaptă bătălii mai mari. Ceea ce ne propuneți e o floare la ureche pentru oameni ca noi, încercați în atîtea aplicații.

Dar din ce i se însufleția cuvîntul, fiindcă Roza avusese puterea să-i dezmorțească miraculos coardele vocale, simțea tot mai mult că-l părăsește stăpînirea de sine. Ar fi vrut să dea înapoi, însă ursuleștenii făcuseră cerc în jurul lui, obligîndu-l, cu priviri tăioase, să-și țină cuvîntul.

— Doamnă, încercă maiorul să mai tragă de timp, observ că spectacolul este pentru dv. ceea ce-i apa pentru marinar. Iată, ca să fie, într-adevăr, o întrecere captivantă, să dăm și altora posibilitatea să-și arate destoinicia.

— N-am nimic împotrivă, surîse Roza. Totul e să vă atingeți ținta. Pentru asta am și un premiu, anunță ea cu glas tare, să fie auzită de mulțime.

Cînd armele începură să țăcănească — fiindcă în plopul înalt, mlădiindu-se în cadea vîntului, fusese spînzurată cioara — din susul șoselei apăru într-un suflet Gregor Giurma, alarmat. Crezuse că-n Ursuleasca izbucnise răzmeriță. Cînd zări însă soldații, rămase descumpănit. Îl căută grabnic din ochi pe cel mai mare în grad și, salutîndu-l milităreşte, îl întrebă, stăpînindu-și cu greu furia :

— Dar ce se petrece aici, domnule maior ? Din împuternicirea cui tulburați liniștea cătunului ?

În locul maiorului, răspunse răspicat Roza :

— Dintr-a mea. E bine ?

Gregor Giurma rămase cîteva clipe încurcat, holbîndu-se spre mulțimea adunată la „Trei ape".

— Legile sînt foarte clare, doamnă, pentru toată lumea, o învinovăți el indirect pe femeie. N-are nimeni voie să uzeze în timp de pace de arme, chiar de ne-ar ataca și hunii.

Roza îl prinse de guler şi-l trase către ea :

— Ascultă, sergentule, crezi că ţie ţi-ar strica să-ţi mai încerci puterile ? Pariez că vei fi codaş în întrecerea asta.

— Doamnă, ripostă Giurma, nu-i treaba dumneavoastră să mă verificaţi. Sînt oameni plătiţi anume pentru asta.

— Măcar aşa, de plăcerea noastră, să ne arăţi şi tu ce ştii, îl provocă Roza.

— Eu ştiu ce ştiu şi dacă mai întindeţi coarda, anunţ autorităţile să-şi facă datoria.

Roza îl privi de sus, fără să-şi piardă vreun pic calmul. Puţin îi păsa de eventualele complicaţii. Dacă Fănuş avea să fie mutat de-aici, cu-atît mai bine. Simţea nevoia, asemenea acestui militar, să alerge dintr-un sat în altul, să cunoască peisaje şi oameni noi, să se piardă în gloata marilor oraşe, să intre în bîlciurile de tot felul, într-un cuvînt, să fie o anonimă, pentru a-şi putea organiza viaţa aşa cum dorea ea, fără ca să i se ceară socoteală.

— N-ai decît, îl încurajă ea. Dar eşti prea laş s-o şi faci. Şi mai cunosc eu pe unul care-ţi calcă pe urme.

Îndemnul ei avu, cum nu se aşteptase, un efect contrar. Giurma îşi controlă hamul, făcu cîţiva paşi, se întoarse, cercetă mulţimea care aştepta de la el o hotărîre şi-n cele din urmă conchise :

— Bine, îmi voi da acordul. Dar căderea ciorii să pună capăt zăngănitului de arme !

— N-ai nici o grijă. Numai să cadă...

Soldaţii se aşezară cît mai departe de locul din care se lua ţinta, aşteptîndu-şi cu înfrigurare rîndul. Fie că momentul era prea tensionat şi li se muiau braţele, fie că doreau cu toţii să-i lase maiorului plăcerea să împuşte cioara, nimeni nu nimeri. Fiecare eşec era un nou prilej de amuzament pentru Roza. Neşansa soldaţilor îl făcea însă pe maior să spumege de furie.

— Parcă aţi fi păzit porcii, neisprăviţilor ! Drept pedeapsă pentru asta, strîngeţi catrafusele şi să mergem !

Şiretlicul nu-i ţinu.

— Vă predați, deci, rînji Roza cu satisfacție. Nici nu vă prevedeam alt sfîrșit...

Maiorul era un pachet de nervi. Mizase el pe cei mai buni țintași, dar pînă și aceștia îl dezamăgiseră.

— Credeți ce vreți, doamnă, dar eu nu-mi pot irosi atîta muniție pentru plăcerea dumneavoastră. Și-apoi, ce vor zice țăranii din alte sate, auzind focuri de armă pe-aici, insinuă el, aruncînd o privire sergentului.

Spre uimirea tuturor, Giurma trecu de partea Rozei :

— E de demnitatea dumneavoastră să duceți la bun sfîrșit un joc în care ați intrat.

Maiorul făcu fețe-fețe, pierzîndu-și ultimul acolit.

— Ca apărător al acestui cătun, dați-ne dumneavoastră un exemplu.

Gregor Giurma avea deja un răspuns pregătit.

— Domnule dragă, eu nu acționez decît în cazuri de forță majoră. Altfel, pot suporta rigorile legii.

— Dar e vorba de ochirea unei prăpădite de ciori, remarcă Roza.

Apoi, văzînd că nu poate să-l convingă, zise :

— Nu ne-a rămas decît să apelăm la ai noștri : despre faptele lor de arme în ultimul război s-a scris mult.

Dar cuvintele ei căzură ca un val de grindină peste iarba firavă. Toți se zgribuliră și-și pironiră privirile în pămînt. Și cînd nimeni nu mai spera la salvarea onoarei, în mulțime se iscă un scîncet și-apoi în față se ivi mutul cătunului, Cristian Ursuleasca.

Un murmur surd se auzi deopotrivă dinspre civili și militari. Dar Cristian nu ținu cont de el și nici de rîsetele care se sloboziră apoi dintr-o parte a adunării. Nici chiar cuvintele batjocoritoare nu-l puteau face să renunțe. Îngenunche, își făcu cruce. Fixă norul acela singuratic, în destrămare, spre apus. Apoi cioara care se zbătea încă în plop. Și, deodată, i se păru că negreața aceea răpciugoasă se metamorfoza în lumină, în chiar licărul prin care blonda îl chema în așternut. Aceeași străveche spaimă îl îngheță ca atunci, cînd înspre lumina din fereastra iubitei se îndreptau mogîldețele ucigașe.

— Lumina, lumina, stingeți lumina ! gemu el, uitîndu-se cu furie într-acolo.

Asistența tresări, convinsă că mutul căpătase har dumnezeesc și pentru a-l păstra trebuia s-o sacrifice. Se aruncă la pămînt, fiindcă, într-adevăr, Cristian Ursuleasca îndreptă arma spre ea, dar în clipa următoare, detunătura se auzi în plop, în inima ciorii.

CAPITOLUL V

Vestea că-n Ursuleasca trăieşte un ţintaş desăvîrşit, care, îndată ce-a atins o armă, şi-a recăpătat graiul, alerga din om în om, din tren în tren, purtată de navetişti şi călători pasionaţi de minuni, dar nimeni nu se grăbea să ofere recompense celui care pusese în umbră o trupă, salvînd, pe de altă parte, onoarea ursuleştenilor, în frunte cu Giurma. Această întîmplare provocase şi alte zvonuri, căci lumea e mereu dispusă să tălmăcească în felul ei faptele unor oameni. Cel mai uimit de ţintaş păruse a fi Tilică, numai că una avea pe suflet şi alta o împingea pe limbă. Pentru prima oară găsea o calitate Donei care, de fapt, n-o avantaja cîtuşi de puţin.

„Dacă a reuşit ea să-l scoată dn muţenie pînă şi pe Cristian, apăi muierea asta e dată cu dracul !"

Singurul care nu se zgîrcise cu laudele fusese Sterică Dulbaba.

„Să se fi născut Cristian cu vreo sută de ani în urmă, ar fi fost încununat de lauri şi titluri nobiliare, că la mare cinste era pe-atunci mînuirea armelor."

În felul ăsta sperase să pătrundă în sufletul fostului prizonier, dar, la oricîte şiretlicuri recursese, eforturile lui rămăseseră fără rezultat. Mai mult, după acele bîiguieli cînd ţinuse arma în mînă, Cristian Ursuleasca redevenise morocănos, întărind părerile celor care susţineau că minunile nu sînt întîlnite de două ori în aceeaşi viaţă.

Eşuînd în încercarea de a-l descoase pe Cristian, profesorul de naturale se mulţumi să-l aibă în atenţie, ca şi pe Tălăpan, notîndu-i numele şi faptele într-un carneţel, ce

purta un titlu de care Dulbaba era foarte mîndru : *Însemnări de cărturar.*

La inima fostului prizonier se zbătuse să ajungă şi Gregor Giurma, oferindu-i postul de voluntar în folosul obştei, dar nici propunerea acestuia nu fu onorată. Cristian prefera să lucreze pentru Dona, îngrijindu-i dobitoacele, fericit să stea cît mai departe de oameni şi cît mai mult în mijlocul naturii. Eşecul celor doi avea s-o descurajeze şi pe Roza, căci şi ea ar fi vrut să afle ce păstrau adîncurile acestui om care trecuse prin atîtea suferinţe şi cunoscuse atîţia oameni.

În săptămînile ce urmară, săptămîni bogate în ploi, după cum prognozase Olimpiu Tălăpan la timpul potrivit, ursuleştenii avură cu ce să-şi cheltuiască vremea. Preamăriră faptele de arme ale lui Cristian — că îi croiseră o biografie la care n-ar fi fost îndreptăţiţi să aspire nici marii oameni de arme — amuzîndu-se încă de încurcătura în care căzuse maiorul, şi nemaiavînd nici o îndoială că, în scurt timp, se vor ivi şi minerii. Numai că înaintea acestora, alţii le-o luau înainte.

Era într-un miez de noapte cînd trei bărbaţi coborau dintr-o dubiţă şi se grăbeau să pună cătuşe lui Tilică Bratosin. Protestele Filaretei nu le schimbară hotărîrea, dimpotrivă, aveau să-i îndîrjească şi mai mult. Nu se mulţumeau numai cu arestarea frînarului ci scotociră în toată casa, vreme de trei ore.

Percheziţia şi arestarea lui Tilică nu puteau trece neobservate şi eforturile Filaretei de a le ascunde se dovediră fără succes. Numai că, pe la amiază, după multe frămîntări, Filareta avea să-şi dea seama că tăcerea ei va fi socotită drept recunoaştere a vinovăţiei şi de-aceea alergă la Giurma. De cum o zări, sergentul ţipă, cît îl ţinu gura :

— Iată pe cine am iertat eu cînd se credea deştept, vîrîndu-mi scrisori pe sub uşă ! Puteam să-mi închipui că dacă azi furi un ou, mîine devii un bou.

Deşi Filareta era direct învinuită, nu întoarse spatele, ci căzu la picioarele sergentului :

— Dom măjur, puterea e în mîna dumneavoastră ! Scoateţi-mă de la necaz.

— Dacă ar fi după mine, v-aş înmormînta pentru totdeauna.

— N-aveți inima aia ! urcă Filareta cu privirea spre el. Ne știți ce oameni sîntem...

— Tocmai, pentru că vă cunosc, fulgerară privirile sergentului. Mi-ați stricat populația, umblați cu zîzanii și pîre, aveți mîna cam lungă, trebuia să știți că numai aci puteați ajunge.

— Tilică e nevinovat.

— Mie-mi spui ! Și tu nu ai nici un amestec ?

— Numai că-s muierea lui.

— Da' cine l-a încurajat ?

— Dona Lefterică.

— Ce spui, leat ! Se încurcase cu Dona ? Și tu admiteai legătura ?

— Nu, dom măjur, se zvîntară obrajii Filaretei, legătura era că muierea asta și-a mărit avutul cum vedeți și dumneavoastră, iar noi am rămas în urmă.

— Și-atunci, ca s-o ajungeți, ați trecut la furtișaguri !

— Tilică a făcut mai multe ore suplimentare și-n timpul lor s-au ivit ceva încurcături.

— La care Tilică, sărăcuțul, n-avea nici un amestec.

— E curat ca lacrima.

Gregor Giurma o privi cu silă. Infracțiunea nu era în sectorul lui, așa că îi era indiferent ce vor face cu făptașul, dar nu putea uita cum îi închisese dosarul, la ideea lui Fănuș Răgobete, fiindcă în cele din urmă aflase cine tăiase lanțurile în Mianca. Își mușcase mîinile atunci. Regreta și-acum că nu plecase pe ascuns la Domnești să prezinte cazul superiorilor săi.

— Ridică-te ! ordonă sergentul. Și să mă ocoliți ori de cîte ori mă veți zări. Că voi pătați obrazul meu și-al oamenilor cinstiți din Ursuleasca.

Îndepărtată atît de brutal, Filareta nu dezarmă și se gîndi să ceară altuia ajutor. Ion Ursuleasca nu mai avea influența de altădată. Primarul se ferea de complicații ca de apa fiartă. Roza trecuse de partea Donei. Totuși, aici putea să încerce.

Ajunsă în ograda primarului, Filareta fu întîmpinată de Roza cu un chip mohorît.

— Am auzit, dragă, că ești la mare necaz. Îmi pare tare rău !

Ca şi-n preajma lui Giurma, Filareta nu-şi putu stăpîni lacrimile.

— Şi ce necaz, doamnă ! Nenorocire, nu alta ! L-au luat şi l-au dus, de nu mai ştiu pe unde să-l caut. De-atunci îmi dau toţi cu piciorul, de parcă aş fi cîinele nimănui. Cine să ne mai creadă că sîntem nevinovaţi ?

— Lasă asta, nici nu-i prea important, acum treaba e să facem ceva pentru a primi o pedeapsă mai mică.

— Cum şi dumneavoastră credeţi că...

— Fără dovezi sigure nu-şi permiteau să vă controleze.

— Daracu' doamnă, io nu ştiu cu ce i-a supărat Tilică al meu, că le-a dat pe mînă o bandă de făcători de bani, a tras de frînă cînd a trebuit, s-a ţinut de treabă, iar ce-i în casă, cu trudă e făcut.

— Vorba lungă, sărăcia omului ! conchise Roza. La ce concluzie ai ajuns ? Ce-ai de gînd să întreprinzi ? Cum v-aţi înţeles să justificaţi obiectele din pivniţă ?

Filareta rămase încremenită. Roza ştia tot. Pentru a doua oară, nimerise în gura lupului. Dar lupul ăsta era mai îngăduitor.

— Dumneavoastră cum vedeţi cazul ?

— Într-un singur fel. Cel mai important pas acum e să faci rost de bani. Restul se va stabili mai uşor.

Nimic nu-i ridica Filaretei sîngele în cap mai mult decît ideea de a intra la cheltuieli.

— Mulţi, mulţi ? întrebă ea descumpănită.

— Cît e nevoie să ungi toate rotiţele pentru a nu risca o condamnare prea mare.

— Deci e sigură treaba asta ?

— Trebuie să te zbaţi puţin, altă ieşire nu văd. Şi nu-i imposibil să-l achite, îi dădu o altă speranţă.

Părăsind ograda primarului cu o firavă lumină în ochi, Filareta îşi recăpătă energia în mers. Că nu era femeia care să se lase atît de uşor înfrîntă, deşi toate calculele ei îi dovedeau că nimeni n-o mai credea basma curată. În alte ocazii, să fi primit ea ofensa, păi ar fi ocărît în dreapta şi-n stînga, acum însă era la mila Rozei şi a primarului, fiindcă o referinţă se cerea şi de la ei. Cît privea banii, avea destui, ascunşi într-o căldăruşă sub pămînt, dar nu voia să-i cheltuiască oricum, îi pusese deoparte pentru Ita, „preparatorul, facultatea şi zestrea“ scria pe ei.

Se zbătu o noapte întreagă. Dacă va irosi bani şi totuşi Tilică nu va scăpa de pripon ? Dacă va îngrăşa avocaţii şi ei se vor ţine tot de lege ? O lume întunecată şi hrăpăreaţă i se păreau toţi aceia care te cheamă, te atrag, te ispitesc, te storc de bani şi-apoi îţi aruncă în auz : afacerea e tare încurcată ! Ori, şi mai rău : nu există îngăduinţă cînd e în joc bunul statului ! Ba chiar în batjocură : mult, puţin, capătă şi el o experienţă la răcoare ! Nu-i strică nimănui. Şi ea care se gîndea s-o facă pe Ita judecător. Aşa, în ciuda celor care credeau că din neamul ei nu se va ridica nimeni. La acest gînd îi sporiră ambiţiile. Se vor răzbuna şi ei cîndva, atunci cînd Ita va fi la Tribunal. Filareta trecuse prin multe, dar niciodată nu fusese mai încercată ca acum. Că nu numai libertatea lui Tilică trebuia salvată, salvat trebuia să fie şi viitorul fetei. Gîndindu-se la Ita, bănuia o altă posibilitate de a cere un ajutor : la Sterică Dulbaba.

Chiar a doua zi ajunse în curtea şcolii. Imediat ce sună clopoţelul, aşteptă la uşa cancelariei.

— Sînt nenorocită, dom profesor, ajutaţi-mă ! fură primele ei cuvinte.

Sterică Dulbaba o privi îngăduitor, căci aflase şi el toată tărăşenia în care intraseră.

— Cît să fie ? o întrebă, ghicindu-i gîndurile.

Filareta se aplecă şi-şi apropie faţa de mîna lui.

— Cît e nevoie ca să-l scot din ghearele lor ? îşi ridică privirea umedă spre chipul lui senin. Că ştiu că-s lacomi al dracului, de nu le mai ajunge nici pămîntul.

Sterică mută catalogul dintr-o mînă în alta, ca şi cînd în gestul ăsta-i stătea înţelepciunea, şi se grăbi s-o asigure :

— Mă interesez şi-ţi voi da cît e nevoie, conchise, ca şi cînd afacerea asta era o floare la ureche pentru el.

— Dar cînd ? întrebă ea, înfrigurată.

— Cînd mă anunţă iscoadele mele de cît e nevoie. Nu putem arunca aşa, la voia întîmplării, bănetul.

— Domnule profesor, e urgenţă mare, dacă întîrziem cumva şi-l judecă între timp, ne va fi zbaterea în zadar.

Conducînd-o cîţiva paşi, bine dispus, ca şi cînd totul se aranjase deja, îi zise apoi :

— Vom avea grija asta. Ursuleasca n-are nevoie de nici un cazier cînd e în joc marmura neagră.

Plecă de la şcoală în fugă, parcă zbura, sfidînd pe cei întîlniţi în cale, mereu tentaţi să se intereseze de soarta lui Tilică. Doar la Dulbaba descoperise un suflet ales, cum nu exista la vreun localnic. Acasă fu cît pe-aci să-şi sufoce odrasla în braţe.

— Ne-am făcut oameni, Ito. Profesorul tău e un înger ! El e gata să...

Dar chipul stors, cătrănit al fetei o aduse la realitate. Abia acum rememora întîlnirea cu Dulbaba. Ce-i promisese el de fapt ? Dacă judeca bine, mai nimic. Adică nimic sigur. Ifosele sale, de om care rezolvă totul, începeau să dea de bănuit. Să-i fi spus măcar atît : uite, mergem mîine în Domneşti, ne interesăm cum stă Tilică, ce acte de acuzare sînt împotriva lui, consultăm un avocat, ne vîrîm şi citim dosarul, şi-ar fi fost suficient. Şi îngerul de Dulbaba căpătă brusc chipul diavolului în închipuirea Filaretei. Veneticul ăsta era mai ticălos decît toţi ursuleştenii la un loc.

Vru să-i dicteze Itei o scrisoare, dar cum odrasla ei avea o curioasă aversiune pentru scris, Filareta puse mîna pe condei şi improviză, fără complexe, următoarea epistolă, bineînţeles în numele fetei :

PLÎNGERE.

Subsemnata Bratosin Veturia Ita de pămînt din Ursuleasca viu în faţa dumneavoastră cu o mică plîngere şi cu lacrimi pe obraz rugînduvă să ne ascultaţi şi pe noi cu următoarele cuvinte ce-avem o durere în suflet avem nişte vecini şi duşmani care se ţin de cîra noastră şi pe nedreptate au făcut ce-au făcut şi ni l-a băgat pe tata în puşcărie pe nevinovat şi tot ei rîd pe la colţuri şi ne arată cu geştiul ca să nu mai ieşim din casă de vrăjmaşi ce sînt şi vă rog cu mare durere şi lacrimi că dacă sar putea să fie şi el iertat ca să poată să mă crească pentru că mama mea e suferindă şi se descurcă foarte greu aceşti oameni au dat plocoane mai peste tot de lau băgat pe tatăl meu în puşcărie şi eu şi mama nu ne putem descurca fără tata eu Bratosin Veturia Ita sînt un copil suferind şi

sîmt durerea de tată rugînduvă din nou cu lacrimi ca pe mama noastră şi ca pe tatăl nostru să ne răspundeţi şi nouă la plîngerea şi durerea noastră sărutînduvă mîinile şi urînduvă multă sănătate din partea noastră.

Bratosin Veturia Ita
din Ursuleasca

Mulţumită că zecilor de scrisori expediate de-a lungul anilor, ori de cîte ori era în ceartă cu cineva sau dorea să obţină ceva cu mai multă uşurinţă, li se mai adăuga încă una, şi, sperînd să înduplece pe preşedintele tribunalului din Domneşti, împături scrisoarea, fără s-o mai recitească, dintr-o mică superstiţie, şi-o introduse în plic.

Următoarele zile fură o confirmare a faptului că Sterică rîsese de ea, de vreme ce nu dăduse nici un semn de viaţă. Filareta ştia că orice întîrziere îi va aduce numai nenorocire şi nu mai poate aştepta mila nimănui. Totuşi, cine putea avea chimirul plin acum în Ursuleasca ? Numai Dona Lefterică. Dar cum să se ducă la ea, cînd era declarată vrăjmaşa ei ? Bănuise oare femeia asta că Tilică îi tăiase lanţurile tiribombei ? Furios acum, doar Giurma l-ar putea da în vileag. Dar n-avea el, sergentul, o inimă de cîine ! Ştia c-o făcuseră şi ei ca să se mai răcorească. Dona nu-i voise părtaşi la cîştig şi pace. Păi, iote, dom judecător, credeam că sîngele apă nu se face, dar cu noi s-a făcut, răspunse ea unei învinuiri presupuse şi hotărî să recurgă la ultima soluţie care-i mai rămăsese. Tocmai se pregătea să scormonească în spatele casei cînd, în poartă, se ivi chipul surîzător al Donei.

În prima clipă Filareta crezu că aiurează — doamne cît îmi eşti de duşman, nici cînd rup de la gură să satur viermii ăia nu mă ierţi, trimiţîndu-mi Procletul să mă urmărească şi să mă dea în gît ! — dar cînd şi recunoscu glasul Donei, o apucară pandaliile. Puse mîna pe un săpoi cu gîndul să-şi vindece definitiv musafira de vizite în astfel de momente. Că nu venise ea de florile mărului. Doar Dona fusese pricina de-şi pierduseră ei capul.

„M-am luat după tine ca să nu rămîn de căruţă, am rîvnit braţări, şi cal, şi trăsură, şi toate cîte helea, şi, iote, în ce foc am dat ! Omu meu o să putrezească la

pîrnaie, eu o să mă usuc pe picioare de durere, iar fata mea o să rămînă la sapă, că nu mai am cu ce să îndop profesorii să-i dea examenul."

„Ai venit, scînci, mistuită de durere, păi puteai tu să lipsești ? Ai venit să rîzi de mine, să mă vezi cum mă zbat ca peștele pe uscat, lua-te-ar dracului de viperă ! Ori io ori tu în Ursuleasca, acum se va alege de noi, hai, intră, dă-i zor, că n-am nici o judecată dacă te căsăpesc în bătătura mea, sînt în legitimă apărare, cum spune legea, iote, domnilor judecători, am prins-o la cotelit. Cu furături a făcut ea ce-a făcut și nu se potolește. Intră ziua în amiaza mare și apucă. Nu-i scapă nimic, da' io i-am venit de hac. O lume întreagă o să-mi zică : măi Filareto, mă, da mare curaj ai avut, să-ți dea Dumnezeu sănătate, ne-ai scăpat de pacoste."

Se apropie cu pas mărunt, cu brațul ridicat, să nu greșească ținta.

„Hai, coraj, coraj, dacă te doare capul, vino la daica să-ți afli leacul."

Dar, cu doi pași înainte de poartă, simți plumb in picioare : ceața îi împăienjeni privirile și mîna începu să-i tremure.

„Cui i-o lăsăm noi pe Ita ? Omorul e omor, de-i la mine în bătătură sau în vreun știubei părăsit, că nu știu ei ce-i între noi și n-au timp să ne asculte. C-au fost ai noștri botoși și cuțitași, da' iereau bărbați și pe-atunci îi plăteai în bani pe morți, acum e altceva, plătești și numai pentru că ai gîndit la rele. Vino, mă văruică, vino la mine, și hai să ne spunem durerea că nici tu nu ești mai norocită decît mine, că ai casă grea ! Da' a dracului muiere mai ești pe pămîntul ăsta !"

Și iar îi veniră năvîrliile, ca și cînd în sufletul său era cineva și pompa din cînd în cînd veninul.

Le despărțea poarta aceea de țambre, proaspăt înlocuite, și se priveau ca două sălbăticiuni în cuști alăturate, una resemnată cu gîndul că ar fi în zadar mușcătura, alta încă tulburată de spaima atacului. Dinspre colinele împădurite cobora un vînt rece, aducător de ploaie, iarba își arunca puținele ei arome.

— Ei, ce-i, văruică, ce vînt te-abate pe la mine ? rupse tăcerea Filareta, împinsă de la spate de duhul ei cel pașnic.

— Păi, iote, văruică, răspunse Dona, mulțumită că fiarei îi pierise țîvna, deschide poarta, că vreau să-ți dau oricelul ăla.

— Ce oricel, văruică ? se scuturâ descumpănită. N-ai nici un împrumut la mine.

— Fii mai cu fereală, să nu tragă și alții cu ochii, că nu-i bine să știe. Ia colea gologanii ăștia și să-ți dea Dumnezeu noroc și sănătate, iar lui Tilică o liberare cît mai grabnică ! îi vorbi în șoaptă, ca un ins care o ademenea spre o tîlhărie.

Filareta sprijini în poală săculețul și la vederea lui ochii ei de pălămidă, verde-închis, luciră ca flăcările celui mai pur alcool. Îi păreau grei banii, nespus de grei, ca niște pietre trăgînd-o la pămînt. Și-aveau o căldură ce sporea pe măsură ce-i cîntărea. Își aruncă privirile cînd la săculeț cînd la Dona, neputînd crede în ruptul capului că minunea asta i se putea întîmpla ei. Degetele fremătară, atinse de o fierbințeală curioasă, brațele intrară în tremur, antrenînd după ele întregu-i trup. Se zbătuse atîta să iasă de la strîmtoare și încercase atîtea uși și, iată, unde-i putea sta salvarea ! Tocmai acolo unde spurcase pămîntul.

„Sîngele apă nu se face, văruică, văruică, ce suflet ai, și tu, Ito, de ce zaci în pat, ieși la mătușica să-i săruți mînușițele ! Iote ce ne trimite Dumnezeu prin bunătatea ei, leacul cu care o să-l scoatem pe tac-tu de la gherlă !“

— Văruică, văruică, nu glumești tu ? Nu rîzi tu de mine ? întrebă apăsat, jeluindu-se aproape.

— Cum să rîd, văruică, cum o să glumesc ? ! Cum o să iei omul în basnă, cînd îi la necaz ?

— Ce necaz, văruică ?

— Poți să-i numeri, că banul se numără, și cînd ți-o veni și ție bine, o să mi-i dai înapoi.

— O, dar sînt o groază ! vînturâ Filareta banii în poală. Nu se poate, văruică, ai și tu hangaralele tale. Ia o parte înapoi. Se fac greu.

— Greu, ușor, banii se mai fac, oamenii nu, că de putrezește acolo Tilică, rămîi ca nelumea și-ți mai atîrnă și vreo zgardă. Nu-ți trebe, că ai și tu o fată de crescut

şi nu-i cazul să pătimească pentru faptele altora. Dă-i fuga şi unge osia să nu scîrţîie.

— Doamne, doamne, de ce mă încerci ! cercetă Filareta cerul. Al tău ştie ce faci ? îşi întrebă verişoara.

— Sînt treburile noastre muiereşti, de ce să băgăm bărbaţii unde nu le fierbe oala ? Şi de-ar şti, n-ar fi contra. Oricum, banii îs la mine, el nu ştie niciodată cîţi am strîns.

Filareta pluti cîţiva paşi, se aşeză pe iarbă, făcîndu-i semn Donei s-o urmeze. O cercetă apoi cu privirea, dar nu pe ea o vedea acum, ci flacăra banilor care mistuiau un corp omenesc.

— Mă văruică, mă, izbucni ea brusc în lacrimi, cînd trece un suflet ca al tău printre atîtea spurcăciuni, crezi că a mai coborît Dumnezeu pe pămînt, că numa el, săracu, şi sîngele ce-l avem, te-au trimis la mine să mă scapi de necaz. Că nu mai poţi aştepta o mîngîiere de la strini.

Se şterse cu poala fustei şi continuă cu amărăciune :

— Era şi cazul, că tu n-ai uitat ce-am pătimit noi cînd eram casă în drum la toţi şi cînd slugăream pentru o nimica toată.

— Lasă alea, lasă, o întrerupse Dona, să nu ne mai amintim !

— Păi poţi ! C-am avut amîndouă parte de năcazuri şi-am ieşit şi noi cum am putut din ele. Dacă n-ar fi fost alea, tu nu ţi-ai fi adus aminte de mine...

— Drept gîndeşti, că numai omu' ce trece prin durere simte şi la altul durerea.

— Eu sînt îndurerată tare, văruică, dar banii tăi o să-mi aducă aleanul, o podidiră lacrimile. Dar n-ai să pierzi cu mine, o asigură glasul ei spart, cine se bagă în plug cu Filareta află, văruică, i-a pus Dumnezeu mîna în cap. Auzi tu, să-l scoatem pe Tilică şi-o să ne îngăduim noi altfel.

— Să-l scoatem, să-l scoatem ! Trebe să-l scoatem !

— Şi de-l vom scoate, văruică, îţi vom plăti cum nu s-a mai pomenit pe pămînt.

— Nu de plată îi vorba.

— Ba e, ba e. Ştii ce-o să facem ? O să întindem plasele ca să prindem fiarele. A venit şi vremea lor.

— Aoleo, dar ce-aveţi cu ele ?

Filareta înaintă către Dona în genunchi, tulburînd liniștea banilor din poală.

— Să le băgăm în cuști, auzi tu, îi zise cu o căutătură sălbatică, să le băgăm în cuști și să le purtăm prin bîlciuri. Tu te-ai apucat de ceva, dar ai rămas la jumătate. Iote, văruică, e timpul, să te mai lărgești și tu, că ăștia se vor sătura de tiribomba ta și de tirul tău și-ai să sărăcești pe cînd așa, cu animalele alea și cu ce mai ai tu, le încarci în vagoane și umbli din oraș în oraș, din sat în sat și faci lumea să rîză și le iei bănuțul, că sînt atîția care fac asta și au ajuns bogați. De ce să te mulțumești cu puținul pe care-l ai acum ?

— Mi-ajunge, văruică, mi-ajunge, că și cu trambalarea aia nu-i ușor.

— Banul scoate și pe dracu din mormînt, tu numa dai ordine, poruncești ba unuia, ba altuia, că e nevoie să-ți pui mai mulți argați și te mai și plimbi, mai vezi și tu lumea, că n-o să te stăcești în Ursuleasca.

— Nu chibzuiești rău, om vedea noi ce-om face după ce ieșim din cănunul ce ne-a căzut pe cap !

În clipa aceea Filareta avu o tresărire puternică.

— Ce cănun ?

— Crezi că ne e ușor să știm că un om al nostru suferă de foame și de slobozenie ? Păi putem noi să nu-i înțelegem suferința ?

— Care om ? făcu Filareta ochii mari, ca și cînd căzuse acum din cer. Despre cine-i vorba ?

— Despre...

Dar nu mai avu curaj să continuie, fiindcă observă aprinderea ochilor și crezu că-n curînd îi vor da balele Filaretei, atît părea de furioasă. Voi să se ridice și să părăsească ograda, dar gazda se întinse ca un arc și-i prinse brațul.

— Hai, varsă tot ce ai pe suflet, scîrbo, dă-ți drumul !

Nu se mulțumi să-i răsucească brațul și să-i arunce în auz vorbe de ocară, ci, prefăcîndu-se a se retrage își înfipse degetele în carnea ei, lovind-o apoi cu piciorul la glezne.

— Ți-ai bătut joc de noi, neharnico, o să-ți vărs tot sîngele spurcat.

Și-n clipa următoare o lovi peste nas.

— Trăiţi din vărsături şi cu ele vreţi să mă spurcaţi şi pe mine !

Cu o rapiditate care ar fi intrigat şi pe biblicul David, aruncă banii drept în ochii Donei, căutînd în clipa următoare săpoiul pe care-l abandonase. Ducîndu-şi un braţ în faţă, Dona pară lovitura şi cu celălalt prinse din aer obiectul. Mai viguroasă decît Filareta, dar şi mai iute în mişcări, îi răsuci acesteia mîna, şi-o aruncă la pămînt.

— Te dai la mine, scorpio ! scînci Filareta, înnebunită de durere.

De data asta nu mai avu însă curaj să se apropie.

— Una-i Filareta în Ursuleasca şi n-o să-i cînte cucuveaua în fereastră ! N-am ce face cu păcatele tale, scîrnăvie, ia-le, du-te şi aruncă-le pomneţi în urma ta ! Io am destui bani şi destulă putere să arăt lumii că noi sîntem curaţi ca paharul şi n-am apucat de nicăieri cu ruşine ! Cum îi cazul tău şi pe deasupra treci drept uşă de biserică ! Tilică n-are nici un amestec nicăieri, tu voiai să-l amesteci. Da' m-am prins... O să-l scot io de-acolo că l-am scos şi pe dracu din iad şi-a jurat de partea mea cînd a trebuit. Fugi, fugi, boală rea, n-am nevoie de ajutorul şi păcatele tale, fugi pînă nu mă apucă iarăşi nebuniile să-ţi înşir creierii pe drum.

Dar Dona era departe. După ce-şi adunase banii, părăsise ograda Filaretei în linişte, blestemîndu-şi clipa cînd îi venise ideea nefericită de a o ajuta.

— Ai sufletul negru ca şi cerul gurii, căţea ! Ai vrea să mă vezi la picioarele tale. N-ai să apuci tu vremurile alea, că există un Dumnezeu deasupra noastră, care pe toate le vede şi le plăteşte. Netrebnico, sărăcio, pocitanie, am să te urmăresc pînă te-oi băga în pămînt şi-acolo tot am să-ţi mai dau o lovitură să nu te poţi odihni niciodată, fiindcă ai vrut să-mi rîzi în nas, tocma cînd am dat şi io dă năcaz. Doamne, nu-i şi pentru noi o ursătoare ? !

CAPITOLUL VI

Era, cum să nu fie, dacă se rugase Filareta. Fiindcă înainte de a se hotărî ea să înduplece judecătorii se dădu publicității o amnistiere. Imediat ce-și văzu bărbatul acasă, uită și de ursitori și de clemența legiutorilor și se grăbi să înșire blesteme.

„Nu le-ar mai ajunge fundul pământului și talpa iadului ! Voiau ei să putrezească la răcoare mîndrețe de om nevinovat, și să se aleagă paradicul de gospodăria noastră, dar nu le-a mers ! Merge-le-ar numele în pomelnice !“

Acestui vălmășag de cuvinte, îi urmă unul mult mai potolit în care Filareta pregăti o adevărată campanie întru recîștigarea onoarei pătate. Oprea oamenii în drum și se jelea, lăuda judecătorii care au făcut dreptate celui care o avea, că tot ei le ordonaseră anchetatorilor să ceară scuze pentru confuzia ivită și-n curînd Tilică trebuia să capete și o țidulă prin care era complet absolvit de vină. Dar de cîte invenții nu era ea în stare, cînd spera să se arate lumii basma curată ! Și cu cîtă patimă se adresa oamenilor, încît unii mai și credeau că au fost nedreptățiți, deși știau că femeia asta apucată nici somnul nu-l mai avea curat.

Tîrziu, după vreo săptămînă, Filareta avea să se trădeze. Că nu onoarea pătată o durea pe ea, ci noua-i condiție de femeie năpăstuită, cu un bărbat concediat de la căile ferate și fără vreo speranță să fie reangajat. Dar Filareta știa prea bine că legile de oameni sînt croite și tot oamenii sînt aceia care le pot ocoli, dacă au interesul s-o facă. Gîndul o purta iarăși spre Roza, despre ale cărei

relații în Domnești nu mai putea fi păstrată tăcere. Numai ea forțase atîtea uși și obținuse ceea ce voise pentru Dona. Cu toate că bănuia că soția primarului n-o avea la inimă, îndrăzni să-i ceară iarăși ajutor, dar nu înainte de a-și exersa repertoriul cu care ea crezuse că va face impresie.

— Bagă alții mîna în miere, doamnă, și ne umflă pe noi, nevinovați. După beleaua aia i-am zis și io lu Tilică să lase frîna și să înciocaleze și el ce-a înciocalat Mitriță, că, iote, pe ăla nu-l cată nimeni la măsele și pune său la burtă cît vrea. Da' el nu și nu, stă la coada trinului în frig, și cu grijă mereu, să cîștige gologanul cinstit.

Știind-o cîte parale face, Roza nu-și putu stăpîni rîsul, că oricare din ursulești ence în locul musafirei și-ar fi luat tălpășița acum, nu însă și Filareta, care nu se rușina ușor.

— Și ce bănet am fituit, doamnă, prin tribunal, că mi-am pierdut mințile. Am uns osiile cum mi-au zis, da' ei nu știau că io nu-s prea avută.

Uitase că tocmai Roza fusese aceea care o îndemnase. La învinuirile fățișe ale țărăncii, soția primarului își ieși din fire. Cît era ea de îngăduitoare cu ursuleștenii, cărora nu le recunoștea decît jocul onorabil într-o piesă ce se scria pe măsură ce se iveau evenimentele de data asta nu o mai iertă :

— Vrei să te mai și cred ! Nici usturoi n-ai mîncat, nici gura nu-ți miroase !

Mai avea ea, Roza, un dinte împotriva Filaretei. Nu spusese, dar îndeletnicirile acestei femei o umpluseră de mîhnire, căci ținea și ea un fel de cronică a cătunului, expediind autorităților din Domnești scrisori veninoase, cu lux de amănunte care, în final, ajungeau tot în mîinile Rozei. Corespondentei voluntare nu-i scăpa nimic din ceea ce putea fi considerat „suspect" în Ursuleasca, ba chiar înflorise în așa fel, încît Roza, uimită de imaginația delatoarei, se amuzase în mai multe rînduri, gîndind la nefericirea ei și la energia ce și-o irosea pentru a afla ce se petrece în cătun. O ignorase deliberat multă vreme, dar acum, cînd Filareta își pierduse orice măsură în acuzațiile ei, nu mai putea fi tolerantă.

— Şi cine ziceai că te-a împins să-ţi iroseşti banii ? îi ceru explicaţii. Eu, nu ?

Filareta aplecă fruntea şi rămase stană de piatră.

— Ţi-a pierit graiul ? Nu cumva tăcerea e o afirmaţie ? Du-te ! îi ordonă nevasta primarului. Piei din faţa mea ! Să nu te mai văd niciodată pe-aici !

În clipa următoare se auzi un scîncet şi Filareta se aruncă la picioarele Rozei :

— Băteţi-mă, omoriţi-mă, da io nu plec de-aici pînă nu mă iertaţi !

Scenariul vieţii din cătun era îmbogăţit de lamentaţiile acestei femei care-şi terfelea orice demnitate pentru a obţine ceea ce voia. Greaţa i se mai risipi Rozei, fiindcă Filareta putea cel mult fi compătimită, devenind subiect de amuzament.

— Ce vrei ? îşi îmblînzi tonul. Ce mai vrei ?

— Ce vreau ! Păi, doamnă, ezită ea doar cîteva clipe, ridicîndu-se şi cercetînd cu smerenie chipul Rozei, în speranţa că-i va stoarce un zîmbet, iote, iertaţi-mi toate păcatele ce le am, da' mai faceţi-mi şi mie parte.

— Adică ? Parte la ce ?

— La ce se poate. Că vă stă în putere şi nu daţi de la dumneavoastră.

Deşi Filareta nu îndrăznea să fie mai clară, Roza înţelegea înspre ce o purtau gîndurile. Împrumutînd pentru prima oară în viaţa ei voioşia prefăcută a lui Fănuş, atît de oportună în situaţii din astea, îi dădu o vagă speranţă.

— Depinde numai şi numai de tine ! Că toţi în cătun îmi sînteţi la fel de dragi.

— Doamnă, ştiam că nu vă lepădaţi de mine, sări Filareta să-i sărute mîna, că sînteţi o femeie bună, dreaptă, cum n-am mai avut în Ursuleasca.

Smulgînd aceste promisiuni, Filareta se retrase atît de zăpăcită, încît scăpă din vedere motivul pentru care venise la Roza. Nu bănuia că soţia primarului era pregătită să-i făgăduiască orice, numai pentru a se descotorosi de ea cît mai repede, căci deşi-i stîrnise în atîtea rînduri compasiunea, vecinătatea ei nu-i făcea, totuşi, nici o plăcere. Ceea ce nu putea spune despre Dona. Stăpîna colinei Mianca, în pofida laudelor ce i le transmisese Roza, ori de

cîte ori avusese ocazia, dar şi alţii, care-i preamăreau încă iniţiativa, mulţumindu-i că le deschisese ochii să părăsească straiele de pădureni mărginiţi, rămăsese aceeaşi femeie care punea înainte de toate respectul cuvenit fiecăruia. Prosperitatea nu-i alterase caracterul, iar influenţa pe care o exercita, cu mai mult succes acum, asupra oamenilor, n-o împăunase. Era parcă şi mai înţelegătoare decît altădată. Eliberarea lui Cristian Ursuleasca fusese de altfel dovada cea mai clară că Dona are un suflet mărinimos şi e gata, în orice moment, să sară în ajutorul celor năpăstuiţi. Roza o ghicise de la primele schimburi de cuvinte şi faptul că Dona nu dădea niciodată buzna să-i ceară favoruri o făcuse s-o preţuiască şi mai mult. Într-o zi, văzînd-o trecînd pe drum, simţi nevoia să mai stea de vorbă cu ea, şi-o chemă în casă.

Cu instinctul sigur al omului care-şi cunoaşte bine condiţia socială, Dona se prezentă în faţa soţiei primarului rezervată, aşteptînd să răspundă la întrebările ce urmau să i se pună. Căci învăţase de pe cînd muncise în casele mari, să cîştige prin tăcere încrederea stăpînului, fiindcă vorba multă îţi poate trăda pasiunile ascunse. Regăsind-o neschimbată, Roza simţi iarăşi nevoia să-i aducă elogii. Ba mai mult, o învinovăţi că s-a izolat în Mianca.

— Sînt o groază de treburi la noi, se apără Dona, da' cînd le vom isprăvi, musai vă voi deranja.

— Treburile abia au început, dar dacă ele merg bine, mulţumirea e şi a noastră, împrumută Roza pentru a doua oară tonul soţului ei. Da' ia stai, fu săgetată de o idee, am făcut noi chiar totul ca să schimbăm faţa acestui cătun ?

— Am făcut ce ne este îngăduit.

— Nu-i suficient, reveni Roza. Cît priveşte iniţiativele, cine ne opreşte să le înmulţim ?

— M-am gîndit şi io, da' ştiţi...

Chipul Rozei se îmbujoră de plăcere. Femeia asta era croită parcă pentru ideile sale năstruşnice.

— La ce te-ai gîndit ?

— Acolo, sub Mianca, Matca face un cot şi e loc berechet pentru...

— Pentru ce ? se grăbi Roza să-i scoată vorbele din gură.

— Dacă nu îndrăznesc prea mult, pentru un heleşteu.

— Nu numai un lac, ci şi o plajă ! se aprinseră ochii Rozei, ca la aflarea unei veşti extraordinare. Eşti teribilă, Dona, eşti nemaipomenită ! Ai un spirit practic care-mi place. Ştiam eu că ne lipseşte ceva, dar nu mă dusese gîndul atît de departe. E perfect, e cît se poate de necesar. Un lac, o plajă şi peşte, peşte pe care-l voi aduce chiar eu din Domneşti.. Dar cînd începi lucrările ? intră Roza în febră.

— E o boală lungă.

— Păi să nu fie ! Cine pierde momentul şi-a irosit norocul. Cerem oamenilor să te sprijine, folosim influenţele pe care le-avem la prieteni ?

— Dar legea ? Legea ce spune ?

— Legile ! izbucni Roza. Probabil că legile trebuiesc respectate numai acolo unde primarul e mai catolic decît papa. Aşa-i cînd vor ei, primarii, să stea mereu la adăpost. Unii o fac din prea mult zel, alţii, crede-mă, numai din prostie. Iar cei mai mulţi, ca să n-aibă dureri de cap. Sfînta noastră comoditate ! Amestec de laşitate, dezamăgire şi, de ce să ascundem, de sentiment al zădărniciei. Ba nu, se corectă ea, mai degrabă o voluptate de a discredita nişte false idealuri. Şi-atunci încep clevetirile. Cînd treburile nu merg strună, nu ne privim în noi înşine şi sîntem tentaţi să dăm vina pe primar. Ei bine, n-o să-ţi spun un secret, primarul este cum sînt oamenii săi. Dacă le simte slăbiciunile, le exploatează pentru a-şi consolida puterea, dacă are opoziţie, se dă după ei ca să reziste. Tu eşti exemplul cel mai ilustrativ. Dacă în fiecare cătun ar fi un singur ins care să-ţi semene, şi, bineînţeles, să atingă reputaţia la care ai ajuns nu ne-am mai întîlni cu poduri prăbuşite, cu drumuri desfundate, cu ţărani îndărătnici şi vite moarte de foame... Oamenii pot fi atît de uşor cuceriţi, că mă şi uimeşte seninătatea cu care-i îndepărtează unii, cînd rostul lor este să şi-i apropie. Nu le mai lua pe toate literă de evanghelie, o încurajă Roza, ştim cu toţii ce-i legea şi cîte parale face în vremurile noastre atît de instabile.

— Deci pot începe lucrarea ? ceru Dona o asigurare.

— Nu numai un helești cu pește, nu numai o plajă, ci și un bazin de înot, poate, mai tîrziu, chiar o bază nautică, se însufleți Roza, în ochii căreia lucea lacomă pofta noutăților.

Dona nu se gîndea atît de departe, cu toate că de idei nu ducea lipsă. Sprijinul necondiționat al soției primarului fusese de la început o garanție că-i pe un drum bun și de ea se agățase pentru a-și concretiza inițiativa. Roza era acum peste așteptările ei. Bănuia, însă, că respectarea poveților sale era de-ajuns să o încînte.

— Mă înham și la treaba asta, doamnă, dacă dumneavoastră credeți că trebuie, dar n-o să-l supăr pe domnul Fănuș ?

— Cum adică ? se zburli Roza.

— Simt io că dînsul nu privește cu ochi buni jocurile de pe Mianca.

— E hotărîrea mea.

— Dînsul ce-o să zică ?

— Parcă zice vreodată ceva ! Tace și înghite cum îi e felul. Dacă aș avea putere te-aș pune în fruntea ursuleștenilor că ai o stofă de căpetenie, cum la puțini pricopsiți se mai găsește acum.

— Rîdeți de mine, doamnă ! se îmbujoră Dona. Sînt o biată femeie căreia-i place munca și ține să-și vadă fata bine, că nu-i croită pentru ce-am fost io făcută.

— Toți părinții visează cam ce vrei și tu, dar puțini au meritele tale și-s în stare de sacrificii.

— Merite ! Da' de unde ! Dom Fănuș se plîngea că i-am pricinuit numai necazuri de cînd am adus tiribomba în Mianca.

— Mai slăbește-mă cu dom Fănuș ! Chiar crezi că a spus el asta ?

— Vorbește lumea.

— Hai că m-ai convins ! El e atît de atent ceea ce vorbește, încît pot paria că scornelile astea nu-i aparțin.

Cuvintele Rozei o încurajară pe Dona. Incertitudinile ei veneau acum din altă parte și profită de prezența sa în casa primarului pentru a i le transmite Rozei.

— Mi-e frică, doamnă ! Pînă azi n-am spus nimănui că mi-e frică.

Roza se schimbă la față.

— Știi bine cît te prețuiesc. Cine love̦ște în tine, dă și în mine, o asigură ea. Cît îl privește pe Fănuș, lasă-l în seama mea.

— Nu de dom Fănuș mi-e frică.

— Atunci de cine și de ce ?

— De întîrzierea minerilor.

Pentru Roza, Dona era personajul principal al scenariului care dinamizase acțiunea în cătun și s-ar fi simțit ea însăși vinovată s-o domolească ori s-o alunge de pe scenă. Experiența trebuia dusă pînă la capăt, cu orice risc.

— Clevetesc cei care au pierdut trenul ? Tilică și Filareta, din cîte știm. Trebuie să te obișnuiești cu gîndul că ai căzut greu în ochii multora și de-aceea bagă fitile : să te sperie, ca tu să dai înapoi. Dar nu trebuie să te lași. Chiar de-ar fi așa și s-ar renunța la mină, tu tot în cîștig vei fi.

— Da' gîndurile pe care și le-au făcut oamenii ! se citi alarma în ochii ei. Da' păcăleala cum va fi plătită ?

— Ai răbdare. Nu iese fum fără foc. E un principiu de care nu-i străin nici Tălăpan. Apropo, el cum vede povestea asta ?

— Stă cu capul în călindare și judecă timpul după mersul vîntului, iar firea omului după cuvînt. Calculează, socotește, scrie. Se uită la tine, dar nu te vede, vorbești cu el, dar nu te aude, își înfige palmele în cuie, dar nu sîngerează, că parcă n-ar fi de pe lumea asta. Numai cînd o zărește pe Lăcrimioara își iese dintr-ale lui și se bucură ca un copil.

Roza n-avea o părere prea bună despre meteorologii de profesie, darmite despre acesta intrat, peste noapte în admirațiile semenilor, fiindcă ghicea schimbarea vremii după cum îl dureau oasele. Oricîte calcule ar fi făcut după reviste, tot s-ar fi înșelat în cîteva rînduri. Cît priveau ifosele lui de tălmăcitor al lumii, pe ea o lăsau indiferentă. Interesul Rozei se oprea în preajma faptelor concrete, căci filosofia ei simplă era să nu regreți nici o clipă pierdută, să scoți cu minime eforturi maximul de foloase.

— Lasă-i pe alții să se ocupe de venirea minerilor. Nu te îneca la mal, dă-i bătaie, că n-o să regreți ! Dar să nu

uiți de plajă, e foarte important să facem o plajă acolo. Întrebarea e cum ai să te descurci cu apa ?

— Tragem din Matcă, mai sînt și ceva izvoare care nu-s dilijate, dăm cep pămîntului și ridicăm un stăvilar sub coline, ca să strîngem apă pentru cazuri de secetă.

— Perfect, se liniști Roza. Cît privește peștii, promite că-mi vei lăsa mie plăcerea să-i procur și să-i arunc în baltă. În Ursuleasca nu poate fi pripășită orice fîță !...

Dona se desprinse din apropierea Rozei mai înviorată ca niciodată. Chiar dacă nevasta primarului nu-i dăduse suficiente asigurări, faptul că o încuraja în tot ceea ce făcea, oferindu-și serviciile, era un semn că venirea minerilor nu era pusă la îndoială. Îndemnată și susținută de Roza, Dona își puse de îndată planul în aplicare. Oamenii chemați de ea scurmară pămîntul pe o suprafață de o sută de metri pătrați, împrejmuiră locul cu sîrmă împletită și înălțară o baracă ce putea fi folosită drept vestiar. Ploile iuți și abundente, umplură heleșteul, apa Matcăi îl primenea zilnic, iar peștii dăruiți de Roza însuflețiră și înfrumusețară un lac ce părea a fi de cînd lumea anexa acestui cătun. La încheierea lucrărilor se arătă chiar Roza în persoană, care ținea să-și felicite protejata.

— Ai văzut că se poate !

Se întoarse apoi către oamenii apăruți și ei la marginea apei.

— E mare noroc că se află printre noi o asemenea femeie !

Profesorul de naturale se grăbi să-i țină isonul.

— Vremurile sînt sub oameni și numai ei le pot struni cum le e vrerea. Numele Donei Lefterică se va lega de prosperitatea cătunului, de apariția heleșteului, dar sînt destule alte fapte ce îi pot aduce nemurirea. Nu numai ei, ci și altora.

— Ce ai în vedere ? întrebă Roza.

— Contribuția voluntarilor la strîngerea materialului didactic în vederea cercetării vieții galinaceelor, ca și a altor orătănii, de-un sînge cu ele.

— Deci ne batem în continuare și pentru *Istoria* aceea ?

— N-am abandonat niciodată ideea.

— E cazul să ne mai explicăm din cînd în cînd.

— Este exact ceea ce încerc să fac acum. Căci trebuie să mergem cu toate în paralel. Reiau ce-am mai spus și cu alte ocazii : cercetarea și exploatarea mediului, a factorilor ce au reglementat specia, nu pot rămîne în afara studiului, dimpotrivă, toate acestea vor marca răscrucile, explicațiile ce indică o evoluție de-a dreptul contradictorie.

Seriozitatea cu care-și teoretiza istoria, ca și laudele ce i le aducea Roza, îl plasară pe Dulbaba din nou în atenția celor de-aici. Căci era norocul lui ca evenimentele să se înlănțuie. Apelul profesorului nu rămase neonorat. Chiar de-a doua zi, se arătară donatorii. Nu numai ursuleștenii, ci și trecătorii care se abăteau pe aici, se întreceau în a-și plasa în ograda profesorului de naturale orătăniile, punîndu-și numele, imprimate citeț, pe tăbliță de metal, atîrnate de picioruşele păsărilor, ca nu cumva vreunul să fie vitregit în *Istorie*... Imaginîndu-și că Sterică pregătește o carte în care vor fi menționate și viețile lor, așa cum au fost ele începuseră să i se destăinuie ca unui duhovnic fiindcă nimănui nu-i scăpase faptul că naturalistul voia să pună mîna pe *Cronica din Ursuleasca,* încă aflată în grija bătrînului dascăl, iar, în lipsa acesteia, voia să purceadă el la întocmirea alteia.

Așa se făcea că, datorită navetiștilor, ceferiștilor și geambașilor putu să obțină un material didactic divers de la găinușe la dropii, de la ereți la cocoși pintenați, de la curcani la rațe sălbatice, de la porumbei la fazani, pe care-l sortă după gradele de rudenie și greutate și-l puse în cuști și cotețe, special construite de tîmplarul cătunului. În marea lui gospodărie, fosta casă a unor inși care dispăruseră imediat după război, repartizată lui Sterică de primar, imediat ce acesta acceptase să vină în Ursuleasca, se rînduiau zilnic donatorii, dar, printre ei, cel care avea să facă o deosebită surpriză profesorului nu era vreun străin, ci un localnic, partizan devotat al schimbărilor din cătun. De cum văzu trofeul în brațele lui Potăin, Dulbaba sări ca împins de un resort și-și aruncă brațele în sus.

— Extraordinar ! Drept s-a zis despre cei din urmă că vor fi cei dintîi ! Știi, dumneata domnule, ce strîngi la piept ?

— Un moţat, răspunde cu modestie Potăin.

— Nu domnule, o perlă, o comoară ! Un cap de serie. Asemenea exemplare au dispărut cu mii de ani în urmă şi, iată, ca prin minune, visul meu se împlineşte. Din pricina lui — şi se repezi să-i smulgă cocoşelul din braţe — întîrziam studiul preliminar.

Îl întoarse pe o parte, pe alta, intrigîndu-l pe Potăin.

— Iată caracteristicile care au fost şterse în lupta cu destinul : ochii verzi, semn că de la început a fost un perverţit, clonţ puternic — trebuia să se apere singur de duşmani — picioare scurte — să nu fie împiedicat la zbor — luciul penelor pe care-l întîlneşti doar la sălbăticiuni. Zboară sus ?

— Nu-i stă în cale nici un gard.

— Pe vremuri se întrecea cu cocorii. Are şi-un semn de nobleţe, gulerul auriu, care la nepoţii lui s-a risipit în tot penajul. Ghearele sînt smălţuite şi peliţa asta roşie dintre ele, un semn al vechimii, îl ajută să plutească pe apă, ca şi în aer, cu aceaşi uşurinţă.

— Da, se dă la fund, aprobă Potăin, vînează peştii, mamă, mamă !

— Domnule, dă-mi voie să te sărut şi să-ţi trec de două ori numele pe tăbliţă.

— N-am nici un merit, se scuză Măin. Vă dau ceea ce mi s-a dăruit.

— Cum ? Din ce regiune este exemplarul ăsta ? Cum n-ai nici un merit ? Altul, în locul dumitale, mai ignorant în studiile galinaceelor, l-ar fi făcut bucăţele şi l-ar fi aruncat în oală, pentru că darul trebuie sacrificat, dar unul care ştie ce înseamnă o *Istorie*... nu a pregetat să mi-l aducă. Fapta dumitale trebuie cunoscută şi neapărat popularizată, te voi fotografia alături de trofeu.

Măin Potăin, încă încurcat de ceea ce afla, se scărpină în barbă.

— Păi chestia asta n-aş vrea s-o faceţi...

— Mi se pare şi aşa plata prea mică. Darul dumitale umple un mare gol în cercetările noastre curente. Dar gestul, reţine, gestul mi se pare impresionant.

— Gestul poate, cocoşelul nu cred.

— Exemplarul ăsta istoric ! Ştii, deveni mai explicit profesorul, specia îşi recreează arareori exemplarul prim,

căci în timp el se perverteşte, adaptîndu-se condiţiilor naturale, mediului ambiant, convieţuirii sociale. Şi cine prinde zvîcnetul primar al speciei, acela e un savant făcut.

— Cu acest cocoşel ? întrebă Potăin.

— Întocmai, domnule ! Oricine ar fi fericit să fi avut o asemenea şansă. Iată dovada că actualele galinacee au parcurs un drum lung, nu lipsit de surprize, un drum care le-a modificat fie organele de zbor, fie modul de a-şi agonisi hrana. Prin exemplarul dumneavoastră se vor elimina atîtea enigme care mai plutesc în jurul galinaceelor, vieţuitoare atît de banale dar, în fond, atît de complicate.

— Şi ce-are cocoşelul ăsta atît de complicat ?

— Toate. Clonţul, penele, pintenii, luciul. E normalul care dă pe faţă anormalul speciei.

— Normal... făcu o pauză Potăin, cînd e vorba de o corcitură.

— Cum adică e o corcitură ? păli profesorul. Ce înseamnă pentru dumneata corcitură ?

— S-a născut, continuă Potăin, abia putîndu-şi stăpîni rîsul, dintr-un raţoi şi o găină. Clientul meu mi l-a dat că nu putea să mănînce pocitanii, iar io, la fel, nu mă spurc la ele că-i păcat.

Demonstraţia lui Sterică Dulbaba se prăbuşi ca un pod de gheaţă la ivirea soarelui.

„Corcitura dracului ! strînse el din dinţi. Puteam să-mi închipui că păduche la păduche trage."

Vru să-i arunce ploconul în ochi pentru că piticul îi pusese competenţa la încercare, dar renunţă, muşcat de un alt gînd. Şi alţi oameni ai cătunului meritau o lecţie, nu numai Potăin, fiindcă nu visele nemuririi le dădeau tîrcoale atunci cînd alergau la el, ci motive mult mai pămînteşti.

CAPITOLUL VII

De mult nu mai fuseseră văzuţi ursuleştenii atît de fercheşi ca în duminica aceea, îmbrăcînd straiele cele mai bune, ţinute la păstrare în locuri ferite de molii şi rozătoare, purtînd la butoniere şi la ureche flori sălbatice, iar în braţe mănunchiuri de cînepă. Se iveau în pîlcuri, arareori unul cîte unul, din toate colţurile cătunului, fie că aveau sau nu un copil la şcoală, fie că îl îndrăgeau sau nu pe cel care organizase serbarea. În acea zi jocurile de pe Mianca erau închise, fiindcă Dona nu cuteza să-i facă profesorului concurenţă, de vreme ce era şi ea interesată de rezultatele finale. De cînd apăruse Sterică în cătun, multe se schimbaseră şi la şcoală. El ţinuse să demonstreze că pînă şi studiul intra sub o altă zodie. De acest fapt era interesat chiar şi primarul care-l rugase pe Dulbaba să aibă în vedere copiii remarcaţi la învăţătură, dar şi la păşunarea vitelor, căci practica şi teoria trebuiau împletite aici, unde cătunul putea să devină un model pentru altele. Sterică nu era omul care să nu dea speranţe celor care apelau la el, fiindcă lui Rogobete îi urmaseră şi alţii, iar dintre ei, Filareta Bratosin se dovedise cea mai insistentă, sporindu-şi plocoanele. Acum femeia nu se mulţumea cu ideea că Ita va lua un premiu ci voia să ştie cu un ceas mai devreme şi de situarea celorlalţi, a Lăcrimioarei în special. Zbaterea ei rămase însă fără succes, fiindcă profesorul de naturale avea şi el plăcerea să păstreze unele secrete. Oricum, îi erau deajuns şi cîte aflase. De-aici îi venea şi buna dispoziţie, fiindcă se arătă guralivă, plină de ifose, de parcă toată lumea era a sa. Starea ei îi îngrijora pe mulţi părinţi,

căci nici ei nu stătuseră cu mîinile în sîn şi se întrecuseră în a-l căuta pe Dulbaba. Ita era o elevă care nu strălucise niciodată. Se întîmplase oare o minune de cînd Dulbaba îi era profesor ? Mulţi îşi puneau întrebări şi răspunsul era alarmant. Consultîndu-şi, însă, propriile odrasle, ursuleştenii se mai liniştiră. Atunci de unde siguranţa Filaretei şi ifosele ei de mamă a unei fete premiante ? Stăteau cu toţii ca pe ace, agitaţi, nervoşi, bătînd pămîntul din faţa impozantei clădiri, murmurînd, bombănind, cheltuindu-şi timpul cu greu. Cînd veni ora începerii serbării, Sterică avea să-i surprindă încă o dată. Întemeiat cîndva de Ion Ursuleasca şi respectat cu sfinţenie, programul sfîrşitului de an era modificat de data asta.

Cînd soarele se ridică la două suliţe pe cer, la un semn discret al lui Sterică Dulbaba, din spatele gardului viu, se iviră cei doi muzicanţi, Dudă şi Vărzaru, şi dezrobiră sunetele. Profesorul îşi potrivi cu stîngăcie cravata, într-o oglindă imaginară, fiindcă nu prea era el obişnuit cu astfel de podoabe, în vreme ce Filareta îşi desprinse legătura de pe cap şi şi-o înfăşură pe mînă, de parcă şi ea participa la ritualul bine întocmit.

— Totuşi, se miorcăi un bătrîn care venise să-şi vadă nepotul, trebuia să fie cum am învăţat...

— Ei, şi dumneata, îl înfruntă Filareta la fel de sigură pe ea, de ce să ne amărîm sufletul mai devreme ?...

Măin Potăin ghici că femeia ascunde ceva.

— Lasă, neiculiţă, ambiţia, totul e să treacă în clasa următoare.

Ştiind că Ita ieşea acum din rîndurile celorlalţi, Filareta îl cernu printre gene, găsind un prilej tocmai nimerit să rîdă de omul ce trecuse de partea Donei.

— Auzi, ar cam fi cazul să-ţi cunoşti lungul nasului !

Într-adevăr, nasul fierarului nu era de laudă. Făcîndu-i pe alţii să se distreze, nevasta lui Bratosin îşi păstră seriozitatea. Pufăi iritată, scuipă, se şterse cu legătura la gură şi glăsui :

— I-auzi, domle, se umflă de liveji, trăiesc sub papură, plini de izină şi încutiţaţi de boli şi vor să se măsoare cu noi !

Atacul ei violent îi puse iarăşi în încurcătură pe ursuleşteni. N-ar fi fost ea atît de împăunată, dacă nu s-ar fi bazat pe ceva. Toţi dascălii care trecuseră în ultima vreme pe-aici lăsaseră multă amărăciune în urmă, sporind repetenţiile. Oare o surpriză de asta le pregătea şi Sterică ? Alarmat de ecoul slab al programului său îmbunătăţit, Dulbaba veni în mijlocul lor.

— Parcă vi s-au înecat corăbiile... De ce nu-i daţi drumul ?

— De ce să-i dăm drumul ? întrebă Potăin.

— Păi e puţin lucru să ajungem la sfîrşit de an fără nici un corijent ?...

Din piepturile tuturor ieşi un oftat de uşurare. Încă nu le venea să creadă.

Se foiră, se priviră întrebător, bătură în lung şi-n lat curtea şcolii, călcară iarba verde ca peria, ocoliră glădicii tunşi ca recruţii, intrară sub coroana cireşului, doldora de roade.

Profitînd de acest moment care făcea, de astfel, parte din programul său, Sterică ordonă muzicanţilor să întrerupă melodia şi, urcat pe un podium dinainte amenajat, zise :

— În locul unui foc de tabără să ne mulţumim cu miile de făclii care sînt aceste poame !

Oamenii se uitară evlavioşi spre cireş. Apoi, la semnul profesorului, se strînseră în jurul lui şi făcură un cerc larg. Chipurile lor inexpresive, lipsa de participare efectivă, îl obligă iarăşi să vorbească :

— Cumva marmura neagră v-a împrumutat faţa asta cătrănită ? Mai veseli, domnilor, mai veseli, nu îngropăm pe nimeni ! Dimpotrivă...

— D-apoi marmura neagră ne-a deşteptat şi copiii ? gîngăvi Măin Potăin, neîncrezător în spusele profesorului.

— Abia ne-am dat drumul, neiculiţă, se sumeţi Filareta, doar oameni se mai nasc şi pe la noi !...

Trăncănelile ei, ca şi murmurele ursuleştenilor, fură iarăşi alungate de Sterică Dulbaba.

— Pe această scenă în aer liber — şi arătă cu mîna grădina şi răzoarele ei — va avea loc programul nostru

de sfîrşit de an. Explozia vegetală, ca şi explozia sufletească se vor înfrăţi sub cerul liber, pentru a ne vorbi despre momentele înălţătoare pe care le trăim.

Făcu o pauză, aşteptînd o confirmare, dar fiindcă aceasta nu veni, îşi îndreptă privirile către elevii grupaţi în spatele unei perdele de glădici.

— Poftiţi, copii !

Ivirea micilor actori slobozi ropote de aplauze. Păşeau cu atîta siguranţă şi cu atîta dezinvoltură, că ursuleştenilor nu le venea să creadă că au în faţă chiar propriile lor progenituri. Se aplecară înspre stînga, strînşi de braţ, cinci cîte cinci, pe trei rînduri, apoi înspre dreapta, se desprinseră şi se rotiră pe călcîie, aruncară piciorul în faţă, în spate, se lăsară pe vine, înaintară aşa doar patru paşi, se ridicară brusc, se legănară ca o navă în furtună, murmurară ceva, după care o luară de la capăt. Ritmul şi mlădierea păreau fără cusur. Fiecare clipă şi fiecare mişcare erau trăite cu intensitate. Aplauzele frenetice le stimulau jocul în vreme ce semnele discrete ale profesorului de naturale le corecta unele mici şi abia percepute greşeli. Băiatul cel mare al lui Potăin, Iubitotos, după cum era cunoscut de toţi, intrase în poreclă apărînd de unul singur în faţa spectatorilor, înzorzonat cu pene multicolore, pintenat, cu un coif imens pe cap. Cîteva fete şi ele înzorzonate, cotcodăciră, imitară scurmarea în gunoaie, începură să bată din aripi, făcîndu-l pe Cocoşel să zboare de la una la alta pentru a le aduce la ascultare. Deodată se iscă dansul galinaceelor, gălăgios. Odrasla lui Potăin se întrecea pe sine ; se umfla în pene, dădea roată fetelor, arunca piciorul într-o acoladă, îl trăgea zgomotos, călca tacticos scena, imita cîntecul cît se poate de convingător. De atîta joc, fetelor li se udaseră rochiile în spate, dar nu se lăsau, fiindcă din ce se avîntau în mişcări, din ce păreau să se confunde tot mai abitir cu galinaceele pe care le imitau. Şi cînd zbenguiala lor era în toi, aprigi, cu braţele întinse ca nişte suliţe, se repeziră uliii, trei la număr, care prinseră o găină şi şi-o disputară gălăgioşi. Cocoşelul şi celelalte găini pieiră de îndată, ascunzîndu-se în iarba înaltă, dincolo de perdeaua de glădici. Ceva se întîmpla în acea luptă inegală şi spectatorii putură să admire forţa neobişnuită de care dădea

dovadă moţata : cei trei ulii făcură cunoştinţă cu pămîntul, trăgîndu-şi cu greu respiraţia, în vreme ce găina bătea satisfăcută din aripi aşteptînd, probabil, noi vrăjmaşi pentru a-i face victime.

Piesa-fabulă plăcu atît de mult spectatorilor, încît cei mai mulţi ţinură morţiş ca ea să fie repetată. Sterică, autorul acestui scenariu, dădu de înţeles că vor mai fi şi alte serbări, lăsînd locul în scenă celei care interpreta poezia *Uliul şi găinile*, nimeni alta decît odrasla Filaretei.

Clipe grele trăi mama pînă cînd Ita pronunţă ultimul cuvînt al fabulei. Ameninţată să o lase memoria, de data asta fata declamă fără greşeală, smulgîndu-i Filaretei cîteva lacrimi.

— Şi-acum urmează...

Tăcerea coborîse ca o pîclă. Nimeni nu ştia dacă era o defecţiune a regiei, dacă Sterică le încearcă răbdarea sau, pur şi simplu, se strecuraseră în program şi momente comice. Abia peste puţin timp înţeleseră că apariţia Lăcrimioarei pe scenă nu putea fi anunţată oricum.

Dreaptă, mlădie ca o trestie, fata Donei Lefterică, în jurul căreia se născuseră multe poveşti de cînd îi era magistru Olimpiu Tălăpan, se aplecă graţios şi cînd spectatorii credeau că va cînta ori va recita o poezie cu subiect din lumea orătăniilor, glăsui patetic :

„Mi-l vor lua pe tata la război."

În vreme ce ea relata povestea unei fetiţe, crescută în singurătatea pădurii doar de tată, de acel tată, care, acum, trebuia să se înroleze pentru a-şi apăra glia străbună, se făcu o linişte mormîntală. Trecuseră destui ursuleşteni prin astfel de experienţe, şi dacă Sterică Dulbaba n-ar fi anunţat „înmînarea premiilor", cu siguranţă că s-ar fi vărsat multe lacrimi. Unele femei nu-şi putuseră stăpîni totuşi emoţiile şi foloseau deja batistele, altele lăudară talentul fetei, sporind veninul Filaretei care, de cum auzi vocea profesorului, scoase un chicot de uşurare. În sfîrşit, momentul înălţător pentru ea şi Ita venise. Numai că Dulbaba, cu obişnuitul său tact, îl întîrzie şi de data asta, fapt ce-o făcu pe Filareta să nu-şi mai poată stăpîni gura.

— S-auzim, dom' profesor, s-auzim !

Din cancelarie apăru o tîrnă, acoperită cu pînză roşie, purtată de toarte de o elevă şi femeia de serviciu. Cele două o depuseră lîngă Sterică şi rămaseră încremenite ca nişte străjeri la trecerea coloanei oficiale. Cu o încetineală păguboasă, Sterică se scotoci în buzunare, despături o hîrtie şi-şi aruncă anevoie privirile peste ea. Măsură apoi mulţimea fără respiraţie, părinţi şi copii laolaltă, invitaţi şi curioşi, surîse ostentativ, evaluă greutatea tîrnei în braţele sale şi glăsui :

— Premiul întîi se acordă elevei Arbănaş Rodica. Felicitări şi la mai mare !

În vreme ce femeia de serviciu pregătea o coroniţă şi numita elevă se îndrepta spre profesor pentru a o primi, muzicanţii interpretau cu însufleţire „Mulţi ani trăiască". Se lăsă din nou tăcerea, prilej pentru Sterică de a-şi exersa talentul oratoric.

— E o onoare nu doar pentru premiantă, ci şi pentru cătun că avem asemenea elemente de valoare, victorie a luminii asupra întunericului, biruinţă a judecăţii contra prejudecăţilor.

Îi strînse mîna cu putere, el însuşi aplaudă, îndemnînd şi pe cei îndărătnici s-o facă, nimeni alţii decît aceia care credeau că premiul ăsta se cuvenea, desigur, propriilor odrasle. Murmurele şi şuşotelele îngheţară cînd Sterică Dulbaba vorbi din nou.

— Acelaşi premiu se acordă şi elevului Badiu Victor, la fel de meritos şi de silitor la învăţătură.

Ritualul oferirii coroniţei se repetă şi preafericitul premiant putu să asculte din gura profesorului de naturale cam aceleaşi cuvinte, doar altfel rînduite, în plus, i se recomanda să fie găsit şi-n anul ce urma pe aceeaşi treaptă.

Urcarea acestui elev pe podium intriga însă pînă şi pe părintele cel mai dezinteresat de premii. Repetase în mai multe rînduri clasele, se ştia că trăia în vrăjmăşie neîmpăcată cu învăţătura. Prima care se alertă fu Filareta.

— E scandalos ce se întîmplă aici ! vorbi ea şi făcu un pas în faţă.

Fu trasă înapoi de Anîcuţa Coriolan.

— Lasă-i în pace, au ei o socoteală !

— Socoteală, socoteală, dar să ne-o arate şi nouă...

— De ce te rîcîie c-a luat şi ăla o coroană ?
— Poate că mai avem şi noi copii, se răţoi Filareta.
— Stai blîndă, le vine rîndul...

Şi, într-adevăr, de parcă gura Anicuţei fusese poleită cu aur, nimeni din cei douăzeci de elevi ai clasei în care învăţau Ita şi Lăcrimioara nu scăpa premiul. Toţi îl primiră pentru merite deosebite la învăţătură, pentru conştiinţa de sine la care a ajuns o comunitate socială, pentru triumful luminii asupra întunericului, pentru biruinţa binelui şi-a frumosului şi pentru atîtea alte motive descoperite în aceste clipe de Sterică Dulbaba ori preluate din limbajul jurnalistic. Cum era obiceiul, veni şi rîndul unor prea fericiţi părinţi să spună ceva. Degeaba bătea în tobă Dudă şi suflă în clarinet Vărzaru, degeaba se agita profesorul de naturale : peste mulţime coborîse mohoreala.

Cea mai întărîtată era tot Filareta. Aruncase atîtea daruri în braţele lui Dulbaba şi iată cum se achitase el de obligaţii. Abia acum vedea că nu fusese singura păcălită. Nevasta lui Tilică sperase din adîncul inimii ca măcar Ita să i-o ia înainte Lăcrimioarei, cum nu putuse ea, Filareta, în concurenţă cu Dona. Pe aceeaşi treaptă se afla şi rebegitul lui Potăin şi opăritul Badiului şi toţi ceilalţi care greu puteau să spună tabla înmulţirii.

— Ei, mulţumiţi ? Mulţumiţi ? li se adresă Sterică Dulbaba. Are careva vreo contestaţie ?

Din nou se auzea doar foşnetul frunzelor în bătaia calmă a vîntului.

— Poftiţi ! Poftiţi ! îi îndemnă, primim contestaţii numai în decurs de douăzeci şi patru de ore, apoi nu mai e nici una valabilă...

Surîse, ştiind că lovise în plin. Că, de fapt, cine de cine se diferenţia în clasa aceea ? Toţi erau, şi rămăseseră, o apă şi-un pămînt. Ca şi cînd nimeni n-ar fi primit nici o distincţie.

Voia să declare serbarea închisă cînd Filareta, spumegînd de furie, zise :

— Ne făcuşi de baznă, profesore ! Şi te credeam serios...

Sterică Dulbaba vorbi cu glas tare, să fie auzit din toate colţurile :

— Așa sînt eu ca viața...

Și-n vreme ce nefericiții părinți coborau gălăgioși spre Matcă, împroșcîndu-l cu ocări pe Sterică Dulbaba, dar uitîndu-se totuși, cu admirație la coroniţe, fiindcă puteau fi primele și ultimele aruncate pe capul odraslelor, în Ursuleasca urca zvonul, aruncat de profesor, că sînt capabili de fapte și mai mari.

CAPITOLUL VIII

Abia după două săptămîni, rotocoalele unui avion ivit deasupra cătunului îi arunca pe ursuleşteni din amărăciune în noi interogaţii, unii din ei fiind tot mai convinşi că sînt încercaţi de soartă, fiindcă avionul zbura jos, mai să se lovească de catargul tiribombei şi nu da nici un semn că va părăsi spaţiul aerian al Ursuleascăi. Oare ce urmăreau acei aviatori ? Veniseră să fotografieze un ţinut ce se schimbase miraculos într-un timp atît de scurt ? Trebuiau să paraşuteze pe cineva ? Le încerca nervii ?

Cîţiva ursuleşteni îşi zăvorîră porţile şi se închiseră în casă, alţii o tuliră în pădure, pentru mai multă siguranţă, ca şi atunci cînd se iviseră militarii, dar, cei mai mulţi, ieşiră la porţi şi aşteptară cu mîinile în cruce, nepăsători la interesele ce se jucau, de data asta, în aer. Numai pruncuţul cel mic al lui Măin Potăin arunca înfuriat cu pietre spre pasărea de fier, în vreme ce mama lui, Gutina, îndemnată de fierar, bătea în nicovală, nu pentru a chema clienţii că, slavă domnului, nu se mai puteau plînge de ei, ci ca să acopere zgomotele infernale. Această îndeletnicire păru să facă impresie străinilor astfel că, numai după cîteva minute, avionul ateriză pe o esplanadă. Temători erau încă destui adulţi, nu însă şi copiii, care nu se supuseră poruncilor celor mari şi alergară într-acolo. Cei dintîi ajunseră pruncuţii lui Potăin. Ita fusese înhăţată la timp de Filareta.

— Lucru curat nu-i acolo ! N-ai auzit de bampirii care cată să amăgească copiii ! Acu au venit şi la noi, că avem sîngele curat şi nu ne mai apără nimeni.

— Vorbe de adormit copii ! o îngînă Tilică, trecut de partea Itei. Vrea să vadă şi fata ce n-a mai văzut. Nici ţie nu ţi-ar strica să te uiţi la o pasăre de fier.

O convinse şi înaintară spre esplanadă. După ei se luară şi alţii, observînd că pruncuţii lui Potăin nu păţiseră nimic. Cînd apărură pe esplanadă, putură să zărească mai bine pe cei trei piloţi care trăgeau de elice, urcau şi coborau din cabină, purtau scara pe sub avion, loveau apoi cu ciocanul în metal. Se opriră cam la douăzeci de metri, fiindcă nici unul din piloţi nu se arăta încîntat de prezenţa lor. Înalţi, încotoşmănaţi în haine de piele, cu ochelari mari, ridicaţi pe frunte, şi centuri ce le strîngeau bine mijlocul, oamenii ăştia păreau parcă de pe altă lume.

— Trebuie să fie străini, îşi dădu cu părerea Tilică.

— Aşa-i arată firea şi straiele, confirmă Potăin.

— Tălăpan, să vină Tălăpan ! decise Filareta, ca şi cînd ea era stăpîna învăţatului. El se poate înţelege cu musafirii noştri.

Nu se grăbea nimeni să-l cheme. Dar, dacă Tălăpan rămăsese pe Mianca, surd la frămîntările acelei după amieze, profesorul de naturale, în schimb, nu putea pierde un astfel de prilej de a-şi oferi serviciile oamenilor. Spre deosebire de ei, nu păstră distanţa ce-o impuseseră străinii ci se apropie atît de mult, încît mulţi crezură că era aşteptat deja. Ducîndu-şi braţele la spate, cu capul uşor aplecat într-o parte, se întoarse în aşa fel încît să poată fi urmărit de mulţime.

— Aşadar, dragii mei, în faţa noastră se află un avion care a dat multă bătaie de cap constructorilor. E cel mai suplu, cel mai rapid, din cîte există la noi. Poartă o încărcătură apreciabilă, cîteva tone, zboară la mare înălţime ca şi la una medie cu aceeaşi iuţeală, se strecoară uşor prin furtuni şi fulgere. Se alimentează cu benzină de cea mai bună calitate, aripile-i sînt de aluminiu, nituite, botul e ascuţit, după cum se observă şi cu ochiul liber, iar în el se află carlinga unde-s plasate toate comenzile navei şi unde stau cele mai perfecţionate aparate. Hublourile sînt duble, bine izolate, în zbor roţile sînt ascunse, să se evite frecarea cu aerul. Aceasta e, ca să zic aşa, o descriere exterioară a vehiculului aerian.

Îi necăjise rău pe ursuleşteni şi-acum recurgea la acest vicleşug să-i mai îmbuneze. Calculase bine. Căci pe cine nu impresionase în cătun cunoştinţele despre avion şi dezinvoltura cu care le expusese el ! Simţea cum le recîştigă încrederea şi continuă cu mai multă însufleţire.

— În lume sînt o sumedenie de avioane, dar rutele lor precise, dinainte stabilite, cu cote clare, ne-au vitregit să le avem în ochi. E o ocazie unică acum de care trebuie să profităm cu toţii. Principiul de funcţionare e un capitol aparte pe care o să-l explicăm în detaliu cu alte ocazii.

— Cine ştie dacă mai prindem o astfel de ocazie, interveni Tilică. Ne-ar interesa principiile.

— Lucrează ca toate aparatele, intră şi Potăin în discuţie.

— Ca forja ta, îl îngînă Filareta, mereu cu un dinte împotriva lui. Măine, aici sînt complicăţii mari şi nu-s de nasul tău.

Legîndu-se iarăşi de nasul fierarului stîrni, ca de fiecare dată, rumoarea în mulţime. De această situaţie profită Sterică Dulbaba pentru a-şi schimba repertoriul.

— Poate vreţi să mă întrebaţi ce legătură este între mine şi aceste aparate de zbor ? Una singură, răspunse, fără să fie interogat : cătănia. Am făcut-o la aviaţie. Un comandant de-al meu, campion între campioni, se chinuia săptămînal să ne demonstreze măiestria sa şi, de ce să nu recunosc, reuşea cu brio. Se răsucea în aer, venea în picaj, ştergea coşul fabricilor de căneală, se înălţa ca un uliu, se scutura de parcă era o găină beată. Comedie mare, ce mai vorbă ! Nici unul din noi nu îndrăznea să-l concureze. Pînă într-o zi cînd...

Făcu special o pauză şi-şi aruncă privirile înspre străini, dar aceştia, preocupaţi de avion, îl ignorau pe mai departe.

— Pînă într-o zi, domnii mei, reluă, pe un ton ridicat, cînd mă hotărăsc eu să-i arunc mănuşa.

— Campionului ? întrebă Potăin.

— Campionului între campioni, preciză Sterică. Tremura ca varga omul.

— Daracu' da' ce avea ? întrebă Filareta crezînd doar pe jumătate povestea însăilată de profesor.

— Ştiau cu toţii : unde se bagă Steri — aşa mă alintau — s-a zis cu domnia altora.

— Nu se poate, neiculiță ! Își pierdea coroniţa...

— Cam de-aşa ceva se temea.

— Şi ? se arătă tot mai curioasă Filareta.

— Începe lupta cu gravitaţia pămîntului. Cea mai aprigă luptă din cîte am cunoscut vreodată.

— Aţi făcut cumva şi războiul ? se interesă Tilică.

— Aş ! fornăi Sterică. Războaiele sînt un fleac pe lîngă bătăliile cu gravitaţia. Acolo ai un zid în faţă, un perete, un sac de nisip, o pădure, o pală de vînt care schimbă traiectoria glonţului, aici eşti tu singur în dispută cu gravitaţia, lupţi fără intermediari, nu există compromisuri, cîştigă doar cel mai dibaci.

Ascultînd totuşi bălmăjelile lui, unul din piloţi îşi puse palmele în şolduri şi-l studie cu interes. Profesorul de naturale se simţi încurajat şi se mai apropie cu un pas de străini.

— Aveam de pe atunci în cap ideea *Istoriei...*, cunoşteam deci unele legi ale zborului, dar una-i să-ţi dea natura o şansă, oferindu-ţi zborul chiar din ou, şi alta-i să obligi tu o maşină din asta să facă giumbuşlucuri în aer ca un erete. Zis şi făcut. Îmi leg centura, înghit o bulină întăritoare şi o alta împotriva răului de înălţime — că, drept să vă spun, îl cam aveam — apăs prima manetă, apăs pe a doua, trag de un mîner, îl împing pe altul, pornesc încet şi după zece, douăzeci de metri bag cărbuni...

— Era un avion cu aburi ? se interesă Potăin.

Profesorul de naturale surîse cu indulgenţă.

— Mă ridic de la pămînt ca un scaun al tiribombei din Mianca, dar nu mă rotesc ca el în cerc, ci avansez în spirală, ca o teorie nemţească, fac ceva rotocoale şi tuliu !

— Dincolo ! căzu pe faţă Tilică.

— Pardon ! îl mustră din priviri Sterică. Eu nu mă vînd atît de uşor...

— Am zis în aer...

— Mda, mormăi profesorul, tuliu cît pot de departe. Şi ce credeţi ?

— O vîntoasă, un vîrtej, se însufleţi Potăin.

— Mai rău... Motorul... Mort... Îngheţat. Ce-i de făcut ? Sînt pradă morţii. Adio, întrecere, adio, *Istorie*, adio viaţă !

Închid ochii şi pun mîinile pe piept.

— Fără să folosiţi paraşuta ? îl întrebă Tilică.

— Preferam să mor decît să mă fac de ruşine în faţa comandantului, a camarazilor, în faţa campionului între campioni. Ajunsesem ca Dona Lefterică, unde a ajuns ea acum. Întunericul mă luase deja în paza sa, cînd, deodată, apare neprevăzutul...

— Un curent de aer care te aruncă la sute de metri în sus, intervine unul din piloţi.

— Nu tocmai, luciră ochii satisfăcuţi ai profesorului, fiindcă reuşise să atragă atenţia străinilor, scînteia...

— Ideea, adică, manipularea cozii ?

— Scînteia, scînteia, se aprinde lichidul, intră în funcţie elicea, fac virajul de rigoare şi vă închipuiţi ce-i jos : aplauze, urale, scîncete pe campion. Crezuseră cu toţi că o făcusem special să-mi elimin concurenţii din start, fiindcă nu oricine putea executa manevre periculoase din astea.

— Puteaţi să...

— Dar n-am putut, îl întrerupse Dulbaba pe Tilică, trăgînd din nou cu ochiul către străini, ceea ce a urmat, să nu mai întrebaţi ce-a fost. Căpătasem curaj, primisem botezul aerului şi totul avea să-mi iasă perfect.

— Şi-aşa, dom profesor, ne-aţi mai vîndut o istorie umflată, îl sîcîi dinadins Filareta, căci ea nu-l putea ierta atît de repede.

Profesorul se făcu a nu auzi ce spune şi continuă, netulburat :

— Mă rostogoleam în aer ca un porumbel jucător, mă strecuram printre crestele munţilor, scuturam praful de pe frunzele copacilor, şi ţineam morţiş să-i demonstrez comandantului că eram făcut pentru zbor.

— Aveau toate motivele să vă oprească în armată, zise Tilică.

— Ar fi vrut ei !... După vreo trei ani de zăpăceală din asta am cam început să mă plictisesc...

Şi-n vreme ce ursuleştenii ascultau povestea lui Dulbaba, din două părţi opuse ale colinei se apropiau Gregor Giurma, gîfîind, semn că alergase mult, şi Dona Lefterică, strunindu-şi cu nerăbdare calul. La vederea celor doi, Sterică Dulbaba îşi întrerupse povestea, aşteptînd

ca toţi cei adunaţi acolo să vadă ce se întîmplă. Dona, fiindcă ea ajunsese mai întîi, nu descălecă, aşa cum s-ar fi cuvenit, ci, de la înălţimea calului, îi spuse sergentului :

— Dom'măjur, trebe să-i luaţi blînd, c-altfel se înfurie şi pleacă fără să ne lase vorba.

— Ce vorbă ? întrebă îngrijorat Giurma.

— Cu mina... mormăi ea. Sînt sigură că d-aia au venit.

— Vrabia mălai visează ! o săgetă sergentul cu privirea. Crezi că nu mai există şi alte treburi de făcut.

— După cum văd, tocma dumneavoastră aţi cam vrea să-i zgurniţi, se îngrijoră Dona, observînd reacţia energică a sergentului.

Dar Giurma avea sarcini mai importante acum decît să-i răspundă ei. Înainte de a se îndrepta spre aviatori, îşi potrivi ţinuta, îşi mişcă taşca în care ţinea carnetele şi chitanţele pentru amenzi, îşi potrivi cascheta pe cap. Pasul său autoritar, soldăţesc, nu prevestea nimic bun. Exact în momentul în care se apropie de avion, un zgomot infernal se descătuşă din corpul acestuia şi cuvintelelui, care nu arătau nici pe departe a fi de salut, nu mai putură fi receptate. De altfel, fu foarte tîrziu remarcat de unul din aviatori, însă acesta, spre disperarea sergentului, nu-i luă în seamă prezenţa, ci continuă să urmărească elicea aparatului şi tremurul aripilor.

— Sînteţi autorizat, trebuie să vă dea socoteală ! puse gaz pe foc Dona care venise lîngă el, abandonîndu-şi calul ceva mai departe.

Giurma spumega de furie. Nu i se mai întîmplase niciodată ca străinii care apăreau în Ursuleasca să-l ignore.

— Sînt suspecţi, dom măjur, îi vorbi în cealaltă ureche Filareta. Mi-am bătut gura de pomană şi nu m-a crezut nimeni. De cum v-au zărit, s-au şi pregătit să-şi ia tălpăşiţa.

— Să încerce ! îşi bătu sergentul pintenii. Aici eu hotărăsc !

De partea cealaltă, Dona era disperată.

Văzînd că sergentul ezită, se hotărî să intre ea în vorbă cu solii aerului. Dar nu făcu decît trei paşi şi aviatorul, care rămăsese jos, se prinse de scară şi-o escaladă în grabă, o trase apoi în cabină şi avionul se puse

în mișcare. Mesajul pe care-l așteptase ea se confunda cu o dîră de fum.

— Am fost iarăși amăgiți ! bătu Dona cu piciorul în pămînt, aruncînd priviri mustrătoare sergentului. Și ce ocazie...

— Ce ocazie ? făcu pe nevinovatul Giurma.

— Sînt sigură că erau în legătură cu mina.

Giurma își luă singur pe loc repaus.

— Și da, și nu ! rînji el, sperînd să facă o glumă.

Scotoci în taşcă şi-şi scoase tabachera. Luă din ea o țigară și-o aprinse cu încetineală.

— Ceea ce mă frămîntă acum, vorbi el, ca și cînd ar fi fost singur în post, este dacă domnii ăia au avut sau nu autorizație de aterizare. M-ați zăpăcit cu prostiile voastre — le zise celor două femei care îi suflaseră în urechi — și-am uitat să-mi fac meseria.

Și-n vreme ce el părăsea colina, mînios, punînd în mișcare tot alaiul, din trenul care venea dinspre Domnești coborau doi bărbați, dichisiți, cu două valijoare. După vreo zece minute de mers descoperiră, uluiți, pustietatea care domnea în Ursuleasca. Uimirea lor spori pe măsură ce se avîntau înspre inima cătunului. Cel mai în vîrstă, cu părul complet alb și dantură falsă, dădu primele semne de îngrijorare.

— Parcă ar fi fost atinși de molimă. Nu te latră nici un cîine jigărit, nu te întîmpină nici o pisică.

Bărbatul cel tînăr căută o explicație :

— E o oră nepotrivită pentru vizite. Lumea trebuie să doarmă ori pur și simplu să se fi retras în răcoarea odăilor. S-au emancipat și ei, se respectă. Atmosfera îmi amintește de Wernigerode. Domnule dragă, să fi fost ora două, trei după amiază cînd intram în orășelul acela din munți și am crezut că mă găsesc pe altă lume. Nici un țipăt, nici un zgomot, pace de mormînt. Doar la un moment dat s-a deschis cu furie un oblon și peste grupul nostru de turiști balcanici s-a revărsat — că n-am mai apucat să vedem din gura cui — duşul unor ocări nemțești, după care oblonul a fost închis la loc.

— Acolo, într-adevăr, e cu totul altceva. Uitați unde ne aflăm acum : la noi n-ai să găsești sătuc în care oa-

menii să nu stea pe la porți, pe podișcă, în șanțuri și să bîrfească ziulica întreagă.

— Poate nu și-au revenit încă din beția premiilor, sugeră tînărul.

— Tot ce se poate.

— N-ați văzut ce șoc a fost și pentru șeful nostru experiența din Ursuleasca ? Nu mai întîrziați, băieți, fugiți și aflați care-s metodele prin care s-a ajuns la asemenea performanțe, ele trebuie popularizate și experimentate pretutindeni, dacă vrem, într-adevăr, să ne facem datoria. Să nu poată fi o mică departajare între elevii ăștia, toți excepționali, păi nu vi se pare o treabă formidabilă ?

— Mă tem, totuși, că e ceva putred pe-aici...

— Cine ar îndrăzni să-și pună pielea în saramură ?

— De la o vreme ne întîlnim cu tot felul de curiozități. Uite, spre exemplu, dacă toți elevii unei clase întregi ar fi fost lăsați repetenți, nu s-ar fi făcut atîta vîlvă ca în situația aceasta cînd au fost, în totalitate, premiați.

— Sînt la modă.

— Repetențiile ?

— Premiile.

Rîse, ca și cînd făcuse o glumă nostimă, dar fiindcă bunul său coleg tuși semnificativi încercă s-o dreagă.

— E normal să constatăm că mai mulți elevi se plasează pe același loc, date fiind condițiile ce le sînt create. Ce se mai află dincolo de notele maxime ? Îmi vine să cred că dascălii de-aici au acționat cum se cuvenea și cum ar trebui să învețe și alții, cinstind deopotrivă pe fruntași. Avem copii buni, de ce să-i dezavantajăm numai pentru faptul că vrem doar trei premianți ? Sau patru, sau zece. Îi dăm fiecăruia ce merită. Experiența din Ursuleasca trebuie să dea de gîndit. În lupta cu eradicarea analfabetismului, în lupta cu generalizarea învățămîntului, iată la ce rezultate miraculoase am ajuns. Oare cine ar fi prevăzut un asemenea succes ?

— Trebuie studiate metodele prin care s-a ajuns aici.

— Exact, modelele, fiindcă elevii nu mai contează sau, dacă totuși trebuie să vorbim și de ei, aceștia devin niște instrumente în procesul de învățămînt, argumente chiar, fiindcă școala de azi nu mai e ca școala de ieri. Deviza

noastră : totul pentru elevi, prin elevi ! Dascălii, domnule, sînt factorii care ne modelează naţiunea !...

— Nu le acordăm prea mult ?

— Cunoaşteţi acest nume Durlaba, sau Dulbaba ? Ei bine, omul a dat lovitura. Normal, domnule, cît se poate de normal, fiindcă a stat în mijlocul elevilor, le-a stimulat rîvna a prelungit programul, totul, totul, numai în favoarea lor. Că putea şi el să facă o navetă, cum se obişnuieşte, dar nu, domnia sa s-a confuntat cu cătunul, aşa cum ar trebui să se confunde toată intelectualitatea satelor şi cătunelor noastre, şi din interior a scos la lumină ceea ce zăcea înăuntru. Şi-ar mai fi ceva...

— Harul psihologic ?

— Probabil şi el. Eu însă voiam să mă refer în continuare la exemplul personal. Aţi auzit ce spunea inspectorul şef ? Dulbaba pregăteşte o *Istorie*. E, cum s-ar zice, o personalitate în cătun. El însuşi studiază zilnic, cercetează şi aprofundează evoluţia şi involuţia galinaceelor, încrucişează rase, fertilizează ouă, urmăreşte puii în regim special.

— Săracul ! Cred şi eu că în asemenea condiţii nu mai ai vreme nici măcar să-ţi întemeiezi un cămin.

— Toţi marii savanţi şi-au simţit familia ca pe o povară. Ce femeie se sacrifică pentru un ins dispus să lucreze pentru progresul omenirii ?

— Nu copiii trebuiau premiaţi, ci el însuşi.

— O să vină şi ziua aceea.

— N-ar fi cazul ca propunerea să plece de la noi ?

— E o idee.

De cum dădură colţul, fură cît pe-aci să se izbească de Gregor Giurma care, încă furios că-i scăpaseră aviatorii, îi studie din cap în picioare în speranţa c-o să-i cadă, totuşi, cineva în plasă.

— Ei, ce-i cu dv, cu ce treburi ?

— Interes de serviciu, răspunse inspectorul cel cărunt, pe jumătate revoltat, pe jumătate speriat. Am venit să vedem minunea.

— Încă nu i s-a dat cep, surîse strîmb sergentul, fugit cu gîndul la marmura neagră. Din clipă în clipă trebuie să sosească minerii.

Inspectorul cel tînăr pricepu de îndată că era la mijloc o confuzie şi încercă să-l lămurească.

— Noi am venit pentru copii.

Cu toate că experienţa lui Dulbaba nu făcuse nici o impresie sergentului, fiindcă fetele lui erau în clase mici şi nu beneficiaseră de nici un premiu, vestea că străinii începeau să se intereseze deja de ea îi rîcîi orgoliul.

— Într-adevăr, minune. Bănuiesc c-aţi vrea să vedeţi exemplarele.

— Întocmai, dar nu numai pe ele. Dirijorul trebuie să fie alături.

Chipul lui Giurma se însenină de-a binelea. Nu-şi cheltuia el zilele chiar degeaba în Ursuleasca.

— Pe primar ?

— Pe primar după aceea. Deocamdată ne-ar interesa profesorul de naturale. El se pare că-i autorul...

— Să-l chem la post ? se oferi degrabă Giurma.

Străinii se uitară semnificativ unul la altul.

— O, nu, vorbi cel cărunt, cine ştie ce-ar mai crede lumea ! Preferăm să-l vedem la el acasă, eventual la şcoală, acolo unde trudeşte cu abnegaţie, chiar dacă s-au încheiat cursurile.

CAPITOLUL IX

Imediat ce primarul află de la Gregor Giurma că-n Ursuleasca se iviseră doi inspectori intră în alertă. Dintr-o experienţă îndelungată el ştia că vizitele neanunţate ale unor astfel de oaspeţi sînt cu cîntec, chiar dacă sergentul, citindu-i îngrijorarea de pe chip, se ostenise să-l asigure că întîmplările cătunului nu mai intrigau pe nimeni, de vreme ce acum toată lumea era în schimbare. Orice i-ar fi spus şi orice garanţii i-ar fi dat sergentul, Fănuş Rogobete nu putea avea linişte, cunoscînd metodele şi tertipurile unor inşi folosiţi special ca să se insinuieze într-o comunitate pentru a-i afla toate păcatele. Nu era o practică nouă, istoria înregistrase destule cazuri celebre pe care primarul le cunoştea prin intermediul cărţilor. Cu inima jucîndu-i în piept ca o pasăre în colivie, cu apa şiroindu-i pe gît, se grăbi să-i întîlnească pe străini căci erau, poate, destui ursuleşteni care voiau să i-o ia înainte. De data asta cîştigase Roza, care-i invitase deja acasă. Aveau o cameră de oaspeţi, dar nu la primărie, cum se obişnuia, ci chiar în locuinţa lor spaţioasă, fiindcă nevastă-sa ţinea morţiş să aibă cunoştinţă de toţi aceia care veneau cu probleme speciale în Ursuleasca. Nici nu călcă bine pragul şi reverenţa să o surprinse pînă şi pe Roza, obişnuită, de altfel, cu slugărnicia lui Fănuş.

— Bine aţi venit la noi în cătun. Aţi călătorit bine ?

— Mulţumitor, răspunse inspectorul cel tînăr.

Fănuş aşteptă să i se întindă mîna şi cu aceeaşi mină supusă continuă :

— Aşadar, o binemeritată odihnă într-o cameră care vă era oricum rezervată, e tot ceea ce vă trebuie acum...

Văzîndu-l atît de pierdut, Roza simţi nevoia să intervină :

— Mereu te grăbeşti, dragul meu ! Dînşii vin de la drum, şi, din cîte ştiu, personalul n-are vagon restaurant.

După astfel de semnale, bine regizate de Roza, Fănuş îşi cunoştea atribuţiunile. Abia aşezat pe scaun, se ridică şi luă drumul pivniţei, de unde se întoarse cu măsline, caş, salam, ceapă şi palincă. În scurt timp — căci îndelungul exerciţiu îi crease dexteritate — toate se răsfăţau pe masa aflată în sufragerie. La vederea atîtor bucate, inspectorul cel tînăr zise :

— Doamnă, pînă diseară trebuie să fim înapoi în Domneşti, fiindcă mîine o luăm de la capăt, spre alt cătun.

Roza îl privi mustrător. Ochii ei cărbunii erau ca două suliţe în momentul acela.

— Capătul putem fi tot noi, mîine.

— Imposibil. Avem treburi ce nu suportă amînarea.

— Se prea poate, îi aruncă un surîs şăgalnic, dar de unde ideea c-aţi pătruns într-o moară părăsită ? E un pămînt mai leneş pe-aici, dar nu înseamnă că ne-am însuşit şi noi meteahna lui.

— Se munceşte, într-adevăr, interveni şi Fănuş, temător că Roza nu fusese destul de convingătoare. Se trage pe brînci, pe ploi, pe zloată, în orice sezon, fiindcă ursuleştenii au fost din tată în fiu oameni devotaţi muncii, neaşteptînd mila nimănui. Vrednicia, domnilor, nu e o...

— Virtute, îl ajută Roza, bănuind ce voia să spună, fiindcă îi cunoştea amănunţit repertoriul.

— Exact, nu e o virtute, ci o zestre care dă mîndrie acestor ţinuturi. Vrednicia s-a păstrat la noi ca limba. S-a păstrat şi s-a conservat.

În colţul gurii căruntului apăru un surîs şi Fănuş simţi că nu ăsta era tonul adecvat pentru musafirii săi.

— Să lăsăm ce-a fost, interveni iarăşi Roza, cerîndu-i din priviri lui Fănuş să mai toarne în pahare, dar ia spuneţi-mi, domnilor inspectori, că parcă asta-i îndeletnicirea dumneavoastră, ce se mai aude prin Domneşti ?

Bănuind că-n casa aceea rosturile erau puţin schimbate, tînărul cuteză să întrebe :

— Cine-i, totuşi, primar aici ?

Roza izbucni în rîs.

— Cel adevărat absentează, preciză ea.

Cerîndu-i-se din priviri să coboare în pivniţă pentru a împrospăta băutura, Fănuş nu avu timp să sesizeze ironia. După plecarea lui, însă, Roza le spuse musafirilor cu tonul celei mai fireşti comunicări :

— Domnilor, Ursuleasca n-are primar.

Căruntul rămase cu mîncarea în gît, în vreme ce tînărul căpătă o bună dispoziţie zgomotoasă.

— Asta-i bună ! Surprize, una după alta. Serios, redeveni solemn, aici guvernarea nu mai constituie o problemă ?

— O, nici chiar aşa, îl îmbie Roza, făceam şi eu o figură de stil. Un fel de-a zice că nu are. Pe listă figurează unul...

— Dumneavoastră, căzu în capcană tînărul.

— Nu tocmai. Dar ce-i un nume ? vorba Julietei. Ceea ce vă interesează e probabil căpetenia reală. Aţi dori poate să aflaţi cîte ceva despre Dona Lefterică ?

Inspectorii se priveau din ce în ce mai uimiţi, neînţelegînd ce hram poartă femeia asta. Era o excentrică, o persoană care se răsfăţa sau, pur şi simplu, ăsta era adevărul în cătun ? Ghicindu-le deruta, Roza le veni în ajutor.

— Stoarce ea banul şi din piatră seacă pentru sine, dar îi mobilizează şi pe aceia care căzuseră într-o apatie păguboasă. Cătunul nostru avea mare nevoie de ea şi-a apărut la timpul pitrivit.

Ultimele cuvinte căzură ca nişte pocnete în urechile primarului care tocmai se întorcea din pivniţă. Dacă nu s-ar fi reechilibrat la timp, ar fi prăpădit o comoară de vin vechi, păstrat numai pentru oaspeţi de seamă.

— Înţeleg că-n Ursuleasca s-a revenit la matriarhat, punctă conversaţia inspectorul căruntul, ignorînd prezenţa lui Fănuş. Trebuie să fie o experienţă interesantă.

Degustă vinul, aplecă aprobator din cap şi-şi continuă ideea ;

— Numai că pe noi isprăvile unui bărbat ne-au chemat aici !

— Cîntă, zeiţă, bărbatul şi armele ! căzu Roza într-un fel de melancolie care o apuca tot mai des în ultima vreme.

Speranța lui Fănuș că tot Roza va descurca ițele și de data asta slăbise. Soția lui se comporta ca și cînd își uitase rolul pe care-l jucase ireproșabil din ziua cînd acceptase să-l ia de bărbat. Ce pregătire făcea Roza cu el înainte de a intra la un potentat, cîte sfaturi înțelepte-i dădea ! Ea primise o educație în acest sens de la părinții ei și tot părinții îi spuseseră că norocul unui bărbat depinde în mare măsură de farmecul și poveștele soției sale. Conviețuirea îndelungată putea fi de vină. Ori numai prezența sa acum, fiindcă Roza nu se putea desfășura în voie.

— Domnilor, recurse Fănuș la un șiretlic, îmi cer scuze că voi absenta cîteva minute, dar după ce voi isprăvi treaba la primărie, vom fi iarăși împreună. Cît privește starea cătunului, Roza e pregătită să vă dea toate datele necesare.

Nu surprinse nici cea mai mică nedumerire pe chipul inspectorilor atunci cînd se retrăgea. Ca și cînd ei prevăzuseră deja această mutare. Ori erau avertizați de jocul lui. Fănuș trecuse prin atîtea încercări, dar asta nu se asemăna cu vreuna. Oaspeții lui păreau să aibă multe meciuri la activ, căci intraseră perfect în falsa cămașă a indiferenței. Erau jucători versați și cu un registru doldora de surprize. Se codiseră puțin la început, afirmînd că se grăbesc, ba chiar anunțaseră că trebuie să ajungă în aceeași seară în Domnești, dar, apoi, urmărindu-și planul, nu se mai lăsaseră rugați, ci trecuseră la masă, nu fiindcă erau flămînzi, ci pentru că voiau să afle pînă unde poate să meargă un primar ca el.

Călca rar, nehotărît în colbul drumului și se simțea cel mai nefericit primar din cîți existau pe pămînt. Vrusese el ca toate să iasă bine, să încheie un pact avantajos cu toți cîrtitorii și nemulțumiții din Ursuleasca, îi ceruse și sprijinul lui Giurma, dar se vedea bine că nu putea astupa gura tuturor. Prezența inspectorilor era o dovadă că încă mai curgeau plicurile în Domnești și că nu toate se întorceau, nedeschise, înapoi, în cătun. Cei care mai veniseră aici, în urma unor reclamații, își trădaseră de la început intențiile, grăbiți și plictisiți, și nu-i fusese deloc greu să-i convingă de inutilitatea cercetărilor dar, cu noii veniți, altfel se jucau cărțile. Nepoftiții inspectori păstrau o tăcere suspectă în jurul cazului ce-l aveau și se

lăsau atît de ușor în voia Rozei, că tocmai această acceptare-i dădea de bănuit. Ajuns în dreptul primăriei, făcu o reverență ca în fața spectatorilor, dar nu intră în sediu și trecu mai departe. Numai mersul în forță îi mai putea ameliora starea sufletească precară în care se afla. Nu întîlni pe nimeni în cale cu care să trăncănească ceva pentru a-și mai alunga gîndurile. Porni aproape instinctiv spre Gregor Giurma, căci el cunoștea ca nimeni altul neregulile din cătun și-l putea pune în gardă. Ba chiar îi putea oferi unele argumente cu care să se apere. Numai că pe la jumătatea drumului avu o tresărire de orgoliu. Nu merita să încerce a opri o avalanșă care pornise deja. Cînd ești pe lista neagră, împotrivindu-te, nu faci decît să-ți agravezi și mai rău situația. Cel mai înțelept este să taci, eventual să mulțumești inspectorilor pentru ajutorul ce ți se acordă, că de n-ar fi venit, chipurile, la timp, ți-ai fi pierdut definitiv orientarea. Apoi să-ți arunci în spate și ce n-ai făptuit, să te osîndești singur ca un martir, în speranța că va exista o îndurare și pentru tine. Plătea pentru capriciile Rozei, plătea pentru duhul lui blînd cu care îi condusese pe ursulești, plătea pentru neplata altor primari de dinaintea sa. Se simți, în sfîrșit, ușurat : ce mai putea fi dincolo de pedeapsa care-i era deja consfințită într-un act secret ? Făcu calea întoarsă și reveni acasă.

Cum dădu cu ochii de inspectorul cel tînăr înțelese că acesta era serios atins de aburii alcoolului. I se împleticea limba și vorbea fără nici o logică, amuzîndu-o grozav pe Roza, în vreme ce colegul lui ridica și cobora fruntea pe masă ca un pui de găină atins de o molimă. Imediat ce-l revăzură, inspectorii încercară să ia poziția de drepți, ca niște recruți în fața comandantului, dar se rostogoliră repede la pămînt, fiindcă picioarele nu le mai erau de vreun ajutor.

— Pe unde te vînturi ? îl întîmpină Roza, și ea total schimbată. Ai uitat că ai...

— Musafiri, o completă tînărul, ridicîndu-se anevoie de jos.

— Prieteni de masă, continuă femeia, oameni cu suflet de aur...

— Sărut mîna ! se tîrî pînă la ea căruntul şi-i îmbăloşă palma.

Fănuş Rogobete se uita cînd la unul, cînd la altul şi încă se mai gîndea că inspectorii ăştia joacă teatru. Se aşează îngîndurat pe scaun.

— Primarul trebuie să-şi păstreze luciditatea în orice clipă, dar chiar să nu bea nimic, să nu fumeze şi nici măcar să nu calce pe de lături, zău că...

— ...e plictiseala întruchipată, se plînse Roza. Ar fi făcut figură bună la o mînăstire.

— Ce ruşine ! exclamă căruntul. Doamnă, dacă vă este atît de mult îngreunată soarta cu prezenţa acestui ins, vă rugăm să depuneţi o cerere la noi şi o vom examina cu toată răspunderea.

— Eu nu garantez, se eschivă tînărul, dacă vă simţiţi capabil, asumaţi-vă dumneavoastră această sarcină.

Trecînd de la teamă la dezgust, primarul dădu să plece iarăşi, dar nevastă-sa îl somă :

— Stai ! Iar vrei să dispari în ceaţă ! Sticlele ni-s goale şi sufletele flămînde !...

— Şi urlă ! adăugă inspectorul cel cărunt.

Anunţat pesemne de Gregor Giurma ori numai din întîmplare, în casa primarului intră profesorul de naturale.

— În sfîrşit, lume nouă ! Să ne trăiască !

— Să trăim cu toţii ! îl întîmpină inspectorul cel tînăr. Că avem pentru ce.

— Cred şi eu, completă Roza.

Îi tremura paharul în mînă, iar ochii îngropaţi în pomeţii obrajilor scînteiau din cînd în cînd.

— El e persoana pe care o căutaţi, îi anunţă Roza, arătînd cu degetul spre Sterică.

— Bănuiam, încuviinţă tînărul, dînsul e omul care aduce laurii !

— Cum ţi-ai dat seama ? întrebă Roza, care depăşise pragul convenienţelor.

— Inteligenţa... I se citeşte pe chip. Vino, domnule Dulbaba, să te îmbrăţişez şi iartă-ne că n-am găsit încă răgazul necesar să-ţi transmitem omagiile şefului nostru.

Dulbaba tresări speriat ; avea o teamă instinctivă de şefi fără identitate. Oricît era de cherchelit, inspectorul cel tînăr îi observă tresărirea, căci nu era prima oară

cînd apelativul superiorului său gonea sîngele din obrajii interlocutorilor.

— Vreau să zic inspectorul general, aduse el lămuriri liniştitoare.

Rîseră cu toţii, mai puţin Fănuş, care rînjea doar, fiindcă nu se eliberase total de teamă că se juca farsa mazilirii lui din fruntea cătunului.

Om de-al casei, Sterică trecu neinvitat la masă, turnă în pahare şi se ridică în picioare.

— Salutăm pe toţi cei care, ispitiţi de marmura neagră — militari, aviatori, inspectori — ne fac onoarea, prezentîndu-se în Ursuleasca.

— Ce-i tot daţi cu marmura neagră, se împletici în cuvinte inspectorul tînăr, ca şi cînd asta ar fi bogăţia noastră capitală ! Copiii, domnilor, copiii, pentru ei am venit.

— Interesant ! chicoti Roza, insinuantă.

— Să vă fie de bine ! exclamă dezabuzat Sterică, făcîndu-se a nu pricepe în ce parte bătea inspectorul. Copii au fost, copii sînt încă !

— Dar ce copii ! preciză tînărul.

— Exact, ce copii ? întrebă uşor nedumerit Fănuş, văzînd că străinilor începea să li se dezlege limba.

— Sînt deştepţi, domnilor ! căzu, în sfîrşit, de acord, Sterică, să dezbată subiectul propus de cei doi inspectori. O situaţie pe care n-o prinzi de două ori într-o sută de ani, dar norocoşii nu-s părinţii lor, care n-au prea înţeles evenimentul, ci noi, cadrele didactice, fericite să le fim contemporani.

Inspectorii se uitară unul la altul, intrigaţi.

— Atîta modestie numai în cărţile sfinte mai întîlneşti, vorbi tînărul. Cum aşa, s-au ivit din senin ca şi cometa Halley ?

— Ca să nu mai lungim vorba, interveni căruntul, dumneata eşti sau nu creatorul *Istoriei galinaceelor de la origini şi pînă în ultimele lor zile ?*

Sterică se umflă în pene :

— Numai eu !

— Ne iertaţi că vă răpim timpul, atît de preţios pentru dumneavoastră. Meseria însă e meserie şi era nevoie să ne deplasăm special aici pentru cîteva întrebări.

— Înțeleg că-i vorba de uniformizarea învățămîntului! se vîrî și Fănuș.

— Întocmai. Iată o minte perspicace ! exclamă tînărul.

— Cum v-a venit ideea, domnule Dulbaba ? întrebă căruntul.

Sterică primi binecuvîntarea de la Roza și glăsui :

— Ideea, domnii mei, plutea în aer sau, ca să mă exprim mai filosofic, în graiul anticilor, exista dinainte de nașterea noastră. Obligația era s-o aducem pe pămînt.

— Interesant, suspină nostalgic căruntul. Sînteți, dacă nu mă înșel, un platonician.

— Mai degrabă un darwinist.

— Teoriile nu-s divergente ?...

— Se apropie, bătîndu-se cap în cap.

— Mă rog, un semn al progresului. Așadar, ajungem la convingerea că-i vorba de ceva ereditar, o operă care nu vă dădea pace. Ce lucrau părinții ?

Fănuș tresări, căci din nou îl mușca bănuiala. În schimb Sterică întîrzia deliberat răspunsul.

— Nu facem cercetări, se explică inspectorul, știind că întrebări de felul ăsta puneau în gardă pe oricine, ne interesează care-i raportul dintre zestrea ereditară și performanță.

— Ciobani, căzu sec răspunsul lui Dulbaba.

Inspectorii rămaseră cîteva clipe derutați.

— Sînteți sigur ? se interesă căruntul.

— Contați pe sinceritatea mea.

— Mă rog, trăiau deci tot în apropierea viețuitoarelor. E un punct de pornire. Dar impulsul inițial ? Trebuia totuși să vă incite ceva.

— Dacă-mi amintesc exact, momentul acela se pierde în negura copilăriei. Nu ne mai interesează cauzele, cînd suverane devin efectele.

Roza dădea semne de neliniște. Conversații din astea o plictiseau de moarte. Tînărul inspector îi observă nerăbdarea și se scuză :

— Trebuie să justificăm într-un fel întîrzierea noastră în Ursuleasca. Oricîtă fantezie am avea, faptele reale sînt deasupra ei, după cum o dovedesc și explicațiile domnului Dulbaba. Să revenim deci : în fața efectelor, cauzele pălesc. Gîndire profundă, ce mai !

Își însemnă ceva în carneţel şi-i căută iarăşi privirea profesorului.

— Îmi permit acum o întrebare mai puţin ortodoxă : credeţi că decăderea religiei ar favoriza apariţia cercetării sau, mai simplu spus, aviditatea oamenilor pentru cunoaştere ?

Sterică nu se grăbi să răspundă. Întrebări din astea mai auzise el şi, pe cît erau de iscoditoare, pe atît se dovedeau de nepotrivite în această clipă.

— Mai exact, unde vreţi să ajungeţi ?

— Gravităm în jurul aceluiaşi subiect. Adică, voiam să spun, absenţa unui creator stimulează automat nostalgia pentru altul, la fel de puternic şi abscons ?

— Dacă-i abscons, n-avem de unde să ştim că-i puternic.

— Din efectele prezenţei sale, ca să repunem în circulaţie teoria ce-o susţineaţi adineaori. Părinţii dumneavoastră credeau în ceva ?

Sterică Dulbaba, în ciuda semnelor discrete ale primarului, pufni în rîs. Ca şi cînd inspectorii ăştia s-ar fi îndoit de pămînt că-i rotund.

— Cine crede nu se lasă cercetat !

Inspectorii, care, pe măsură ce se avîntau în discuţii, îşi recăpătau treptat luciditatea, se mişcară iritaţi pe scaune.

— Iartă-ne, domnule, se explică tînărul, ştiam că oameni ca dumneavoastră au o gîndire specială. Se vede treaba că nu lucrăm pe aceeaşi lungime de undă, dar ne exprimăm, totuşi, în registre apropiate. Făceam un drum ocolit tocmai pentru a ne da seama cît datoraţi zestrei ereditare şi cît v-aţi însuşit prin studii. Pentru că nu ne este deloc indiferentă a doua parte a problemei. Am înţeles, sînteţi o natură robustă, dăruită, care, in cazul general, iese din calcule, dar, în particular, devine determinantă. Rostul nostru este să aducem în apropierea unui model sutele de cadre, ce, în treacăt fie zis, nu se pot bucura de aceleaşi calităţi pe care le deţineţi.

— De ce să le obligaţi să scrie *Istorii* ?

Inspectorul cel cărunt se clătină pe scaun şi-şi mai udă gîtul cu vin.

— Ţi-am spus eu, se adresă colegului, cînd încerci să te ridici deasupra nivelului comun, eşuezi. Lipsa de rigoare şi concreteţea ne joacă nouă feste. Deci, domnule Dulbaba, îşi aruncă iarăşi privirea spre profesor, venirea noastră aici are un scop precis : am dori să aflăm cauzele — iertaţi-ne că insistăm asupra lor — care au dus la superba premiere. Cu un răspuns exact, cît mai simplu, veţi scăpa uşor de noi.

— Dacă ar fi o explicaţie atît de simplă, se răsfăţă profesorul, aţi fi găsit-o şi fără ajutorul meu sau ar fi găsit-o şi alţii în acelaşi timp. Momentan, credeţi-mă, mi-e imposibil să v-o deconspir.

— Adică nu s-a limpezit nici în capul dumneavoastră ? Sterică se încruntă.

— Cred că nu aţi menţionat pînă acum, aşa că mă iertaţi, pentru că vă întreb : ce specialitate aveţi ?

— Cum ce specialitate, se căută în buzunar căruntul şi-şi scoase legitimaţia, inspectori. A, dar, să nu uit, adăugă, scoţînd şi o carte de vizită, dacă veniţi prin Domneşti m-aş bucura să vă am oaspeţi, pe dumneavoastră şi pe doamna... Şi pe domnul, se corectă la vreme, arătînd spre primar. Sînt curios să aud despre ultimele dumneavoastră propuneri. Cît despre memorialul ce-l vom întocmi, să n-aveţi teamă, vă înţelegem tracul — ah, tracul vedetelor, îmbătate de succes ! Noi însă vom scrie numai de bine. Acum încă trebuie să ne grăbim.

Colegul său îi ţinu isonul :

— Într-adevăr, e timpul să mergem, adăugă el, sporind dezamăgirea pe chipul Rozei, care, rareori, avea prilejul să-şi simtă inutilitatea. Altminteri întîrzierea noastră va pune şefii pe gînduri.

Petrecuţi de zîmbetul uşurat al primarului şi de surîsul ironic al lui Dulbaba — căci Roza se retrăsese numaidecît, trîntind aproape uşa după ei — cei doi inspectori se depărtară prin colbul drumului, ţinîndu-se uimitor de bine pe picioare în urma atîtor sticle golite.

CAPITOLUL X

„Mă tem de inspectori şi atunci cînd, plecînd, îmi uşurează pivniţa", părea să spună privirea mohorîtă a primarului, în vreme ce-i urmărea pe cei doi străini în drumul lor nesigur spre gară.

— Dacă ei au refuzat să fie conduşi, de ce să nu ne întoarcem şi s-o împăcăm pe doamna Roza ? ! gîndi cu voce tare Sterică Dulbaba, dar Fănuş Rogobete îl descurajă cu un gest agasat.

— Să lăsăm mofturile femeieşti, cum i-au venit năbădăile, tot aşa or să-i treacă. Poveri mult mai mari apasă pe umerii noştri acum.

Cum pe Sterică nu-l dădea modestia afară din casă atunci cînd era vorba să poarte o povară, se apără instinctiv de misterioasele griji ce adînciseră o cută între ochii atît de senini şi binevoitori ai lui Rogobete.

— Eu, drept să vă spun, ca un profesoraş de duzină, nu ştiu decît de programele şcolare şi de lucrul cu copiii...

— Ei, să nu ne spălăm pe mîini ca Pilat din Pont, sună aspră vocea primarului. În cazuri din acestea, mai ales, minţile luminate trebuie să aibă un cuvînt de spus.

Sterică îl privi surprins, căci era o adevărată schimbare la faţă. Îl ştia un om puternic, abil, echilibrat, care nu-şi ieşea niciodată din fire, dînd dreptate tuturor şi făcînd tot ca el, dar oricum, ferindu-se să „strice inima omului", cum spuneau consătenii despre el. Şi iată că simpla vizită inopinată a unor inspectori, care nici ei nu păreau să ştie ce caută în mijlocul lor, îl făcuse să-şi trădeze slăbiciunile. Ori poate fiecare om oboseşte la un moment dat sub povara travestiului ? Uite, domnul meu,

făcu o pregătire în gînd, dacă te-ai hotărît să-mi ceri părerea, măcar că hotărăşti întotdeauna de unul singur, iat-o : nu putem ieşi din anonimat, căpătînd un rang în lume, fără să şi riscăm puţin. Mediocritatea care te fereşte la fiecare pas să nu greşeşti, neîndrăznind niciodată nimic, rămîne în cercul modestei tale condiţii. Dacă i-aţi ţinut la început isonul Donei Lefterică, atunci cînd a înfiinţat parcul de distracţii în aşteptarea minerilor, „ca să nu-i stricaţi inima", nu mai daţi acum înapoi. Mergeţi înainte, ca un adevărat căpitan de vas, înfruntînd orice val : s-ar putea să ajungeţi cu toată încărcătura pe celălalt ţărm. Oscilînd, vă puteţi scufunda mai curînd. Se pomeni spunînd însă cu totul altceva :

— Părerea mea este că am avut de-a face cu o vizită de rutină şi nimic mai mult. Au venit, au văzut, au plecat. N-avem de ce să ne temem.

Primarul întoarse spre el un chip ce nu mai păstra urmele mîniei, ci trăda tot chinul unui copil neajutorat :

— Dar ce au văzut ? Dacă s-au strecurat totuşi şi pe Mianca ? La început am crezut şi eu că e nevoie de o primenire, de un imbold ca oamenii să-şi iasă din hibernare, dar cu timpul am înţeles că preţul va fi prea mare. Umflînd-o pe Dona cu bani, oamenii nu-şi subţiază doar propriile economii — că puţin ne interesează cum îşi aştern — dar încep să se nărăvească. Semnează în silă un contract, nu-şi plătesc impozitele, îmi dau la spate cuvîntul. În apropierea grătarului şi-a băuturii, au mai multă tragere de inimă. Bîlciurile duminicale ţinute ani de zile în apropierea gării s-au mutat pe Mianca, unde totul se cumpără şi se vinde iar lume de toată mîna face acum preţul.

Sterică nu voia să-i dea dreptate primarului, căci el însuşi stimulase aceste schimbări, condus de obişnuitul său spirit aventuros. I se păruse a fi cursul firesc al vieţii. Dona Lefterică prinsese din aer ideea înnoirilor, sfidînd criza care închisese porţile atîtor uzine mari şi ruinase atîţi bogătaşi. Ea continua să alimenteze speranţele oamenilor, în ciuda cursului vremurilor, astfel încît fiecare se credea îndreptăţit să-i fie achiziţionat un teren sau să dobîndească o slujbă la Societatea anonimă „Marmurina", de care pomenise cu emfază Sterică Dulbaba,

învăluind-o într-un halou misterios, dar plin de făgăduințe. Dar, așa cum făcuse cu puțin timp în urmă, profesorul nu-și trădă adevăratele gînduri, ci intră în cămașa ce i se potrivea, mai ales lui Rogobete.

— E doar o furie (folosise cuvîntul în alt sens decît cel obișnuit), vreau să spun o descărcare nervoasă, fiindcă atunci cînd le va ajunge cuțitul la os, își vor relua vechile îndeletniciri.

— S-ar putea să fie prea tîrziu, se tîngui primarul. Se vor simți înjosiți, umiliți să mai muncească la cîmp, își vor pierde bunele deprinderi...

— Nu se uită niciodată ceea ce ți-a fost transmis, îl asigură profesorul. Dimpotrivă, exploatarea marmurei le va crea îndeletniciri noi.

Primarul îl privi circumspect.

— Iată-te, domnule Dulbaba, de partea lor. Pînă într-o zi cînd îți vei da seama cît e de periculos să creezi idoli falși. Crezi că adulții se deosebesc foarte mult de copiii pe care îi înveți dumneata carte ? Nu, cei mai mulți au nevoie în aceeași măsură să fie ocrotiți și orientați în gusturi, păreri și comportament. Feriți de ispite, feriți de frămîntări, feriți să nu greșească. Înainte însă rămîneau în sucul lor, înceți la minte și la muncă, săritori la nevoie, iepuroși cînd ridică unul glasul. Vino cu mine acum pe Mianca să vezi dacă-i mai recunoști. Am scăpat ieftin...

— De inspectori ?

— Dar dacă-mi vin într-o zi — sau mai bine zis într-o noapte — superiorii în control, cum scot eu cămașa din toată tărășenia ?

Judecata îi e sănătoasă, își spuse profesorul, în vreme ce-l urma supus înspre Mianca, s-ar putea ca această aventură a ursuleștenilor să fie plină de surprize.

Om al clipei, primarul era prea puțin curios să știe ce-i va rezerva viitorul. Marmură neagră ! În numele ei se nășteau atîtea legende. Dacă era numai o glumă aruncată la derută în Ursuleasca, să vadă cum reacționează oamenii într-o astfel de situație ? Lui i se păruse dintru început că povestea asta e cu cîntec, dar, cum îi era felul, nu voia să-i influențeze pe ursuleșteni. Înainta, sfîșiat

de temeri și îndoieli, căci de s-ar fi ascuns, și-ar fi pierdut creditul pentru totdeauna în fața lor.

Soarele cobora spre asfințit cînd pe Mianca se dezlănțui tărăboiul. Bătînd pămîntul în picioare, sub tutela sunetelor lui Vărzaru și-n ritmurile lui Dudă, lovind la țintă, aprinzînd focuri înalte în care pocneau obiecte necunoscute, oamenii înțeleau bîlciul, lucru ce-i făcea uneori să uite pînă și de marea făgăduință : marmura neagră ce-avea să fie scoasă la lumină. Și dacă doi inspectori se deplasaseră special în Ursuleasca, oricare ar fi fost motivul venirii lor, asta însemna că ieșiseră din anonimatul secolelor, ceea ce le sporea bucuria și voioșia. Se învîrtea tribomba, țăcăneau armele, pocneau artificiile, erau scoase de la naftalină straiele pentru înmormîntare, se căutau ibovnicii și îndrăgostiții, se aranjau perechile. Pe limbuta Miancă totul devenise posibil. Mulți vorbeau, dar puțini se înțelegeau.

Lumea colinei căpăta emblema Turnului Babel. Fiindcă ei, oamenii Ursulească, navigau acum spre conștiința zero, cînd nimic nu era prelucrat și gîndit. Toată Mianca se scutura de rîs, de chiote, în joc și-n clocotul promisiunilor. Gregor Giurma, avertizat de gîndul datoriei, se arăta neputincios în fața larmei, trezind furia primarului care tocmai intra în scenă.

Închiși atîta vreme în ei, oamenii voiau să recupereze ceea ce le scăpase de-a lungul anilor. Își turnau unul altuia în gură, se ștergeau cu mîneca hainei, se dădeau de-a rostogolul, rîdeau de se cutremura pămîntul, se împingeau ca să se învîrtească în lanțuri. Amăgită, răsucită, lumea aceea chema la sine pe ultimii întîrziați : pe navetiștii orelor mici și chiar pe cel care-o disprețuise cel mai adînc : Olimpiu Tălăpan, revenit vremelnic în cămăruța sa de la gară.

Bătrînul fusese trezit din primul somn și-avea să rămînă mai multă vreme între pernele doldora de ghemotoace — la rugămintea sa i le umpluse în acest fel Dona — ghemotoace ce-l ajutau uneori să viseze că doarme cu capul pe pietrele unui rîu năbădăios. Nu mai era la vîrsta cînd lupta să-și amintească ce visase. De mult nu mai aștepta nimic de la viață, iar premonițiile nopții amuțiseră pentru el. Acum însă visul întîrzie să dispară, ase-

diindu-l în starea de veghe, cu aceeaşi forţă de persuasiune ca şi în timpul somnului.

Zărea în depărtare culmea împădurită a colinei, deasupra căreia lumina lunii, căzută dincolo, se arătă ca aureola unui sfînt. Mai prinsese în cîteva rînduri aceste momente ale începutului de septembrie cînd culmea cea mai înaltă a Ursulească semăna cu Ghetsimani. Îi părea atunci că ar fi fost suficient să urce pînă în vîrful ei pentru ca să vadă dincolo pe Creator. Detaliile visului se precizau cu încăpăţînare în ciuda zgomotelor revărsate în auzul lui de pe Mianca. Ele îl transportau într-o lume bolnavă de melancolie, precum aceea simţită în tinereţe, în timpul cînd vizitase un muzeu parizian de artă medievală. De fapt, visase o tapiserie medievală.

Înainta de-a lungul unor galerii, narcotizat de mirosul pătrunzător al icoanelor vechi şi de monotonia coloristică a miniaturilor aurite. Şi-apoi se văzu dintr-o dată privit din toate părţile de cele cinci alegorii ale *Damei cu licorna*. Da, chiar acesta era sentimentul : nu el privea, ci, de pretutindeni, îl ameninţau fiarele celor cinci simţuri. Îl ţintuiau şi el nu îndrăznea să se întoarcă în nici o parte, căci, în ciuda spaimei paralizante, îşi mai amintea povaţa bunicului său de pe cînd era copil.

„Nu te mişca atunci cînd o dihanie vrea să se repeadă la tine ; un singur gest şi eşti pierdut".

Simţea broboane de sudoare prelingîndu-i-se în lungul gîtului, apoi un fior rece îi străbătu şira spinării. Rămăsese însă cu desăvîrşire nemişcat şi-atunci, ca să se ferească de privirile lor prădalnice, se sili şi acum să nu mai vadă, să nu mai respire.

Se retrăgea în adîncurile fiinţei sale. Se închidea spre exterior, ca şi cum ar fi fost zidit de viu. Nu ştia cît timp rămase astfel, golindu-se treptat de spaimă şi de orice simţire, dar atunci cînd se hotărî să privească din nou afară, groteştile imagini dispăruseră. Mai era doar frumoasa doamnă ale cărei dulci trăsături i-o aminteau pe Clara, iubita sa din tinereţe. Blînda licornă i se urcase pe genunchi, întinzîndu-şi capul către oglinda pe care o ţinea în mîini. Ca vrăjit, Tălăpan făcu cîţiva paşi într-acolo, dar pe măsură ce se apropia, devenea tot mai

intrigat, căci chipul din oglindă nu era al Licornei, ci unul omenesc, familiar, cunoscut. Era... era... era chiar el.

Retrăindu-şi visul, Tălăpan se acoperise de broboane reci. Rămase ca hipnotizat în patul său, pînă ce luna urcă la orizont, înălţîndu-se deasupra colinei împădurite, risipind toată vraja.

Se ridică, mirîndu-se cît se simţea de uşor. Nu-l mai dureau nici şalele, nici încheieturile, nu-l mai apăsa greutatea aceea sîcîitoare în dreptul ficatului. Se îmbrăcă tacticos, cu costumul nou dăruit de Dona, şi voi să vadă cum îi stă, dar abia acum realiza că în odaie nu se afla nici o oglindă. Niciodată pînă acum nu mai simţise lipsa acestui obiect. Se aşeză puţin pe marginea patului, ca pentru a se odihni, după un ritual neobişnuit pentru el, căci de mult nu mai îmbrăcase nişte veşminte atît de complicate. Îşi trecu înduioşat mîna pe cotoarele cărţilor care-i stăteau mereu la îndemînă, pe policioara de lîngă pat : *Biblia, Fraţii Karamazov, Don Quijote, Robinson Crusoe, Aventurile lui Gulliver, Odiseea, Regele Lear.* Se ridică apoi alene şi, fără să încuie uşa, se îndreptă spre tiribombă.

Ceva îl împingea şi pe el acolo, sus, între lanţuri : fascinaţia lumii zero cum o numise doar pentru sine. Universul comedianţilor, al delatorilor, al demagogilor, al panglicarilor şi-al acelora pentru care viaţa n-are nici urcuşuri, nici coborîşuri, dar, mai ales, căreia îi lipsesc adîncimile. O lume într-o neprihănită horă, jucîndu-şi păcatele şi sublimul cu aceeaşi dezinvoltură. Curgătoare ca o apă, nesătulă ca viermii, spornică asemenea iepurilor, netemătoare în primejdii. Îl sedusese cîteva momente. Îi crease senzaţia că acea rotire îi pregătea drumul spre Creator. Dar imaginile fantastice ale Lumii Babel i se ştergeau puţin cîte puţin şi închipuirea era podidită de un diluviu întunecat şi neiertător.

Aşezat în fotoliul de răchită pe care i-l adusese Lăcrimioara, zări împrejurul lui, în mulţime, munţii de cărţi. Fulgere, tunete le despicau şi le sporeau sunetele. Apoi se dezlănţui urgia. O ploaie neagră, ropotitoare şi ucigaşă erau literele care săreau din cărţi, şerpi veninoşi şi nesătui îl încolţeau de pretutindeni. Şi-n vreme ce jigăniile acelea sporeau, trupul lui ce se împuţina, se aduna, se topea în

şuvoiul apocaliptic. Moartea avea chip de tîrîtoare, o uriaşă carte destrămîndu-se în cuvintele ei.

Îşi dădu duhul, fără să intrige pe careva. Cei din apropierea lui credeau că picoteşte — atît de frumos se stingea — şi-l ocrotiră, vorbind mai mult în şoaptă, făcînd un cerc larg, şi numai înspre dimineaţă, cînd în Mianca se ivi Roza — deşi mulţi spuneau că ea se afla aici dintotdeauna — ca un trandafir aprins al nopţii, învăluită în mătăsuri, baticuri şi eşarfe, căzură în genunchi, ca în faţa unui patriarh, şi doar atunci îşi dădură seama că omul care nu se supunea legii lor nu mai era printre vii.

CAPITOLUL XI

Devansînd cu o zi înmormîntarea, Sterică Dulbaba habar n-avea că va fi la gîndul primarului. Fănuș Rogobete cunoștea popularitatea căpătată de Olimpiu Tălăpan, într-un timp atît de scurt și se temea de reacțiile unor inși. Prefăcîndu-se că deplîng moartea celui dispărut, ei se vor răfui, de fapt, cu cei care par să încurce socotelile celor în viață. Voia el să se înțeleagă cu toată lumea, iertase pe unii, închisese ochii la năzdrăvăniile altora, dar felul ăsta de a conduce începea să aibă urmări și nu din cele mai bune. Începuseră cîrtelile, mai la vedere, mai pe ascuns, și el bănuia că mulți ursulești aşteptau o ocazie ca să-și dea arama pe față. Luați pe nepregătite, chemați la funeralii în miez de noapte, își puteau amîna hotărîrile. Momentul era favorabil și din alte motive. Dintotdeauna întunericul a exercitat o forță de intimidare asupra celor vii, făcîndu-i să-și uite ambițiile vane, pornirile rele și pizmele vremelnice. Apoi, moartea și noaptea, legate între ele, trezesc goarna deșertăciunii, căci cine nu gîndește la propria sa plecare atunci cînd însoțește pe ultimul drum pe unul care pînă mai ieri trăia în lumea albă ? La toate astea medita primarul, mulțumindu-i în sinea sa lui Sterică, desemnat chiar de el să se ocupe de înhumarea lui Tălăpan.

Nu se întîmplase nimic care să-l alarmeze. În pofida temerilor sale, ursuleștenii se dovediră a fi oamenii cei mai înțelegători din cîți cunoscuse el în peregrinările anilor. Făcuse, e adevărat, toate voile profesorului de naturale, pînă în cele mai mici amănunte, arătîndu-și și cu această ocazie prețuirea ce i-o purta învățatului pripășit

în gara lor. În cătun nu lucrase nimeni două zile. Nu se auzise un strigăt, nu se iscase vreo ceartă. Pacea asta spunea mai mult decît orice declarație de condoleanțe. Era meritul lui Sterică Dulbaba care impusese o ordine în astfel de situație, povățuindu-i pe oameni să-l urmeze după cum era nevoie.

El fu acela care hotărî plecarea la primul cîntec al cocoșilor. Un lanț de bărbați, avînd la capăt pe Potăin și Mitriță, trăgea de sicriu să-l scoată din încăperea de pe Mianca — acolo fusese depus corpul neînsuflețit al defunctului — dar, în cealaltă parte, un altul, de femei, încerca să-l oprească în lumea albă, cu toate că brațele lor erau neputincioase. Chipul Lăcrimioarei, stors și ofilit, trăda durerea cea mai adîncă din mulțime. Nu bocea și nu urla nimeni, lacrimile însă șiroiau pe obrajii multora. Singurul care-și păstrase firea era Sterică Dulbaba, urmărind atent fiecare moment al ceremonialului. El făcu semne discrete celor care-și disputau sicriul să scurteze momentul și tot profesorul de naturale fu acela care stabili ordinea în convoi.

Tălăpan avea parte de o vreme potolită. Nu adia nici o pală de vînt, cerul era curat și spuzenia de stele adîncea și mai mult bezna care potopise cătunul. La ora aceea nu trecea nici un tren prin Ursuleasca. Treceau doar ei, oamenii, cu chipurile desprinse parcă de trupuri, luminate de flăcările lumînărilor și făcliilor de cireș. Se revărsau ca o lavă de pe Mianca, avînd în capăt pe Sultan, calul Donei, ai cărui ochi fosforescenți fulgerau întunericul. Era o tăcere asurzitoare, mai ales pentru Sterică Dulbaba care spera, asemenea primarului, să nu se întîmple ceva ce i-ar putea încurca socotelile. După numai zece minute de la ieșirea din Mianca aruncă în văzduh o făclie și pacea cătunului fu spulberată într-o clipită. Marea pierdere era anunțată prin zgomote de clopote, tălăngi și lanțuri, prin urlete și tînguiri. Elevii săi, urcați în foișor, îi prinseseră semnalul și se învredniceau să-i asculte sfatul. Surprinsă de acest zgomot, mulțimea rămase nedumerită. Chiar și Mitriță trase de hățurile calului și-n clipa următoare zări, trecînd prin fața lor, o femeie într-o rochie lungă, înflorată, de parcă pentru ea această înmormîntare era o adevărată bucurie.

— Geanta ! Geanta ! exclamă temător Măin Potăin.

— Daracu, omule, ai vedenii ! îl învinui Filareta.

— Este ea, sînt sigur ! se apără fierarul. Ne dă tîrcoale ca o căţea turbată.

Cîţiva bărbaţi căutară în şanţ, în tufişuri, după dîmburi, dar nu găsiră pe nimeni. Incidentul ăsta îl obligă pe Sterică să intervină pentru a potoli disputa.

— Numai la nuntă se fac invitaţii, la înmormîntare vine cine vrea !

Reuşi să aducă pacea în mulţime şi să repună convoiul în mişcare. După alte zece minute, din mîinile lui zburară două făclii de cireş. În cîteva clipe, pe colinele înalte ardeau clăi de fîn, ţoţe de coceni, copaci uscaţi. Nu-l dezamăgiseră nici de data asta elevii care păstraseră secretul. Numai Măin Potăin era parcă apucat de streche.

— Alungaţi vrăjitoarea ! A apărut iarăşi înaintea noastră.

Scîncetul lui o trezi pe Filareta, care le atrase atenţia.

— Dacă ne lipseşte călăuza, s-a găsit ea să ne însoţească...

Dulbaba înţelese aluzia femeii şi se apropie de urechea ei.

— Răposatul Tălăpan n-are nevoie de asemenea însoţitori şi nici de alţi apărători ai cerului, fiindcă opera sa îi va asigura oricum protecţie peste timp...

— De aia îl îngropăm ca nelumea ! cîrti soţia lui Tilică. De-ar fi avut şi el ceva rubedenii, n-ar fi plecat aşa...

Sterică ştia că nu-i momentul potrivit să aducă la ascultare revoltata, mai ales că în convoi apăruse şi Fănuş Rogobete. Ca de obicei, nu ieşea nici acum în faţă. Absent nu era nici Gregor Giurma, fiindcă nu exista o adunare în care să nu apară şi el.

Profesorul de naturale îşi aruncă privirile spre trăsură. La cîrmă era Mitriţă. În preajma lui, Dona şi Lăcrimioara. După ele venea convoiul lung, care părea să nu se sfîrşească. Sfîşia întunericul şi tot în întuneric sfîrşea. Lumina făcliilor şi a lumînărilor îi învăluia pe toţi într-o hlamidă aurie. Păreau un singur corp, tîrîndu-se pe pămînt cu încetineală. Mersul tuturor îl potrivea din hăţuri Mitriţă, manevrat el însuşi de cuvintele Donei. Pînă şi aici era o rînduială. Fiecare depindea de fiecare. Iar peste ei, su-

veran se dovedea a fi Dulbaba, care se grăbi să arunce iarăşi o făclie în văzduh. Un nou ropot de zgomote se lansă peste cătun şi convoi. Ţinu, ca şi primul, trei minute. Apoi tăcerea reintră în vadul ei. Uriaşul corp călca parcă pe vîrfuri. Întunericul, alungat din calea sa, sporea cu mai multă îndîrjire în lături, de nu mai puteai zări nici la zece metri. În schimb, pe coline, focurile erau ca nişte uriaşe făclii ce alungau duhurile care voiau să se aciueze pe-aici.

În dreptul casei lui Ion Ursuleasca, Dulbaba făcu semn lui Mitriţă să tragă pe Sultan de hăţuri. El însuşi bătu la poartă, dar dascălul nu dădu nici un semn de viaţă. Absenţa sa din convoi nu putuse fi trecută cu vederea. Dar nu era singura. Nici Roza nu fusese zărită, tocmai ea care le era aproape în toate ocaziile. Absenţa ei o semnalase Filareta, femeia care se simţea obligată să întocmească din umbră listele şi să facă tot felul de aluzii răutăcioase. Ca să o acopere, Sterică Dulbaba aruncă monedele din săculeţul pregătit special de Dona pentru astfel de momente şi şiretlicul îi reuşi. Filareta fu cea dintîi care se aplecă în colbul drumului să le ridice. După o sută de metri, ritualul se repetă şi aceeaşi Filaretă ciuguli pomneţii, uimind pe toţi aceia care nu-i cunoşteau şi acest năravv.

Ursuleştenii făceau voia profesorului şi a primarului, smeriţi, îndureraţi. Călcau petrecuţi şi nesiguri. Se ţineau aproape de sicriu şi nu întrebau cît va mai dura ceremonia. Numai Filareta ieşi din acest convoi supus şi-l trase de mînecă pe Dulbaba.

— Domnule profesor, după cum văd, o să-l ducem în gară.

— Era un loc drag lui.

— Pe-acolo pe unde şi-a amărît atîtea zile ? ! se întrebă şi se miră în acelaşi timp.

— Mă tem că-ţi cam depăşeşti condiţia ! o învinui Dulbaba. Dacă ţii să te remarci şi-aici, află că momentul nu-ţi îngăduie.

Sterică Dulbaba nu dădea nimănui socoteală în noaptea aceea. După ce trecură al doilea pod, îi făcu semn lui Mitriţă să se îndrepte spre moviliţa de pămînt ce străjuia

la intrarea în cătun. Înaltă de vreo zece stînjeni, largă de vreo cincisprezece, ridicătura asta nu îi prea încînta pe oameni, fiindcă aici se iscau cele mai curioase vîrtejuri din tot ţinutul, care te puteau zbura ca pe o frunză. Sterică grăbi pasul şi urcă cel dintîi acolo. Înfipse o făclie în pămîntul proaspăt săpat şi cu alta, ca un acar ce dirijează garnitura, chemă înspre el întregul convoi.

— Rămîneţi pe locuri ! ordonă Fănuş Robogete, ieşit brusc din mulţime. E o mică neînţelegere la mijloc.

Fără alte explicaţii, alergă într-un suflet spre profesorul de naturale.

— Domnule Dulbaba, împrumută primarul un ton protocolar, e împotriva legilor noastre să deschidem un cimitir unde ni se năzare ! Toate au o măsură...

Ajuns în vîrful movilei, descoperi cele cinci gropi proaspăt săpate.

— Dumneata chiar vrei să mă nenoroceşti ! exclamă el, cu un glas sugrumat.

Privi apoi disperat către mulţime. Erau toţi, la vreo treizeci de metri de el, tăcuţi, străjuiţi de luminile făcliilor, lumînărilor şi felinarelor, aşteptînd o comandă. Primarul îl desemnase pe Sterică şeful funeraliilor, dar omul ăsta îl trăsese pe sfoară. De obicei nu se amesteca în evenimentele cătunului, convins că prezenţa sa va stimula reacţii potrivnice, dar acum nu mai putea să stea deoparte. De rosturile cătunului răspunzător era totuşi el şi batjocura lui Dulbaba îl obliga să-şi exercite prerogativele puterii.

— Pot să ştiu şi eu de ce-ai făcut-o? schimbă tonul Fănuş, devenind iarăşi familiar.

— Ce vi se pare anormal ? ! se arătă nedumerit Sterică.

— Dar crezi că e ceva normal ? Nu la cimitirul vechi am ajuns, ci într-unul nou. Nu o groapă, ci cinci gropi ai ordonat să fie săpate. E firesc, da ?

Sterică Dulbaba măsură şi el mulţimea din priviri, dar nu ca Rogobete, disperat şi neputincios, ci cu mîndrie şi încîntare. Vorbi apoi clar, puternic, să fie auzit de departe.

— Merita el, oare, acest mare cărturar, să se piardă printre celelalte morminte ? Iată raţiunea acestui lăcaş care trebuie să-i sporească faima. Şi de ce să fie dosit ! Pe cine a omorît ? Nu vrem să-i mai ştim de nume ? Ce mari păcate sînt puse în dreptul lui ? Nici nu ştiţi, îndureraţi oameni, ce şansă ne-a rezervat eternitatea. Cu cît mormîntul lui Tălăpan va fi mai la vedere, cu atît ne va fi preţuit cătunul. Cine nu şi-ar dori să aibă înhumat în pămîntul său un cărturar ca Tălăpan ! De ce cinci gropi ?

— Exact, de ce cinci gropi ? întrebă Fănuş.

Sterică îşi încrucişă făcliile şi le purtă de mai multe ori deasupra capului.

— Se crede, domnule primar, şi, îndurerată adunare, că atunci cînd învaţă o limbă străină, un om se mai naşte o dată. Olimpiu Tălăpan s-a născut de cinci ori, judecînd după cîte limbi cunoştea. Merită el, oare, numai un lăcaş de veci ?...

Primarul rămase cîteva clipe fără grai, privind disperat cînd la Sterică Dulbaba, cînd la mulţimea care trecuse, se vedea bine, de partea profesorului. De nicăieri nu-i venea nici un ajutor. Oamenii erau tăcuţi ca nişte spectatori care privesc la o piesă căreia abia-i pot bănui sfîrşitul. Nici chiar Giurma, care era uneori de partea primarului, nu da vreun semn că-l aprobă, plătindu-i, poate, pentru îndărătnicia sa de altădată, cînd, la rîndu-i, nu fusese sprijinit. Disputa celor de pe moviliţă părea să placă nespus ursuleştenilor, căci stăteau smirnă şi tăcerea lor venea în ajutorul profesorului.

— Ai timp să te răzgîndeşti ! îl avertiză primarul pe Dulbaba. Noaptea e lungă şi sub paza întunericului mai putem îndrepta cîte ceva.

Sterică aduse o făclie în apropierea buzelor şi jură pe ea ca pe ascuţişul unei săbii.

— Niciodată ! Hotărîrea mea-i definitivă. Cine se împotriveşte, o face doar pe spezele lui !...

În multe situaţii, la fel de dramatice, Rogobete îşi păstrase calmul, dar, de data asta, îi tremurau bărbia, braţele, corpul.

— Mi-am trecut peste îndatoriri şi principii ca să vă fac hatîrul în speranţa că vă veţi convinge şi singuri de greşelile comise. Se vede treaba că n-am fost înţeles.

Îşi înfipse apoi un picior în pămîntul afînat şi decretă :

— Date fiind dimensiunile erorii, interzic această înhumare !

Sterică înaintă spre primar, îl prinse cu putere de braţ şi-l purtă prin dreptul celor cinci gropi, ca şi cînd i-ar fi cerut să-şi aleagă singur sălaşul veşniciei. În aceeaşi tăcere, întoarse crucile şi, la lumina făcliilor, Fănuş putu să ia seama la cele cinci feluri de scris, în cinci limbi diferite, care aveau însă în centrul lor acelaşi nume : Olimpiu Tălăpan.

— Asta-i bătaie de joc ! spumegă Rogobete. Nu mă ataci pe mine, îl ameninţă, căci nu avea curajul să-şi ducă împotrivirea pînă la capăt, ataci legea, rînduiala lumii noastre, buna cuviinţă !... Auzi, cinci cruci ! reluă el cu aceeaşi furie.

— Lui Olimpiu Tălăpan nu-i era suficient nici măcar un cimitir întreg, darmite cinci gropiţe ! decretă profesorul de naturale cu aceeaşi siguranţă.

Simţindu-şi terfelită nu doar funcţia, ci şi onoarea, Fănuş Rogobete avu o criză de demnitate, reuşind să se desprindă din mîinile profesorului, gata să treacă la atac, dar zecile de chipuri care-l înconjurau îl obligară să se calmeze. Ursuleştenii urcaseră pe moviliţă fără încuviinţarea cuiva şi feţele lor trădau deja opţiunea. Nimeni nu-i era prieten acum. Se înţeleseseră parcă să-l pedepsească pentru îndărătnicia lui, pentru toate cele de care se simţea el vinovat. Făcu o legătură între venirea inspectorilor şi acest ritual şi chipul i se încărcă de broboane. Străinii lăsaseră, pesemne, un mesaj ca prăbuşirea sa să vină nu de sus, ci chiar din mijlocul oamenilor. Sterică era acum căpetenia lor, omul care trebuia să îndeplinească mandatul celor din Domneşti.

Îl măsură din cap în picioare. Era sigur pe sine, încîntat de lucrarea ce-o concepuse. În colţul buzelor îi apăruse deja un surîs discret. Cum să-l mai înfrunte pe Dulbaba, cînd de partea lui era tot cătunul ? El pierduse frîiele din mînă şi asista neutru la tot felul de iniţiative,

nu mai avea dreptul să-şi arate pretenţiile. Încercă să se retragă tiptil din apropierea gropilor, dar Sterică îl obligă să rămînă pe loc.

— Domnule primar, Olimpiu Tălăpan nu poate fi dăruit pămîntului ca orice muritor. Se cuvine ca dumneavoastră...

Rogobete se simţi din nou luat în batjocură. Se strînse în el, urmări cu îndîrjire făclia. Pe chip îi sporiră broboanele. Lumina lucea în ele ca în nişte diamante. Picioarele i se muiară şi fu gata să se prăbuşească. Nu era mare scofală să însăileze un discurs — prin cîte încercări asemănătoare nu trecuse el ! — dar îl amăra ideea că Sterică voia să-l facă de ruşine în faţa oamenilor. Îl păcălise cu cimitirul, îl atrăgea acum în altă capcană. Ridică privirile spre el. Profesorul de naturale pîndea. Părea cel mai viclean animal de pradă din cîte-i fusese dat să vadă. Se vedea bine că aştepta cu satisfacţie prăbuşirea victimei. Abia atunci, stimulat de figura lui trufaşă, Rogobete găsi o ieşire.

— Unui savant trebuie să i se vorbească numai în limba lui, pregăti, cu răceală, lovitura. Or, cel mai potrivit om pentru acest discurs eşti numai tu, întemeietorul de istorii şi deschizătorul de fronturi.

Sterică Dulbaba nu era persoana pe care s-o inviţi de două ori la un discurs. Simţindu-se chiar măgulit de cuvintele primarului, se umflă în piept şi-şi îndreptă ţinuta. Cu statura-i impozantă, făcu semn celor trîntiţi pe iarbă, la rădăcina moviliţei, să se apropie, şi, cu aceeaşi trufie cu care obişnuia să-şi măsoare adversarii potenţiali, îl privi pe Fănuş Rogobete. Apoi începu, tărăgănat, patetic, potrivit acestui ritual :

— Îndureraţi ursuleşteni, bunii mei camarazi de suferinţă ! Am pierdut un cărturar, o comoară, un om ! Prin tot ce a făcut, Olimpiu Tălăpan a dat dovadă că valoarea alungată din cetate la un moment dat, ignorată, terfelită, va ieşi într-o zi la lumină. La noi şi prin noi şi-a recăpătat demnitatea. Aici, în Ursuleasca, şi-a desăvîrşit căutările, fiindcă a găsit un mediu prielnic, oameni care să-l înţeleagă şi să-l ajute cînd era cazul, oameni de laudă. Pleacă dintre noi cu sufletul uşurat. Sînt sigur că fiecare din noi

își dorește o astfel de despărțire. Multe se consumă înlăuntrul nostru, de multe n-avem știre, și-acestea toate ne împovărează firea. Nu-s necesare pentru lumea de dincolo, trebuie să le alungăm la vreme, dacă vrem să prindem mult rîvnitul loc în paradis. Tălăpan a murit fericit, cu sentimentul că nu i-a fost osteneala în zadar. Și cu credința că e chemat sus, în ceruri, nu jos, în focurile cele neadormite. Sămînța învățăturilor sale va rodi, cîndva, fiindcă el a fost un exemplu de dăruire și abnegație pentru noi toți. Am pierdut, așadar, un om, o comoară, un cărturar. Prin moartea lui ne regăsim pe noi mai demni și mai puternici. Fie-i țărîna ușoară !...

Nu-și încheiase discursul cînd pe moviliță se ivi din senin, vîrtejul. Parcă îl stîrniseră pateticele sale cuvinte. Ursulețtenii începură să se înghiontească, să geamă, să se apropie tot mai mult de gropile proaspăt săpate. Cineva îi împingea pe oameni dinspre întuneric și Măin Potăin îi avertiză iarăși :

— Geanta ! Geanta ! S-a arătat iarăși cățeaua !

— E într-adevăr ea ! îi ținu isonul Filareta. Da' sînt mai multe Genți ! reveni. Rîd și chicotesc ca dracii.

Ursulețtenii se strînseră unii în alții în jurul sicriului. Ca albinele în iarnă, în jurul reginei.

— Ce așteptăm, profesore ? scînci Rogobete, recunoscîndu-se învins.

— Încuvințarea dumneavoastră, îl înțepă iarăși Dulbaba.

— Nu trebuie să ne apuce zorile aici.

Tilică și Potăin și Mitriță și ceilalți bărbați din apropiere împinseră sicriul spre Dulbaba. Vîrtejul era la fel de insistent. Îți umfla părul, îți scutura cămașa. Deschis, sicriul arăta corpul neînsufletți al lui Tălăpan. Parcă dormea bătrînul. Cu un gest ce surprinse întreaga adunare, Sterică Dulbaba îngenunche și-i sărută mîna. În clipa aceea se potoli volbura și oamenii înțeleseseră că erau martorii unei întîmplări misterioase.

Puncte mici apărură pe mîinile cadavrului. Pe față apoi. Se uniră și formară o pată. Cîțiva crezură că sînt umbrele nopții ori alt fel de umbre. Unii șoptiră că ar fi vorba doar de o înșelăciune a lor. Numai Sterică Dulbaba înțelegea ce se întîmplă.

O lumină suspectă îi invadă chipul. Cuvîntul îi pieri şi comandă groparilor numai prin mişcarea braţelor. Sicriul coborî în groapa care avea alături crucea scrijelată în limba maternă, cărţile, obiectele şi zdrenţele rămase de la răposat fură aruncate în celelalte. După ce presără ţărîna peste sicriu, după ce groparii marcară locurile cu ajutorul crucilor, oamenii se retraseră contrariaţi de pe movilă. Nimeni însă, în afara lui Dulbaba, nu ştia că, înainte de a fi încredinţat adîncurilor, cadavrul lui Olimpiu Tălăpan căpătase culoarea şi tăria marmurei negre.

PARTEA A TREIA

CAPITOLUL I

După ce urcară în rapidul care oprea în Ursuleasca, în jurul orelor şaisprezece şi jumătate, Dona şi Lăcrimioara îşi căutară locurile indicate pe bilete : patruzeci şi cinci şi patruzeci şi trei. Spre deosebire de ceilalţi pasageri care treceau neobservaţi pe coridor, ele stîrniră de îndată curiozitatea oamenilor. Aveau plasele doldora de merinde şi cinci orătănii care cîrîiau fără întrerupere. Aflat la celălalt capăt al vagonului, conductorul veni aici să potolească zarva.

— Se poate, mă femeie, una ca asta !

— Ce să se poată ? ripostă Dona, abia trăgîndu-şi răsuflarea.

Privirile acestuia şi-ale altora coborau pline de reproş spre orătănii, dar femeia se făcu a nu observa. Un bărbat între două vîrste se oferi s-o ajute.

— Sînt locuri mai multe în celălalt vagon. Mergeţi acolo !

— Eu merg unde trebe, se împotrivi Dona.

— Păi, da, o mustră şi el, călătorim cum dormim şi le cerem şi altora s-o facă...

În persoana care păruse cam nepăsătoare pînă atunci se trezi femeia călcată pe bătături.

— Iote, ne hrănim şi noi cum ne e dat, domle, ca să puteţi şi dumneavoastră strîmba din nas. Parcă ştie cineva cît îi de greu traiul nostru şi cum ne amărîm zilele ? Oţi fi toţi copii de domni şi nu ştiţi cum e la sapă. Halal domni !...

Iritarea, ca şi învinuirea ei îl făcură pe conductor să caute în taşcă şi să scoată de acolo o cărticică, un fel de regulament al circulaţiei pe calea ferată, pe care-l răsfoi cu încetineală.

— Ia să vedem noi ce ne învaţă aici ?

Abia acum Dona recunoştea omul cu mustaţă, plecat cu vreo cincisprezece ani în urmă din Ursuleasca, stabilit la Domneşti.

— Tatiene ! Ei fir-ar să fie. Păi, bine, mă, şi tu te-ai nărăvit ? îl bătu pe umăr.

Conductorul îi dădu mîna la o parte, îşi scutură tunica cu degetele şi-i aruncă o privire aspră. Apoi, continuă să cerceteze netulburat cărticica.

— Ia să vedem noi unde ne încadrăm. Aici nu, aici nu, da, am găsit. Să citim puţin aliniatul ăsta. Aşadar, călătorii găsiţi cu...

Dona îi întoarse spatele şi intră în compartiment. Îşi urcă o parte a bagajelor deasupra locurilor lor, lăsînd orătăniile jos.

— Aţi auzit ce spune regulamentul ? apăru conductorul în cadrul uşii.

— N-am auzit şi nici nu vreau să aud ! îi sări ei ţîfna. Spune-mi cît trebe să plătesc, restul nu ne interesează.

Aplombul ei îi surprise pe oamenii care se găseau deja în compartiment. Unul din ei, un bărbat trecut de cincizeci de ani, cu o barbă deasă şi pe alocuri brumată, îi luă apărarea.

— Să nu fim mai catolici decît Papa ! i se adresă conductorului, rămas ca un cerber în uşă. Cîndva am avut ocazia să creştem printre orătănii şi noi.

Scoase un oftat adînc şi scuturâ semnificativ capul.

— Hai să închidem ochii şi să ne bucurăm că ni se oferă acest prilej să le mai auzim cîrîind atît de aproape !...

Conductorul îşi trecu privirea de la un pasager la altul, apoi şi-o fixă pe Dona.

— Sper că ne-am înţeles, nu aşteptaţi invitaţii speciale !

Zgîndărită de omul căruia îi dăduse cîndva pomană, Dona fu răscolită de un sentiment al revoltei.

— Bani, vrei bani, nepricopsitule ! sări ea ca împinsă de un resort. Poftim bani !

Cînd toţi aşteptau să-i arunce conductorului ceva în ochi, femeia se repezi la geam să zvîrle în afară orătăniile.

— Mai bine mă aruncaţi pe mine ! se agăţă bărbosul de plase. Iar dumneata naşule, îl ironiză pe conductor, vezi să nu-ţi scape muşteriii netaxaţi. Că dacă alergi după mai mulţi iepuri, poţi cădea în destule capcane...

Conductorul făcu ochii mari şi-şi potrivi alarmat taşca pe umăr. Răsfoi de mai multe ori cărticica şi vorbi cu o voce schimbată :

— Voiam să călătoriţi în condiţii confortabile. Dacă vă convine tovărăşia, eu n-am decît să vă părăsesc.

Se retrase învins, sub privirile mustrătoare ale tuturor din compartiment, lăsînd în urmă o atmosferă destinsă. Mulţumit că-i reuşise şiretlicul, bărbosul schimbă locul şi trecu în faţa noii venite.

— Era cît pe-aci să faci o prostie ! o învinui, reînnodînd conversaţia. Aşa pentru plăcerea naşului. Măi, măi, măi ! Aţi început şi voi să vă pierdeţi cumpătul.

Aplecînd de două ori din cap, Dona se grăbi să răspundă :

— Ca să închei odată balamucul...

— Lasă asta, surîse bărbosul. Dar cum ai reuşit să-i îndopi atît de mult, continuă el, înfigîndu-şi degetele în spinarea curcanilor, că-i lucru mare azi să-i mai ţii în bătătură, darmite să...

— Bine ziceţi, domle, se cuibări Dona pe banchetă ca o cloşcă, e lucru mare şi greu. Aşa i-a cîntat cucul ţăranului, să trudească din zori în noapte şi să-şi hodinească oasele pe furatele. Şi vine cîte un nătărău ca ăla care s-a făcut că nu mă mai ştie şi-i dă cu legea, cu regulamentul. Ei, ei, dacă am merge şi noi după regulament, multe s-ar mai strica în ţara asta !

Străinii o examinară curioşi, uitîndu-se semnificativ unul la altul.

— Ce să-i faci, o consolă bărbosul, fiecare cu nevoile sale. Dar bine că am salvat bietele suflete...

Se aplecă iarăşi pentru a mîngîia curcanii pe creastă.

— Oricum, tot pierduți îs, vorbi Dona în al cărei glas nu se descoperea nici o undă de mînie. Da' nici nouă nu ne e mai bine acuma.

Doamna, care pînă atunci fusese mută, tresări ușor :

— Aveți necazuri ?

— Nu tocma, doamnă, da' știți, fetița mea... Aici de față...

— Suferă de ceva ?

— Ne-a ferit Dumnezeu ! exclamă Dona.

Căzută în capcană pentru a doua oară, doamna răsuci cu nervozitate cartea și privind chipul ei încordat puteai înțelege că o supărase ceva. Simțind că nu numai femeia, ci și cei doi bărbați intraseră la idei, mama Lăcrimioarei se grăbi să dea noi lămuriri :

— Ne îngrijim și noi de un viitor...

— A, sîntem în preajma unui examen ! exclamă bărbosul. Păi asta nu e un motiv de întristare ! Și la ce, mă rog, încercăm ? se adresă de data asta fetei care, ghemuită într-un colț, asista absentă la conversație.

Bruscată de Dona, Lăcrimioara nu reuși decît să murmure ceva. Căutată cu mai multă insistență de ochii celor din compartiment, aruncă răspunderea asupra Donei :

— Mama știe mai bine ce-am de făcut.

Bărbosul surîse și-și împreună apoi degetele mîinilor.

— Dar dumitale ce-ți place ? Cam ce te atrage mai mult ?

Lăcrimioara își ridică umerii și-și strînse buzele. Temîndu-se că fusese indiscret, bărbosul încercă să o dreagă :

— Pînă la urmă, toate institutele noastre sînt o apă și-un pămînt cînd ajungi să le cunoști mai bine. Dar pînă ajungi să le cunoști, cîtă trudă ! exclamă el, ca unul care trecuse prin experiențe din astea. Cîți bani, cîte nopți pierdute ! Tot nemții...

Chiar în acel moment trenul frînă cu putere și puțin lipsi ca pasagerii să nu se lovească unii de alții. Porni cu încetineală și, cînd credeai că nu mai avea nici o piedică în cale, opri din nou, cu aceeași violență.

— Ce-i cu nemții ? se interesă Dona.

— Simt vremurile ca nici un alt popor.

— Nu și războaiele, îi aruncă doamna din colț.

— L-au pierdut pe ultimul, dar v-aţi pus întrebarea ce-au cîştigat de-a lungul veacurilor luptînd ?

— Disprețul lumii, răspunse cu aceeaşi acreală.

— Un spirit practic, o contrazise bărbosul. În vreme ce la noi chiar şi gunoierul se zbate să-şi dea odraslele la şcoli înalte şi să le scoată din muncile brute, ei îşi îndreaptă copiii către meserii şi activităţi practice. Am întîlnit un neamţ, din aceeaşi branşă ca şi a mea încîntat că băiatul lui se specializase în dulgherie. Va începe să cîştige repede banul, îmi explicase el, nu va şoma şi nu-i va lipsi nimic.

— E un moft şi ăsta ! mormăi doamna cu cartea.

— Ei, moft ! E o previziune. Pariez că-n cîteva decenii intelectualitatea va fi clasa cea mai ignorată, paria societăţii. Cine mai are nevoie de ea ? De aici emană ideile care creează stări de surescitare, angoase, complexe, incertitudini. O naţie robustă e aceea care-şi călește fiii în uzine, pe ogoare, în şantiere...

— Sînteţi tot mai, cum să zic, partizanul neamţului, se trădă o uşoară ironie în glasul doamnei care nu se putea deplasa cele cinci staţii de tren fără a ţine în mînă cartea scrisă în limba franceză.

— Da, da, vorbea mai departe bărbosul, la mare cinste vor fi tîmplarii, lăcătuşii, geamgiii, coşarii, exact, coşarii, repetă, văzînd că ultima meserie citată făcuse o proastă impresie, fiindcă, explică el, încălzitul va reînvia o nobilă şi-n acelaşi timp hazoază meserie : coşeritul.

Se uita în dreapta, în stînga, aşteptînd să fie contrazis sau aprobat, dar, cum nu se oferea nimeni, continuă :

— Prin urmare nu avem aspiraţii nemţeşti, nu vrem nici să trăim epoca sublimă a coşarilor, dorim, nu ? cu orice risc, să intrăm în moara admiterilor... Iată-ne, domnii mei, în evul insomniilor, fiindcă deopotrivă candidaţi şi părinţi trăiesc săptămîni la rînd nopţile albe. Ce să mai spunem de preparatori ? Funcţionează şi la ei legea concurenţei. Fiecare eşec lucrează împotriva firmei lor.

Dona îl urmărise cu luare aminte şi cînd bărbosul făcu o pauză, interveni :

— Dacă nu-i minte, nu ţi-o poate da nimeni.

Bărbatul se uită cu atîta milă la Lăcrimioara că Dona crezu că-i stătea rău ceva pe ea.

— Nu-i suficient să ai minte. S-au cam schimbat vremurile. Trebuie să te îndopi ca un curcan — și coborî palma și mîngîie moțul curcanului, așa demonstrativ — că toți au cîte ceva dacă s-au hotărît să atace viața, însă izbînda va fi de partea celor cu cunoștințe în plus față de alți candidați. Sper că domnișoara, își aruncă privirea spre Lăcrimioara, e, oricum, la adăpost... E pregătită ?

În locul Lăcrimioarei răspunse iarăși Dona.

— E și ea, dar, mai ales, eu.

Privirile contrariate o potopiră din trei părți deodată.

— Banul își face loc oriunde, se explică ea. E ochiul dracului. Doar e singura copilă — și chipul i se umplu de duioșie — așa că-i de datoria mea să mă fac luntre și punte.

Bărbosul se stăpîni cu greu să nu rîdă. Ce știa ea de regulile în care se desfășurau acum examenele ! Sigur că te puteai strecura tot mai greu în instituțiile superioare altfel decît cu ajutorul cunoștințelor.

— Eu, ca să zic așa, își plimbă privirea de la Dona la Lăcrimioara, vă doresc succes și baftă, multă baftă ! Și mă bucur, doamnă, că aveți o fire tare. Altul, într-o astfel de situație, ar fi îngrijorat, ori dumneata n-ai nici o emoție...

— De ce-aș avea ? ! exclamă Dona, făcînd deliciul bărbatului care nu scosese nici un cuvînt pînă în acel moment. Lăcrimioara, mînca-o-ar mama, e dotată.

— Cu mulți bani, își strecură ironia bărbosul, în așa fel încît femeia să nu-l suspecteze de răutate.

— Cel mai important lucru, îl acompanie domnul sfrijit, chinuit după toate aparențele, de o boală incurabilă.

Dona deschise fereastra fără a cere încuviințarea cuiva, și, înviorată parcă de aerul rece ce inundă compartimentul, continuă cu mai multă siguranță :

— S-a născut cu harul. Are o fire de artistă !

Ca la un semn, pasagerii își aruncară cu toții privirile înspre candidată. Dona se simți nespus de mîndră de odrasla ei, văzînd-o cercetată de întregul compartiment.

— Mda ! mormăi bărbosul, zăgăzuindu-și rîsul care era gata să țîșnească din el, e posibil...

— Omul trebuie să se ducă acolo unde este chemat, decretă sentențios Dona.

— Deci e vorba de-o chemare ! vorbi doamna cu cartea. Păi atunci se schimbă situaţia. Şi de cînd v-aţi dat seama ?

Dona se aşteptase la o asemenea întrebare. Luă mîna stîngă a fetei şi-i întoarse palma drept mărturie.

— Într-adevăr, mîinile îi sînt frumoase, aduse bărbosul un compliment.

— Mîinile ca mîinile, dar ce scrie în ele ! arătă Dona cu degetul spre liniile care se legau în palmă. Este semnul, îl vedeţi ? întrebă ea radioasă.

— Trebuie să fie ! exclamă sfrijitul, căpătînd tonul celorlalţi doi pasageri.

— Putem noi să ne îndoim ? ! adăugă şi doamna cu cartea.

— Se vede cu ochiul liber ! aprobă bărbosul.

Şi-atunci se întîmplă ceea ce putea să aibă loc şi cu mai multe clipe în urmă : ca şi cînd cei trei pasageri erau conectaţi la aceeaşi sursă de energie, izbucniră în rîs, cu atîta poftă că se izbiră în mai multe rînduri cu capul de pereţii compartimentului.

— Doamnă dragă, izbuti să-şi înfrîneze rîsul doamna cu cartea, dar examenul ar trebui să-l susţii dumneata. Zău că ai un haz nebun !

— Păcat că aţi cam depăşit vîrsta... interveni sfrijitul.

— Ei, moft, îl contră mustăciosul, o şansă li se oferă şi pensionarilor cînd e în joc o cauză.

În vreme ce Lăcrimioara, ghemuită într-un colţ, era gata să izbucnească în plîns, Dona se ridică cu dezinvoltură, se îndreptă spre fereastră pentru a o deschide, fiindcă între timp sfrijitul o închisese, şi cercetă pe rînd feţele rămase acum în expectativă, aruncîndu-le cu aceeaşi siguranţă :

— Rîdeţi ca proastele la bîlci ! Lăcrimioara va fi artistă. Lăcrimioara trebuie să fie artistă !

— Ei, dacă trebuie, luciră undele ironiei în ochii bărbosului, semnăm şi noi. Şi promitem s-o aplaudăm cu tot entuziasmul cînd o vom vedea jucînd.

— Dar ce, trebuie neapărat să joace ?

— Cum adică ? ! sări doamna cu cartea. Dar atunci de ce faceţi atîtea eforturi ? Ce rost mai are să aruncaţi atîţia bani ?

— Doamnă, zic, e neapărat nevoie să joace pe scenă ? deveni ea mai explicită.

— Un artist capătă popularitate numai dacă e distribuit, se arătă nedumerit bărbosul.

— Asta-i ! Pe noi nu ne interesează distribuirea...

— Dar ce vă interesează atunci ? întrebă sfrijitul.

— Să fie artistă, bineînţeles.

— Asta am priceput. Să fie artistă dar fără, ca să zic aşa, un portofoliu ?... Fără rol ?

— Ba bine că nu : va avea un rol.

— Care, doamnă ?

Dona îl măsură cu superioritate.

— Ce rol ? Păi, iote, de noră de grangur : că ăia de pe la artişti îşi cam iau muierile...

În locul rîsului — fiindcă pasagerii abia aşteptau un răspuns caraghios — se instaură în compartiment o tăcere de plumb. Cei trei se jenau să-şi mai arate privirea. Dona dezlegă aţele de la curcani, că-i supărau la picioare, scoase din geantă o cîrpă şi şterse găinaţii, fiindcă degajau un miros greu de suportat. Timpul trecuse atît de iute, că se aflau deja la una din porţile capitalei. Fiecare se gîndea cum să coboare mai grabnic.

CAPITOLUL II

Cînd în uşă apăru o bătrînă, mică de statură, puternic fardată, chemată de clinchetul clopoţelului stîrnit de Lăcrimioara, Dona avu o clipă sentimentul că părăsise un compartiment de tren pentru a se strecura în altul, fiindcă imobilul acela, împrejmuit de altele, îi părea a fi un tren rămas pentru totdeauna într-un tunel. Chiar şi-atunci cînd domnişoara Ioly, care-şi recunoscu greu slujnica de altădată, căci trecuseră mulţi ani de cînd nu se mai văzuseră, întîrzie s-o invite înăuntru ori să o întrebe ce doreşte, Dona se gîndea încă la călătorie. De fapt, în compartiment nu spusese decît ceea ce gîndea şi tocmai această sinceritate îi amuţise pe pasageri. Asta ar fi vrut să facă şi acum, să-i explice bătrînei pricina ce-o adusese la uşa ei, dar nu mai era nevoie atîta vreme cît în plase se zbăteau orătăniile.

Cele două nepoftite vizitatoare păşeau pentru prima oară într-un apartament larg, spaţios,, burduşit de mobilă veche, mîncată de carii, atinsă de ciuperca rîncezelii. Aici totul părea rece, inospitalier, înecat în umbre. Chiar şi fotoliile pe care se aşezară scîncirăjalnic, semn că nu mai erau pregătite nici ele să suporte o povară străină. Aceste însăilări de arcuri şi catifele tocite se asemănau întrucîtva bătrînelor care, rămase în semiobscuritatea încăperii, păreau a fi nu stăpînele ei, ci vedeniile care o populau chiar şi-n amiaza zilei. De ce nu aprindeau toate luminile ? Dona ştia cît le iubeau ele pe vremuri, cum îşi luaseră camerele cele mai însorite ale conacului ce dădea spre miazăzi, cum îşi umpluseră odăile de oglinzi şi lămpi cu ţurţuri de cristal care să facă noaptea o luminaţie

ca ziua. Cum porunciseră să li se construiască o seră cu pereţi de sticlă, în care stăteau uneori, bucurîndu-se de soarele blînd al începutului de toamnă. Veneau de la oraş în goană, cu caii înecaţi în spumă, aruncau slujitorilor tot felul de fleacuri, ilustrate, confetii, beteală, ciocolate, bomboane, baticuri, batiste, fiindcă ştiau ele, domniţele, că prostimea le va proslăvi după aceea, sporindu-şi credinţa şi dragostea ce le-o purtau.

În vreme ce tăcerea se prelungea, de parcă şi fostele stăpîne şi fosta slujnică fuseseră brusc amuţite de povara trecutului, în mintea Donei înviau amintirile, din verile cînd fetele lui Averescu dădeau petreceri în conacul de la ţară. Ce rochii, ce şaluri, ce încălţări, ce catifele, ce mătăsuri mai aduceau cabrioletele ! Cînd se dusese la Potăin să-şi comande o trăsură, Dona avusese în minte acele obiecte de basm, dar ce ştia el, care nu înţelesese vremurile de glorie — nebănuind că nu era de fapt decît apusul — ale clanului Averescu ?

Semiîntunericul încăperilor o ajută să se refugieze în trecut, să regăsească acolo crîmpeiul de frumuseţe după care avea apoi să tînjească toată viaţa, dar respiraţia grea, poticnică a celor care se aflau acum în apropierea sa îi da de veste că multe se schimbaseră între timp. Unde era vioiciunea ochilor domniţelor şi mersul lor aţîţător, unde se ascunseseră luciul oglinzilor şi parfumurile care te ameţeau, pătrunzîndu-ţi în nări ? Rămăseseră acum ca nişte momîi şi tăceau, de parcă se temeau că musafirele veniseră să le întocmească actele înmormîntării. Fărîma de viaţă licărea din cînd în cînd de sub capoatele slinoase, de sub papucii roşii, promişi păianjenilor, acei păianjeni care se plimbau în voie pe pînzele lor, ţesute în mai toate colţurile încăperii. Erau tot singure bătrînele, după cum îşi dădea seama Dona. Nu fuseseră niciodată măritate. Fraţii lor cei mari plecaseră din ţară, undeva, peste Ocean. Auzise de toate acestea de la o cunoştinţă din Domneşti, rudă apropiată a bătrînelor, dar nici ea nu putuse spune dacă mai trăiesc, cu ce se ocupă, dacă-şi sporiseră capitalul. Mezinul murise în război. Dona ar fi vrut să se intereseze de verii care veneau la conac, oameni veseli, călăreţi desăvîrşiţi şi vînători în aceeaşi măsură, posesorii unor cîini de rasă, dar îşi dădu seama că nu mai era fe-

meia care intrase aici. Își pierduse cutezanța și bățoșenia dobîndite mulțumită noii ei condiții sociale. Încet, încet redevenea slujnica de altădată, rușinată că stătea în fotoliu în prezența domnișoarelor. Incapabilă să deschidă gura, aștepta umilă să-i vorbească ele mai întîi.

Vădit încurcată, luată prin surprindere, Ioly acționase automat, invitîndu-le pe cele două musafire să ia loc, dar acum îi era imposibil să găsească tonul și limbajul potrivite. Ezita între a-i spune Donei : „Ai picat la țanc, sînt o groază de treburi de făcut, nici vesela folosită la prînz n-am puterea s-o spăl, zace în chiuvetă, n-ai vrea să..." și a o întreba despre vreme. Pentru nimic în lume n-ar fi voit să afle ceva despre paragina fostului ei conac, fiindcă orice veste ar fi tulburat-o peste măsură, ca un cortegiu mortuar, conducînd trupul neînsuflețit al unui fost prieten.

Tăcerea lor prelungită o făcea pe musafiră să se simtă din ce în ce mai neajutorată. De n-ar fi fost la mijloc viitorul fetei, pentru care era în stare să cadă în genunchi sau să facă lucruri de rușine, ar fi întors grabnic spatele acestor molii, că nu mai aștepta ea pomana nimănui, ci trăia acum pe propriile picioare. Apoi, avea pusă deoparte, pentru *ungerea osiilor*, cum îi plăcea să spună, o sumă importantă de bani. Aflase însă că așa cum în lumea mare nu pătrunzi numai cu parale, și în aceea a artiștilor ai nevoie de recomandări, de protecție de un nume. Viața îi oferise destule exemple de umilință. Nevasta lui Mitriță nu era o fire răzbunătoare. E drept că nici Avereștii nu-și făcuseră faimă de zbiri. N-avea de unde să știe că nu din milă pentru săraci, nici fiindcă nu era de bon ton ca domnișoarele să ridice glasul la slujnice. Dona nu dorea decît ca Lăcrimioara să se bucure de preaplinul vieții pe care nu-l știa prețui decît acela care, asemeni unui copil sărman ce privește pe geam pomul de Crăciun, împodobit sărbătorește, într-o casă străină, a cunoscut în adolescență două lumi atît de contrastante. Iar pentru a o sălta pe Lăcrimioara în cealaltă lume era în stare să se facă frate cu dracul. Era nevoie însă de multă dibăcie. Și-amintea bine de sărăntocul acela de la Blidaru, pe a cărui rîpă prăpădită se instalase o sondă și care devenise bogătaș peste noapte. Dar ce folos ? Nu fusese primit niciodată în casa Avereștilor sau în alte case bune. Ei, oamenii de rînd semă-

nau cu şoarecii aceia pe care tînărul Averescu — cel care murise în război — îi lăsa să umble prin nişte galerii încurcate în căutarea unor bucăţi de caşcaval, după ce le astupa ieşirile. Vedenia lor o bîntuia încă.

Elvira, sora mai vîrstnică a lui Ioly, părea să resimtă lipsa odihnei de prînz, căci moţăia în fotoliu, tresărind speriată atunci cînd aceasta deschise, în fine, gura, chinuindu-se să imite tonul amabil şi sfătos cu care-i întîmpina tatăl ei pe ţărani. Bătrînul Averescu fusese tamponul dintre ele şi această lume pe care o cunoscuseră doar ca decor. Avînd nevoie de ţărani, deşi se străduia întotdeauna să-i facă a crede contrariul — Ioly zîmbi complice, amintindu-şi de ipocrizia şi abilitatea tatălui ei — el îşi aflase şi-şi perfecţionase cu timpul un instrument de comunicare, legase un pod între el şi pălmaşi, căci înţelepciunea îl îmboldise să nu se încreadă în arendaşi.

— Ei, şi cu ce necazuri pe la noi, Dona ?

Ultimul cuvînt fu pronunţat cu o ironie nedisimulată, dar care-i scăpă fostei slujnice. Mama domniţelor fusese o fire veşnic pusă pe şotii, şi se amuza să dea nume pretenţioase copiilor de săteni pe care-i botezau. Altminteri Ioly precis i-ar fi uitat numele musafirei.

— Necazuri !... Ne-a ferit Dumnezeu de necazuri, se înălţă tremurătoare vocea femeii. Dacă pot să spun aşa, e vorba de-o bucurie.

— Bucurie ! Iată că aud şi eu un cuvînt care a cam dispărut de pe buzele noastre. Şi de unde vine ea ? întrebă Ioly.

Dona privi galeş către Lăcrămioara.

— A, înţeleg, surprinse gazda schimbul de priviri, fetiţa şi-a găsit un drăguţ. Frumos din partea ei. Ne invitaţi, bănuim, la nuntă...

Dona îşi frecă palmele şi Ioly se temu că atinsese un punct nevralgic.

— Ne-am grăbit cumva ? întrebă ea.

— Oareşicum, adeveri Dona. Deşi într-o bună zi trebe să ne gîndim şi la măritiş. Da' pentru a face nuntă, e nevoie să fie şi fata cu pregătire...

— Să nu mai deprindem copiii cu mofturile noastre ! Dacă se plac, nu mai contează nici rangul, nici covoarele, nici rudele, nici...

— Ba mai contează ceva, o întrerupse musafira, temîndu-se că Ioly voia să spună un lucru ce-ar fi putut-o răni pe Lăcrimioara, o pregătire, o şcoală de doamne-ajută care să o scoată dintr-ai noştri...

— Da' bine, Dona, aruncă Ioly cuvinte şfichiuitoare din vîrful limbii, tocmai acum cînd vremurile sînt în favoarea noastră ? !...

Dona roşi, dar îşi regăsi cumpătul cînd expresia fostei stăpîne trecu de la dispreţul cel mai adînc la un zîmbet blajin, o schimbare care-i la îndemîna acelor ce-au frecventat îndelung societatea bună.

— Vrei să urmezi o şcoală înaltă ? i se adresă ea fetei.

— Dacă s-ar putea, ăsta-i gîndul şi ambiţia noastră, vorbi iarăşi Dona în numele Lăcrimioarei.

Pentru că Ioly o privea fără să înţeleagă, Dona îşi frămîntă mîinile nervoasă, neştiind cum să le propună tîrgul, fără a le face să se simtă jignite. Paragina apartamentului şi decrepitudinea bătrînelor o încurajau — căci era evident că o duceau prost — şi totuşi o viaţă de om nu-i ajunsese să înveţe a spune fiecăruia numai ce-i place să audă, aşa cum observase la cei din lumea Avereştilor. Gîndul că pînă şi Măin Potăin preferase să-şi ţină copiii lîngă el decît să primească pomana ei, o făcea şi mai temătoare. Nu avea suficientă experienţă a relaţiilor sociale pentru a şti că nimeni nu se crede jignit decît de o persoană pe care o consideră egală sau superioară. Simţea însă instinctiv antipatia lui Ioly : felul cum se insinuase în casa lor şi presupusa ei şiretenie o iritaseră pe bătrînă. Trebuia totuşi să încerce, chiar dacă aveau să fie date afară numaidecît. Deşi îşi pierduseră averile şi rangurile, fetele lui Averescu îşi păstraseră probabil relaţiile şi numai ele puteau mijloci intrarea fetei la *Conservator*.

— Dau oricît, domnişoară Ioly, că tot ce-am pus deoparte e pentru ea.

— Adică ? întrebă bătrîna.

Îşi depăşise confuzia, uimirea şi revolta şi nu mai voia acum decît să vadă la ce o ducea capul pe această ţărancă plină de tupeu, deşi cu greu suporta aerul ei conspirativ, de geambaş pus pe cîştig.

— Ca să nu scîrţîie vreo osie, nu trebuie s-o ungem ? Dăm oricît, că nu banul ne face pe noi.

„Doamne, dar atunci ce vă mai rămîne ?“ își zise Ioly în gînd, uitînd de devotamentul de odinioară al sărmanei Dona. Fosta slujnică o aștepta cu baia pregătită cînd venea de la Domnești, moțăind pe covorul scărilor ce urcau din hol la camerele lor, și-o veghea și se perpelea de grija ei la cea mai ușoară răceală. Se ducea la biserică să se roage pentru ca domnișoara să aibă trecere pe lîngă dommișorul acela care-i căzuse cu tronc. Acum Ioly simțea în nepoftita sa musafiră o ambiție ce nu i-o cunoscuse altădată.

— Dar tot nu mi-ai spus ce planuri ai cu fata... Învățătoare ?

— Ei, și dumneavoastră, protestă Dona, jignită, mai sus !

Ioly făcu ochii mari, apoi pe chip i se așternu o expresie mînioasă. Raza ce i se furișase mai devreme în odaie dispăruse acum. Dona nu mai putea decît s-o audă. Nu-și dădea seama ce gafă cumplită făcuse, căci domnișoarele Averescu, bizuindu-se pe avere, nu terminaseră cursurile vreunei școli înalte.

— Dar ce poate fi atît de secret ? își pierdu ea răbdarea.

— Știți, domnișoară, fetei i s-a citit un viitor mare.

— Cît de mare ? nu mai putu suporta amînarea Ioly.

— Artistă, domnișoară ! glăsui cu încîntare.

Cuvintele Donei izbutiră s-o trezească de-a binelea pe Elvira. Cele două surori își aruncară priviri prea încărcate de înțeles pentru a fi exprimate în cuvinte, al căror tîlc fu deplin priceput de ambele părți, căci Dona și fiica ei păreau să se fi deprins cu vederea în semiîntunericul apartamentului.

„Oh, clocoti revolta în sufletul lui Ioly, știu ce vreți. Căpătînd și voi o brumă de avuție, imitîndu-ne felul de viață, credeți că-i de-ajuns să vă măsurați cu noi. V-ați înșelat. De bunul nostru cel mai de preț nu veți reuși să vă atingeți curînd. Căci e greu să dobîndiți dintr-o dată ceea ce secole de cultură și rafinament au desăvîrșit în noi.“

Ura făcu loc unui simțămînt de triumf și era gata să-i împrumute și-o voce, cînd glasul Donei reveni :

— Ei, ce ziceți ? Că știți dumneavoastră, oameni sîntem, propuse ea tîrgul, doar cu jumătate de gură.

Ioly rămase perplexă și numai amintirea tatălui o mai trezi. De fapt, de ce mă mir ? rîse amarnic în sinea sa apriga fiică a lui Averescu. Tată, tată, cîtă dreptate aveai ! Priviți, spuneai tu, la moșnenii ăștia harnici, cărora nu le prisosește avutul, dar nici nu le lipsește strictul necesar. Se mulțumesc cu puținul lor din generație în generație. Cel care a cunoscut însă sărăcia și umilința slugii va dori să fie stăpîn.

— Am să mă gîndesc la problema ta, Dona. Deocomdată fata trebuie oricum să-și termine liceul, dar, firește, o vom pregăti în particular și pentru conservator. Da, da, continuă bătrîna, în care se deșteptase brusc firea îndrăgostită de farse a mamei, de fapt am niște cunoștințe în lumea aceasta.

— Dar pe cine cunoști tu ? întrebă Elvira uimită.

Se opri însă la vreme.

— A, da, desigur, pe domnul Saizescu, născoci ea, înțelegînd că Ioly pregătea una din „acțiunile" ei vindicative, prin care „unul din ai lor trebuia să plătească pentru toți ai noștri !"

— Cu plata nu va fi nici o problemă, Dona, deși, firește, generoasele tale daruri, ce-mi amintesc de vremea cînd mi-aduceai ciuperci din pădure și fragi înșirați pe ață, nu le pot refuza.

— O să vă mai amintiți, domnișoară, bîigui Dona, simțindu-se brusc copleșită de o căldură insuportabilă.

— Fii încredințată că nu voi uita niciodată.

Apoi privirile îi căzură asupra orătăniilor a căror zbatere o făcuse să-i dea drumul Donei în apartament. Se potoliseră acum, la întuneric și răcoare, și vederea lor avu darul de a strînge miraculos valul de resentimente din sufletul bătrînei. Cum ar fi zis tatăl lor, se aruncase podul înspre lumea celorlalți.

— Dar ce faci, vorbi cu jumătate de glas, te-ai pus pe risipă ?

— Nu-i nici un bai, domnișoară, la noi se mai găsește cîte ceva. Ba aș putea spune că nu avem de ce să ne plîngem. Săptămînal, prin mecanicul trenului cu care am venit, vă vom trimite și noi ce vom găsi de cuviință.

— Să-ţi dea Dumnezeu sănătate ! luciră ochii lacomi ai bătrînei. Şi să n-ai nici o teamă : fata e lăsată pe mîini bune.

Şi ce mîini ! Dacă Dona s-ar fi învrednicit să intre în bucătărie, ar fi descoperit pe ceşcuţele din care mîncaseră ele dulceaţă un strat gros de cenuşă, iar de s-ar fi întors în capitală, după cîteva zile, ar fi aflat că Lăcrimioara nu mai locuia în apartamentul spaţios şi întunecat, fiindcă fusese expediată la mansardă, într-o cămăruţă de serviciu.

Conducîndu-şi musafira pînă în stradă, acolo unde roiau maşini cu numere străine, Elvira chicoti în sinea sa :

„Vai de sluga căreia stăpînul i-a dat haina spre a o ispiti !“

CAPITOLUL III

Dona coborî din tren cu un sentiment de ușurare. În sfîrșit, cîștigase o victorie dorită. Se zbătuse ea pînă acum ca peștele pe uscat, avusese multe zile negre și nopți albe, se căciulise la unii, muncise cît șapte la alții strînsese ban lîngă ban, învinsese potrivnicia cîtorva, muiase vrăjmășia altora, dar, iată, nu mai era mult și-și vedea visul cu ochii. Viitorul fetei se afla înainte de orice și pentru el era în stare să-și irosească averea și onoarea ca să-l potrivească așa cum simțise ea că trebuie să arate. Ce bine c-o purtase gîndul spre domnișoarele Averescu ! Erau ele cam sclifosite, dar dacă promiteau ceva, își respectau cuvîntul. Acceptaseră să se ocupe de Lăcrimioara și asta însemna totul.

Mulțumită, vedea parcă și Ursuleasca prin alți ochi. Dar nu trebuia să-ți împrumuți priviri străine pentru a descoperi schimbările. Cu atît era mai încîntată, cu cît știa că toate acestea se datorau în mare parte și ei, cea dintîi care dăduse un bobîrnac buimăcelii în aceste vremuri. Tencuielile și vopselele dădeau altă înfățișare caselor. Podețele, curțile, acoperișurile fîntînilor păreau să fie văruite cu cîteva zile în urmă. Oamenii nu mai scăpau nimic din vedere. Pînă și putregaiurile, care îmbogățeau cîndva malurile apei, fuseseră arse ori îndepărtate din calea privitorului. Sălciile pletoase cădeau peste Matcă asemenea unor fete despletite. Din loc în loc proverbele primarului, aceleași plasate cîndva și pe Mianca, se răsfățau la drumul mare, înviorînd un ținut care începuse să le merite.

Furată de imaginile acestui cătun, ieşit parcă din propria sa hibernare, Dona înţelese foarte tîrziu că-i lipsea totuşi ceva care să-i întregească măreţia ce şi-o recăpătase în scurt timp : oamenii. Fiinţele acelea fără de care nu s-ar fi mişcat nici măcar un pai în Ursuleasca. Încotro o apucaseră şi ce le bîntuia prin cap ? De ce nu-i mai ţineau calea ca altădată, să-i vorbească de micile şi marile lor bucurii ? De ce se retrăseseră acum în spatele porţilor ?

Nu se înşela. Îi simţise, îi auzise vorbind, îi zărea printre uluci. Cîţiva o urmăreau cu coada ochiului, fără însă a-i ieşi în drum. Din întîmplare se întîlni cu două rubedenii, dar nici ele nu se arătaseră încîntate de vedere. Un salut rece, distant le ajută să treacă mai departe. Dona întoarse capul după ele şi observa, cu amărăciune, că şi rubedeniile făceau acelaşi lucru. Ajunsă în dreptul casei lui Potăin, nu mai auzi, ca în alte dăţi, sunetele nicovalei şi nici forja care întreţinea focul. Vru să intre acolo, dar ceva o ţinea pe loc : un ciudat sentiment de vinovăţie. Ea trebuie să le fi greşit cu ceva, deşi nu bănuia exact unde. Fierarul fusese dintotdeauna de partea ei, măcar la el trebuia să găsească o explicaţie. Bătu la poartă, căci, între timp, Măin Potăin ridicase o curte largă, întărise stinghiile casei, schimbase ferestrele şi amenajase un grajd pentru măgăruş şi cele cinci capre, cîte avea acum, dar nu-i răspunse nimeni multă vreme. Tocmai cînd se pregătea să plece se ivi Gutina, la fel de rebegită ca întotdeauna, în plus, cu o faţă care-şi arăta tîrziu surîsul, mai degrabă un rînjet forţat.

— Cum a fost ? se grăbi nevasta fierarului să întrebe, înainte de orice salut. Ai aranjat-o bine ?

Dona păli. În sfîrşit, exista o explicaţie pentru răceala cu care fusese întîmpinată. Poate nu singura, dar una care-i dădea de gîndit acum.

— Mă întrebi de Lăcrimioara ? se prefăcu a nu înţelege vorbele Gutinei.

— Gata, ai înscris-o la artişti ?

Niciodată nu se simţise Dona atît de vulnerabilă. Ce credea zgribulita asta despre oamenii aceia pe care-i văzuse întîia oară la bîlciuri, şi ce voia să spună de fata ei ? Căci îşi trădase gîndurile, fără să bănuiască rana ce se adîncea în sufletul Donei.

— Am intrat pe fir, numa, răspunse tîrziu mama Lăcrămioarei, cu poticneli în glas.

— Atunci e bine, recăpătă Gutina surîsul ei obişnuit, parcă mai strîmb decît cel fals. O să fie şi pentru noi o fală că Ursuleasca nu-i pămînt numa pentru ceferişti şi ciocănari.

Dona nu ştia dacă nevasta lui Potăin voia să dreagă busuiocul ori dacă acesta era simţămîntul ei real. Sperase să stea de vorbă cu Măin, el era omul de care avea nevoie acum, dar îşi schimbă hotărîrea şi plecă abătută din apropierea Gutinei. În drum spre casă, chiar pe podul de sub Mianca, îl întîlni. Cîteva clipe rămaseră tăcuţi, de parcă şi unul şi celălalt simţeau că nu se mai puteau înţelege atît de bine ca altădată. Dona îl suspecta şi pe fierar de trădare, Măin înregistra cu surpriză temerile femeii, căci chipul îi era întrebător.

— Mă lucraţi, neiculiţă ! îl învinui Dona, negăsind o expresie mai fericită.

— Cum adică, reacţionă fierarul, tu eşti croită bine, cine ar mai putea să te schimbe ? !

— V-aţi unit cu toţii să vă ţineţi departe acum.

— Noi ! se întinse mirarea pe faţa lui arămie. Eşti informată greşit, neiculiţă.

— Da' atunci ce s-a întîmplat cît am fost io plecată ?

— Asta-i că nu s-a întîmplat nimic şi oamenii ştii ce aşteaptă.

Mărturisirea fierarului avu darul s-o mai liniştească. Deci exista o explicaţie, mult mai temeinică decît aceea la care medita ea. Vru să-i dea lui Potăin o nouă asigurare, căci el putea apoi s-o poarte mai departe, spre ursuleşteni, dar cum să-i vorbească de venirea minerilor, cînd ea însăşi avea atîtea îndoieli în această privinţă ? !

Nu era însă femeia care să se piardă atît de uşor cu firea. Apoi, nu epuizase toate şansele de a afla cu un ceas mai devreme deznodămîntul.

— Iote, ce-i, Măine, îşi îmblînzi glasul, ştiind că de starea ei depindea, în mare parte, elanul celorlalţi, pe noi ne-a pierdut întotdeauna nerăbdarea, de ne-am înecat mereu la mal. Ai măcar tu încredere în mine.

— Io, neiculiță, chiar de spui sau de nu spui ceva, am, că asta mi-a fost viața. Da' vezi cum le mai potrivești, că trebe să batem fierul cît e cald.

Povața fierarului îi puse Donei mintea în mișcare. Chiar în acele clipe îi veni o idee, dar nu i-o dezvălui lui Potăin, fiindcă știa, din mai vechi experiențe, că un viitor eșec le-ar spulbera încrederea lor, cîtă mai rămăsese. Se despărțiră, așadar, prietenește, și, cînd ajunse pe Mianca, Dona înțelese că fierarul nu aruncase întîmplător acele cuvinte în auzul ei.

Mitriță i se plînse de împuținarea mușteriilor, dar și de cîrteala celor care-l ajutau zilnic la întreținerea jocurilor. Singurul credincios se dovedise a fi numai Crișțian Ursuleasca, izolat însă de ceilalți, fiindcă îndeletnicirea sa, pășunarea vitelor, îi îngăduia să stea departe de ei. Toate astea, ca și faptul că în zilele următoare Mianca nu mai era asaltată ca în alte dăți, o împinseră pe Dona spre o nouă inițiativă.

Urca în *Ciontul* de dimineață cam la o săptămînă după ce venise din capitală. Prezența sa în mijlocul navetiștilor alimenta zvonurile care se urzeau zilnic în cătun, purtate cu satisfacție de Filareta și Tilică, exagerate, înflorate, încît unii nici nu le mai cunoșteau alcătuirile inițiale. Cîțiva începuseră să-și dea coate și să chicotească, dar Dona se prefăcu a nu observa. Ei îi plăcea să creadă că nu îi amuzau nici făptura sa și nici veștile întreținute de răuvoitori, ci că la mijloc era altceva : făceau haz de necaz. Ființa lor mereu amăgită și încercată în aceste vremuri nesigure para, în felul său primar, teama care mușca din fiecare cu nesaț. Acest mod de a trece peste greutăți, rîzînd de orice fleac, îi ajutase de-a lungul veacurilor să-și păstreze nealterată firea. Era și asta o apărare împotriva nimicniciilor, să te amuzi de orice, căci rîsul se dovedise cel mai bun leac împotriva tuturor bolilor sufletești, atît de numeroase printre ciontiști. Dar mai era ceva care începea să o apese pe Dona. Recunoștea în sinea sa că profitase de deruta multora, de *criză*, cum ar fi spus Mitriță, cînd simțul de orientare slăbește și inițiativele, oricît de neavenite ar fi, sînt acceptate cu ușurință. Le deschisese ochii spre o cale, din multe cîte puteau fi luate în aceste vremuri, convinsă că vor fi

avantajaţi şi ei dar, deocamdată, cîştigul fusese numai de partea ei. Oare asta-i reproşau acum cînd cei mai mulţi o priveau cu vrăjmăşie ?

Oprind în toate gările şi haltele, *Ciontul* se încărca de navetişti şi aerul devenea tot mai irespirabil. Spaţiul dinăuntru se îngusta, nici pe vreo banchetă şi nici în vreun colţ nu mai era un loc de refugiu. Era nevoie să profiţi de orice ungher pentru a mai putea să-ţi transporţi bagajele. Noroc că navetiştii nu erau prea exageraţi în acest sens. Se înghesuiau unul în altul ca sardelele, cei care nu reuşiseră să pătrundă înăuntru se agăţaseră pe scări, se căţăraseră pe tampoane, iar o parte se cocoţaseră pe acoperişuri, în ciuda interdicţiilor scrise. Scurt, neîncăpător, trenul sufla din greu, scîncea din toate încheieturile ca un om bolnav pe umerii căruia a fost aruncată o povară prea mare. Puţea a urină, a mucegai, a transpiraţie, sufertaşele dospeau şi ele de-ţi tăiau nările şi înghesuiala, care te făcea să te ridici pe vîrfuri pentru a nu fi strivit, venise în ajutorul Donei Lefterică pentru a mai scăpa de privirile curioşilor.

Încercă să scoată capul pe fereastră, dar trei haidamaci fură mai iuţi decît ea, prinzînd-o ca într-o menghină între trupurile lor pietroase. Curenţii care veneau de-afară, în loc să primenească aerul, stîrneau şi mai abitir năduşelile, mirosurile grele şi Dona îşi duse mîna la nas, se răsuci înspre coridor, dar orice încercare de a evada din acest spaţiu părea imposibilă. Moale, fără vlagă, căzu într-un fel de picoteală, dar nu după mult timp un ghiont violent îi alertă iarăşi simţurile. Se gîndi la drumurile lui Mitriţă în Domneşti, la moleşeala ce-l cuprindea ori de cîte ori se arunca în pat şi-şi spuse că fusese nedreaptă cu el. *Ciontul* frînă în sfîrşit cu încetineală şi Dona putu să vadă vasele de pe marele fluviu, apa tulbure şi vălurită, şi astfel nu mai avu nici o îndoială că urma gara Domneşti.

După aproape două ore de mers cobora năucită şi-avea nevoie de cîteva minute să se dezmeticească. Tăie pieptiş dealul, urcînd cele o sută de trepte ale unei scări parcă fără capăt. Ajunsă în bulevardul larg, mărginit de-o parte de castani, de alta de vile dichisite şi proaspăt renovate, o coti la stînga, iar după vreo două sute de paşi

traversă pe cealaltă parte și chiar acolo, la intersecția cu altă stradă, Cicero, după cum putu ea repede să citească pe-o tăbliță, hotărî să verifice prin cineva dacă societatea anonimă „Marmurina" se află în partea de nord a orașului. Renunță însă cînd descoperi în urma sa un grup mare de bărbați.

Graba ei interesa totuși pe cineva, fiindcă auzi în urmă pași care o urmăreau tot mai aproape. Un glas se agăță de urechea ei.

— Pot io să te ajut ?

Se simți ofensată și înaintă, fără să întoarcă privirea.

Voind să se descotorosească de îndrăznet intră brusc într-o prăvălie. Ieșind apoi pe altă ușă, auzi aceeași voce în spatele său, bîiguind ceva.

Dona nu mai era în floarea vîrstei să creadă că i-a căzut omului cu tronc. Atunci ce voia ? Banii ? Într-un oraș în care nu mai fusese de multă vreme, intră la gînduri. Se grăbi să ceară protecție unui apărător al legii, dar, spre deosebire de capitală, unde nu trebuia să alergi mult pentru a-l întîlni, aici, să fi tras cu pușca și tot nu apărea unul. O luă pe strada mare, o coti spre Primărie, dar cînd să traverseze spre locul unde se afla un om în uniformă, cineva o prinse de mînă și-atunci, speriată, scoase un țipăt.

— Da' ce te-a apucat ? se grăbi s-o liniștească Tilică. Sînt eu, cumnatul tău...

Bărbatul Filaretei era de nerecunoscut. Își lăsase mustață, își dăduse părul pe frunte, abandonase uniforma de ceferist și-și pusese niște straie atît de caraghioase, că Dona abia se abținu să nu rîdă. Dar ce căuta în Domnești la acea oră cînd el lucra în ture, îndeosebi noaptea ? În vreme ce-l studia din cap pînă în picioare, ascultîndu-i turuiala, căci omul începuse să-i vorbească despre capcanele orașului, ca și cînd i-ar fi cunoscut dinainte motivele venirii aici, pe Dona o cuprinse frica. Nu felul lui de a o urmări o necăjea acum, ci faptul că nu-i recunoscuse vocea. Întîmplarea asta nu era singura care-i dădea de gîndit acum. Cearta cu Tatian, suspectarea lui Potăin, vrăjmășia ce-o căpătase împotriva Gutinei, judecate la rece o alarmau. Dar nici prezența lui Tilică nu putea fi trecută la capitolul întîmplări. Că-și revenise între timp

și în ea se redeștepta femeia sigură pe sine. Își ridică umărul drept și-i aruncă bărbatului o privire disprețuitoare.

— Nici aici n-am loc de tine !

— Da' cine nu dorește să capete o escortă ? ! rînji Tilică, sperînd să facă o glumă bună. Tu nu poți fi singură niciodată.

— Poate că mai am și eu nevoie de liniște, zise ea.

— Ți-o cauți în orașul ăsta unde afumată e și vrabia de pe gard ! Alt necaz te poartă pe tine...

Dona avu o reacție atît de neașteptată, încît bărbatul se dădu un pas înapoi.

— Hai că ai nimerit-o. Da' cum se numește necazul meu ?

— Parcă-i numai al tău, se apropie Tilică de gîndul pe care-l tăinuia încă. Că dacă te doare pe tine, nici noi nu ptuem fi sănătoși...

Dona-i citi perfidia pe chip, căci omul ăsta își perfecționase armele și fu cît pe-aci să-i arunce în auz vorbe jignitoare, dar își dădu repede seama că nici măcar pe vrăjmașul ei, binecunoscut în cătun, nu trebuia să-l întărîte mai mult decît era.

— Mă bucur că vă aflați alături de mine și nu văd cum ați fi altfel dacă sîntem cu toții pe aceeași plută, recurse și ea la un șiretlic. Orice s-ar întîmpla, sîngele apă nu se face, exageră ea, căci Tilică îi era rudă doar prin alianță. Cu bine ! încercă să se descotorosească de el. Ne vedem la *Ciont*.

„Copoiul, vorbi apoi de una singură, după ce se depărtă. Mi-a adulmecat urma și vrea să mă sperie ! Ce crede el că nu-i voi aduce pe mineri ? Ba bine că nu. Chiar mîine voi veni cu ei în dinți, că acu mai mult decît oricînd am nevoie de parale. Lăcrimioara, Lăcrimioara ! Știi tu cît trag io să te văd pe tine bine !"

Amintindu-și de odraslă, simțea cum cresc în ea puterile. Dacă era nevoie, se lupta cu Tilică, cu Filareta, cu navetiștii, cu toți cei care așteptau cu sufletul la gură prăbușirea ei. Munca îi era curată. Nu aruncase nici butelii din trenuri, ca banda aceea în care se strecurase și Tilică, nu confecționase în secret căzănele de țuică, nu

dormea ziua ca să prade noaptea magaziile şi ogoarele, nu mintea, nu înşela, nu împrumuta cu camătă, nu păcălea pe cei săraci cu duhul, nu vindea goroveală şi nu-i specula pe beţivi ; tot ceea ce înfăptuise se afla sub protecţia legii.

„Iote, vorbi iarăşi de una singură, fiindcă vorbele îi alungau vremelnic îndoiala, asta mi-e crucea — nu mă voi lăsa la mîna lor, fiindcă nu mor caii cînd vor cîinii. Am strîns cu trudă cîte am, am pierdut nopţi, am umblat mai îmbrăcată, mai zdrenţăroasă, am crescut o fată — şi gîndul că era departe îi aduse o lacrimă între gene — am dat pe brazdă un puturos, am salvat un om de la gherlă, am sporit faima cătunului, de ce atunci mă mai încerci, Doamne ? Mi-ai dat minte, mi-ai dat sănătate, cîteva bucurii, acum însă simt că mă părăseşti. Bube îmi mai trebuie şi-un nume de împrumut şi te-ai achita de datorie faţă de duşmanii mei !“

Nu mai ţinea seama de cei care, auzind-o bombănind se opreau în drum şi-o priveau cu milă. Nu întrebă pe nimeni încotro se afla Societatea anonimă, şi o luă pe o stradă la întîmplare, înspre partea de nord a oraşului. După vreo două ore reuşi să-şi atingă ţinta. Mărginită de utilaje şi maşini, cu o firmă ale cărei litere abia le mai puteai citi, clădirea „Marmurinei“ o dezamăgi. N-avea gard, n-avea portar la intrare şi nici măcar scările obişnuite din faţa oricărei societăţi care se respectă. Imobilul făcea parcă priză directă cu pămîntul de ale cărui bogăţii se ocupa. Numai atunci cînd pătrunse înăuntru, în holul larg şi înalt, îşi schimbă impresia. Un lămîi cu fructe gata de coacere, cîteva cutii de sticlă în care se găseau eşantioane carbonifere înfrumuseţau încăperea. Apropiindu-se de o vitrină, într-un colţ al ei descoperi o bucată de marmură neagră.

Dona Lefterică avu o strîngere de inimă. Era ca navigatorul care căutase atîta vreme o insulă în oceanul agitat. Bucata aceea întunecată putea fi dovada sigură că-n ţinuturile lor se afla un astfel de zăcămînt. Iar oamenii care întîrziau exploatarea se găseau şi ei, aici, la doi paşi, în clădire.

Se privi într-o oglindă imaginară, îşi aranjă părul, îşi potrivi geanta pe umăr, încercă să facă ordine în

gînduri. Dar cum să înceapă discuţia ? Ce să le spună, ce să le reproşeze ? În numele cui vorbea ea ? A, da, al oamenilor fericiţi că vor face din cătun un mic orăşel. Ei făcuseră deja toate pregătirile. Dar cine le ceruse toate astea ? Sufletul nostru bun şi gîndul care ne-a ţinut mereu speranţa trează. Cine v-a băgat vouă în cap că vom deschide şi-acolo o mină ? Păi, iote, un binevoitor. Nu, nu era cel mai bun răspuns. Trebuia ceva care să impresioneze. Spre exemplu, domle, noi ne-am învăţat să venim în ajutorul naţiei, să punem umărul cînd e la necaz, să căutăm o cale ca să ne fie la toţi bine şi de aia zic să nu ne curmaţi avîntul, e vremea să scoatem la iveală bogăţia ce-o avem, să se minuneze şi străinii, să le arătăm tuturor ce zace sub noi, dar şi în noi, că atunci cînd e nevoie de braţele noastre, odată cu ele ne arătăm şi sufletul. Daţi-ne ocazia să ne sacrificăm, cum scriu şi gazetele, să nu trăim degeaba pe pămînt.

Era bine oare cum începea ? Sus, între etaje, descoperi o oglindă care-i deformă în aşa fel chipul, încît nu-şi mai recunoştea nici ochii. Era pusă special să-i intimideze pe cei care urcau ? Nesigură de ea, se trezi iarăşi bolborosind : ştiţi, eu am făcut ceva investiţii, nu faceţi voia duşmanului, ruinîndu-mă. Din rău în mai rău. Tocmai ăsta era lucrul pe care nu trebuia să-l spună.

Ajunsă la primul etaj — unde peisajul se schimbase iarăşi — pereţi împuşcaţi, clanţe ruginite, covor ros şi pătat — bătu la prima uşă, dar fiindcă nu se învrednici nimeni să-i răspundă, se încumetă să pătrundă înăuntru. Zări trei birouri, doldora de hîrtii şi dosare. Ca şi cînd cineva pîndise intrarea ei, sună telefonul. Fără nici o ezitare, Dona ridică receptorul din furcă.

— Nu-i aici, răspunse ea cu calmul celui care ştie pe de rost distribuţia oamenilor de la „Societate."

Spre surprinderea ei, tocmai cînd încheia scurta convorbire cu străinul, pe uşă apăru un bărbat înalt, ciolănos, vădit contrariat de prezenţa ei acolo.

— Ce voia ? se interesă el mai înainte de-a o întreba cine este.

Dona îşi dădu seama că îndrăznise prea mult. Dacă tocmai acest ins era omul căutat de străin ?

— A închis...

Bărbatul surîse, îndoindu-se de spusele femeii. Se așează pe un scaun și-i făcu semn musafirei să ia un loc. Își aruncă apoi privirile pe un dosar și-l răsfoi cu febrilitate de parcă acolo s-ar fi aflat propria ei biografie. Ceva mai tîrziu, intrigat de mutenia femeii, ridică privirea și-i zise :

— Dacă-i vorba de vreo reclamație, poftiți jos, exact în spatele clădirii principale se află un ghișeu și-acolo veți găsi pe cineva care o să vă asculte.

— Nu-i vorba de nici o reclamație, se apără Dona. Altceva...

Se vedea bine că slujbașul de la „Marmurina" n-avea chef de taifas.

— Lucrați cumva la unul din șantierele noastre ?

— Nu, infirmă ea. Lucrez, cum s-ar zice, în contul unei viitoare mine...

— Care mină, care cont ?

— Una care n-a fost încă pusă pe roate, bîigui Dona.

Surîsul bărbatului o încurajase. Acum, însă, chipul lui se încruntă.

— Sînt destule care-și așteaptă rezolvarea, îi deveni aspru tonul. Ori vă arde să vă jucați cu mine de-a ghicitoarea ?

— Nu, domnule.

— Atunci cu ce vă pot fi, totuși, de folos ?

— C-o informație, rupse Dona vălul tainei.

— Poftiți ? tresări bărbatul, făcînd ochii mari.

Dona simți să-i fuge pămîntul de sub picioare. Dar nu se lăsă.

— Dacă sînteți bun, aș vrea să intru la domnul director general !

Bărbatul o măsură din ce în ce mai intrigat.

— Adică vreți o înscriere în audiență. Tot acolo jos, lîngă registratură, e Biroul informații. Peste o lună, două, puteți s-o căpătați.

— Aoleu, se lamentă Dona, chiar așa !...

— Vizite, chemări la minister, consilii de tot felul și cîte altele au amînat audiențele de trei luni. De aceea

zic să renunțați momentan. Sau, mă rog, dacă e o urgență, așteptați...

— Cine-i după ?

— După cine ?

— După general ?

— Deci n-aveți neapărat treabă cu generalul ?

— Generalul ar fi fost cel mai bun, dar dacă nu se poate la dînsul...

— Vă mulțumiți și cu alții... Păi de ce nu spuneți așa ? !... Pe care din ei îl vreți, fiindcă după general sînt mai mulți ?

— Pe cel mai aproape de general.

— S-a făcut. Să-i luăm la rînd. Trebuie să fie cineva și pentru dumneavoastră aici, schimbă bărbatul tonul, devenind de-a dreptul jovial.

— Mulțumesc, domnule !

— Deocamdată n-aveți pentru ce.

Ieșiră pe coridor și după numai cîțiva pași, bărbatul bătu la o ușă. Fiindcă nu răspunse nimeni, încercă să o deschidă, dar era zăvorîtă.

— Nu-i nici cel mai apropiat.

Încercă la a doua. Ghinion. La a treia, situația se repetă. Și cînd femeia își pierdu orice speranță, bărbatul se îndreptă spre cabinetul din dreapta, bătu ușor, își vîrî capul înăuntru, apoi îi șopti musafirei :

— Sînteți totuși o femeie norocoasă : astăzi e prezent domnul Chelasie. Încercăm la el ?

Dona nu mai avu timp să răspundă, căci fu împinsă imediat înăuntru. Se afla într-un birou ceva mai mic decît primul, dar mult mai elegant. Călcînd sfioasă covorul cafeniu, se apropie, cu îndrăzneala țăranului ajuns la mare anamghie, de biroul pe care trona o statuetă de bronz, reprezentîndu-l pe faimosul miner cu lămpașul în mînă. Grosimea covorului înăbușea pașii vizitatoarei, căci ocupantul cochetului birou de nuc nu ridică privirile dintr-un maldăr de hîrtii decît atunci cînd Dona se află aproape lîngă el. Bărbatul își îndreptă spatele, scoase un registru, îl deschise acolo unde mai erau trecute cîteva nume și întrebă :

— Numele și prenumele, vîrsta, ocupația, domiciliul ?

Rămas încă în picioare în apropierea sa, Dona avu înfricoşătorul sentiment că bărbatul rîdea de ea. Întîrziind răspunsul, fu din nou întrebată.

— Înţeleg că vreţi să vă păstraţi în anonimat ? Perfect. Se poate şi asta, e scris şi-n lege. Aştept denunţurile sau plîngerile, ce vor fi ele.

— Domnule, se întunecă femeia, dumneavoastră lucraţi la Societatea anonimă „Marmurina" ?

— Nu, la „Concernul peştilor oceanici."

— Cred că m-am adresat greşit : io, ştiţi, vreau să reclam... Da', de fapt, nu am nimic de reclamat.

El închise registrul, poftind-o cu privire aprigă afară. Dar ea, după cum era obişnuită, nu cedă uşor.

— Iertaţi-mă, e o treabă mai complicată...

Bărbatul îşi aprinse o ţigară, după care deschise geamul şi-şi aruncă privirea spre colţul de pădure care se zărea în apropiere.

— Am cheltuit ceva : trebe să ştiu dacă am greşit sau nu. Că lumea clănţăne pe la toate colţurile. Este sau nu marmură neagră la noi în Ursuleasca ? Şi dacă îi, cînd vin minerii ?

Bărbatul îşi îngustă ochii, privind-o, pînă o aduse la dimensiunea unei gîngănii.

— Uite cu ce-mi pierd eu vremea ! Credeam că-mi vinzi un pont cu privire la hoţii de combustibil, şi tu, hodoronc-tronc, te interesezi de deschiderea unei mine ! Vrei să ştii ceea ce noi nu putem ghici cu cîteva zile înainte. Păi dacă o fi marmură neagră trebuie să o scoatem odată, că n-o vom lăsa înmormîntată acolo, dar uiţi că e nevoie de o baghetă magică care să ne dea pornirea !

Vorbise mai mult pentru sine, deşi cu glas tare. Ceva mai tîrziu, o fixă pe străină.

— Deci două puncte mai exact, îşi legănă glasul bărbatul : mai întîi dacă este marmură neagră şi al doilea cînd se va da în exploatare.

— Da, domnule, aţi înţeles foarte bine, se aprinseră ochii Donei.

— Mda, murmură bărbatul, dar care-i mai important pentru dumneavoastră ?

— Se leagă, domnule, se leagă unul de altul... La care vreţi ? se aplecă Dona înspre el, de parcă voia să-i smulgă tot adevărul spuselor.

Dar cînd ea aştepta înfrigurată verdictul, bărbatul se îndreptă spre uşă, o deschise şi tună :

— Iată ce-o roade pe ţaţa asta acum !... Mai terminaţi cu tîmpeniile, neisprăviţilor, încă doi trei ca tine pe astăzi, şi m-apucă durerile de cap !

Învinsă prematur, alungată de priviri răutăcioase, cobora scările, auzind în urmă :

— Ce chestie, domnule, pînă şi pe ţărănoii ăştia a început să-i frămînte chestiunile care cad în seama guvernelor ! Păi, măi tîmpiţilor, cum credeţi voi că putem pleca la vînătoare fără o armă, fără un copoi, fără un cartuş ? Ba nu, asta-i altceva, aici e nevoie de un magician că nici pămîntul ăsta nu se cască doar la comanda unor troglodiţi. Are nevoie de fast, de pregătiri multe, de un ins cu virtuţi speciale. Ehei, ehei, ce comedie, frate ! Ehei ! însoţiră exclamaţiile lui musafira nepoftită pînă departe.

CAPITOLUL IV

Se trezi năucă, plină de broboane. Din coşmarul ce-o frămîntase atîta, îşi mai amintea scene vagi, cu nişte vietăţi ce-aveau capetele ascunse sub căldări uriaşe, lovindu-se întruna, încît zgomotele lor asurzea urechile şi trezeau jigodiile din bîrloguri. Nu se mai înţelegea nimic, era o fugărire continuă şi nimeni n-avea o orientare sigură : fie se învîrteau pe loc ca nişte căpiaţi, fie căpătau o direcţie pentru a şi-o schimba brusc, fie erau trîntiţi la pămînt, fie împinşi de la spate şi loviţi în căldări.

Se frecă la ochi, trase perna, dar se trezi de-a binelea cînd realiză că se găsea în mica odăiţă, atît de mică încît trebuia să se ghemuiască în pat ori să se curbeze, înălţîndu-şi capul pe lîngă perete, ca să poată dormi. Aprinse becul. În loc s-o liniştească, lumina îi înţepă retina cu violenţă, încît fu nevoită să-şi întoarcă privirile spre bucăţica de preş, uzată, deşirată, care acoperea cimentul. Deşi ştia că imaginile acelea fuseseră doar în vis, i se făcu, totuşi, frică. Se întinse către uşă şi-o încercă : uitase şi de data asta s-o zăvorască. Parcă era un blestem. În fiecare seară îşi propunea acest lucru şi mereu somnul o fura pe nesimţite. Adormea uneori şi cu lumina aprinsă, alteori chiar îmbrăcată. Vecina sa, Maghi, croitoreasa, încercase s-o tragă de partea ei, chiar din ziua în care fusese plasată de Ioly la mansardă : avea obiceiul s-o cheme în fiecare seară şi să-i povestească întîmplări caraghioase. Era plină de haz văduva şi nici nu ştiai cînd îţi trecea timpul în apropierea ei. În seara trecută o vizitase iarăşi. Băuseră împreună un suc de coacăze, mîncaseră gogoşi, îşi dăduseră în cărţi. Maghi îi înşirase

tot felul de bazaconii : că va trăi pe picior mare, că va avea trei copii, că va călători mult, că va locui într-o vilă. Se amuzaseră împreună pînă cînd rivala văduvei, Reta Margine, urlase din propria-i colivie, cerîndu-le să încheie bîlciul. Ei îi ţinuse isonul o bătrînică, din alt colţ, o canceroasă, după cum îi vorbise Maghi, căci îşi mai alina cumplitele dureri vărsîndu-şi focul pe cine-i cădea sub ochi. Se încheiase tîrziu cearta, atunci cînd Mitel Dumitrescu, cojocarul, singurul bărbat de la mansardă, ameninţa să facă dreptate, folosind sculele lui ascuţite. El nu era de partea nimănui şi nici nu voia să aducă liniştea aici. Se burzuluise numai pentru a-şi face vad să asculte noile sale discursuri, aduse de clienţii ce bîntuiau cu zecile pe la mansardă. Peste cearta isçată, cîntecele de mahala, icnetele instinctuale, plînsetele fără temei erau gazul aruncat într-un foc şi-aşa încins. Venise chiar şi administratorul de la etajul cinci să potolească nebunia, dar Mitel Dumitrescu, cunoscîndu-i slăbiciunea, îl întîmpinase cu sticla de vin şi omul amuţise ca prin minune, retrăgîndu-se tiptil, ca şi cînd nu se întîmplase nimic.

Lăcrimioara analiza acum toate întîmplările şi găsea o explicaţie coşmarului. De cînd apăruse aici, viaţa mansardiştilor, necunoscută pentru ea, o acaparase puţin cîte puţin, fără să ştie că era disputată din umbră de cele două tabere, ahtiate deopotrivă să-şi sporească puterea prin înmulţirea membrilor. Deocamdată cîştigul era de partea văduvei, o femeie la treizeci şi cinci de ani, robustă, volubilă, simpatică tocmai pentru că stîlcea întruna cuvintele, susţinută de nevasta cojocarului şi o bătrînică, retrasă însă, ceva mai spilcuită decît toţi de la etajul şapte, care-i semăna întrucîtva Gutinei lui Potăin, căci mereu era zgribulită şi se văita de frig. Adversarele lor erau conduse de Reta Margine, taxatoare de tramvai, trecută peste patruzeci de ani, mahalagioaică pur sînge, cu un repertoriu îmbunătăţit săptămînal, viespe neadormită, căci nu mişca nimic aici fără ca ea să ştie şi să-l execute pe cel care călca strîmb. Lăcrimioara îi cunoscuse otrava într-una din zile cînd uitase să aerisească baia comună. Ce vorbe pestriţe îi fusese dat să audă, că o viaţă să fi stat în mediile dubioase şi tot n-ar fi

putut să şi le însuşească ! Tăcerea şi izolarea fetei în odăiţă o înfuriase şi mai mult. Trîntise cîteva scaune, lovise în uşă, intrase grabnic sub duş să se răcorească. Dacă odraslei Donei nu i-ar fi venit în apărare Maghi, poate Reta Margine ar fi recurs şi la alte pedepse. Vocea ei le antrenase atît pe canceroasă, cît şi pe o altă domnişoară bătrînă, lucrătoare la morgă, plasată într-o cămăruţă, dincolo de liftul de serviciu, prilejuindu-i intrarea în scenă lui Mitel Dumitrescu.

Cineva ascuns ori numai închipuit părea să tragă aici sforile ca în Ursuleasca, fiindcă prea se asemănau programele nocturne, în vreme ce domnii de la etajele inferioare, avocaţi, profesori, artişti, închideau ochii şi-şi acopereau urechile, ca şi cînd mansardiştii reprezentau imaginea unei lumi pe care o foloseau pentru a-şi speria copiii. Elvira însăşi urcase în vreo două rînduri la Lăcrimioara şi-o studiase ca pe un cobai căruia-i aştepţi reacţiile în noul mediu, dar se retrăsese dezamăgită, fiindcă fata nu se trădase prin nimic că ar fi căpătat năravurile mansardiştilor. O înlocuise Ioly, dornică s-o tragă de limbă. Lăudînd spaţiul în care o plasase, se aşteptase la o reacţie inversă, dar Lăcrimioara nu-i făcuse jocul. Şi cît îşi doreau fetele lui Averescu s-o vindece pe Dona de boierie, lovind fără cruţare în odrasla ei ! Aşa, în felul lor, pe ascuns, căci ştiau ele cît de uşor pătrunde viciul în tinerii care au crescut într-un mediu mărginit şi cît de repede îşi pierd ei cumpătul cînd li se oferă atîtea senzaţii tari ! Începuse, pe o cale ocolită, prin a o ademeni pe Maghi. Nu-i fusese prea greu, căci o mică podoabă ce nu le mai era bătrînelor de nici un folos, acum cînd se zăvorîseră în liniştea mucegăită a apartamentului de zestre al mamei lor, sau o rochie veche pescuită din fundul vreunui cufăr expediat în întunecimea camerei de serviciu erau de natură să-i adoarmă văduvei şi ultimul scrupul de conştiinţă. Drept mulţumire, Maghi urma să o iniţieze pe proaspăta chiriaşă, care era, sărmana, atît de nedusă la biserică. Le înţelesese rugămintea tacită cu perspicacitatea fiinţei viclene şi primare, iar poveştile fără perdea aruncate în auzul Lăcrimioarei, ori de cîte ori i se ivea prilejul, nu erau deloc întîmplătoare. Din complot părea să facă parte şi un bărbat mic

de statură, rotofei — Micuțul, îl răsfăța Maghi, cu toate că era trecut de treizeci de ani — care îi făcuse ochi dulci fetei de la prima întîlnire. Micuțul, ca și Maghi, de altfel, știau cît le este îngăduit să înainteze. Lipsa de entuziasm a Lăcrimioarei o cam inhibase pe femeie și-l silise pe tînăr să schimbe jenat subiectul, atunci cînd intenționase un atac direct și prematur.

Lăcrimioara se uită la ceas. La ceasul făcut cadou de Dona, atunci cînd o lăsase în grija domnișoarelor Averescu, cerîndu-i, în schimb, să nu le iasă din cuvînt. Era ora două după miezul nopții. Insomnia amenința să se prelungească. Toată frămîntarea avea și o parte bună, căci tocmai în acele momente își dădea seama că nu era disputată doar de cele două tabere rivale ale mansardei. Citise răutatea pe chipul Elvirei, descoperise nemulțumirea în ochii sorei sale Ioly. Dar acum nu mai avea de ales. Cîtă amărăciune i-ar fi produs Donei de i-ar fi spus tot adevărul într-o scrisoare ! Știa ce vise își făcuse mama, cît se sacrificase ! Și ce-ar zice rivalii lor, de s-ar întoarce atît de repede în cătun ! Cîtă bîrfă și cîtă veselie !

Poate că totuși domnișoarele Averescu voiau s-o încerce. Cunoșteau ele toate vicleniile vieții, aveau nevoie de argumente pentru a se asigura că nu se vor înșela. Ea venea de la țară, nu putea intra brusc în lumea la care rîvnise mama ei. Poate că era nevoie de o perioadă de adaptare în capitală. Dacă ele, domnișoarele Averescu, nutreau doar gînduri păcătoase, ea, Lăcrimioara, le va înșela așteptările. Învățase de la Dona să nu-și piardă atît de repede firea, să aștepte, să pîndească momentul. Tocmai fiindcă natura nu o înzestrase îndeajuns, trebuia să lupte împotriva ei. A ei și a acestui mediu al bătrînelor Averescu.

Lăcrimioara se simți ocrotită de cineva de sus. Acelui cumplit coșmar îi urmară ceasuri de cumpănă și revelație. De unde venea ea ? Forțelor potrivnice de pe pămînt li se opuneau altele, nevăzute, care restabileau un echilibru. Despre acest fenomen îi vorbise cîndva Tălăpan, dar ea nu-l prea înțelesese. Abia acum, cînd se izbea de atîtea întîmplări, pătrundea miezul spuselor învățatu-

lui. Nu credem decît ceea ce trăim noi. Cuvintele sînt prea neputincioase uneori să ne convingă. Cînd întîmplările ce te ating sînt deja explicate, atunci ele nu se fixează numai în memorie, ci îţi stimulează un instinct de apărare. Îi mai vorbise şi de fiara care se trezeşte în om cînd descoperă o fiinţă slabă şi credulă. Nu fiara trebuie stîrpită, fiindcă ea are nenumărate posibilităţi de regenerare, ci victima întremată, antrenată să-şi schimbe eşecul în victorie, folosind orice mijloace.

Se ridică în capul oaselor. Odăiţa îi dădea adesea senzaţia de sufocare. Curios, tocmai în această noapte îi oferea numeroase căi de refugiu spre o lume la care tînjea, dar căreia nu-i tălmăcise îndeajuns sensurile. Merita să rămînă aici şi să dea speranţe mamei, în primul rînd fiindcă ea îşi dorea atît de mult ca fiica ei să iasă din tagma celor năpăstuiţi, domnişoarelor Averescu, căci şi ele urmăreau ceva, văduvei, cojocarului, taxatoarei, tuturor care se arătau dispuşi să-i sprijine căderea. Simţea pentru prima oară în viaţa ei plăcerea de a păcăli, căci, în special, domnişoarele Averescu trebuiau să-şi primească plata, pentru a se lecui definitiv de răzbunări.

Sări în mijlocul odăiţei, îşi puse halatul pe ea şi ieşi pe coridorul din faţa coliviilor. Mirosul de cojoace şi vopsele stăruia aici ca într-un subsol neaerisit. Mansardiştii se obişnuiseră cu el, nici ea nu putea spune că nu-l suportă, dar acum, la aceste ore, parcă sporise. Se îndreptă spre baie, dar, frămîntată de gînduri, o apucase în cealaltă parte a coridorului şi fu cît pe-aci să intre în camera văduvei. Uşa era larg deschisă. În semiobscuritatea odăii zări un trup gol, mătăhălos, alături de al femeii, şi ea despuiată, şi, surprinsă, Lăcrimioara scoase un ţipăt. Cei doi ibovnici nu se sinchisiră de prezenţa fetei şi zîmbiră, ca şi cînd aşteptau spectatori. Retrăgîndu-se pe vîrfuri, încă uluită de scena pe care o văzuse, Lăcrimioara auzi în urmă :

— E bună ! Merită o încercare.

— E proastă. Se lasă cu necazuri.

Revenită în odăiţă, simţi că reintra iarăşi în coşmarul ce-o chinuise. Nu era ea fata care să nu ştie cîte ceva despre dragoste, dar cele două trupuri hidoase îi creaseră

o silă cum nu mai cunoscuse vreodată. Apoi neruşinarea şi dialogul vulgar o înfuriaseră. Avea dreptate Tălăpan cînd îşi spusese că, dacă intră în lături, o mănîncă porcii. Zidul de apărare ridicat de ea împotriva celor care voiau s-o dezonoreze, începea să se clatine. Poate că era, totuşi, momentul să-i dea de veste mamei că-i la anaghie. Cine ştie ce-i mai puteau pregăti oamenii de-aici ! Era încă nehotărîtă ce cale să apuce cînd auzi bătăi în uşă. Temîndu-se că ibovnicul văduvei îşi ţine promisiunea, sări şi se grăbi s-o zăvorască. Mişcările ei fură auzite şi-o voce îi ordonă :

— Deschide !

Lăcrimioara se întinse şi deschise în linişte fereastra, sperînd să aibă pe-acolo o salvare, dacă matahala se va încumeta să spargă uşa.

— Sîntem noi, poliţiştii, se auzi aceeaşi voce de pe coridor.

— Care poliţişti ? întrebă doar cu jumătate de glas Lăcrimioara, fiindcă acest cuvînt nu-i spunea nimic.

Intimidată, Lăcrimioara vru să fugă pe fereastra larg deschisă, dar îşi aminti că terasa în pantă era suspendată. Cu inima cît un purice, trase de zăvor şi după ce crăpă uşa privirea i se fixă pe chipurile a doi oameni în uniformă, aidoma lui Gregor Giurma, care îi împinseră sub nas o legitimaţie. Ea o cercetă pe toate părţile.

— Acum te-ai convins de unde sîntem ? o întrebă cel cu mustaţă.

Lăcrimioara îl privi la fel de uimită ca şi în prima clipă.

— Documentele dumneavoastră ! îi ceru autoritar mustăciosul.

Mîinile şi picioarele i se muiaseră. Era pentru prima oară cînd trebuia să dovedească identitatea sa, aici, la mansardă, unde nimeni n-o întrebase cine era, de unde vine şi ce caută.

— Ştiţi, dar eu... îngăimă, fără să-şi termine fraza.

Voia să spună că-i în gazdă şi că de ea răspundeau doamnele de la etajul doi, familia Averescu, dar cei doi nu-i dădură răgaz şi-i ordonară :

— Dacă n-aveţi nici un act, urmaţi-ne !

Căută în poşeta atîrnată în cuiul de pe spatele uşii. După ce înmînă carnetul, mustăciosul îl ţinu închis, ca şi

cînd ar fi vrut să-i stabilească greutatea, o studie pe fată cu suspiciune și apoi, răsfoind actul, zise :

— Prin urmare, avem documentul, surîse rece, cercetînd cînd chipul fetei, cînd fotografia. Și-i proaspăt...

Lăcrimioara îl urmărea încordată și încordarea-i spori cînd polițistul scoase din tașcă un chitanțier și începu să scrie.

— Se poate, domnișoară, îi aruncă apoi o privire mustrătoare. Știți ce vă lipsește aici ? și arătă cu degetul una din filele carnetului.

— Nu, nu știu, răspunse Lăcrimioara.

— O semnătură că ați fost luată în evidență și de noi.

Pleoapele Lăcrimioarei bătură grăbite. Era pentru prima oară cînd afla de acest amănunt. Simțind-o la fel de neexperimentată, sergentul, căci avea aceleași trese ca și Gregor Giurma, își aruncă privirea spre colegul său și împreună conveniră, prin semne, asupra amenzii :

— De data asta vă costă patruzeci de lei, recurse la un ton fals îngăduitor. Dacă la o nouă întîlnire actul e neumblat, pregătiți mai mulți. Mereu, pînă vă hotărîți să fiți în regulă.

Lăcrimioara n-avu nimic de adăugat și le înmînă banii. Cînd crezu că scăpase de această vizită și vru să închidă ușa, sergentul întinse piciorul și-o opri.

— Ia ascultă, fetițo, la ce-ți folosește să atragi asupra ta bănuieli ?

Lăcrimioara scutură din cap căci iarăși nu înțelegea învinuirile polițiștilor.

— Știi ce se află peste stradă, vis-à-vis de clădirea voastră ? veni cu o întrebare ajutătoare mustăciosul.

— O ambasadă.

— Exact. Și dacă știi, de ce nu te supui ordinelor publice ?

Din nou fata ridică umerii.

— Iar îmi faci pe nevinovata ? Lumina ! Vezi ce faci cu ea...

— N-am voie s-o aprind ? se interesă intrigată Lăcrimioara.

— N-am spus asta. Dar felul cum o aprinzi și orele la care o folosești creează suspiciuni.

— Cui ? căzu, negîndită îndeajuns, întrebarea sa.

Poliţiştii plecară aşa cum veniseră, în cea mai desăvîrşită linişte, încredinţaţi că nu vor tulbura somnul vecinilor. Se înşelaseră. În urmă, se auziră mai multe chei în uşi, semn că prezenţa lor nu trecuse neobservată la mansardă.

Lăcrimioara nu mai împinse însă zăvorul. Stinse lumina şi se aruncă în pat. Era o noapte prea agitată să mai poată dormi. Aerul de afară, venit prin fereastra larg deschisă, o înviora. Era mai potopită ca niciodată de gînduri. Ajungea la o hotărîre şi pe aceasta o alunga alta, mai înţeleaptă, din urmă. Orice cale ducea înspre o fundătură. Nici să fugă nu era o soluţie, dar nici să zăbovească. Încotro s-o apuce ? Să caute o altă gazdă ? Aşa, fără ştirea mamei ? Poate, printr-o scrisoare, ar trebui să-i dea de înţeles că şederea ei în capitală nu mai era posibilă. Sau era, dar nu în aceste condiţii.

N-avea obişnuinţa scrisorilor. Nu scrisese niciodată nimănui. Era, totuşi, timpul să întreprindă ceva. Să scrie ce-o tăia capul. Dar cum să-şi formuleze frazele pentru a nu-şi îngrijora mama ?

„Vino şi ia-mă de aici, am căzut pe mîna unor..."

O, dar i-ar fi rupt inima. Cîtă încredere mai avea Dona în domniţele de altădată care-i încîntaseră adolescenţa ! Cîtă silinţă îşi dăduse să-şi scoată fata din lumea pădurenilor şi a plugarilor, să o facă doamnă !

Ceva o îndîrji pe Lăcrimioara, ca pe un răsfăţat care a primit prima palmă în viaţa sa. Nu va renunţa la ceea ce-şi propusese cu cîteva ore în urmă. O să-i demonstreze chiar şi mamei că nu-i ea atît de păguboasă pe cît o crezuse cîndva. Nici temătoare, nici îndărătnică, nici lipsită de iniţiative. Tocmai ea, Dona, oferise o lecţie nu numai somnolenţilor din Ursuleasca şi de aiurea, ci chiar ei, Lăcrimioarei, deşi păruse a nu înţelege o vreme mai nimic din spectacolul stîrnit de mama sa. Tălăpan spusese în atîtea rînduri că-i bine să acţionezi atunci cînd surprizele nu mai pot veni, dar viaţa asta imprevizibilă îţi mai îngăduie să detectezi clipa favorabilă ?

Găsi că era mai nimerit să-şi amîne verdictul şi că putea să scrie astfel :

„Dragii mei, eu sînt bine sănătoasă care sănătate vă doresc şi vouă din toată inima. Pe aici toate sînt bune, profesorii mă îndrăgesc, ca şi domnişoarele Averescu, ambele cum le ştiţi, încît mi-au dăruit o cameră la etajul şapte, cu intrare separată, unde mai locuiesc şi alţi oameni, drăguţi cu toţii..."

Nici tonul ăsta nu era cel mai potrivit. Peste oraş se revărsau deja zorile. Intrau şi pe fereastra ei deschisă. Lăcrimioara sări să le întîmpine. Poate va prinde şi răsăritul de soare. Nu-l surprinsese niciodată. Terasa-i făcea şi ea cu ochiul. Era, de fapt, un fel de acoperiş care cobora blînd, mărginit de o balustradă pitică. Nu ameninţa pericolul căderii. Înaintă cu precauţie, un pas, doi. Al treilea fu mai uşor. Ajunsă lîngă balustradă, putu să vadă bine imobilele dimprejur. Oraşul se trezea, puţin cîte puţin. Se zăreau deja primii oameni pe străzi. Începuseră să circule motocicletele, tramvaiele şi cîteva autoturisme. Gîndindu-se iarăşi la scrisoarea ce trebuia s-o expedieze în cătun, hotărî să se întoarcă în odăiţa sa, dar, în retragere, privirile-i fugiră către o altă fereastră deschisă, chiar lîngă a sa. Înăuntru se zăreau aruncate la întîmplare cărţi, reviste, fotografii, sticle goale, farfurii, tacîmuri, resturi de ţigări, hîrtii mototolite. Dintr-un pat scund, aproape de podea, ieşea laba unui picior.

Lăcrimioara fu tentată să intre degrabă în propria sa colivie, dar mişcarea piciorului o intrigă.

Apropiindu-se de fereastra vecină, putu zări trupul unui bărbat, strîns la mijloc într-un chilot. Era muşchilos, dar adunat în somn ca un prunc care abia a părăsit placenta, îi părea aureolat de o lumină stranie, interioară. Cine era omul ăsta şi pe unde intra în această colivie ? Îi despărţea doar un perete, dar în apropierea intrării sale nu era o uşă care să trădeze încăperea aceea. De ce nu-i vorbise nimeni de la mansardă de ciudatul locatar ? Să fi fost de vină noaptea agitată de-şi închipuia acum că se află foarte aproape de un zburător, de o nălucă ? !...

CAPITOLUL V

Cufundată în fotoliul de răchită, asemănător celor văzute la Ion Ursuleasca, Dona Lefterică urmărea îngîndurată trecerea molatică a norilor plumburii. Era o vreme calmă, potolită, însă amenințarea ploii se simțea pînă și-n zborul jos al vrăbiilor. Parcă și cătunul, atît de agitat în timpul din urmă, începea să se așeze într-o pace curioasă care invita la meditații pe aceia care sînt obișnuiți să nu treacă nepăsători prin viață. Vuietul lui căpătase un sunet aproape de stingere. Graba, veștile false, măsurile de precauție, zvonurile și toate cele ce-i schimbaseră viața pulsau acum cu încetineală, ca sîngele îngroșat într-un corp îmbătrînit. Chipul Donei, rămas în Mianca întocmai ca exponatul stingher într-o vitrină cîndva atrăgătoare, era expresia cea mai fidelă a unei lumi împovărate de așteptare. Puținătatea clientelei venea ca o dovadă în plus că vremurile bune pentru ea începeau să apună. Nu însă și pentru Mitriță care, trezit ceva mai tîrziu din somnolența lui proverbială, era oricînd pregătit să înfrunte chiar și potopul, dacă această calamitate ar reveni pe pămînt. Din experiența sa și din poveștile altora el știa că oamenii au mereu nevoie de miracole pentru a-și păstra credința în ceva, așa cum rîul are nevoie de izvoare numeroase să nu sece sub arșița verii. Poate că elanul brusc, nerăbdarea îi obosiseră pe toți. Urma, firesc, un moment de odihnă pentru a relua, întrematați, lupta de la capăt. Dona îl urmărea cu coada ochiului și se minuna de cîtă energie era în stare. Părea mai însuflețit ca niciodată. E-adevărat că ea nu-i vorbise despre rușinea ce-o pătise în Domnești și nici n-avea de gînd să-i vorbească, hotă-

rîtă să-şi poarte singură crucea ce-i fusese dată. Cu ce-ar fi încălzit-o faptul că stîrnea amărăciunea şi-n sufletul bărbatului său ? Măcar el să fie cruţat.

Mîngîie, cu palmele sale crăpate, piciorul fotoliului, ca şi cînd acestuia îi trebuiau alinate durerile. Descoperea ceva ce nu mai cunoscuse altădată : îndeletnicirea asta îi calma nervii. Mai mult chiar, o ajuta să întrezărească noi speranţe. Nu se simţea încă învinsă, deşi loviturile primite în plin nu trecuseră fără urmări. Seara, la culcare, îi vîjîia capul, dimineaţa se trezea cu o durere permanentă în ceafă. O stare de dezechilibru o urmărea periodic, ca şi cînd ceva se rupsese într-însa şi avea nevoie de o intervenţie chirurgicală pentru a lega ţesuturile. Uimitoare erau striaţiile fotoliului de răchită. Păreau să capteze toată durerea. Abia acum înţelegea de ce dascălul şi soţia sa întîrziau pe ele. Ea, care fusese mereu într-o alergătură, uitase şi plăcerea de a se mai odihni sub cerul liber, în calea adierilor mîngîietoare. Ameliorarea vremelnică a sănătăţii sale îi stimula judecata limpede de altădată. Adevărul despre venirea minerilor trebuia aflat, totuşi, de undeva, căci nimic nu era mai năucitor decît aşteptarea. Cu orice preţ, cu orice risc. Te obişnuieşti pînă şi cu gîndul morţii, darmite cu acela al renunţării care, oricum, e mai acceptabil. Fănuş Rogobete trebuia să clarifice situaţia. Era primar şi în atribuţiunile primarului intră şi proiectele viitoare ale cătunului. Dar cum să-i ceară ajutor cînd el nu fusese niciodată încîntat de perspectiva unei mine aici ? Puterea unui cătun stă tocmai în izolarea şi exotismul său, se pronunţase el, fără însă a-şi trăda adevăratele gînduri. Căci pe altceva miza el. Ultima insulă care se ivise în calea apei intra şi ea, la fel de supusă, sub valuri, ca toate celelalte.

Dona cercetă iarăşi înaltul cerului şi revăzu imaginea norilor neodihniţi, ieşind şi intrînd unii în alţii, ca gîndurile într-un creier greu încercat. Cîtă asemănare între viaţa oamenilor şi neodihna acelor turme năbădăioase ! Altădată fusese prea acaparată de treburi urgente, care nu-i dădeau răgaz să ia seama la potrivirile din natură. Acum, însă, era în stare să facă o legătură şi-acolo unde aceasta nu putea exista. Căci mintea-i lucra febril şi multe din imagini începeau să se întunece. Ceaţa era aceea care

le uniformiza și le dădea noi întrebuințări. Ea, Dona, care avusese un puternic simț al realității, începea să și-l piardă. Sub această negureală, o singură rază îi mai lumina ființa : Lăcrimioara. Bine că o scosese la timp din cătun. Făptura ei fragilă n-ar fi putut suporta șocul ce-o atinsese pînă și pe ea, femeie robustă și netemătoare. Cît îl privea pe Mitriță, el părea să fie în afara oricărui pericol. Dona făcuse din el o mașină care asculta supusă comenzile sale.

Trebăluia cînd la tiribombă, cînd la taraba-tir, fără să cîrtească, din zori și pînă în noapte, și dacă nu-l întrebai de vorbă, nu-i puteai auzi graiul. Făcuse o oglindă din Mianca, sădise puieți, tăiase cărări, mutase pietre, aliniase alei, în dreptul heleșteului ridicase un gard de sîrmă, cărase nisip și amenajase plaja împreună cu Cristian și tot cu el săpase un puț ce aducea la suprafață apă rece ca gheața. Dacă un străin ar fi fost dispus să compare gospodăria lui cu a dascălului, ar fi descoperit că aici, pe colină, toate păreau vii, trainice, pe cînd la Ion Ursuleasca moartea lentă era inevitabilă. Paragina se întindea de la un an la altul. Dar boala asta își arunca o săgeată și către ei. Dona o simțea căzută în apropiere și voia s-o ridice pentru a spulbera-o în cele patru vînturi. Nu mai era însă în stare. De-ar fi avut un steag alb alături, ar fi dat semnalul capitulării.

În această stare o surprinsese de mai multe ori Mitriță, dar nu o iscodise și numai cînd crezu că femeia exagera cu picoteala, veni lîngă ea. Îi luă palma în palmele lui și descoperi că mîna Donei era rece.

— Mișcarea, Dona, mișcarea ne întreține viața !

Ce-ar fi sărit ea în sus altădată și i-ar fi năucit auzul : tu vorbești, Mormonilă, vezi unde calci, să nu se împută pămîntul ! Acum, însă, abia-și putea ridica privirea pînă la el. Fața-i era mohorîtă, ochii își pierduseră lumina vie, iscoditoare.

— Așa o fi ! încuviință ea. Tu trebe să știi mai bine.

— Io ! se miră Mitriță. Da' povața asta e a ta. Mi-ai dat-o indirect, prin alergătura de fiecare zi. Da' ce-i cu tine ? se îngrijoră el, observîndu-i orbitele negre. Te-a ajuns oboseala ? Păi se putea altfel ? ! Omul mai are nevoie și de odihnă, nu numai de treabă.

Fruntea Donei coborî pe mînerul fotoliului, căci vorbele bărbatului alungaseră parcă şi puţina vlagă ce-o mai avea într-însa. În părul ei, cîndva de un negru lucios, Mitriţă descoperi un smoc de fire albe. Cît timp trecuse de cînd nu-l mai mîngîiase ? Ani. Nu era ea femeia care să tînjească după drăgălăşenii, dar atunci, de mult, cînd îi pregătea apa caldă şi-şi arunca pelin în aşternut, Mitriţă îşi abătea degetele prin el şi greu mai înainta, fiindcă era aspru şi des. Cînd îşi retrăgea palma, jocul îi înfierbînta pe amîndoi. Se iubeau o noapte întreagă, şi-n zori le venea s-o ia de la început. Dogoritor era trupul Donei, îşi aminti bărbatul acum, ca un cuptor încins. Ce tîrcoale îi mai dădeau bărbaţii din Ursuleasca şi cît de repede erau îndepărtaţi ! Ca nişte potăi care se culcuşeau pentru a muşca pe furiş. Se simţea mîndru pe-atunci că are o asemenea nevastă ! Venirea pe lume a Lăcrimioarei schimbase întrucîtva relaţiile dintre ei. La început Dona împărţea căldura, deopotrivă, celor doi, dar, cu timpul, toată dragostea ei avea să se reverse numai asupra odraslei, încît Mitriţă se temuse că venise timpul să le părăsească. Dona nu mai vedea la el decît defectele. Numai obişnuinţa venise în ajutorul amîndorura. Acum, însă, femeia purta în priviri duioşia de odinioară, dar era parcă o duioşie ce te alarma mai mult decît te făcea să te crezi reintrat în graţiile ei.

— De ce nu vorbeşti, te doare ceva ?

Dona vru să zîmbească pentru a-i alunga temerile, dar încercarea sa de a se ascunde o trădă şi mai mult. Căci peste imaginea lui blajină se suprapunea, vătămător, chipul neisprăvitului din Domneşti, ale cărui cuvinte tălăzuiau în auzul ei, hărţuit de-atîtea zvonuri rele. Curios, cînd crezuse că i se înecaseră toate corăbiile, tocmai din învinuirile funcţionarului aceluia i se trezea o speranţă. El îi vorbise de un magician, de un ins cu virtuţi speciale care face să crape pămîntul. Donei i se lumină brusc chipul. Dar nici de data asta nu se grăbi să-şi dezvăluie gîndul.

— La tine mă sperie tocmai tăcerea, se arătă îngrijorat Mitriţă. Ai fost toată viaţa învăţată să turui. Dacă-ţi tace clanţa, înseamnă că nu-i bine.

— Omul se mai schimbă, îi răspunse ea.

— Așa, deodată ? Ce-mi ascunzi ?

— Nu-i nici o primejdie. De la o vîrstă încolo, începi să-ți faci socotelile.

— Sînt bune, sînt cît se poate de bune. Nici n-am visat noi să ajungem aici.

— Nici n-am visat.. reluă mecanic femeia.

— O să încingem un bairam de o să se ducă pomina.

— Cu ce ocazie ?

— Cu ocazia venirii minerilor, se arătă el, la fel de optimist ca în ultima vreme. Vom tocmi lăutari, mai de soi decît Dudă și Vărzaru, vom coace plăcinte, vom băga boala în dușmani. Să vezi atunci cum o să crape de ciudă și Filareta, și Tilică și toți cei care ne poartă sîmbetele.

Dona crezu că bărbatul ei a luat-o razna și-l privi îndelung. Chipul lui nu era schimbat. Mitriță credea cu toată ființa sa ceea ce spunea.

— Ți-ai pierdut și tu răbdarea ? o întrebă el. Tocmai tu, care ai sucit atîtora mințile ! Ce te frămîntă acum ? Vorbește ! ordonă el.

— Iote, ce-i, mă omule, mi-e dor de leurdă, de o salată de leurdă, cum o făceai tu pe vremuri ! Puneai ceva sare, ceva ulei, ceva oțet și ce ieșea, o salată de-ți lingeai degetele...

Mitriță zîmbi strîmb ; știa el că numai de salata asta nu-i ardea ei acum. Vremea leurdei nu sosise încă.

— Dacă ai poftă, vedem noi cum o să facem rost, se prefăcu a-i cădea în voie. Trimitem pe cineva în pădure la timpul potrivit.

Donei nu-i era felul să gîndească una și să spună alta. Îndeletnicirea asta nouă o frămîntase atît de mult încît simțea că se învîrtește pămîntul cu ea. Își văzu bărbatul în ceață, destrămîndu-se ca norii aceia din înaltul cerului, luînd chip cînd de miel adus spre tăiere, cînd de animal înfricoșător, ciulind urechile, deschizînd o gură hrăpăreață. Revăzu imaginea lui de altădată, înaintînd agale, lenevoasă, căutînd cîrligul de la poarta mică, zăcînd în pat, trezindu-se cu greu să prindă la timp trenul. O devălmășie îi juca sub priviri, chipuri și arătări se fugăreau și se hăituiau, aerul tremura și tot trupul ei era atacat de sălbăticiuni nesătule. Ochii i se rostogoleau pe pămînt ca niște bile și-un burete uriaș îi ștergea numele, înscris pe

întreaga colină. Cobora undeva într-un întuneric de nepătruns, asemănător marmurei negre și, deodată, de-acolo de jos, ceva o împinse în afară, căci nu era primită încă în lumea celor drepți.

Un rîs prostesc o scutură pe fotoliul de răchită. Rîse, ca și cînd ceva pătrunsese în ea și-i invada tot sîngele. Rîse atît de nebunește, că-l sperie de-a binelea pe bărbat. Mitriță o prinse de umeri, o răsuci către el și-i cercetă albul ochilor. Nu știa dacă așa trebuie să arate. Era însă momentul să o trezească. Zgîlțîiturile lui avură efectul așteptat. Dona se schimbă la față și glăsui :

— Iote, și io mă tot întrebam în mine, ce-ți mai fac prietenii de la ateliere ?

— Habar n-am, răspunse Mitriță, mirat de întrebare căci, cu tot nenorocul ce-l pîndea, nu-i trecuse încă prin cap să se reîntoarcă la ei. S-or fi prăsit, s-or fi răzlețit...

— S-or fi prăsit, s-or fi răzlețit, îngînă mecanic. Ca potîrnichiile, ca puii cărora le-au crescut aripi...

Se priviră lung și întrebător. Ea fu apoi cea dintîi care nu mai rezistă privirilor lui și le coborî pe ale sale înspre cătun.

— Se schimbă lumea ! Se schimbă vremurile !

— Doar n-ai vrea să înțepenească așa. Uite că și tu ai pus umărul la schimbările din Ursulească.

Înaintă cîțiva pași să vadă mai bine așezarea dintre coline. Mianca era în așa fel plasată că pe ea observai toate casele și drumurile cătunului, gara și foișorul, primăria și postul.

— Nu ne putem plînge, îi vorbi Mitriță, revenind lîngă Dona. Am investit în cal, în trăsură, în vite, în leauri, în păsări. Grija e acum să le întreținem pe toate.

Își trase un scaun în apropierea femeii, fără să bage de seamă că Dona era iarăși pradă gîndurilor negre.

— Știi ce-am visat azi noapte ? Un copil...

— Prostii ! vorbi Mitriță, căci el nu credea în vise.

— Tocmai îl înțărcam și-l țineam la piept, fiindcă nu voia să se desprindă de mine, continuă Dona, ca și cînd trebuia să se despovăreze, povestind.

— Ai dormit pe-o ureche.

— Cu gîndul la Lăcrimioara. Da' ochiul de ce mi se zbate ?...

— Freacă-te mai puțin la el.

— Eram despuiată cînd țineam copilul la piept.

Bărbatul surîse.

— Și eu ce făceam ?

Dona coborî pleoapele și-și strînse palmele. Nu glumea deloc. Neștiind multă vreme ce-s visele colorate, căzînd sfîrșită seara în pat, de la o vreme avea un somn încercat de fantasme. Cu o noapte mai înainte se afla în mijlocul unui alai de lăieți unde fiecare voia să o împingă într-o prăpastie. Altădată se găsea într-o goroveală, înconjurată de jivine și de înotătoare cărora nu le știa numele. Cu o săptămînă în urmă cumpăra ouă, ceva mai înainte, carne fiartă, în cîteva rînduri se tăvălise prin praf de cărbune, o singură dată descoperise un crov cu apă limpede, dar la ivirea ei apa se tulburase. Pămîntul pe unde călca era doldora de crăpături. Ce însemnau toate astea ? Numai Geanta le putea tălmăci. Dar nici măcar în astfel de momente nu voia să-i ceară ajutor. Dorea un preț prea mare vrăjitoarea asta.

Căzu cu fruntea pe același braț al fotoliului de răchită, simțind că se învîrte iarăși pămîntul cu ea. În hora vedeniilor i se destrămau toate, una cîte una, tiribomba, taraba-tir, leaurile, grajdul, beciul, puțul, întreaga Miancă.

Ca un făcut, pînă la ceasul acela nu urcase nici un client colina. Nu va mai veni nimeni aici, niciodată, își zise, deznădăjduită. Ca prin vis, simți mîna bărbatului care o zgîlțîia cu putere.

— Ce faci, muiere ? ! Uiți că Lăcrimioara mai are nevoie de noi ?...

Rostirea numelui fetei o putea trezi și din mormînt. Surîse tîmp, buzele i se strîmbară ca niște lipitori nesătule, sprîncenele coboară și se ridicară. Pe întreagu-i chip se citea, totuși, neputință.

— Ne înecăm la mal, încercă el s-o îmbărbăteze. Toate se urnesc greu, mai ales cînd vrei să te cocoți unde ne-am pus noi în gînd, dar pînă la urmă trebuie să izbîndim... Ce-ar zice Lăcrimioara de te-ar vedea atît de tuflită ?

— Ce bine e că nu se mai află în cătun ! exclamă ea.

— Azi suferim, așteptăm, ne facem griji, dar mîine, Dona, mîine ce va fi ?

— Crezi că va fi bine ?

— Va fi minunat, o asigură el cu elanul celui care deţinea toate secretele succesului. Va coborî din trenul de lux, tu nu-ţi vei putea stăpîni lacrimile, eu nu-mi voi încăpea în pene, bărbaţi faimoşi o vor însoţi, şi pe de lături cine se va găsi ? Păi, iote, ursuleştenii, care întîrzie să mai urce acum pe colină, îşi vor da coate : „Bă, neamule, e fata Lefterestilor, artista, iote ce-a ajuns din ea !“ Şi-o să clănţăne aparatele, că şi-aici s-or ţine după ea jurnaliştii, şi-or să alerge copiii să-i atingă rochia, nădăjduind să-i stoarcă un zîmbet. S-o vezi cum va vorbi din vîrful limbii şi ce va spune atunci, că-ţi va veni s-o sorbi într-un pahar cu apă. Drept zic ?

— Drept ! murmură femeia, cu gîndul aiurea. Dar nu glumeşti, tu ?

— Ştii bine că nu glumesc. Trebuie să ne lăţim aici, să cerem Rozei şi alte coline, să facem din Ursuleasca un ţinut cum nu s-a mai pomenit. Să mai luăm ceva ajutoare, să aducem rinoceri şi cămile, şi elefanţi, şi-o să vezi, tu, cum se face iarăşi năloagă la noi, că omul are nevoie de schimbare şi de distracţie, că de aia e om şi nu animal.

— Vorbeşti ca Filareta...

— Vorbesc ca Dona Lefterică, la vremea cînd era teafără şi ambiţioasă. Pe tine te frămîntă acum ceva, dar o să-ţi treacă, sînt sigur că o să-ţi treacă, mai încales, cînd or să vină minerii...

— Vin minerii ? îl întrerupse Dona, cu ochii aprinşi.

— Dar cine ţi-a spus că nu vin ?...

Dona se simţi iarăşi ca o bucată de ceară care se moaie la căldura soarelui. Cine-l amăgise şi pe Mitriţă ? Ce bine că măcar el nu-şi pierde speranţele.

În vreme ce Mitriţă se depărta, femeia se ghemui în fotoliu de răchită, conducîndu-l cu o privire abătută pînă cînd el dispăru din lumină.

— Poate, totuşi, doamne, ai milă, şi-i trimiţi mai repede ! se tîngui ea.

În clipele acelea turmele norilor se răreau pe cer. Ploaia îi ocolea, ca de atîtea ori, deşi îi ameninţase prin soliile ei.

CAPITOLUL VI

Nu mai avea nici o îndoială : în apropiere se afla bărbatul pe care-l zărise prin fereastra deschisă la capătul unei nopți zbuciumate. Deși îl văzuse ghemuit în pat, își închipuise că-i un tînăr înalt, mușchiulos, robust, nu cel care i se arăta acum, ușor aplecat de spate, cu o privire buimacă, tematoare chiar în cerculețele orbitelor întunecate. Semăna foarte puțin chiar și cu fotografia înrămată ce-o atîrnase pe peretele de la capul patului, deși chipul acela nu putea să fie al vreunui frate ori al vreunui personaj adulat. Mai mult decît tabloul și chiar decît viața de noapte a vecinului său de colivie, pe Lăcrimioara o intrigau dezordinea și obiectele de tot felul. Apoi, cărțile, de mărimi și culori diferite, notițele înșirate pretutindeni, mărcile de țigări străine, revistele viu colorate, deschise la acele pagini care să te atragă. Găsind fereastra mereu deschisă, Lăcrimioara intrase de mai multe ori în camera vecinului, ademenită de imaginile expuse la vedere, de ilustratele țipătoare și de toate acele obiecte care nu o puteau lăsa indiferentă atunci cînd venise pe acoperiș, împinsă de la spate de un demon căruia nu-i putuse rezista.

Intrase într-o lume ce-o ispitea cu fiecare carte și cu fiecare rînd, scris neîndoios de mîna tremurătoare a aceluia care dormea ziua și-și lua noaptea zborul. Ce hram purta, încotro se îndrepta la acele ore nocturne, de ce intra în colivia sa prin altă parte decît ceilalți mansardiști ?

Lăcrimioara se apropie și mai mult de el, bănuind că-n mulțimea care umpluse coridorul mansardei nu va fi remarcată. Căci bărbatul era preocupat de propria sa lumînare, pe care o apăra cu palma să nu se stingă. Clipea des

din pleoape şi mişca arareori capul înspre stînga, de parcă ar fi avut un tic nervos. Nu privea pe nimeni şi voia să treacă neobservat, de vreme ce se ascundea după ceilalţi, şi se aplecase de spate mai mult decît era normal. Ajunsă lîngă el, Lăcrimioara fu din nou surprinsă. Oricine l-ar fi privit acum ar fi spus că-i un excentric judecînd după îmbrăcămintea sa — sandale maronii, ciorapi negri, cămaşă în carouri, pantaloni negri — aşa cum însemnările zilnice, pe care i le citise în fugă şi cu teamă Lăcrimioara, lăsau să se înţeleagă. Din ele aflase că-i student, dar unul care-şi cam neglija cursurile, preferînd să-şi piardă vremea prin cafenele şi baruri, ca apoi să facă o mulţime de comentarii despre întîmplările prin care trecea. Observaţiile cu privire la oamenii întîlniţi erau răutăcioase, uneori de-a dreptul crude, trădînd obişnuinţa de a scormoni fără menajamente în cotloanele cele mai ascunse ale sufletului semenilor. Amestecate cu asemenea incomode consideraţii în registrul acela voluminos, bine copertat, se mai găseau şi citate din cărţi, poezii, replici înregistrate pe stradă, blesteme, înjurături, scrisori lacrimogene, discursuri colorate, apelative, încercări portretistice, fantezii grafice. Ştersături, corecturi, tăieturi abundau cam pe toate paginile şi Lăcrimioara se chinuise să afle ce fusese sub ele. Fragmentele, nemarcate de semnele citării, puteau foarte bine să fie ale lui, şi odrasla Donei constata o obsesivă revenire la portretul unui bărbat tînăr, puternic, idealizat.

„În ciuda anilor care săpaseră în răbojul vieţii sale, Milanovici părea să fi rămas exact ca în prima tinereţe — energic, drept, delicat, avînd acea distincţie ce a cîştigat dintotdeauna preţuirea femeilor."

Studentul întîrziat — căci părea să aibă, după părerea fetei, în jur de treizeci şi cinci de ani — nu era nici înalt şi nici distins. Felul cum depusese florile la căpătîiul moartei, desprinzînd garoafele din buchet una cîte una, aşezîndu-i-le cu pioşenie în jur o impresionase totuşi. Puţini erau aceia care aduseseră flori şi încă şi mai puţini se arătau afectaţi de situaţie. E drept că în ultimele luni de viaţă, canceroasa le dăduse multă bătaie de cap mansardiştilor şi plecarea ei de pe lume o aşteptase pînă şi Reta Margine, cea care o atrăsese de partea ei în disputa cu Maghi. Acum, în schimb, se încheia tacit un armistiţiu la etajul al

şaptelea. Mansardiştii, prieteni şi duşmani, se grăbeau deopotrivă, să depună sicriul la capelă şi în acest scop făcuseră o chetă de la care nu fusese omisă nici Lăcrimioara. Jos, în dreptul blocului, aştepta un dric, dar nimeni nu se grăbea să dea pornirea, căci mai existau speranţe că vor apărea şi rudele îndepărtate ale răposatei, care să preia organizarea ceremoniei.

Priveghiul se prelungea, iar Lăcrimioara, nemaiputînd rezista pe coridorul acela înecat în fumul lumînărilor, se retrase către ieşire. Se înşelase, închipuindu-şi că nu fusese observată. Ajunsă lîngă liftul de serviciu, se trezi cu studentul întîrziat lîngă ea. El îşi aplecă uşor capul, murmurînd ceva.

— Bună ! îndrăzni Lăcrimioara, simţindu-se obligată să-i răspundă.

— Nu-i bună deloc ! o învinui el. Cînd se prăpădeşte un om, toate-ţi par atît de absurde chiar — sau mai ales — viaţa.

Pîndi reacţia fetei, dar Lăcrimioara păru să-şi descarce regretul în butonul liftului, apăsindu-l cu putere. Se grăbi apoi să intre în camera troliului şi înţelese imediat că nu era singura persoană care voia să coboare.

Drumul pînă la parter fu parcă ecoul tîrziu al scîncetelor muribundei în nopţile ei de chinuri. Liftul se zbătu din toate încheieturile, stîrnind praful depus pe plasa de sîrmă, în vreme ce studentul citea cu voce tare cuvintele săpate într-o micuţă placă de alamă.

Pîndi iarăşi reacţia fetei, dar Lăcrimioara era prea împovărată de gafa pe care o făcuse ca să aibă vreo părere în această privinţă. Apoi, nici nu sesizase ironia. La parter, cînd se opri liftul, nu mai aşteptă ajutorul bărbatului, trase de uşă şi ieşi. Traversă casa scărilor în aceeaşi grabă cu care avea să treacă şi prin faţa blocului şi numai în stradă, de parcă ar fi tras-o cineva de hăţuri, îşi încetini mersul. Încă nu era hotărîtă încotro s-o apuce. Cursurile de la liceu erau întrerupte din cauza sărbătorilor, preparatorul găsit de Jolly, un actor de mîna a cincea, îi propusese o pauză de cîteva zile. La bibliotecă n-avea chef să meargă, fiindcă moartea bătrînei n-o lăsase nici pe ea indiferentă. Nici măcar un film n-ar fi avantajat-o acum.

Încetineala ei sună ca o invitaţie pentru student. El o urmări o vreme, după care păşi alături de ea, fără însă a-i adresa vreun cuvînt. Era strategia lui, verificată şi cu alte ocazii, de a se însinua pe tăcute în viaţa unei fete ca Lăcrimioara, ruşinoasă, stîngace, temătoare. O ghicise după felul cum se comporta în mulţime, după cursa în care căzuse. Căci ea habar n-avea ce laţ i se pregătise. Atunci, în zori, o văzuse şi el, dar se prefăcuse că doarme, — numai ce venise din oraş — bănuind că ea o să mai apară. Nu se înşelase. O momise cu ilustrate, cu cărţi, cu etichete. Le aranjase în aşa fel încît să tenteze intrarea. Ştia prea bine că fata îi cercetase colivia. Pusese doar semne peste tot şi le găsise mişcate. Îi dăduse răgaz să răsfoiască însemnările şi să-i rîvnească romanele. Nu întîmplător lăsase la vedere filele pe care erau înşirate citatele. Şi nici comentariile lui pe marginea unor întîmplări prin care trecuse. Erau atît de contradictorii momelile lui, că n-o puteau decît încurca pe fată. Doar pe asta mizase şi el.

— Să mergem, glăsui el în şoaptă.

Lăcrimioara tresări, ca şi cînd acum îl vedea pentru prima oară. Profitînd de starea ei, studentul o prinse de mînă.

— Ovidiu !

— Ştiu, căzu ea în plasă, trădîndu-se că-i umblase şi prin acte.

— Nu mă îndoiesc, Lăcrimioara, i-o servi studentul, amuzat de deruta ei, dar protocolul e protocol. Să mergem. Unde vrei tu să mergem ? o întrebă.

Fata îşi retrase mîna şi-l privi cu mirare. Dar Ovidiu nu era din aceia care renunţă uşor, fiindcă ştia el capriciile adolescentelor.

— Să zicem în parc... Ori pe lac, cu o barcă, adăugă, după cîteva secunde. Ne-am destinde puţin după atmosfera tristă din care am ieşit. Ai ceva împotrivă ?

Lăcrimioara era încă nehotărîtă. N-avea nici un program acum, ieşise de la mansardă tocmai pentru a se relaxa, însă compania acestui bărbat, care nu era pe potriva ei, o deranja. Mai mult, nu ştia de ce, se temea de el. Poate viaţa lui de noapte ori gîndurile care le încredinţase hîrtiei o avertizaseră că stă în vecinătatea unui om ciudat. Cu toate astea, ar fi vrut atît de mult să ştie ce hram poartă

şi să afle de unde a scos acele citate care-i acopereau o bună parte a pereţilor. Lumea pe care o întreţinea Ovidiu nu-i era total străină ei. O invitase să o cunoască Tălăpan, însă vorbele lui erau prea abstracte pentru ea, prea uscate ca să le înţeleagă deajuns. În odăiţa vecinului toate păruseră însufleţite de prezenţa stăpînului. Nu putea să-şi explice cum de o interesa atît de mult spiritul acestui om căci, în multe din momentele zilei se trezise vorbind cu expresiile lui, împrumutînd chiar unele gînduri care-i foloseau şi ei şi cum, tot atît de mult, o dezamăgea trupul acestuia, lipsit de orice farmec. Cu o săptămînă în urmă alergase la bibliotecă să împrumute cartea care, la Ovidiu, era amintită numai în treacăt, într-o înşiruire de capodopere. Personajele pomenite în jurnal începeau să capete viaţă şi-n mintea ei, fiindcă şi le imagina, creindu-le o identitate. Oferită cu linguriţa, mierea era mai dulce decît dăruită într-o farfurie. Neamul lor de ţărani, frustraţi secole de-a rîndul de lumina cărţilor, îşi căpăta pofta lecturii prin ea. Nu se hotărîse să părăsească marele oraş, după ce ghicise planurile domnişoarelor Averescu, şi din cauză că găsise în însemnările studentului o lume plină de promisiuni. O lume pe care o puteau descifra numai cei privilegiaţi. Sub eforturile lui Tălăpan se credea şi ea unul din aceia.

Simţind-o cu gîndul aiurea, Ovidiu nu insistă, căci instinctul său de cuceritor versat îl avertiza să nu se grăbească. Cu aceeaşi uşurinţă cu care trecea — în jurnalul său — de la autoportretul narcisist la lamentaţiile ce-i deplîngeau condiţia de ratat, îşi fixă absent privirea undeva înainte şi tăcu mult timp. Deşi nu se despărţise de el, Lăcrimioara nu se hotărîse, totuşi, ce era bine să facă. Nu-i prisosea o călăuză în acest oraş care o obosea, ori de cîte ori încerca să-i cunoască străzile şi să citească pe chipul oamenilor. Deşi trecuse un timp de cînd venise aici, nu se putea lăuda că se adaptase. Potrivnice îi fuseseră şi întîmplările, curioşi se arătaseră şi mansardiştii, cît despre domnişoarele Averescu, prefera să nu mai vorbească, deşi ele mai reparaseră cîte ceva din comportamentul iniţial, amînîndu-şi pentru altă dată lovitura de graţie. Confuzia în care trăia permanent era uitată doar atunci cînd se strecura în odăiţa vecinului. Vecinul acela era credincios ei şi

supus, şi numai fâptura lui o făcea să ezite în a-i accepta propunerea făcută cu cîteva minute mai înainte.

Ezitarea ei nu putea trece neobservată. Cînd fata era gata să recurgă la o scuză, sunetul vocii lui — neaşteptat de limpede şi tineresc, capabil de numeroase modulaţii — îi mîngîie auzul, producîndu-i o voluptate comparabilă cu aceea adusă de razele călduţe ale soarelui la început de toamnă.

— Experienţele limită, zise el cu o melancolie, nu se ştie în ce măsură simulată, ne găsesc mereu nepregătiţi. Moartea unei fiinţe omeneşti ne bulversează ca izgonirea din paradis. Orbi sînt cei care-i învinuiesc de egoism pe bătrînii care-şi află apropierea sfîrşitului şi urlă de durere şi revoltă, vrînd parcă să sfîşie lumea din jur ce va continua fără ei. Drept e să cerem cu fiecare om socoteală celui ce ne-a uitat pe acest glob de tină, care, izgonindu-ne în lumea trecătoare, nu ne-a văduvit şi de infinitul din noi, ce nu poate admite limita.

Cuvintele acestea stîrniră — nu se ştia prin ce miracol — ambiţia fetei : voia şi ea să demonstreze că nu era străină de lumea studentului. Dar putea fi oare la înălţimea judecăţii lui ? Ajutorul îi venea, ca de fiecare dată în momentele ei dificile, de la cugetările lui Tălăpan, căci încă mai era nevoie de ele. Compară sfîrşitul gălăgios al bătrînei cu pacea stingerii celui de pe Mianca şi rosti cu voce tare :

— Nu e adevărat că moartea ne aduce la un numitor comun. Oamenii fără cultură trăiesc ideea sfîrşitului cu spaima şi instinctul animalului aprig de supravieţuire. Pentru cel care s-a ridicat în lumea eternă a spiritului — şi revăzu aevea gestul ceremonios al lui Tălăpan care-i arătase înspre cărţile ce-i burdușeau pereţii — această spaimă universală nu mai are decît o valoare relativă.

Studentul o privi vădit surprins de cugetarea ei.

— Ce uşor e să judeci astfel la vîrsta ta, cînd pînă şi moartea părinţilor e o probabilitate foarte slabă şi îndepărtată. Nimeni nu poate fi împăcat cu sfîrşitul. Nici chiar Cristos, care se credea ales al Domnului şi răstignit în numele lui, n-a fost atît de resemnat pe cruce. Prefer înţelegerea, asta ţine de capacitatea omului de a-şi asuma destinul. Ceea ce-i tot una cu resemnare, de fapt.

— Resemnarea e o slăbiciune, nu o calitate, reluă Lăcrimioara o altă cugetare a lui Tălăpan.

— Întotdeauna mi-a plăcut entuziasmul juvenil, rîse bărbatul. Dar, te rog, fii mai explicită.

Pentru prima oară fata era pusă în situaţia să tălmăcească o meditaţie care nu-i aparţinea. Întîrziind răspunsul, gîndul îi fugi la Dona, femeia în stare să scoată apă şi din piatră seacă, atunci cînd îşi punea ceva în minte.

— Pentru că trebuie să ne bucurăm de ceea ce există şi să smulgem vieţii darurile, dacă e îndărătnică.

Studentului se posomorî.

— S-ar putea să ai dreptate. Înţelepţii se dau după vreme, exploatează situaţiile, tălmăcesc, sînt răbdători, se resemnează, într-un cuvînt, sînt o specie superioară de laşi. În faţa unui act decisiv, radical, un înţelept devine inactiv. Pe cînd o fire cutezătoare, deşi conştientă de riscul ce-o aşteaptă, încearcă să-l modifice. Înţelepţii conservă umilinţa, ceilalţi, dimpotrivă, sînt adevăraţii animatori ai revoltei. Dar cugetările acestea, domnişoară, continuă el, redobîndindu-şi buna dispoziţie, pică tare greu pe un stomac gol. Ultimul eveniment al mansardei noastre trebuie să te fi împiedicat şi pe tine să-ţi iei micul dejun. Dacă nu ai vreun program special în următoarele ore eşti invitata mea la o cofetărie.

Deşi îşi făcuse atîtea probleme cu vreo jumătate de oră în urmă, de data asta Lăcrimioara acceptă invitaţia cu nişte ochi în care bucuria lucea fără oprelişti. Studentul o înregistră nu numai cu satisfacţie, dar şi cu o evidentă plăcere, asemenea mostre de puritate ivindu-se rar în mediile frecventate de el. Se aflau în apropierea unei cofetării faimoase şi după numai cincizeci de metri intrară în ea.

— Unde ne aşezăm ? îşi aruncă el privirile peste mesele neocupate. Uite, colo, îi făcu un semn doar cu capul, împîngîndu-şi bărbia în faţă, vom fi complet izolaţi.

Lăcrimioara n-avu nici o părere şi-l urmă fără să scoată o vorbă, căci era pentru prima oară cînd păşea într-un asemenea local, unde mobilierul tapiţat în pluş, oglinzile mari care îi răsfrîngeau imaginea puţin măgulitoare de provincială, îmbrăcată în afara modei şi stîngace

în mișcări, o timorau. În apropiere începuseră deja să se completeze scaunele iar perechile, chipuri curioase, de la bătrîni la imberbi în compania adolescentelor, încă nefardate, cercetau mesele apropiate, salutîndu-se discret, semn că aici se adunau ca la un club. Studentul nu salută pe nimeni, căci coborîse privirea în pămînt și rămăsese așa, ca un ins ce știe că e căutat de multă lume. Gestul său de apărare sau de trufie o puse pe gînduri. De ce o adusese tocmai aici și ce voia să demonstreze celor din jur ? Că nu părea să fie străin oamenilor, de vreme ce mai multe priviri se îndreptau spre ei. Ori numai spre ea. Unii începură deja să-și dea coate. Îi simțea, îi auzea vorbind în șoaptă. O fată chicoti în apropiere.

De cînd venise în capitală, Lăcrimioara se stăpînise în multe rînduri, ca orice tînără neajunsă la vîrsta majoratului, aruncată brusc într-un mediu străin, dar acum, cînd nu numai orgoliul, ci și sentimentele îi erau în joc, nu-și mai putea păstra sîngele rece. Era doar fata Donei Lefterică, femeia care a schimbat cursul avenimentelor în Ursuleasca. O lumină a mîndriei neamului pîlpîi în ea. Se simți în acele clipe capabilă să înfrunte orice primejdie, din orice parte i-ar fi venit. Fixă cu niște priviri aprige prada, care se dovedea a fi chiar studentul, lovi ușor masa, apoi umărul celui care rămăsese tăcut pe scaun.

— Helo ! strică ea cu siguranța unei femei versate. Încotro te poartă gîndurile ?

Dezinvoltura ei îl surprinse nepregătit pe Ovidiu. Se vedea bine că acest mediu îi trezise unele amintiri și era purtat de ele în timp. El, care vorbise atîta, nu mai putea nici măcar să dea un răspuns.

Cu o energie care-i punea și mai bine în lumină complexele, Lăcrimioara îl învinui.

— De cine ți-e rușine ? Ai de dat cuiva vreo explicație?

Studentul se mulțumi să zîmbească superior.

Părea mult mai rătăcit decît înainte, iar firele albe de la tîmple parcă îi sporiseră. Salvarea lui fu venirea ospătăriței care luă primele comenzi.

— Prăjituri, înghețată ? o întrebă el politicos pe Lăcrimioara.

— Înghețată, răspunse ea îmbufnată.

Studentul se strîmbă uşor, auzindu-i dorinţa, dar, la fel de politicos, comandă două îngheţate.

Farmecul unei tinere, din afara societăţii pe care o frecventa de obicei, părea să se fi epuizat. Descoperea şi el, ca şi Lăcrimioara mai înainte, privirile uşor contrariate, care-i fixau — căci alcătuiau o pereche atît de contrastantă încît se simţi ridicol. Introdusese o ţărăncuţă, pe care traiul la mansardă nu avusese cum s-o rafineze, în lumea celei mai pretenţioase cofetării din capitală, iar această lume ar fi rîs, desigur, dacă i-ar fi împărtăşit motivul pentru care făcuse acest gest : ambiţia experienţei totale sau revenirea periodică la puritatea şi inocenţa primitivă — ca terapie pentru cei care se cufundă adesea în viciu. Dornic să isprăvească aventura cît mai repede cu putinţă, îşi înfipse linguriţa în pasta moale.

Lăcrimioara, în schimb, zăbovea. Uitase de sine, observînd cu lăcomie lumea din jur. Foarte aproape de ei se găsea o tînără care, aşezată în faţa mesei goale, tot frămînta un şerveţel, încît, în cîteva minute, îl făcuse bucăţele. Nu părea nevoasă, dar nici atît de calmă încît să dea de înţeles că ar aştepta pe cineva. Trecuse un timp de cînd venise şi totuşi ospătăriţa o ocolise. Se deosebea mult de lumea din jur dar, cu toate acestea — şi în contrast cu Lăcrimioara — nu atrăgea atenţia nimănui. Ba chiar s-ar fi putut spune că doamnele, mai ales, aveau grijă să nu privească în partea aceea. Gătită ca o sorcovă, cu panglici şi panglicuţe, cu cercei din metal, cu ochii rimelaţi, rujată, fardată ţipător, părea să se fi rătăcit în cofetăria aceea de pe altă planetă. Dacă nimeni nu o privea, fata, în schimb, iscodea în jur şi din vreme în vreme îşi arunca ochii spre intrare.

Lăcrimioara, după ce adună cu linguriţa ultimele resturi ale îngheţatei, tuşi provocator, îşi plimbă palma peste faţa de masă şi atinse mîna studentului.

— Stai aşa, să nu te uiţi ! Acolo, în dreapta noastră, trage cineva cu urechea. Cam devreme a plecat la vînătoare !...

Intrigat şi fără să ţină seama de precauţiile ei, bărbatul îşi aruncă într-acolo privirea. Pe chipul lui cunoscător se iscă un zîmbet abia reţinut.

— O, nu, glăsui el fără temere. Vînează și ea, adevărat, dar cu totul altceva...

Lăcrimioara nu voia însă în ruptul capului să treacă în ochii lui de proastă. Roșind toată, ca mama ei în tren, atunci cînd i se reproșa compania orătăniilor, se răţoi pe un ton ridicat :

— Atunci de ce stă singură la masă, de ce nu comandă nimic și de ce se zgîiește la toată lumea ?

Studentul se ridică și se întinse peste masă cu o mutră alarmată, gata să-i pună mîna la gură.

— Sîîîst ! apucă el numai să șuiere.

Ca la o comandă, capetele multor consumatori se întoarseră spre Lăcrimioara și un rîs general cuprinse cofetăria. Apoi simandicoșii clienţi ai localului reveniră cu privirile la farfurioarele lor și-și continuară conversaţiile de mai înainte, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Femeia care o intrigase atît de mult pe Lăcrimioara se ridică numaidecît și părăsi încăperea cu o față stacojie. Ignorînd prezenţa partenerei sale, studentul o studie cu luare aminte, asemenea unui geambaș animalul care nu era, totuși, de lepădat. Privirile lui întîrziară cu lăcomie pe coapsele rotunjite de rochia sac și pe gambele pline, mai curînd puse în evidenţă decît ascunse de plasa ciorapului negru.

Cu un instinct surprinzător pentru o făptură crescută în mediul unui cătun, dar și cu nonșalanţa unei fete ce și-a pierdut brusc naivitatea, Lăcrimioara îl evaluă ea însăși pe Ovidiu.

— Am impresia că tu nu vii prea des pe-aici !

CAPITOLUL VII

De cum îl văzu intrînd pe poartă, Roza — care stătea de două ore la fereastră şi urmărea trecerea lumii — sări şi-i deschise larg uşile, de parcă întrezărea în el un eliberator.

— În sfîrşit, conchistadorule, ţi-ai mai amintit de vechile colonii ! îl întîmpină ea, cu vocea celei care e mereu pregătită să preia un rol în absenţa actorului titular.

Se agăţă de gîtul lui şi-l sărută pe amîndoi obrajii.

— Dar de ce-ai ezitat atîta ?

Sterică Dulbaba îi sărută mîna, aşa cum nu făcuse în situaţii mai solemne, îi dărui apoi un pachet voluminos, obligînd-o să fie mai reţinută. Nu ţinti camera, ci rămase în hol, aşteptînd să fie invitat înăuntru. Această schimbare — ce nu putea trece neobservată — o avertiză pe gazdă că se petrecuse ceva între timp şi ei îi scăpase. Pînă şi îmbrăcămintea — un costum negru, subţire, cămaşă albă, papion, pantofi bine lustruiţi, negri — era o dovadă că profesorul voia să fie în alt fel evaluat. Dar Roza nu era femeia căreia să-i impui distanţă, dacă ea nu o dorea. Se retrase doi paşi, îl studie cu luare aminte şi glăsui, uşor amuzată :

— Pariez că-i la mijloc un eveniment ! Dar ce nu poate deveni eveniment, istoric chiar, dacă-l atingem noi cu vorba ! îi readuse în memorie o cugetare a lui mai veche. E o plecare definitivă ori o apariţie surpriză ?...

Cum nu-şi puteau duce tratativele pe hol şi cum Roza îşi pierduse obişnuinţa să invite un oaspete ca el în sufragerie, din simplu motiv că fusese cîndva un om

de-al casei, profesorul de naturale își încălcă propria interdicție și făcu doi pași dincolo de prag.

— Stai ! îl somă Roza, trecîndu-i înainte. Ia să vedem noi ce s-a mai întîmplat pe-aici în absența îndelungată a prietenilor ! își mișcă provocator coapsele și-și suci capul, alintîndu-se.

Deschise o ușă dublă și zise apoi :

— Parcă-i altăceva decît în sufragerie !

Primul care-i sări în ochi profesorului de naturale fu raftul doldora de băuturi : vin, coniac, vermut, mastică, șliboviță. Apoi se zări și tejgheaua din fața lui, în jurul căreia se aflau scaune înalte din același lemn ca și tejgheaua, brad natur, sculptate, în număr de șapte.

— Bar în toată regula ! se miră Dulbaba.

— Cu mijloacele noastre modeste și într-un loc unde astfel de inițiative nu pot fi apreciate decît de oameni cu o anumită educație.

Aluzia îi plăcu profesorului și simți, la rîndu-i, nevoia să-i întoarcă complimentul.

— Nu m-am îndoit niciodată de gusturile dumneavoastră alese !

— Ești oaspetele care inaugurează acest lăcaș. Privine să-ți mulțumesc numai printr-un sărut.

Dar fiindcă Sterică nu o încurajă, Roza renunță și, trecînd după tejghea, îi făcu semn musafirului să ia un loc pe unul din cele șapte scaune.

— Ești oaspetele care inaugurează acest lăcaș. Primul și cel mai important, sublinie soția primarului. Cu ce începem ?

Sterică nu era amator de băutură, fie ea cît de aromată.

— Începem cu ceea ce putem și termina.

— Nu se poate ! se împotrivi Roza. Regula acestei case cere să degustăm din fiecare licoare.

Sterică Dulbaba luă două pahare, din multele care se găseau pe tejghea, și le aduse în fața Rozei.

— Așadar, judecînd după ce ai ales, debutăm cu coniac. Nici nu se putea altfel, încuviință ea, turnînd, băutura asta deschide apetitul. Drept așternut — folosi un cuvînt din limbajul Bratosinilor — vom folosi măsline, brînză și tobă de casă.

Le avea deja pregătite într-un dulap alăturat — și acesta tot din brad natur. Dar, mai flămîndă decît oaspetele, era gazda. Parcă nu mîncase de două zile. Vrednică era și la băutură, încît îl uimi pe Dulbaba.

— Încă nu mi-ai spus ce-ai păţit de ne-ai ocolit atîta vreme ! Pe unde-ai fost, ce-ai mai văzut ?

Sterică bănuia ce răspuns voia femeia să primească și-i dejucă planul.

— Ce vedem cu toţii în Ursuleasca. O lume care a luat-o înaintea altora, oferind o posibilitate — e adevărat, una singură — de a tălmăci vremurile.

Roza îi simţi șiretlicul.

— N-ai de ce să te ascunzi. Îţi pot spune de pe acum că Fănuș nu-ţi poartă pică după acea faimoasă înmormîntare.

— Nu m-am temut niciodată, doamna mea, se înfoie ca un curcan Dulbaba, mai să lovească paharul cu mîna. Cine știe să piardă vremelnic, pîndește numai cîștigurile mari. Domnul Rogobete e oricum un cîștigător !...

— Ţi se pare ! îi luă Roza apărarea primarului, sorbind din pahar. El e numai un jucător. Sau un actor, ca mulţi pe-aici...

Sterică ridică surprins privirea. Roza pusese degetul pe rană. Exact așa gîndea și el. Dar de ce fusese nevoie de atîta timp pentru a afla că au convingeri comune ? În multe nopţi albe ajunsese la concluzia că piesa trebuia lăsată neterminată. Rolul nu mai era pe potriva lui. Venise momentul să dispară. Se întîmplase, însă, ceva neprevăzut. Întîrziind mai mult decît își propusese, începuseră să-i placă personajele, scenariul, sunetul și lumina, toate naturale, toate scrise și legate în mersul firesc al evenimentelor.

— Doamna mea, aţi lovit la ţintă ! se recunoscu el deconspirat.

— Nu mi-am propus niciodată, se citi perfidia în ochii femeii. Viaţa te distribuie...

— N-alegem noi, ci sîntem aleși. Selectaţi, conduși din culise, manevraţi...

— Să nu exagerăm ! interveni gazda, cunoscînd plăcerea de fabulaţie a profesorului. Aici, în cătun, sub o comandă îngăduitoare — și pentru aceasta trebuie să-i

dăm primarului ce merită — ne-am ales singuri piesa. Am scris-o, am corectat-o în timpul jocului, am interpretat-o cu frenezie, o interpretăm încă, deşi cu o oarecare rutină şi oboseală. Unii ştiu de existenţa ei — cum eşti tu, cum, iartă-mi lipsa de modestie, sînt eu — alţii joacă din instinct şi, culmea, sînt mult mai dotaţi decît cei care au primit şi o educaţie în acest sens. Viaţa, profesore, viaţa şi vremurile astea încă neaşezate îşi recrutează personajele pe sprînceană.

Trecu la geam şi privi înspre cătun, ca şi cînd voia să urmărească mişcările de pe uriaşa scenă. Rareori îşi trăda ca acum crisparea de pe chip.

— E linişte. Începe să mă neliniştească liniştea asta ! E pacea dinaintea...

Nu îndrăzni să pronunţe cuvîntul pe care şi Sterică îl putea lesne bănui. Se întoarse brusc şi apucă mînioasă paharul de coniac.

— Să bem ! Să bem în cinstea învingătorilor !

Steţică nu ştia despre care învingători era vorba. Nu era pentru prima oară cînd Roza vorbea cifrat. Uneori ţinea să-ţi ofere cel mai mic amănunt, alteori te agasa cu secretele, iar cînd i se năzărea ceva din senin, schimba subiectul, făcîndu-te să te crezi un intrus în viaţa şi-n conversaţiile ei. Da, chiar acum era o ocazie nimerită ca el să-i vorbească femeii despre trecerea în marmură neagră a lui Olimpiu Tălăpan. În noaptea făcliilor, numai el, Sterică Dulbaba, omul care crezuse cu adevărat în steaua cărturarului, descifrase acest unic fenomen. Hamalul nu era doar un învingător, el se arătase a fi un nou început, un ales al cerului şi-al lumii. Lumina care spo-rea în întuneric, luînd forma şi înfăţişarea acestuia.

— Dona Lefterică e o învingătoare ! La victoria ei am contribuit în aceeaşi măsură, amîndoi.

Judecata femeii îl obligă să-şi amîne propunerea. El, care crezuse că Roza-i persoană dezinteresată de evoluţia lumii, îi descoperea acum o altă faţă. Nu ştia dacă de vină erau coniacul, singurătatea sau absenţa lui Fănuş.

— Am dreptate ? îl ispiti ea, văzînd că profesorul întîrzie să-i confirme spusele.

— Oarecum, recurse el la un răspuns cumpănit.

— Nu da înapoi ! îl mustră Roza. Recunoaşte în al unsprezecelea ceas. Eu te asigur că acum e vremea să fim şi noi ! — am zis, ai zis, că trebuie să ne jucăm puţin. Numai cei care au luat jocul în serios pot fi declaraţi învingători, îşi nuanţă ideea Roza.

— Depinde, se îndoi Sterică. Învingătorii pot să apară dintre cei care au stat ascunşi.

— Să lăsăm speculaţiile altora, îl apostrofă Roza. Fiecare am lucrat pe ascuns şi-am descoperit acum că am interpretat aceleaşi partituri sau, dacă vrei, rolurile adiacente.

— Tot nu înţeleg.

— Ba înţelegi foarte bine, dar niciodată nu vrei să recunoşti adevărul. Mereu ţi-ai trecut o cortină în faţă.

— Doamna mea, mă tem că sînt supus unei judecăţi prea aspre. Şi nici măcar nu mi-aţi dat şansa să-mi tocmesc avocaţii.

— Ţi-ai irosi bănetul de pomană. Sterică Dulbaba sînt eu ! căzură cuvintele surpriză ale Rozei în auzul profesorului. Sau altfel, dacă-ţi convine mai mult : Roza Rogobete eşti tu !

Paharul jucă pe tejghea, împins cînd într-o parte, cînd în alta de mîinile lui Sterică. Mediul ăsta nou, primirea curioasă a gazdei îl derutau.

— Doamna mea, aveţi o ţigară ?

— Ce preferi ?

— Orice, numai fum să iasă !

Roza îi aruncă pe tejghea un pachet. Îi oferi foc, dar Dulbaba îi luă mîna şi i-o sărută. Apoi scăpără chibritul şi-l apropie cu încetineală de ţigară. Se observa bine că nu era un fumător înveterat.

— Deci cortina sînteţi dumneavoastră, după cîte înţeleg.

— N-ai înţeles deloc, îl învinui iarăşi. Cortina e istoria.

Sterică nu simţi nici de data asta lovitura. Luat de val intrase şi el în jocul cătunului şi uitase ce promisese oamenilor.

— A, femeia aceea infidelă, îşi aminti discuţia avută cu Roza la debutul său în Ursuleasca. Vă citez, cred, cu aproximaţie.

— Între citate, eşti ca Isus între tîlhari ! Sau altfel spus : citatele-s pentru tine o galerie de sfinţi martirizaţi. De ce să ne gîndim atît de departe ? Să revenim la oile noastre, la curcani, la cocoşi, în general, la orătănii...

Sterică Dulbaba păli. Nu mai avea nici o îndoială că Roza voia să-i vorbească despre *Istoria galinaceelor de la începuturi şi pînă în ultimele lor zile*. Dar, în faţa unei femei, nu se pierdea uşor.

— Lucrez, doamna mea, lucrez cu un spor nebun !

— Lucrezi pe cei care au pus dascălii în ultimul rînd al funcţionarilor publici, văduvindu-i de gradaţii, amînîndu-le înaintările în post, reducîndu-le salariile... Hai că-mi place subtila ta revoltă ! Este, ca să zic aşa, o palmă dată chiar Ministerului Instrucţiunilor Publice, minister care şi-a pierdut orice onoare.

Prins pe picior greşit, Sterică înghiţi în sec, hotărît să ocolească un subiect care-i putea trăda locul vulnerabil.

— Sînt aproape de susţinerea...

— Licenţei, îl lovi necruţătoare de data asta Roza. Aşa-i, trebuie să fii cu toate documentele în regulă, chiar dacă eşti aici pe post de suplinitor, că vine mîine, poimîine o dispoziţie, cum apar ele în ultimul timp ca şi ciupercile după ploaie, şi-ţi pierzi repede pîinea...

Dulbaba aruncă o privire ucigaşă soţiei primarului. Făcuse ea atîta vreme pe sentimentala, pe visătoarea dar, în secret, se interesase de fiecare, cunoscînd mult mai multe amănunte despre oameni chiar şi decît Gregor Giurma.

— Lasă, profesore, nu te necăji, îi turnă coniac, nu eşti primul om din lume care vrea să treacă altceva decît este în realitate. În asemenea vremuri, grandomani ca tine ne trebuie, fiindcă starea de lîncezeală nu aduce nimănui vreun folos. La beţia rece a cînepiştilor din Ursuleasca, ai apărut cu beţia ta caldă, de cuvinte, care a întreţinut atîtea speranţe. De ce crezi tu că m-am certat eu cu Fănuş, atunci cînd voia să-i taie Donei din elan ? De ce am găsit bună iniţiativa ei ? De ce ador experimentele ?

Sterică Dulbaba era prea afectat să-i mai răspundă. Îşi aprinse a doua ţigară şi goli al treilea pahar de coniac. Se agită apoi pe scaun.

— Doamna mea, scînci el într-un tîrziu, mai aveţi a-mi aduce şi alte reproşuri ?

— N-au intrat zilele în sac, îl asigură Roza. Dar de ce iei nişte adevăruri drept reproşuri ?

— Mi-au făcut o deosebită plăcere, schimbă tonul Sterică, hotărît să nu mai pozeze în victimă.

— Nu mai puţin mie, reacţionă cu aceeaşi energie Roza. Îţi spuneam doar că sîntem făcuţi în acelaşi aluat.

— Eu nu ştiu nimic despre studiile dumneavoastră.

— N-am aşa ceva.

— Mă îndoiesc !

— Nu mai crede şi cercetează.

— Nu pot fi atît de nedelicat.

— Diplomaţia exagerată e o ironie mascată. Cine spunea asta ?

— Cine să spună decît dumneavoastră, o săgetă Dulbaba cu privirea. De vină-i numai modestia care vă strînge ca o centură de...

Renunţă la cuvîntul ce-i trecuse prin cap, însă Rozei nu-i fu greu să-l închipuie. Reţinerea lui nu o supără, dimpotrivă, o amuza ca niciodată.

— Să trecem la vin !

— Nu încă, se împotrivi Dulbaba.

— Vin sarmalele ! Am şi friptură de miel. Ori vrei altceva. Totul e să-ţi anunţi dorinţa. Aştept.

Sterică, deşi se prefăcuse că nu-l afectează învinuirile Rozei, se simţea tot mai mult la strîmtoare aici. Ar fi vrut să părăsească încăperea, dar se temea că ar stîrni iarăşi amuzamentul femeii. Ea îl atrăsese în curse, îl urmărise din umbră, îl lăsase să se dea în spectacol şi-acum îl juca. Simţea nevoia să-i opună rezistenţă, nu dînd bir cu fugiţii, ci altfel, renunţînd la armele sale şi adoptîndu-le pe ale adversarului. Asta putea fi o ultimă soluţie. Apoi mai era destul timp să-i ceară Rozei ajutor pentru a transforma în monument al naturii cimitirul în care odihnea Olimpiu Tălăpan, fiindcă ăsta fusese motivul real al reapariţiei lui în casa primarului.

— Să vină, doamna mea, să vină !

— Ce să vină ?

— Ce consideraţi dumneavoastră că e normal să vină !

— Fiecare are un normal al său, adică o preferință, ca să fiu mai clară. Cine spunea : nu-i gustos ce e gustos ci e gustos ce-mi place mie !

— E tot meditația dumneavoastră, dacă-mi îngăduiți să spun. Că alții se exprimă altfel : înlocuiesc *gustos* cu *frumos*.

— Ei, vezi, luci perversitatea în ochii Rozei, începi să-ți refaci rolul pe care ți l-ai luat cu de la sine putere. Asta-i arta, profesore, să faci din viață un spectacol, în pofida celor care văd în înaintarea noastră un ceremonial mortuar. A propos, știi că onorurile făcute lui Tălăpan sînt de antologie ? Am primit deja cîteva scrisori și teamă-mi este că se vor ivi iarăși niște inspectori.

Venise, iată, clipa să-și susțină propunerea. Era vorba doar de un monument simplu, dar izbitor, căci nu pretutindeni oamenii sfîrșeau în marmură neagră. Dar, deocamdată, o amînă, căci la ironie trebuia răspuns cu ironie.

— Îi aștept. Cunosc deja întrebările, dar, mai ales, răspunsurile. Să lăsăm însă astea pentru mai tîrziu. Să vină mielul !

— Vineee ! exclamă Roza ca un ospătar destoinic.

— S-o facem lată !

— Merită, îl acompanie femeia. În pacea asta care s-a cam abătut peste Ursuleasca, trebuie să-i dea mișcării altcineva un impuls.

— Eu, dumneavoastră ? !

— Îți cînt de atîta vreme și te faci că nu pricepi.

— Doamna mea, îmblînzi Sterică tonul, înfigîndu-și furculița în friptură, rolul acesta vi se cuvine, totuși, dumneavoastră.

— Fănuș te-a delegat pentru funeralii, ai de la mine înlesnirea să te ocupi de redresarea entuziasmului în cătun !

— Poate tot la Dona Lefterică ori la Filareta Bratosin — care abia așteaptă și ea o distribuție mai acătării — e cazul să apelăm.

Roza rămase cu cuțitul înfipt în hartan și-l cernu printre gene.

— Fă-mi și mie o plăcere ! Trebuie să ridicăm nivelul distracțiilor în Ursuleasca. Jocurile de pe Mianca au cam

început să plictisească. Avem nevoie de altceva care să țină trează atenția oamenilor.

— Pentru a-i distrage de la problemele reale !

— Cum le știi, tu, profesore, pe toate ! Hai, ce zici, încerci ?

Din nou Sterică era derutat. Abia acum, după atîția ani, femeia asta își dădea arama pe față. Dacă nu cumva era o altă mască a ei. Una care să-l atragă într-o altă cursă. Ce să-i promită ? Putea accepta numai dacă Roza se oferea să găsească un joc pe care el trebuia să-l verifice. Numai că ea îi împingea în față mereu pe alții, deși părea atît de disponibilă în fața lumii. Încă o mască a ei. Căci, în secret, o simțea ca fiind spiritul cel mai precaut din cîte cunoscuse. Una era să stimulezi oamenii, să le oferi soluții și idei din umbră și alta să joci, să te implici, să primești mai tîrziu ponoasele. Sterică înțelegea că Roza făcea o pereche ideală cu Fănuș și nu întîrzie să treacă el la atac de data asta.

— Doamna mea, nimeni n-ar putea ajunge la performanțele dumneavoastră, oricîtă rîvnă ar pune în ceea ce face.

— Glumești, profesore ?

— E cea mai sinceră convingere a mea. Pot chiar paria dacă ar avea cineva curajul să mă contrazică.

Roza se îndreptă iarăși spre geam. În clipa asta se asemăna maiorului — în trecere prin Ursuleasca — evaluîndu-și trupa. Descrise cu brațul un arc de cerc, își duse palma la frunte. Apoi, bătînd cadența, veni în apropierea lui Sterică și se așeză pe unul din cele șapte scaune rotitoare.

— Crezi că aș fi prima femeie care aș da o lecție bărbaților acestei lumi ?

— De ce nu ? o încurajă profesorul. De calități nu vă puteți plînge.

— Parcă mă mai pot eu plînge alături de tine !

Sterică nu știa dacă Roza era atinsă de băutură, dacă se prefăcea ori dacă miza pe o nouă carte. Niciodată nu-i putuse ghici exact starea în care se afla. Nu avu însă răgazul s-o studieze, fiindcă femeia se aplecă înspre el și i se agăță cu ambele brațe de gît. Capul îi căzu pe umărul lui și rămase nemișcată, ca o pisică, așteptînd dezmier-

darea. Aproape fără să vrea, Sterică îi puse mîna în păr. Simţind-o, Roza o mîngîie cu mîna ei şi-o mişcă într-o parte şi-n alta. Îl învăţa deja un alt fel de joc.

— Ce ne interesează pe noi lumea ! mormăi ea.

— Trăim, din păcate, între oameni, completă Dulbaba, parcă mai puţin convins să-şi susţină cauza.

— Aşa s-au ambiţionat unii să deschidă mai multe fronturi, dar să nu cîştige nicăieri o bătălie ! Mică, micuţă, cît de mică ! apăsă cuvintele Roza.

Sterică se simţi iarăşi învinuit. Monumentul natural ! Asta era, într-adevăr, ultimul său front.

— Depinde şi de inamic.

— Trăim, orice-ai spune, o eră a aşteptărilor de tot felul. Dar cînd ni se va acorda şi nouă, femeilor, revanşa ? Ce fronturi vom sparge, ce supuşi şi ce robie !...

Îşi scutură capul şi sări în picioare. Avea ochii ca doi cărbuni aprinşi, într-un chip alb ca spuma laptelui.

— Ştii, profesore, Fănuş e la Domneşti. Îl aştept să vină, cel mai devreme, mîine.

— Bănuiam.

— Şi ce folos ? !

Sterică avusese o ciocnire cu primarul, revenise în casa lui după mai multe luni numai pentru a o îndupleca pe Roza să-l ajute întru cinstirea memoriei lui Tălăpan. Îşi dădea însă seama că momentul trebuia iarăşi amînat. În ochii Rozei citise doar dorinţa.

Cunoştea răzbunarea femeilor refuzate. Trebuia să-i dea măcar o speranţă, preluîndu-i cuvintele.

— N-au intrat zilele în sac !

Nu mai fu nevoie de vreo completare. După ce Roza sări de gîtul lui şi-l sărută cu patimă, dispăru într-o încăpere alăturată. Se auziră apa curgînd şi un foc care părea să ardă cu flacără intensă. Erau mai multe sunete acolo, pe care Sterică nu le mai putea descifra bine. Abia cînd Roza reveni în bar şi-l purtă înspre dormitor, înţelese mai exact ce se întîmpla...

Cu capotul doar pe jumătate închis, Roza era în clipele acelea femeia care renăscuse miraculos sub parfumul de trandafiri şi promisiunile ce i se dăduseră. Îşi strînsese părul într-un coc, lăsîndu-şi urechile ei micuţe, de şoricel, să-şi trădeze emoţiile şi voluptatea. Avea un gît lung,

ușor curbat, iar umerii, și ei pe jumătate dezgoliți, păstrau încă puține broboane. Studiind-o cu pretenția profesionistului, Sterică descoperea la ea o frumusețe aproape de perfecțiune. O alarma însă prin întîrzierea sa. Căci Roza nu mai era femeia lucidă care-l sancționase cu puține minute în urmă, dovedind că juca un rol dintre cele mai importante în viața cătunului și, mai ales, a lui Fănuș, ci freamătul însuși, pofta, dorința, apărute în stare pură, nemijlocite, triumfătoare. Pînă și aerul încăperii se încărcase de unde bizare care loviră ritmic în fereastră, în oglindă, depunîndu-se apoi pe obiecte ca un praf selenar, ușor și moale, străveziu, topindu-se în culoarea atacată. Pereții se curbară, ca și tavanul, ca și podeaua, formînd împreună o sferă, lumina din afară pătrundea înăuntru în ghemotoace. Îi era imposibil să mai amîne acea clipă și fără nici o jenă își aruncă pe rînd veșmintele. În vreme ce furoul flutură în căderea sa spre ungherul din dreapta, Sterică putu zări în totată obrăznicia lor sînii albi, rotunzi cît două mere. Totul se petrecuse repede și halucinant cînd femeia îi atinse umărul și-i căută buzele. Ce sîni pietroși avea și cîtă dogoare mai era în ei ! Întregu-i trup fierbea, pîntecele-i tresălta, iar pupilele erau tulburi. Sîsîia sub povara simțurilor scăpate de sub control, toată făptura i se unduia.

Supus unei experiențe noi, Sterică nu se dădea încă băutut. Rezistența lui sporea atacul femeii care-și trăda toate însușirile cu care fusese hărăzită. Nedomolite îi erau buzele căutînd, la întîmplare, obrajii, gîtul, urechile, ochii, pieptul dezgolit. Începu apoi să lovească. Cu coatele, cu genunchii, cu întregul trup. Dar loviturile îi erau ca niște mîngîieri. Ca uliul incomodat de penele zburătoarei ce-a răpit-o, înlătură cu forță și repeziciune veșmintele, lăsîndu-l pe bărbat gol pușcă. Nădușite, palmele își recăpătară magnetismul, nările îi fremătară ca la o noatenă în rut.

Reușise, în sfîrșit, să-l provoace, căci întinzînd palmele, Sterică atinse pîntecul femeii. Puternic încordat la început, el se muie ca o pastă, numai bună de frămîntat. Îi sărută urechile catifelate ca niște petale de trandafiri, îi sărută arcadele ochilor, fruntea, părul, umerii, sînul, pîntecul. Roza se strînse, se izbi de perete. Apoi, la rîndu-i îi întoarse sărutările. Se mișcă într-o parte, în alta, oferin-

du-i loc pentru refugiu. Îl încurajă apoi, plimbîndu-şi degetele prin părul lui.

— Prostule ! Nebunule ! Nesuferitule !

Se umfla în ea pofta ca apa într-un stăvilar şi cu cît Sterică amîna clipa cea mult aşteptată, cu atît nevasta primarului credea că el o chinuie dinadins ca s-o facă să regrete întîrzierea cu care-l acceptase.

— Gata, acum ! şi căzu ca moartă în pat.

Ceva se întîmplă în acea încăpere ce căpătase şi ea, deodată, pacea şi culoarea pielii femeii. Un alb nemărginit, de mineral marmoreean, — marmura albă ! — era mesajul acelor clipe. Trupul încordat al lui Sterică începu să se moaie, puţin cîte puţin, şi, din bărbatul acela, puternic, aprins, plin de promisiuni, se arătă doar un maldăr de carne, o rîmă uriaşă care nu mai are nici măcar puterea să se tîrască pentru a se feri de tăişul sapei. Roza sări din pat, se ghemui apoi, cu palmele între picioare, şi icni atît de dureros, c-ai fi putut crede că înnebunise de-a binelea.

Pătată pe faţă şi pe trup, ameninţa să-şi dea duhul. Abia i se mai auzea respiraţia. Pîntecul i se vălurea şi umerii îi tresăltau spasmodic.

Abandonat acolo, Sterică Dulbaba părea şi el a-şi fi pierdut controlul. Cînd îşi dădu seama că orice încercare îi era zadarnică, se ridică ruşinat, se îmbrăcă în grabă şi se retrase, uitînd de ce revenise în casa primarului. Din urmă îl ajunseră cuvintele necruţătoare ale Rozei :

— Vorbe, vorbe, profesore, eşti numai vorbe !

CAPITOLUL VIII

Vederea prostituatei în cofetărie trezise parcă stihiile în sufletul studentului care, fără vreun motiv anume, o abandonase pe Lăcrimioara, pierzîndu-şi nopţi la rînd în petreceri deocheate, cu icnete, chicote şi suspinele tîrzii, auzite în zori, la despărţire. Pentru fiica Donei, Ovidiu se asemăna unui personaj dintr-un roman citit de ea, încă de pe cînd se mai afla în cătun. Acesta îşi schimba faţa cu nonşalanţă, arătîndu-şi cînd chipul blajin şi inofensiv, cînd pe cel întunecat şi drăcesc, ca într-un joc de lumini şi umbre. Lăcrimioarei i se întărea încă o dată convingerea că-n adîncurile acestui bărbat curios se duc lupte înverşunate şi că-n afară nu se arătă decît, arareori, ecoul lor diminuat. Pînă şi însemnările lui — pe care continua să le cerceteze cu pasiunea medicului interesat de o tumoare — trădau opţiuni dintre cele mai neaşteptate adesea. Lîngă acel portret al lui Milanovici care reprezenta, probabil, idealul de bărbat al lui Ovidiu, Lăcrimioara descoperise un altul care o viza, nu se mai putea îndoi, chiar pe ea. Deşi nu se arătase niciodată interesat de preocupările ei, textul cu pricina demonstra că vecinul său de la mansardă nu era atît de aiurit pe cît voia să pară. Copiat de mînă, cu litere mari, de-o şchioapă, el putea suna şi ca o ameninţare :

Actorul

Lumii nu-i mai dă mîna să frecventeze scena. Dacă n-ar fi biletele de favoare, ar trebui să joace numai înaintea pompierului. Noroc că mizeria universală a inspirat autorilor piese fără recusite luxoase. Altmin-

teri ar fi vai şi-amar pentru punga actriţelor şi actorilor, obligaţi să urce scîndura revistelor, să cînte cuplete pornografice, ca s-o scoată la capăt.

Oare intrase şi el în conjuraţia, condusă atît de stîngaci, de bătrînele Averescu, ori evenimntele intrau şi de data asta într-o convergenţă întîmplătoare ? Ideea răzbunării părea să planeze peste toată viaţa ei de la mansardă. Cît rău făcuse mama ei Avereştilor de o urmăreau cu atîta înverşunare ? De ce o aleseseră tocmai pe ea ţintă cînd se dovedea o pradă atît de uşoară ?

Dar viaţa îşi are curiozităţile ei. Să te ferească Dumnezeu de timid, îi atrăsese atenţia Tălăpan. Dar şi de neputincios, lega ea, peste timp, o nouă sentinţă. Căci, deodată, începea s-o pasioneze spectacolul şi pe Lăcrimioara. Altul însă decît acela jucat în Ursuleasca. Unul care oferea garanţii bătrînelor că le va cădea în cursă într-o bună zi, dar şi ei că va păcăli pe toţi aceia care-i vor întinde laţul. Începuse să aprecieze jocul urzit în spatele cuvintelor ademenitoare, simţea plăcerea să trişeze, să pătrundă mascată în scenă, amăgindu-şi urmăritorii. Intrată în acest travesti, avea înţelegere şi pentru ceilalţi. Nu o mai deranja dezmăţul văduvei, nici cherchelirea lui Mitel Dumitrescu, isteriile Retei Margine o amuzau, iar în ceea ce îl privea pe Ovidiu, chiar de s-ar fi dus să se călugărească şi ar fi apărut în faţa ei statornic şi răbdător, tot n-ar mai fi impresionat-o. Îl compătimea uneori, aşa cum, alteori, se tot întreba cum poate sălăşlui într-o fiinţă, totuşi educată, laşitatea cu cruzimea, siguranţa cu teama, generozitatea cu viclenia, păcatul cu vinovăţia. Firea lui aventuroasă — mărturie stăteau nu numai acele nopţi de orgii, ci şi însemnările zilnice, crîmpeie ale existenţei dezorganizate — părea ea însăşi un întreg spectacol din faţa căruia orice tînără, fie ea şi-n cămaşa Lăcrimioarei, nu putea decît să se retragă cu spaimă.

Dar fata Donei Lefterică stătuse multă vreme în apropierea lui Olimpiu Tălăpan, omul care nu numai că o iniţiase în două limbi străine dar îi şi vorbise uneori de vicleniile vieţii. Ştia acum că Ovidiu lunecă pe o pîrtie,

cu totul independentă de lumea în care se mișcă ea, undeva, departe, în spațiu sau în timp, în vreme ce ea locuia în structura etajată a vieții lui, la palierul superior, un fel de liman pur și aerat, spre care și el avea negreșit să tindă cîndva. Sau poate că a năzuit odată, dar numai mediul în care se mișcă acum l-a atras. Avea destule motive să-l părăsească peste o vreme, fiindcă nu putea trăi pînă la moarte în această atmosferă viciată. La astea și la multe altele se gîndea Lăcrimioara cînd scurte lovituri în ușă o făcură să tresară. N-avea nici o prietenă în capitală, Maghi absenta în acele zile, fiind plecată în provincie, cojocarul se găsea la atelier, iar alții, din cămărușele apropiate, nu prea cutezau să-i mai deschidă ușa. Ca printr-o magie, exersată numai de o persoană cu experiență îndelungată, Lăcrimioara fu aproape sigură că dincolo de ușă se afla Ovidiu.

Deschise numai după ce loviturile se întețiră. Într-adevăr, nu se înșelase. Era el, noctambulul, cu fața trasă și gălbejită, căci somnul de peste zi nu părea să suplinească odihna pe care ți-o oferă orele ce trec pe sub copertina întunericului. Se priviră îndelung, ca două vietăți care încearcă să recîștige aceeași hrană pierdută vremelnic. Nu reușea nici unul să spună ceva, dar nici să dea înapoi. Era de datoria lui să-și ceară scuze, pentru lunga absență din viața ei, ba chiar să-și expună motivele pentru care o părăsise, dar nici o vorbă nu se slobozi în acest sens. Pentru ea, toate păreau mai simple. Învinuindu-l de trădare, îi putea închide ușa în nas, încheind pentru totdeauna o prietenie care, și-așa, era cam șubredă și neavenită. Dar nu mai era în stare. Îl văzu cîteva clipe în ceață, apoi trupul lui se întregi într-o tîrîtoare care amenință să facă lumină într-un pom. Surîse la ivirea acestei vedenii și Ovidiu se simți încurajat că va fi iarăși acceptat. Atunci, începu să-i vorbească :

— La *Zarea* s-a deschis o expoziție interesantă. M-am gîndit că ar fi bine s-o vezi. Sînt gata să te însoțesc. Mă bărbieresc și mă îmbrac într-un sfert de oră.

Auzindu-i invitația, Lăcrimioara se sprijini ușor amețită de pervazul ferestrei, dar el îi întorsese deja spatele, sigur de răspunsul ei afirmativ. Prezența studentului îi ștergea ca un burete totul din minte. Apoi mai era și

contraofensiva răzbunării. Dar nu numai atît. Avea să fie prima duminică în care n-o să plîngă din cauza singurătăţii. Ingrozitoare erau aceste zile : stătea închisă între cei patru pereţi, ascultînd rutina ce se depăna egal, fără diferenţe, între orele obişnuite şi sărbătorile mansardei, imaginîndu-şi frumoasele distracţii de care se bucurau fetele din capitală. Ele aveau camere încăpătoare unde-şi primeau prietenele, părinţi care se îngrijeau de excursii, o lume care le oferea, ori de cîte ori era nevoie, surprize pentru a nu se plictisi. Ea nu avea ce oferi — cum ar fi putut primi o singură fiinţă omenească la mansarda unde locuia ? — timiditatea şi lipsa farmecului personal o văduviseră de posibilitatea stabilirii măcar a unei singure relaţii prieteneşti. Dar iată că şi-n viaţa ei se întîmpla ceva. Un bărbat matur şi pe deasupra, burdușit de cultură — nu un puştan de aceeaşi vîrstă, priceput doar la muzică şi sport — avea să o scoată în lume. Chiar dacă...

Tresări deodată, realizînd că răgazul acordat se consumase pe jumătate. Cuprinsă de panică, îşi aruncă totul de pe ea, rochiţa subţire de casă, furoul, papucii şi şosetele, rămînînd cîteva secunde dezorientată în mijlocul coliviei. Trebuia mai întîi să se spele dar pentru asta era nevoie să străbată coridorul comun. Agasată, începu să se îmbrace la loc. Cînd îşi termină toaleta, îl auzi pe Ovidiu urcînd scările. Doar rochia mai trebuia să şi-o tragă pe ea, o rochie albastră, simplă, de stambă, cu volănaşe, purtată şi-n ajun. Îşi aruncă apoi în oglindă o privire disperată. Constată aproape cu lacrimi în ochi cît de provincială şi şleampătă arăta. Rochia aceea era singurul obiect din garderoba sa care nu stîrnea zîmbetele trecătorilor, aşa cum se întîmpla cu celelalte straie, în culori ţipătoare, atlasuri şi alte materiale caraghioase cumpărate special de Dona şi lucrate la o croitoreasă „de lux“ din Domneşti.

Coborînd grăbit, cu un avans faţă de ea, cu mîinile în buzunare şi capul intrat între umeri, ros parcă de gînduri, Ovidiu nu părea să fie interesat de îmbrăcămintea ei. Lăcrimioara se întreba dacă nu cumva se îndurase de ea, simţindu-i singurătatea sau dacă se răzgîndise între timp nevoind s-o mai însoţească. Tentaţia de a merge cu un

bărbat cultivat într-o expoziţie era însă prea mare şi nu-şi mai făcu alte gînduri. După ce străbătură vreo sută de metri pe strada aproape goală — ca de obicei în zilele de sărbătoare — Ovidiu încetini pasul, pînă cînd Lăcrimioara ajunse în dreptul lui.

— Spune-mi, o întrebă deodată, aţintindu-şi asupra ei ochii cenuşii, în dimineaţa aceea, cu o expresie aproape rătăcită, ai citit *Ceasul judecăţii* ?

— Ceasul judecăţii ? ! îngăimă dezorientată.

— Romanul lui Regiman.

— Nu ! răspunse repede, simţind cum i se aprind obrajii.

În viaţa ei nu citise mai mult de zece romane, iar numele scriitorilor n-o preocupaseră niciodată. Frămîntarea ei trecu neobservată, fiindcă Ovidiu nu de un răspuns al ei avusese nevoie. După încă vreo cîţiva paşi se opri, îşi aţinti privirea undeva, înainte, şi începu să vorbească grăbit, ca şi cum s-ar fi temut să nu-şi piardă şirul ideilor.

— Un copil coboară, fără să se uite, într-un joc de-a v-aţi ascunselea, pe o stîncă scăldată de valurile mării. E aproape gol — e singura fiinţă aruncată parcă de oceanul vieţii pe malul stîncos. Şi, deodată, mai apare o vietate : şarpele. Inocentul copil îi cade pradă, calcă pe el, e muşcat şi, firește, aşa îşi află sfîrşitul. Împietrit de durere, purtînd parcă pe umeri povara tuturor păcatelor şi a morţilor de la Adam încoace, tatăl îi ridică leşul şi păşeşte împovărat. Sacrificarea copilului nu e decît alegoria autorului pentru moartea abătută de Eva asupra stirpei omeneşti prin mijlocirea şarpelui. Altfel spus, alegoria torturii morale şi morţii spirituale, provocate de vină şi păcat.

După o pauză, în răstimpul căreia îşi reluă mersul, studentul continuă cu un glas alb, voit inexpresiv, trădînd totuşi legătura cu întunecatele sale meditaţii.

— Ceasul judecăţii e un fel de ziuă a mîniei, e ora cînd conştiinţa se răzbună pentru toate cîte le vei fi înfăptuit. Spre deosebire de celelalte fiinţe, omul are două existenţe : una imediată, nemijlocită, şi alta în care dă

seama în fața propriei conștiințe. Ferește-te, fetiță de „ceasul judecății", de timpul secund al trăirii, de judele nocturn al gîndirii care-ți cumpănește fără îngăduință toate faptele zilei.

„Pentru unii sînt mai rele faptele nopții !" își zise Lăcrimioara în gînd, ușor amuzată.

Ovidiu își pierdu o vreme limbuția, pășind gînditor alături. Ajunseseră la galeriile *Zarea* fără ca între ei să se mai fi schimbat o vorbă.

Înăuntru se afla lume multă, ceea ce însemna, fără îndoială că erau prezenți la un act cultural notabil. Lăcrimioarei îi trecură pe la urechi tot felul de cuvinte despre acești oameni : critici, jurnaliști, medici, rude de-ale pictorului, care se cunoșteau între ei și se bucurau revăzîndu-se. Se schimbau complimente, se emiteau păreri. Era o larmă plăcută, potolită. Ca și cum ar fi descoperit o ieșire într-un labirint, doi bărboși întîrziară în fața unei pînze, extaziindu-se, apoi fețele lor își recăpătară expresia încrîncenată, de parcă s-ar fi războit cu un geniu rău, decis să-i pună mereu în încurcătură.

Spre deosebire de aceștia și de alții, Ovidiu trecu prin fața multor tablouri cu un aer ușor absent. Se opri doar la cîteva care nu-i spuneau prea multe fetei. În fața unuia, ținu să-i dea cîteva explicații.

— Probabil din deformare profesională se află aici o percepție literară a picturii.

Cuvintele lui Ovidiu n-avură nici un ecou în auzul fetei. Ea îl privi tăcută, frămîntîndu-se să afle dacă, la ieșire, studentul se va mai plimba cu ea ori o va abandona fără explicații.

Nu se întîmplă așa. Ca și cum expoziția de la *Zarea* i-ar fi readus buna dispoziție, cînd ajunseră afară, în stradă, Ovidiu îi vorbi pe un ton vesel :

— E aproape ora prînzului. Lupii conștiinței mi-au tăiat pofta de lectură pe ziua de azi, așa că aș vrea să mă răzbun, înfulecînd ceva cu o foame de... lup. Ești invitata mea.

— Unde ? întrebă ea relaxată, de parcă i s-ar fi luat o greutate de pe inimă.

— Într-un loc unde poți mînca în vecinătatea minților luminate.

Lăcrimioara crezu că Ovidiu glumește.

— Îți displace o asemenea companie ?

— Nu, nu, se scutură ea, dar...

— Dar, reluă studentul, vei avea ce povesti după aceea.

Nu mai pîndi reacția fetei și-o luă iarăși înainte. Coti pe prima stradă la stînga și după numai zece pași îi zise :

— Uite, în acest cuib anglican — puțin mai înainte am trecut pe lîngă ambasadă, iar pe strada asta e clădirea unde învață sclifositele fete de la pensiunea engleză — mă simt aproape și eu mai respectabil... Dacă nu cumva îmi vine să mă dezbrac în public pentru a mă răzbuna pe prăfuitele lor convenții sociale.

— Convențiile sociale sînt uneori zidul de apărare față de năvala subteranelor din noi — îl cită Lăcrimioara pe Tălăpan, uimindu-se singură cum de reținuse sentința, căci la vremea respectivă nu înțelesese o iotă.

Ovidiu o privi surprins. O alesese în ziua aceea numai pentru ca ea să-i accepte cu umilință și entuziasm parada hamletiană, nu ca să-l incomodeze răspunzîndu-i. Lipsită de experiența uzurii sociale, dar înzestrată cu un puternic instinct femeiesc, Lăcrimioara pricepu acest lucru și se hotărî să tacă.

Cînd intrară pe porțile unui gard de fier înalt părea să-i fi pierit și lui pofta de conversație. În apropierea unui portar, uimit să descopere o pereche străină de tineri într-un local frecventat în general de glorii cărunte și încărcate de titluri, Ovidiu scoase o legitimație. Portarul se dădu înapoi, cu toate că mai păstra acel aer lipsit de convingere.

Deși veniseră devreme pentru dejun, localul era plin. Lungindu-și buza de jos a dezamăgire, Ovidiu dădu să plece, cînd se auzi strigat de la o masă, ascunsă sub o arcadă de piatră. Lăcrimioara înregistră cu neplăcere — căci nu voia să le tulbure cineva intimitatea — figura jovială a unui tînăr îmbrăcat cam fistichiu, cu barbă și favoriți, ținînd într-o mînă o pipă aprinsă și arătînd cu cealaltă spre două scaune goale.

Fruntea lui Ovidiu se însenină. Se îndreptă iute către amicul său, care se ridicase pe jumătate, întinzîndu-i mîna.

— Raoul, băiatule, cînd te-ai întors ?

— Săptămîna trecută. Nu am avut timp să-ţi dau un semn. But listen, pal, you do take my breath away. What the hell is that ? A new bargain of yours ? [1]

Zicînd acestea, arătă înspre tînăra rămasă singură şi neajutorată în mijlocul restaurantului.

Ovidiu se întoarse în direcţia arătată de Raoul şi luă act de prezenţa ei, vădit încurcat. Lăcrimioara i se păru că-l vede roşind şi încruntîndu-se uşor. Îl auzi apoi răspunzîndu-i cu o nepăsătoare înălţare a umerilor :

— She's no bargain of mine, just a chance acquaintance. [2]

Chiar dacă nu vorbea fluent englezeşte şi nici nu dispunea de un vocabular bogat, Lăcrimioara înţelese că Ovidiu se lepădase de ea. Dar cum să-l fi condamnat ? Tînărul acela, Raoul, era îmbrăcat cu rafinament, cam vetust însă.

Făcînd un efort, Ovidiu se întoarse, o aduse la masă, îi trase un scaun, făcîndu-i semn să se aşeze, în vreme ce, cu o politeţe şi mai vădit batjocoritoare, Raoul se ridică şi se înclină uşor, rostindu-şi numele întreg — Raoul Voiculescu — iar ea şi-l spunea pe al ei, neîndrăznind, spre uşurarea tuturor, să-i întindă şi mîna.

— Domnişoara e ruda proprietăreselor mele, începu Ovidiu să-i explice amicului său, care continua să-l privească întrebător. Se pregăteşte pentru Conservator, vorbi mai puţin sigur pe el, de parcă s-ar fi temut ca prietenul său să nu izbucnească în rîs.

Raoul ridică într-adevăr sprîncenele surprins, însă nu mai rîse. De data asta se posomorî.

— Of, da. It's their time, isn't it ? [3]

---

[1] Dar ascultă, amice, chiar că mi se taie respiraţia. Ce naiba-i aia ? Vreun nou chilipir de-al tău ?

[2] Nu-i nici un chilipir de-al meu. Doar o cunoştinţă întîmplătoare.

[3] E vremea lor, nu-i aşa ?

Lăcrimioara nu avea nici o îndoială asupra identității celor cuprinși în adjectivul subliniat, *their* — adică țăranii, mocofanii, arivиștii, cum îi sugeraseră și bătrînele Averescu.

— Știi, prietene — se adresă doar lui Ovidiu — să mă ierți de mă vei găsi azi mai prost dispus, deși te asigur că voiajul la Paris nu a fost un *bluff*, așa cum vorbește tîrgul.

O satisfacție secretă îi aduse un zîmbet în colțul gurii.

— Ce vrei, se poartă fronda, prostul gust, ofensiva primitivismului. *She* must be successful, I'm positive[2], adăugă cu voce scăzută, și Lăcrimioara se simți vizată. Eu sînt purtătorul unor tradiții, am gusturi conservatoare, cred în școală și privesc cu un ochi critic iconoclastia, mai ales în pictură...

— Apropo, îl întrerupse Ovidiu, am văzut astăzi expoziția lui Vieru. Se cam autopastișează băiatul.

Raoul lovi ușor cu palma în masă și apoi vorbi sentențios :

— Nu ajunge să se autopastișeze decît unul care a creat un stil al lui, inconfundabil... Poate o să-ți pară ciudat dar în colțul acesta al nostru, balcanic, descoperi în momentul de față o concepție mai echilibrată în artă.

— Numai în artă ?

— Să nu exagerăm !

— De ce să nu extindem cercetările ! La Paris, spre exemplu...

— Puteam rămîne acolo, dar nu mă pot rupe cu totul de capitală.

— Te trage ața.

— Chiar dacă trebuie să dau bacșiș portarului ca să intru în această casă care a fost cîndva a bunicului meu — fu rîndul Lăcrimioarei să deschidă ochii mari — mă simt totuși aproape de rădăcini... Ah, ce dezamăgire ! exclamă deodată, aparent fără legătură cu ceea ce vorbise.

Urmărea cu atenție o tînără frumoasă și elegantă, așezată la o masă vecină, în tovărășia unei perechi mai în vîrstă.

---

[2] Ea trebuie să reușească, sînt sigur de asta.

— Mereu mi se pare că mai descopăr un dram de strălucire în noroiul lumii noastre și mereu speranța mi se năruie.

Făcu o pauză și respiră cu poticneală.

— Cît despre fata asta, privește-i fruntea înaltă și netedă, nasul drept, buza inferioară petrecută peste cea superioară într-un aristocratic dispreț și-ai să înțelegi de ce-am văzut eu în ea o cadră ce împodobea galeria strămoșilor din casa părintească. Și, deodată, odioasa făptură îmi strică toată plăcerea, căci uite cum a așezat cuțitul și furculița...

Lăcrimioara se sperie de-a binelea, fiindcă la fel le așezase și ea, sprijinite de marginea farfuriei. Se grăbi să le pună cum văzu la necruțătorul critic al manierelor elegante din fața sa.

— En fin, asta este !

Rămase cu privirea pierdută în fumul pipei, iar Ovidiu amintindu-și deodată de unde pornise, îl întrebă :

— Spuneai că ți s-a întîmplat azi ceva neplăcut ?...

— Oh, da ! bombăni parcă trezit din somn. Neavînd eu parale, dar nici timp să-mi plasez superbele acuarele m-am gîndit să stau o vreme la amicul Paul... Îl știi pe Paul Onofrei ?

— O, cum să nu, insul acela cu figura și vocea efeminate ? Fii atent, umblă zvonuri ciudate în legătură cu unele obișnuințe ale lui.

— Ei, și tu, iată-te victima mahalalei !

Tînărul apăsase cu înverșunare cuvintele, părînd exagerat de afectat de insinuarea lui Ovidiu.

— E un tip subțire : asta nu-i pot ierta grobienii. Puțin decadent recunosc, dar cu atît mai fermecător.

Ovidiu nu-i iertase lipsa de menajamente cu care-i apreciase compania feminină.

— Păi și asta tot de decadentism ține...

Își însoți însă cuvintele cu un rîs atît de natural, că fruntea lui Raoul se descreți.

— Stai să vezi, amicul nostru e atît de sătul să-i pice prietenii pe cap, încît încearcă parc-se să se căpătuiască. Azi dimineață mă duce la o amică de-a lui — am spus amică, fostă colegă de școală și atît — cu gîndul s-o luăm și pe ea și împreună să ne petrecem restul zilei. Fata lo-

cuieşte la o mătuşă, că-i din provincie. I-am cunoscut gazda. E un zdrahon de femeie, cu vocea îngroşată de fumat şi cu o privire de tîrfă veritabilă, deşi acum e mult trecută de vîrsta aventurilor. Altminteri trebuie să spun că m-a impresionat de la început interiorul... Mobilă veche, masivă, dar nelipsită de graţie, cîteva reproduceri merituoase şi cîteva obiecte de preţ — vaze de porţelan, fildeşuri şi un coupe-papier cu lamă aurită şi prăsele din jad sculptat, original. L-am privit cu aviditatea cunoscătorului şi ce crezi c-am constatat ?

Raoul făcu o pauză retorică, fixîndu-şi prietenul cu privirea îngrozită a unuia care ar fi contemplat leşul victimei ucise fără voie.

— Ei bine, pe prăselele pumnalului am descoperit urma roşie a unui sigiliu. Obiectul acela, laolaltă cu mobilierul scump şi ce se mai afla pe-acolo, erau toate luate de la vreuna din consignaţiile care au strîns bunurile faliţilor. Gîndindu-mă la ai mei, îţi dai seama că mi s-a urcat sîngele în cap.

— Dar fata, Raoul, cum ţi s-a părut ? Doar ea nu avea nici o vină.

— Fata ? Oh, ce naşte din pisică... E doar familia ei, nu ? Cum să arate ? Ca o fostă şefă de promoţie. Nu urîtă, chiar frumoasă, dar rigidă, tipul fetei de nota zece, însă părînd în alte privinţe de-a dreptul retardată... A rămas, fără îndoială, ca evoluţie psihică în urmă — întrucît creierul ei s-a dezvoltat într-o singură direcţie — la nivelul unei adolescente, deşi parcă poţi să ştii ce colcăie în sufletul luminat de primele raze ale unei tinere fete ? Tu, sais ce que Baudelaire a dit d'une jeune fille... [1]

— Qu'elle est une sotte et une salope [2], se pomeni Lăcrimioara, intrînd în vorbă fără să-şi dea seama, dar amintindu-şi bine, căci o lovise nedreptatea acuzei atunci cînd citise respectivul text sub îndrumarea lui Tălăpan.

Ar fi putut la fel de bine să dea drumul unei grenade. Ovidiu şi Raoul se priviră uluiţi.

— Vorbeşti franţuzeşte, bîigui, în sfîrşit, cu greutate bărbosul. Îl citeşti pe Baudelaire ?

---

[1] Ştii ce-a zis Baudelare de o tînără fată...
[2] Că este o proastă şi o tîrîtură.

— Oh nu, se apără tînăra roşind, doar foarte puţin. Domnul Tălăpan n-a avut vreme să mă înveţe bine nici una din limbile pe care le cunoştea. Puţină franceză şi engleză...

— Cine e domnul Tălăpan ? întrebă Ovidiu.

— Păi a fost hamal în gară la noi.

Ovidiu izbucni în rîs, în schimb, Raoul se crispă.

— Şi mai înainte de a fi hamal, ce a fost ? întrebă el cu voce scăzută.

— Fecior de boieri. Ceea ce au agonisit bunicul şi străbunicul lui în două vieţi a pierdut tatăl său într-o singură noapte. Mama lui şi-a pierdut minţile, dar pe el l-au salvat cărţile — aşa îmi spunea. S-a stabilit în cătunul nostru şi de-acolo n-a mai plecat decît cu picioarele înainte.

— Vezi, Raoul, nu eşti singurul scăpătat !

— Şi cu ce mă consolează povestea asta ?

— Pentru că tu eşti încă tînăr ; dispui de prezent şi de viitor. Acum ai audienţă. Oamenii aceştia care au cumpărat nişte obiecte cu ştampilă de inventar le preţuiesc poate mai mult decît ai tăi, care nici măcar nu le mai percepeau prezenţa, trecînd plictisiţi pe lîngă ele. Am observat la colegii mei din familiile modeste : au o sete nepotolită de lecturi... Unchiul meu Iacob — care ştii că e preot într-un sat de munte — mi-a spus că găseşte ceva interesant în gîndirea fiecărui ţăran. Omul e în mare parte acelaşi, indiferent de posesiunile sale ; doar posibilităţile de educaţie contează. Crede-mă, şi eu găsesc ceva interesant de observat chiar şi în mansarda unde locuiesc. La fata asta, de exemplu...

Se opri, dîndu-şi seama de gafă. Lăcrimioara părea să se fi consolat totuşi cu felul lor de a o trata.

Raoul îşi aţinti asupra ei o privire gînditoare...

— Şi zici că domnul acela, Tălăpan, te-a învăţat franţuzeşte şi englezeşte ? Tell me where you come from ? [1]

Lăcrimioara se simţi o clipă sufocată, ca şi cum ar fi fost lansată fără paraşută dintr-un avion. Apoi îşi reveni, se concentră, încruntîndu-se feroce, şi, cu toate că veneau greu, cuvintele se legară limpezi şi neşovăielnice.

---

[1] Spune-mi de unde eşti ?

— Nu sună ca pe malul Tamisei, zise Raoul, dar e, fără îndoială, corect.

Se cufundă într-o tăcere posomorîtă, din care-l deşteptă Ovidiu.

— Ei, noi nu mai mîncăm pe ziua de azi ?

Raoul luă lista de bucate pe care-şi sprijinise cotul şi i-o întinse Lăcrimioarei :

— Alegeţi dumneavoastră mai întîi, domnişoară !

Lăcrimioara rămase cu privirea în gol, gîndindu-se nu doar la ceea ce-l făcuse brusc pe acel pictor să i se adreseze cu pronumele de politeţe, dar şi la domnişoarele Averescu. Abia acum le înţelegea aversiunea faţă de ea, faţă de ai lor. Nu le trecuse, probabil, niciodată prin gînd că şi cei veniţi pe lume fără nici un capital pot avea drepturi şi năzuinţe. Descoperind însă că privirile erau aţintite asupra ei, reuşi să spună :

— Mulţumesc !

Şi alese meniul la întîmplare.

CAPITOLUL IX

Pe la miezul nopții, cel dintîi se trezi Mitriță. Avea un vuiet surd în urechi și crezu că acesta este începutul unei boli. Se întoarse pe-o parte, pe alta și, curios, nu simți nici o durere. Voia să-i spună și Donei, dar femeia își pierduse parcă și respirația. Cînd se dezmetici bine, coborî din pat și trecu în dreptul gemulețului, mic cît o sită de cernut mălai. Abia acum avea să înțeleagă ce se întîmplase. Afară se stîrnise un vînt năpraznic. Lovea în acoperișuri, în uluci, în copacii dezgoliți, în tot ce întîlnea în cale. Venea în rafale, potopitor, amenințînd să smulgă colina din rădăcini. Parcă niciodată Mianca nu mai fusese atît de încercată. Pînă și tiribomba, bine fixată în pămînt, se scutura din toate încheieturile, zornăindu-și lanțurile ca un convoi de ocnași. La o vreme avu impresia că scaunele se rotesc, purtînd în ele stihiile nopții, că-n taraba-tir țăcănesc armele vedeniilor, că toată așezarea a căpătat o altă noimă. Abia acum începea să se teamă cu adevărat. N-avea curajul să iasă afară. Nu-și amintea dacă înțepenise zăvoarele și piedicile la grajd, coteț, pivniță, porți și uși, deși asta era prima grijă cînd se culca. O confirmare îi putea veni de la Dona, dar ea dormea încă și nu dădea nici un semn că a trezit-o zgomotul acela puternic și continuu. Era ca un prunc după îmbăiere.

Se auzi, în sfîrșit, și ploaia. Era iute, viscolită, piezișă. Lovea în ferestruică, în acoperiș, în taraba-tir, ca în niște uriașe tobe. Un ritm drăcesc, acompaniat de vuiete ce urcau și coborau în trepte, amenința să pustiască Ursuleasca. Revenit în colțul patului, Mitriță se gîndi la potop, la pedeapsa promisă, la dezlănțuirea cataclismului,

la pieirea lumii. Prinsese în viaţa lui un cutremur cumplit, ani secetoşi, inundaţii, un incendiu, dar asemenea zgomote nu mai auzise niciodată. Poate se spărseseră norii, poate o calamitate nouă apărea în aceste momente. Chiar în acea clipă i se năzări chipul vrăjitoarei la ferestruică şi el se strînse în sine ca un arici, se închină cu mîna stîngă, apoi cu limba, invocă un blestem, dar în loc să alunge vedenia, o chema parcă şi mai abitir în cămăruţa lor. Crezu că Geanta intrase în trupul Donei, că nevasta sa dispăruse, şi vru să lovească. Dar şi puterile îi erau manevrate de o forţă străină, asemenea auzului, văzului şi pipăitului. O stare de leşin îl apăsa atît de mult încît îşi pierduse orientarea. Zgomotele şi întunericul îşi dăduseră mîna de nu mai puteai şti la ce oră te afli, unde eşti adăpostit şi cît va dura nebunia. Măcar de s-ar fi ivit un fulger să vadă alături de cine se găsea, dacă e cămăruţa lor, ori dacă el trăieşte într-un coşmar adevărat. Căci, din ce se înteţeau zgomotele şi ploaia, era tot mai nesigur pe simţurile sale. Simţea că e împins într-un teritoriu în care orbecăia fără putinţa de a se mai salva. Rămas aşa, cu inima cît o gămălie de ac, auzi lovituri în uşă. Nu ale vîntului păreau, ci ale unui om. Vru să sară şi să se baricadeze, dar nici de data asta nu mai avu putere. Intra şi ieşea dintr-un coşmar continuu şi încă nu ştia ce-i vis şi ce-i realitate. În patul de alături simţi o mişcare. Trecu la pîndă. Dacă va fi lovit, va lovi. Cu pumnul, cu piciorul, cu ce va găsi. Preţ de cîteva minute stătu în încordare. Geanta — sau cine era — nu îndrăznea încă să atace. Se potolise, aştepta. Respira adînc. Dar parcă această respiraţie îi era cunoscută. Îi amintea de cineva. Şi, fără să cugete prea mult, întrebă într-o doară.

— Tu dormi ?

Un scîncet veni pînă la urechile lui. Neînţelegînd, repetă întrebarea.

— Cum aş putea să dorm ? ! veni mai lămurit răspunsul.

— Dar de ce taci ?

Se lăsă o linişte pe care numai pereţii o mai puteau feri de zgomotele de-afară. Apoi, un oftat o alungă pentru cîteva clipe.

— Ce-aş mai putea să spun ?

Era sau nu vocea aceasta a Donei ? Şi de ce femeia era atît de străină de frămîntările lui ? Nu cumva Geanta-i împrumutase şi glasul ? Ce se întîmpla cu el ? Visase ori Dona se salvase din Ursulesca dispărînd ? Îl cuprinse iarăşi frica. Rece şi tăioasă.

— E sfîrşitul pămîntului ? întrebă el.

Vocea femeii îşi pierdu iarăşi timbrul original. Era un fel de bolboroseală fără noimă.

— Crezi tu că a venit judecata mai devreme decît se spune la carte ? insistă Mitriţă, la fel de buimac, căci parcă şi el era purtătorul altei vieţuitoare.

— Văd că şi ţie ţi-e groază !

Era mai omenească temerea asta.

— Aşa ceva n-am mai întîlnit de cînd mă ştiu.

— Trebuie să trecem prin toate, nu ne mai iartă nimeni. Că pînă şi vremea s-a dat după oameni. Nu mai ştii ce vor, ce gîndesc, încotro o apucă. Mi-e aşa de frică !...

Mitriţă se zvîrcoli în pat. Pentru prima oară în noaptea asta era sigur că-n apropierea lui e chiar Dona. Dar de ce îl purtase gîndul aiurea ? Vru să sară, să-i povestească de aiurările lui, dar potopenia de-afară îl avertiza că nu era momentul tocmai potrivit. Ploaia şi vîntoasele mişcau din loc toată casa.

— De vreme ţi-e frică ?

— Acum şi de vreme. Tu de ce vorbeşti atît de încet ? Crezi că ne ascultă cineva ?

— Am avut un coşmar pe viu, sau, cum se mai zice, am intrat treaz într-o nebunie şi nici acum nu ştiu cît sînt de teafăr. Cît o fi ceasul ?

— Au înlemnit şi cocoşii. Cerbii nu mai boncăluiesc, potăile au intrat în adăposturi, vine vremea lupului. Dar ce se aude ? Un guiţat ! E chiar urletul jivinei ?

Mitriţă înţelese că nici Dona nu mai era zdravănă. Observase mai de mult, dar dacă obsesiile ei apăreau şi noaptea, însemna că asta se numea boală. În clipe din astea trebuia să se arate mai curajos decît ea.

— Vîntoasele au zeci de voci. Imită pînă şi clarinetul lui Vărzaru, darmite guiţatul unui porc !

Un nou val de tăcere îi purtă pe cei doi în pîntecele lui. Apoi femeia vorbi parcă numai pentru ea :

— Tu trebuie să ştii mai bine !

— Niciodată nu ştii care-i adevărul adevărat, dar acum toate încep să mi se lumineze...

— Întunecîndu-se ! îl sancţionă Dona.

— Aşa, cum spui şi tu. Pe colină toate sînt mai puternice : şi zgomotele, şi ploile, şi vîntoasele şi vacarmul, şi bătaia soarelui.

— N-are apărare de nicăieri.

— Nu mai avem de ales. Măcar de n-ar păţi nimic tiribomba, taraba-tir şi celelalte.

— Le-ai asigurat bine ! tresări Dona.

— Aşa îmi amintesc ! Dar dacă e să vină *nenorocirea*...

Cuvîntul ce-i tulbura minţile, ori de cîte ori îl auzea, o năuci şi de data asta pe femeie. Ştia de la bunica ei că trebuie să ocoleşti acele vorbe care desemnează întîmplări rele pentru a fi tu însăţi ocolită de nenorociri. Vru să-i spună asta şi lui Mitriţă, dar n-ar fi făcut altceva decît să le pripăşească pe Mianca. Că le zărea deja prin întuneric legate într-o horă, cu chipuri hidoase şi ochi scînteietori, dirijate de ploi, de vîntoase, urlînd, mugind, lătrînd. O gheară i se înfipse în carne, o alta îi încîlci părul. O voce groasă-i cerea în noapte s-o urmeze. Dona se apără, scînci :

— Piei la dracu, piază rea !

Mitriţă sări în mijlocul odăiţei.

— Ce-ai visat, Dona ? Ce ţi s-a năzărit ?

— Nimic rău. Dacă eşti tu cu mine, nimeni nu mă poate sugruma.

— Voia cineva să te sugrume ?

Dona întîrzie răspunsul. La ce bun să-l chinuie şi pe bărbat ? Doar în el îi mai rămăsese nădejdea.

— Spune-mi, tu cu cine te luptai ? o întrebă iarăşi.

— Cu vorbele mele, găsi ea o cale de ieşire. Le arunc pe cele care nu-mi mai sînt de trebuinţă.

— Casa noastră începe să fie adăpost pentru moroi ori cum s-or fi numind duhurile acelea...

Dona nu-şi putu reţine uluirea :

— Cum, şi tu te lupţi cu ele ? Mie de ce nu-mi spui ? Ce vor să facă din noi ?

Mitriţă reveni în pat, necăjit că se trădase. Nu trebuia să-i spună aşa ceva unei femei care nu mai era stăpînă pe firea ei. Cum s-o liniştească, ce trebuia să mintă ?! Mai bună era tăcerea. Şi cînd tăceau ei, se înteţeau vîntoasele, ploaia răpăia la fel de zgomotos. Printre ele îşi făceau loc urletele şi scîncetele. O melodie lugubră ieşea parcă din fundul pămîntului.

— De ce mă chinuieşti şi tu ? îl invinui Dona.

— E timpul să mai şi dormim, schimbă el subiectul.

— Tu poţi să mai dormi ? prinse ea momeala.

— Mă străduiesc. Nopţile sînt atît de lungi !...

— Iar cămăruţa noastră atît de mică !

— Întotdeauna m-am simţit bine aici. N-am putut-o părăsi nici după ce ne-am înmulţit odăile. Un loc care ţi-a adus atîtea bucurii, nu-l poţi uita uşor.

— Odăile acelea pentru ce le-am făcut ?

— Uiţi că ai o fată ? Uiţi că mîine-poimîine încep să vină peţitorii ?

— Lasă peţitorii !

— Atunci actorii, ziariştii, maşiniştii, trupa lor...

— Ce spui, tu, acolo ?

— Unde-i acum Lăcrimioara, unde ai dus-o tu ?

— A, iartă-mă, aţipisem şi io ! Nu cumva glumeşti ?

— Dona, cine m-a scos pe mine din moleşeală ?

— Vremurile, Mitriţă.

— Ia mai gîndeşte-te !

— Doamne, dar ne suflă casa în noaptea asta ! Tu, Mitriţă, mie iar mi-e frică !

— O să treacă.

— Ce-o să treacă ?

— O să se potolească ele toate ! ridică bărbatul vocea.

— De ce să se potolească ! Tu vrei să se potolească ?

— Atunci să nu se potolească ! Să dormim.

— Ce rost mai are să trăim, dacă se vor potoli ?

— Trebuie să ne culcăm !

— De ce să mă culc ?

— Sîntem amîndoi istoviţi.

— Io nu sînt surmenată. Dacă tu vrei să dormi, n-ai decît, io vreau să văd ce-i pe colină.

Coborî din pat şi căută ceva. Simţind-o, Mitriţă sări la uşă.

— De-aici n-ai să ieşi ! Afară e prăpădenie. Nici măcar un cîine nu trebuie să-l scoţi din casă, darmite un om.

— Vreau să ies !

— Cu puţină vreme în urmă ţi-era frică.

Dona încercă să-l dea la o parte.

— M-am măritat cu un iepure. Şi cu un puturos m-am măritat. Tu n-auzi, tu nu simţi, tu nu vezi ?

— Ce să simt, ce să aud, ce să văd ? E un întuneric bocnă, vîntoasele au acoperit celelalte sunete... Să aşteptăm pînă dimineaţa.

— Eu nu mai pot aştepta nimic. Dă-mi voie ! În scorbura asta mă apucă ameţelile.

— Ca să te răcoreşti vrei să ieşi afară ?

— Să-i lovesc pe unul cîte unul. Să-i dobor la pămînt, să le plătesc pentru sîngele ce-l varsă.

— Ce sînge ? Pe cine să loveşti ? Ce-i cu tine ? Ai nevoie de odihnă, de linişte.

— Au început să-şi dea arama pe faţă. Nu mai au milă, nu mai au suflet. Măcelăresc întruna, vorbesc, vorbesc ca nişte apucaţi.

— Ce vorbesc ? trase de timp Mitriţă.

— „Voia să se ridice deasupra noastră cînd am ajuns cu toţii o apă şi-un pămînt ! Ne-am irosit economiile cumpărînd covoare, mobile, perdele şi toate astea pentru cine ? Ce rost avea să ne zugrăvim casele, să ne ridicăm porţi forjate, şi curţi de fier ! Puteam trăi ca pînă mai ieri, iar cu banii, la chimir."

— Astea sînt numai în capul tău.

— Tu nu mai auzi nimic de mult.

— Iar tu auzi printre răpăiturile ploii şi urletul vîntului !

— Dar cîte spun ! Vreau să-i opresc, vreau să-i lovesc ! urlă femeia în braţele bărbatului.

— Tu, Dona, eşti puţin obosită, gîndeşte că-ţi vreau binele. Spune-mi orice, dar rămîi cu mine.

— Mormonilă, Iepurilă, Nătăntocule !

— Aşa, zi-i, e frumos ce spui tu !

— Nemernicii, măcelarii, criminalii ! De ce au aşteptat atîta, trebuia s-o facă mai devreme !

— Nu o vor face niciodată. Sînt prea fricoşi, sînt prea laşi.

— În întuneric sînt capabili de orice...

Pămîntul se cufundase într-o beznă smolită. Mogîldeaţa îşi deşertă sacul cu carbid în apă şi în adîncurile heleşteului se iscă o fierbere de vulcan reactivat. Se auziră apoi pocnetele şi-n numai cîteva clipe pluteau pe apă primele victime. Erau crapi mari cît lopata, a căror zbatere sporea freamătul din jur, izbindu-se de mal pentru a-şi găsi în cele din urmă liniştea veşnică, sălăiaşi care se lăsau prinşi greu în ghearele morţii, sfîrşind, ca şi crapii, deasupra apei. Mogîldeţele îşi făcură semn şi se căţărară pe rădăcinile salcîmilor care ieşeau din pieptul colinei, se legară de trunchiurile arborilor care-i ajutau să înainteze, se strecurară pe cărări mai puţin bătute, fiindcă trebuiau să atace din spate, dinspre lăstăriş, acolo unde puţini s-ar fi încumetat să se înfunde. Venise vremea verificării armelor albe.

Îşi aruncară ranițele de pe spate, scormoniră înlăuntrul lor pentru a-şi pipăi muniţia — bomfaiere, chei, dălţi, ciocănele, patente, cleşte, pietre, cuţite, seceri, săpăligi, mămăligă cu cîlţi şi sticlă pisată — îşi controlară veşmintele, ca nu cumva să fie împiedicaţi în bătălie de o pelerină zdrenţuită, de-o umbrelă şubredă, şi, la un semn — o luminiţă tăind insistent întunericul — se năpustiră înspre pivniţă, înspre grajduri, spre coteţe, către taraba-tir şi spre tiribombă.

Noatenii behăiră înfundat cînd li se înfipse cuţitul în beregăţi, porcii, primind lovitura în inimă, n-avură timp să scoată decît un guiţat ce se topi în uruitul general. Din butoaie ţîşniră, ca din fîntîni arteziene, vinurile, înecînd copăile, ulcelele, sitele, damigenele, fructele care se aflau acolo în pivniţă. Cele trei capre primiră loviturile jungherului cu o aşa măiestrie că nu mai avură timp ca să se zbată. Vacilor li se retezară ugerele şi cîte o ureche la fiecare. Mărunţite, unul cîte unul, obiectele tarabei-tir fură îngrămădite într-un muşuroi chiar sub obloane. Scaunele tiribombei aterizară pe pămînt, eliberate din lanţuri sub scîncetul bomfaierului, tablourile, închipuiri ale lumii, coborîră în fîşii pe pămînt.

Din acest măcel doar Sultan, calul cel alb al Donei, își păstra viața, nu pentru că nu s-ar fi găsit iatagan să-l străpungă, ci fiindcă dobitocul, care stîrnise atîta invidie, trebuia să fie ultima vieţuitoare care să păteze pămîntul colinei.

Cînd i se apropia și lui clipa, una din mogîldețe, intrigată de tăbliţele găsite la mai multe orătănii, avu proasta inspirație să le cerceteze cu razele lanternei ce-o purta sub pelerină. Spre surprinderea lui, dar și a altora care se strînseseră degrabă în juru-i, atraşi ca fluturii de lampa ucigătoare, descoperi că-n dreptunghiurile de metal erau încrustate numele donatorilor.

Vuietul se înteţea, ploaia răpăia cu putere. Le vîjîiau urechile și li se muiau picioarele. Un hohot de rîs învingea vremelnic pînă și stihiile naturii. Mogîldețele intrară în alertă, retrăgîndu-se în patru labe, schelălăind, behăind, guiţînd, nechezînd, stîrnind și mai spornic răpăiturile ploii, mugetul vîntoasei și tremurul copacilor, intraţi și ei în hora morţii de pe colină. Ridicătura de pămînt, în jurul căreia se ţesuseră atîtea iluzii, se prăvăli spre Matca învolburată, ce-și adusese și ea obolul la vuietul general, topindu-se în valurile ei nărăvașe...

— Hai, spune-mi odată, mai vezi tu ceva acolo ? o ţinu Mitriţă de umeri cu aceeași putere, în mijlocul patului.

Potopită de broboane pe frunte Dona se liniștise.

— Mai văd ceva... Adică nu mai văd nimic, zise ea într-un tîrziu, ușurată. Tu ai văzut ceva ?

— Să nu mai vorbim de asta ! M-ai speriat atît de mult, că am crezut că n-ai să te mai liniștești niciodată.

— Acum poţi să dormi fără grijă : totul s-a sfîrșit.

Dona își întoarse faţa la perete. Apoi brusc, sări în capul oaselor.

— Cît să fie ceasul ?

— Cocoșii n-au cîntat nici a doua oară !

— Cînd au cîntat cocoșii pentru ultima oară ?

Mitriţă intră din nou la gînduri.

— Ce vrei tu să spui acolo ?

Dona căzu iarăși în pat. Somn nu-i era, dar se prefăcea că doarme. Afară mai slăbise vîntul, ploaia răpăia însă cu aceeași putere.

— O să ne îngroape de vii ! glăsui el.

Dona tăcu.

— N-a mai plouat atîta de-un sfert de veac. Matca iar va face ravagii...

— Tu nu aţipeşti puţin ? se auzi în şoaptă vocea Donei.

— Dacă promiţi să stai lîngă mine, da.

— La ce mi-ar mai folosi să ies afară !

Se chirci sub pătură. Lîngă ea, şi Mitriţă. Cădeau, în sfîrşit, epuizaţi, în somn, în vreme ce afară continua prăpădul.

CAPITOLUL X

Stăvilarul, plasat la intrarea apei în cătun, sub coline, cedase, în torentele vijelioase căzuseră victime fierăria lui Potăin, fînăria Corlianilor, cotețele celor pripășiți pe malul apei, în vreme ce viituri puternice, încărcate de mîl, mortăciuni, frunze putrede și crenguțe uscate își găsiseră sălaș în helești ale cărui vieţuitoare pieriseră sub explozia carbidului. Din temelii fusese mișcat podul de lemn și din el mai rămăseseră două bîrne pe care se putea trece doar cu piciorul. Într-o singură noapte, Ursuleasca își schimbase înfățișarea. Urcați pe colina Mianca să-i plătească Donei pentru păcăleala ce le-o trăsese, grăbiți să lovească și-n acoliții ei, cei cîțiva ursulești aveau să înțeleagă că sălbăticia lor stimulase parcă stihiile nopții. Fuseseră smulse destule acoperișuri de pe case, se prăbușiseră numeroase hornuri și zeci de dobitoace rămăseseră fără adăpost. Numai zidul de piatră al dascălului rezistase cu strășnicie, chiar în buza potopului, ca o sfidare a minții iscusite împotriva neroziilor. Cunoscînd capriciile acestei ape năbădăioase — vara, atît de puțină, încît amenința să sece, toamna și, mai ales, primăvara, cînd se topeau zăpezile, umflîndu-se în cîteva ore, de credeai că se rupseseră toate zăgazurile pămîntului și-și aruncau în aceste locuri rezervele — Ion Ursuleasca își luase măsuri de apărare, cu vreo cîțiva ani în urmă, devenind, nu în puține rînduri, subiect de batjocură pentru cei care, din moși-strămoși, păstraseră credința că traiul în mijlocul naturii, fără îngrădiri și pavăze, dă gîndului mai multă slobozenie și cugetului mai multă prospețime.

Dar nu numai leaurile de pe Mianca şi din apropierea apei suferiseră avarii. Răfuielile naturii păruseră a-şi da mîna cu cele ale mogîldeţelor şi nu puteai stabili exact cui aparţineau unele şi cui celelalte. Erai mereu tentat să crezi că-şi uniseră forţele deopotrivă, oameni şi stihii, pentru a reaşeza Ursuleasca în tiparele în care hibernase cîţiva ani.

Ruşinaţi de starea în care recăzuseră doar într-o noapte, ursuleştenii aveau să rămînă în case săptămîni la rînd, căci fiecare se simţea vinovat de vandalism, chiar şi cei care refuzaseră să participe la măcelurile din Mianca ori în apropierea Mătcii, unde căzuse victimă şi măgăruşul lui Măin Potăin.

Puţinii navetişti pe care-i mai avea cătunul plecau pe întuneric şi se întorceau tot aşa, fiindcă ziua era scurtă şi noaptea lungă, iar cînd coborau în gară îşi ridicau gulerele şi-şi trăgeau căciulile peste ochi, să nu fie recunoscuţi şi ispitiţi de cine ştie ce inşi, travestiţi în curioşi de duzină, încercînd, în schimb, să alcătuiască, din sumedenie de informaţii şi păreri, tabloul real al întîmplărilor care readuceau încă o dată în atenţie cătunul. De cum bătea în retragere lumina zilei, se auzeau lovituri de chisăr şi tînguiri de ferăstraie, iar cei care îşi amînaseră şi această modestă îndeletnicire, îşi camuflaseră ferestrele şi-şi adăposteau dobitoacele în şoproane însăilate în grabă. Cine s-ar fi rătăcit în aceste săptămîni prin Ursuleasca ar fi fost surprins de imaginea zdrenţuită a gospodăriilor, ca şi de izolarea în care trăiau oamenii. Muncile sub copertina întunericului deveniseră o obişnuinţă şi nu puţine erau bocăniturile care se auzeau pînă dincolo de miezul nopţii. Ursuleştenii păreau să-şi schimbe ritmul de viaţă. Să nu mai dai ochii cu un seamăn de-al tău la lumina zilei era acum o grijă la care nu mulţi ar fi rîvnit cu puţină vreme în urmă, cînd pe Mianca distracţiile comune îi apropiaseră şi-i amăgiseră, dîndu-le sentimentul că vor izbuti să supună vremurile. Dezastrul de pe colină însemna pentru Filareta o judecată dreaptă a Celui de Sus, venită la timpul potrivit, căci Dona îşi merita pedeapsa. Pentru ea răul era spre bine, fiindcă Domnul pe toate le vede şi

pentru toate are măsură. Dar cu cine să schimbe o vorbă cînd în frigul iernii oamenii se retrăseseră în adăposturi ca albinele în faguri şi pîndeau de-acolo trecerea anotimpului potrivnic, ferindu-se de iscoade şi de tălmăcitori ? Revenită pe cîmpul de bătălie, ca un general alungat de la domnie care speră să se revanşeze, preluînd comanda unei armate buimăcite, Filareta bătu aerul cu nuiaua de corn, murmurînd :

— D-apăi trebe să ieşiţi voi odată şi odată din vezuini, că nu vă veţi hrăni cu rădăcini şi viermii pămîntului ?

În acel ceas al zilei norocul îi trimisese în cale un om, încotoşmănat într-un cojoc peticit, ce-i ajungea pînă la glezne, călcînd agale, temător, să nu fie înhăţat de vreo gheară care putea ieşi de după porţi. Chipul ei se însenină ca la ivirea primului soldat ce şi-a recăpătat gustul luptei după crunta bătălie. Cînd descoperi că luptătorul acela era chiar Mitriţă Lefterică, bucuria îi spori. În sfîrşit, venise momentul să-i rîdă şi lui în nas, aşa cum făcuse Dona cu ea cînd se oferise să-i dea bani împrumut. Tăie în mai multe rînduri aerul cu nuiaua de corn, în vreme ce mîna stîngă şi-o înfipse în şold. Cînd se pregătea să-l căineze, bărbatul îşi continuă drumul, ca şi cînd ar fi trecut prin dreptul unei pietre. Ofensată de necuviinţa lui, Filareta îşi descătuşă glasul :

— Trebuia să se caute mai de mult, sărăcuţa !...

Nici măcar aceste cuvinte nu stîrniseră interesul lui Mitriţă.

— Nu era nevoie s-o prindă pandaliile ca să ne arate nouă cît e ea de smintită ! hohoti, ca o apucată.

Se opri însă brusc, pentru că-n vreme ce Mitriţă dădea cotul drumului, din cealaltă parte se ivea o vedenie, înaintînd hotărîtă spre ea. Era împodobită ca o sorcovă, cu pînzeturi de diferite culori, atîrnîndu-i din păr, de pe umeri, de pe sîni. În înaintare se auzea clinchetul clopoţeilor şi-o rîgîială de fiară satisfăcută. Filareta simţi că-i gata să se prăbuşească. Inima-i bătea grăbită în piept. Tremura carnea pe ea. Nu mai avea nici putere s-o ia la fugă, dar nici să strige pentru a cere un ajutor. Strînse

în degete nuiaua de corn, pregătindu-se să lovească. Se amăgise însă. Nu reuşea să încordeze braţul şi să-l ridice. Brusc, i se lumină toată priveliştea. Vedenia avea chip şi chipul acela îi era cunoscut.

— Geanta ! strigă ea cu disperare domolindu-şi spaima în acelaşi timp. Ce-i cu tine ? Unde-ai fost pînă acum ? Te-am aşteptat atît de mult !...

Vedenia rînjea şi se apropia tot mai mult de Filareta.

— De ce taci ? Şi tu ţi-ai pierdut graiul ? Altădată te arătai numai noaptea pe-aici ! Ce-ai păţit de vii în crucea zilei ? S-au schimbat rosturile lumii ? Ai simţit gheaţa subţire ?

Nici o întrebare nu făcea vedenia să vorbească, dar nici să se oprească din mersu-i avîntat. Cînd fu aproape să înşface singura pradă ce se găsea în drum, Filareta recăpătă puterea cu care-şi înfruntase atîţia ani verişoara şi lovi cu nuiaua de corn. Un sunet dogit se schimbă lent într-un hohot de rîs. Panica o cuprinse iarăşi pe Filareta. Înţelegînd că vedenia nu putea fi biruită, se retrase din calea ei şi căută un loc de fugă. Din urmă, vrăjitoarea o pîndea cu ochi de foc.

În vreme ce nevasta lui Tilică Bratosin se înfrunta cu vedenia, Mitriţă Lefterică părea indiferent la toate cîte se mai puteau întîmpla. După distrugerea de pe Mianca insinuările Filaretei fuseseră pentru el un ghimpe intrat într-un picior de lemn. Ajuns în dreptul porţii dascălului, avu surpriza să constate că Ion Ursulească îl aştepta deja, deşi nu-şi anunţase vizita. Mitriţă nu mai îndrăzni ca odinioară să sară şi să sărute mîna naşului, dar nici să spună vreun cuvînt, ci rămase încurcat, fîstîcit, ca şi cînd nimerise din întîmplare aici.

— Să trăieşti, finule ! alungă dascălul stingherеala dintre ei. Mă bucur din inimă că mă cauţi iarăşi.

Fiindcă Mitriţă nu se dezmeticise încă, îl prinse de umăr şi, împreună, se îndreptară spre locuinţa sa.

Duduia în sobă focul, ferestrele se aburiseră, iar peria de grîu care-şi arunca sub tifonul umed, în apa cutiei

de sticlă, rădăcinile albe ca o barbă de patriarh, amintea prin verdele ei crud că numai în afara casei dascălului hiberna natura. Observînd chipul mirat al oaspetelui său, Ursuleasca se grăbi să-i explice.

— Îi merge bine la lumină și căldură. Cam la o săptămînă îi schimb apa și atunci se înviorează și crește atît de rapid, că mă tem că va ajunge la tavan într-o zi.

În ochii oaspetelui apăru o lumină timidă, ca și cum din adîncul apei înghețate ieșea la suprafață, după lungi zbateri, spărgînd crusta, colțul unui catarg. Semnul ăsta îl bucură pe dascăl care, la rîndu-i, prin toată înfățișarea sa, îșî încuraja musafirul să vorbească. Nimeni n-ar fi înțeles mai bine ca el drama familiei Lefterică, fiindcă în urmă cu cîțiva ani, dacă n-ar fi fost un om puternic, stăpîn pe el, sub presiunile ce-l aleseseră victimă, și-ar fi luat și el cîmpii. Poate oamenii erau ursiți să treacă, pe rînd, prin diverse experințe. Experințele Donei și-ale cătunului fuseseră prea aspre, dar nu pustiitoare.

— Ei, ce se aude ? întreabă el cu o voce caldă, părintească. Va fi bine cu Dona ?

Mitriță ridică spre el o privire tîmpă. Zdravăn nu rămăsese nici el după cele întîmplate pe colină. Bănuia asta și dascălul și de-aceea nu insistă să primească un răspuns.

— Oare, chiar oamenii noștri să fie aceia care s-au năpustit în viețuitoare ? vorbi parcă numai pentru el Ursuleasca. Mai că nu-mi vine să cred !

— Dar care alții ! răbufni oaspetele. Ce rău am făcut altora ?

— Dar alor noștri rău le-ați făcut ?!

Mitriță coborî privirea, căci nu știa ce să răspundă.

— Vezi tu, reluă dialogul cu aceeași voce blîndă dascălul, de degradarea noastră nu sînt vinovate vremurile, ci numai noi, căci ușor devenim victimele propiilor slăbiciuni, ușurînd munca acelora care-s gata să ne pună cununa de spini pe cap.

Dascălul se simţea şi el vinovat de ceea ce se întîmplase aici. Se observase în felul în care-l primise pe Mitriţă, în modul în care-i vorbise. După o vreme de meditaţie, glăsui iarăşi :

— Oprirea trenurilor de lux are vreo vină în toată viaţa noastră ?

— De ce să ne gîndim atît de departe ? îl întîmpină Mitriţă. Nu există nici o legătură.

Dascălul se apropie de sobă şi încearcă sunetul teracotei.

— Aparent nu există nici o legătură de nicăieri.

— Nici asta nu cred.

— Atunci de unde vine răzbunarea ?

— Nu mai vreau să ştiu : îmi ridică sîngele în cap orice gînd.

Ursuleasca îl studie iarăşi cu luare aminte. Era într-o stare jalnică finul său : nebărbierit, cu ochii duşi în fundul capului, ostenit. Voise să ocolească subiectul cu pricina, dar parcă şi pe el îl trăgea ceva într-acolo, căci nu era destul de convins de răzbunare.

— Mianea a fost distrusă, fiindcă se afla pe colina cea mai trufaşă a cătunului, recurse dascălul la o explicaţie, în care credea şi el doar pe jumătate. Cea mai trufaşă, dar şi cea mai vulnerabilă. Că poate şi morţii, zgîndăriţi de chefurile de deasupra, s-au revoltat...

Mitriţă înghiţi în sec, căzut cu capul în palme.

— De, naşule, parcă mai poţi şti de unde ne vin nenorocirile ?

— Căutăm şi noi explicaţii fanteziste, fiindcă adevărul ne-ar mîhni profund de l-am afla care este.

— Acu totul e sfîrşit ! scînci oaspetele.

Ursuleasca avu o mişcare nervoasă a capului.

— Te înşeli amarnic. E doar sfîrşitul unui început amăgitor. Viaţa are şi alte surprize, mult mai plăcute.

— Pentru alţii, poate.

Dascălul păru să nu fi auzit ultimele cuvinte.

— Marmura neagră va îmbogăți sau va sărăci cătunul ? Sacrificiul nostru ne va șubrezi sau ne va întrema ființa ? Nu cumva lecția asta ne era necesară, chiar dacă ne-a găsit cam nepregătiți să o primim ?...

Își întrerupse dizertația și-și aruncă privirile spre vasul de sticlă, în care rădăcinile păreau să tremure în bătaia luminii ce se strecura în încăpere prin fereastră. Citea în ele. Se abținu să-i dea și cea mai mică lămurire despre ce vedea acolo, fiindcă rostul lui în cătun fusese dintotdeauna să îmbărbăteze pe cei care-și pierduseră încrederea în viață. Își roti privirea prin încăpere, în speranța că va găsi un nou pretext de a prelungi conversația. Se ridică în picioare, mîngîie peria de grîu cum ar fi mîngîiat buclele unui copil, își aruncă privirile spre fereastra aburită și, deși nu zărea nimic în afară, surîse, ca și cînd cineva i-ar fi făcut de departe cu mîna. Poate din tinerețea sa, atît de fericită.

Cîți ani să aibă ? se întrebă Mitriță, urmărindu-l cu coada ochiului. Nimeni nu se învrednicise să-i afle. Parcă ar fi trăit aici de la începutul veacurilor, parcă ar fi trebuit să supraviețuiască veacurilor viitoare. Îl apleca-seră anii, după cum observa, iar dacă trupul începuse să i se împuțineze, în schimb mintea îi era la fel de trează.

În clipele astea, Ursuleasca reînvia în memoria sa vizita pe care i-o făcuse cîndva Dona, împreună cu Stelică Dulbaba. Oare ce înțelesese ea din lecția aceea care avusese drept subiect supraviețuirea albinelor în iarnă ? Nu fusese el destul de explicit ori femeia, prea orbită de perspectiva îmbogățirii, își pierduse cumpătul ? Era poate și greșeala lui, că o încurajase în felul său.

Se aplecă și mai mult în apropierea ferestrei, atins de dogoarea focului din sobă, scrutîndu-l cu un ochi pe Mitriță, iar cu celălalt amintirea Donei la vremea cînd îi călcase pragul. Ce multe se schimbaseră și cîte experiențe încercaseră oamenii între timp !

Un zvîcnet îi bătu alarmant în tîmplă. Stătuse prea mult în picioare și se încordase în gînduri. Deschise larg ușa odăii alăturate și-n raza vederii musafirului se profilă acvariul — ocupînd cam jumătate din acel spațiu — în

apa căruia înotau peştişori verzi şi roşii, calmi, liniştiţi, ca toate vieţuitoarele care se simt ocrotite. Desenele lor largi, unduitoare, reordonau gîndurile şi dădeau odihnă ochiului. Instalaţia de oxigen funcţiona fără reproş dar, cu toate acestea, peştişorii nu se mulţumeau cu ceea ce le era dăruit şi urcau pînă la suprafaţa apei, se scuturau puţin, făceau volute în aer şi coborau în adînc mult mai vioi, continuîndu-şi itinerariile lor mărginite, dar suficiente. Mişcarea era condiţia vieţii şi Mitriţă, neinvitat încă de dascăl, se apropie de acvariu şi-n lumina lui discretă, un verde gălbui, pipăi pereţii transparenţi, îşi plimbă degetele pe sticlă, dar nici prezenţa şi nici zgomotele lui — fiindcă lovi de cîteva ori în acvariu — nu stînjeniră pofta peştilor de a înota.

Ion Ursuleasca îl cercetă cu satisfacţie. Nu mai era nevoie ca altădată, afundat într-un fotoliu, să deschidă o carte şi să-şi iniţieze musafirul în tainele înotătorilor. Spre deosebire de albine, a căror viaţă prezenta numeroase semne de întrebare, peştişorii păreau a nu avea nici un secret. Nu însă şi pentru Mitriţă, care se aplecă spre lumea lor, ca şi cînd vederea începuse să-l slăbească, îşi apropie fruntea de sticla rece şi-n clipa următoare o furnicătură îl răscoli din cap în picioare. Avu senzaţia că i se înfig aripioare în umeri, că pulpele i se leagă într-o coadă puternică şi lopătează vîrtos într-o apă tulbure. Voia să iasă la suprafaţă, dar o crustă groasă îi aţinea calea. În jurul lui, vietăţile care-l escortaseră aveau să-l părăsească, fiindcă descoperiseră o galerie secretă. Ar fi vrut şi el să le urmeze, dar nu mai avea nici rîvnă, nici putere să părăsească locul blestemat.

Se scutură pe picioare ca o vietate peste care a căzut din întîmplare rumeguş.

Privindu-şi cobaiul cu răbdarea cercetătorului şi înţelegerea duhovnicului, Ion Ursuleasca descoperi de îndată înfiorarea lui Lefterică şi-i puse o mînă pe umăr. Mîna dascălului ocrotitoare îi alungă gîndul cel rău. Împăcat cu sine, se retrase din odaia capcană şi-şi reocupă scaunul ce-i fusese rezervat, în apropierea sobei încinse. Închizînd

ușa dinspre acvariu, dascălul veni lîngă musafir și-i căută privirea.

— Despre ce vorbeam ? se interesă el, simulînd că-l lăsase memoria.

Lefterică rămase cu privirea în gol, ca și cînd în clipele astea redescoperea sîngele cu care răufăcătorii spoiseră tiribomba, pereții și porțile, jucăriile strivite și lanțurile tăiate, apoi urletul tînguitor al Donei, prăbușirea ei la pămînt. Nici acum nu știa cine trimisese după ajutor și cum de ajunsese atît de repede medicul în cătun.

Își îngustă ochii către dascăl, capul îi căzu într-o parte și-și privi întrebător gazda. El să fie oare omul care se învrednicise s-o scoată pe Dona dintre leșuri ?

— Despre Lăcrimioara, se hotărî în sfîrșit să răspundă.

Privirea lui Ursuleasca, doar vremelnic rătăcită, se îmblînzi uimitor.

— Iată de ce nu-i totul pierdut ! Fata a intrat în lumea bună. Copiii ne vor răzbuna pe toți, dovedind că n-am trecut degeaba pe pămînt și prin viața asta atît de aspră. Dar ce face Lăcrimioara, e bine, sănătoasă ? S-a adaptat capitalei ?

În locul unui răspuns, Mitriță scoase o scrisoare și i-o întinse dascălului. Parcurgînd-o, Ursuleasca zise apoi :

— Într-adevăr, o victorie și de partea voastră. Adică și a noastră, se corectă el, că e fiica acestui încercat cătun. Sper să nu faci greșeala să-i dai vești proaste.

Din nou Mitriță îi înmînă o scrisoare, pe care dascălul o citi cu glas tare :

— „Sîntem sănătoși ceea ce sănătate îți dorim și ție. Sperăm că ai primit banii și pachetele trimise pe același mecanic de tren. Treburi multe ne împiedică să fim regulați cu expedierile. Să nu te superi dacă sfîrșești proviziile înainte de vreme. Cere domnișoarelor Averescu ce-ți trebuie. Ne vom achita noi într-un fel de datorii."

Dascălul se arătă mîndru de finul său.

— Te-ai gîndit bine cînd ai scris așa. În perioada asta, ține-o cît mai departe de tine pe Lăcrimioara. Uneori sînt necesare și minciunile...

Mitriţă aplecă aprobator din cap, şi-n clipa următoare îşi trădă motivul venirii sale aici.

— Naşule, sînt la mare strîmtoare. N-aţi putea să ne împrumutaţi cu ceva parale pînă la vară ?

Dascălul nu arătă nici cea mai mică surprindere.

— Cît ? ridică fruntea înspre musafir.

— Cît s-o pot convinge pe Lăcrimioara că toate sînt în regulă la noi.

Ursuleasca se ridică agale, se îndreptă către un scrin, trase sertăraşul şi-şi înfipse mîna în maldărul de bancnote care zăceau acolo. Numără cu voce tare douăzeci de foi, închise sertarul şi, spre surprinderea sa, Mitriţă fu invitat în altă odaie, ca şi cînd acolo îşi hotăra dascălul afacerile. Într-o încăpere, puternic luminată, nu se găsea nici Fineta şi nici altă persoană care să le fie martor, ci numai rafturi şi lădiţe cu etichete, muşcate, plante agăţătoare şi grîu încolţit, mult mai mult decît în prima odaie în care fusese primit. În ciuda îngheţului de afară, încăperea asta părea a sfida orice anotimp, totul era atît de viu şi primenitor încît puteai crede că ai intrat în anticamera primăverii. Metodic şi cu tandreţe, dascălul îşi mîngîie fiecare plantă, ca un părinte copiii ce-i dau ascultare. Îşi purtă apoi palmele peste lădiţe. Era de-ajuns să le pipăie şi să bănuiască ce se afla înlăuntrul lor. Rînd pe rînd vărsă în nişte cornete de hîrtie, bine răsucite în degete, seminţe de floarea soarelui, de castraveţi, de lubeniţe, de pepeni galbeni, de mărar, de pătrunjel, de ardei, de fasole, de roşii, de bostani.

— Trebuie neapărat să le arunci în brazdă la primăvară ! îi porunci autoritar dascălul.

— Mulţumesc, mulţumesc ! se înclină Mitriţă. Nu trebuia, naşule, e prea mult, nu trebuia !

Dascălul avu în acel moment un gest atît de ferm că orice refuz ar fi echivalat cu o jignire.

— Ba trebuia ! Asta e viclenia vieţii. A venit vremea să luăm totul de la capăt, cu aceeaşi rîvnă. Mai ales voi...

— Mai ales noi ! exclamă Mitriţă, paralizat de cuvintele energice ale dascălului.

La despărţire, cînd se chinuia să găsească vorbele cele mai alese cu care să mulţumească, Ion Ursuleasca îl scoase din impas.

— Dacă mai ai nevoie de ceva, nu mă ocoli, cum s-a întîmplat atîţia ani !

Închizînd în urmă poarta dascălului, Mitriţă se strînse sub tăişul crivăţului ce bătea în lungul uliţei. Şi, totuşi, plumburiul zilei se destrămase într-un cenuşiu sticlos ce făgăduia o înseninare.

CAPITOLUL XI

Ameţeala care stăpînea în aer, în ape, pe pămînt, zvonul discret al primăverii se strecurau tiptil parcă şi-n apropierea încăperii ei căci, de la o vreme, se stinseseră icnetele şi chefurile care podideau fereastra mereu deschisă. Ca o provocare. Gramofonul se auzea în surdină, iar lumina, ce vălurea altădată pînă spre ziuă acoperişul, se arătă tot mai rar. Din întîmplare Lăcrimioara se întîlnise cu Ovidiu, dar, fie că acesta n-o abservase, fie că ţinea neapărat să nu-i mai caute compania — oare fusese atît de lamentabilă ultima oară ? — trecuse pe lîngă ea ca un străin. Cînd dăduseră nas în nas, la intrarea în bloc, o salutase cu indiferenţă.

Întîlnirea cu pictorul acela sclifosit îi redeşteptase fetei gustul pentru limbi străine. Descifrase cîteva texte cu Tălăpan, dar ele nu-i erau suficiente pentru a întreţine o conversaţie. Dacă în urmă cu puţină vreme se plictisea de moarte, blestemîndu-şi singurătatea în care înota, acum nu-i mai ajungeau nici ziua, nici noaptea, cutreierînd sălile pe unde se mai ivea cîte o expoziţie, împrumutînd cărţi de la bibliotecă, urmărind afişele cinematografelor şi teatrelor. Aşa se întîmplă că, într-una din zile, la teatru se trezi în vecinătatea unei perechi de care-o despărţea doar un jilţ. În vreme ce tînăra, cu părul lung, negru catran, ţeapănă, fixa cu superioritate scena, partenerul aplecat asupra ei, transfigurat, se ostenea să-i explice ceva, care, din cîte-şi dădea seama Lăcrimioara, nu-i făcea o deosebită impresie fetei. În schimb, răspunsurile ei, aruncate din vîrful limbii, cu un uşor dispreţ stîrneau amuzamentul bărbatului.

Lăcrimioara recunoscu rîsul. Aplecîndu-se peste balustradă, îi descoperi în cealaltă lojă pe Ovidiu. La pauză voi să se arate celor doi, dar convinsă că i-ar da satisfacție bărbatului, părăsi definitiv sala.

Abia în aceste momente, între cei patru pereți, se simțea părăsită de toată lumea.

Bănuia că taxatoarea îi rîde din spatele ușii, că Mitel Dumitrescu face semne vulgare în urma ei, și-n această stare de descumpănire miasmele uleiurilor, ale toaletei, ale vopselelor deveneau de nesuportat. Senzația de ameteală i se accentuă, cînd, uitîndu-se în oglindă, descoperi ridurile ce i se înmulțiseră în jurul ochilor, pielea gîtului încreștită, întregul chip stors, epuizat, de parcă ar fi îmbătrînit cu cîțiva ani. Asuprită de damfurile ce veneau din coliviile mansardei, de gîndurile negre și de propria sa înstrăinare, deschise fereastra. Un vînt rece, tăios, sufla cu putere, semn că iarna nu-și depusese încă armele. Printre șuierele lui, Lăcrimioara percepu un sunet ciudat. Semăna cu un suspin. Confirmarea bănuielilor sale îi venise de la Maghi, femeia care ținea sub control toată viața mansardei : studentul fusese părăsit.

În sufletul fetei încolțeau speranțele. Ezită să intre la el cîteva zile, dar atunci cînd se hotărî s-o facă, nu mai alese calea acoperișului, ci coborî la etajul „domnilor", pe-acolo pe unde avea acces studentul, urcă cele zece trepte și bătu discret la ușă. N-auzi nici un răspuns, ori, poate, emoția ei puternică o împiedicase să-l recepționeze. Apăsă într-o doară clanța și ușa se deschise atît de ușor că fata se intimidă imediat, crezînd că-i cineva în spatele ei. Abia cînd se dezmetici, observă că Ovidiu nu era unde bănuia ea, ci în pat, cu palmele sub cap, cu privirea înfiptă în tavan.

Emoția îi spori. El auzise, fără îndoială, zgomotul, dar nu se clintise.

Atrasă parcă de o putere magnetică, călcă pe vîrfuri, ca o pisică aflată în apropierea pradei, se așeză pe pat și-i atinse palma. Ca și cum tremurul ei avea darul să trezească fiara, studentul se răsuci în aer, se încordă în mișcare și-și înfipse ghearele în umerii fetei. Apoi, cu o putere sălbatică, o răsturnă în pat, și-n vreme ce buzele

înfierbîntate îi căutau lobul urechii, degetele îi sfîşiau rochia, dînd-o de-o parte şi de alta a trupului ca pe o piele netrebuincioasă.

Lăcrimioara realiză mai tîrziu ceea ce se întîmpla cu ea. Se apără cu unghiile, dar Ovidiu îi răsuci braţele şi-o fixă iarăşi în pat. Folosi atunci dinţii, înfigîndu-i în umărul lui. Gemînd, bărbatul se rostogoli, gata să atingă parchetul împreună cu ea. Muşcătura nu fusese atît de dureroasă pe cît îşi închipuise. Apărîndu-se, studentul întîrziat nu-şi abandonase prada, cînd o lovitură precisă a fetei cu genunchiul, îl făcu pe Ovidiu să urle de durere. Dar nu se dădu bătut. Se ridică, însă fata dispăruse.

Revenită în propria sa colivie, sub straja rînjetelor celor care se aşteptau, se vede, demult la această întîmplare, căci aveau uşile întredeschise, Lăcrimioara înţelese că nu mai putea întîrzia acolo. Simţea aceasta cu atît mai mult cu cît marşul prin faţa lor, aproape despuiată, ce ar fi făcut-o altă dată să moară de ruşine, îi produsese mai curînd un soi de aţîţare. Era evident că începea să devină imună la rău.

Îşi făcu în grabă bagajele, avu o noapte de coşmar şi-n zori se hotărî să-şi ia rămas bun de la domnişoarele Averescu. Renunţă cînd ajunse la uşa lor, gîndindu-se cu ură la farsa pe care i-o jucaseră cotoroanţele.

Şi totuşi, se înşelase temîndu-se că iarna se va prelungi. Atunci cînd deschisese fereastra, speriindu-se de vîntoase, asistase la ultimele ei zbateri. Pe nesimţite se strecurase dinspre miază-zi Bălţăreţul, măturînd ultimele gulere de zăpadă. Femeile îşi abandonau cojoacele, şalurile şi cizmele, ridicîndu-şi părul în cocuri, alergînd la coafor, îmbrăcînd pelerine viu colorate. Le puteai vedea şi la ferestre, cu şomoiage ce făceau sticla lună, iar pe unele porţi lucea deja vopseaua.

Oraşul tot era numai zumzet şi larmă. Mugurii stăteau gata să plesnească pe crenguţe, iarba îşi arăta colţii prin grădini, iar pietrele, înviorate sub albul varului, păreau nişte ouă uriaşe, amintind tuturor că era vremea puiatului.

Abia acum, cînd se hotărîse să se lepede de capitală, îşi reproşa de cîtă orbire fusese în stare. Hălăduise atîta vreme pe străzile ei şi-n ceasul al doisprezecelea îi des-

coperea frumusețile. La început fusese uimirea, care te făcea să vezi totul halucinant, fără contur, o lume grăbită, rece și inospitalieră, prea suficientă sieși pentru a mai îmbia străinul, apoi urmaseră acomodarea, obișnuința în colonia mansardiștilor, și-n fine, surprizele de tot felul, lecturile, vizitele ce-i aruncaseră o maramă curioasă pe ochi. Căci înăuntrul ei se petrecuseră atîtea la care refuza să se mai gîndească acum, cînd descoperea un alt fel de oraș, alte chipuri și îndeletniciri. Poate că...

În vreme ce scormonea cu boturile pantofilor bulgării de pămînt de pe marginea unei alei, îi veniră în minte versurile lui Eliot :

„Aprilie este luna cea mai crudă, hrănind / Liliacul din pămîntul mort..."

Natura începea să-i vorbească în noua ei limbă dobîndită, moșită de primele lecturi sub îndrumarea lui Tălăpan. Intră într-o cofetărie, în holurile cinematografelor aliniate pe bulevard ca unul care știe că nu va mai călca niciodată aceste locuri. Umblase mult și nu se simțea ostenită. Dimpotrivă, noutatea îi sporea puterile. Și-n timp ce din fiecare fereastră surîdea parcă un chip prietenesc, aerul aduse zvonuri curioase. Ajunsă în dreptul unui lanț de blocuri, vuietul se înteți și hărmălaia aceea potopitoare fu săgetată de acorduri limpezi, suverane. Deși erau atît de clare, nu pregeta nimeni să le asculte. Marcată de ideea ruperii definitive de capitală, Lăcrimioara crezu că acele sunete sînt doar o năzărire a sa, dar, cu cît înainta, cu atît își da seama că nu se înșeală. Să fie vreun tînăr care-și încerca aparatul de radio ! Se uită în dreapta, se uită în stînga și regăsi aceeași lume nebună, nebună, alergînd disperată să prindă tramvaiul. Pesemne era undeva, la etaj, o fereastră deschisă. Ori, poate, în parcul din apropiere s-a rătăcit o trupă de muzicanți. Renunțase să mai caute obîrșia acelor acorduri, în același timp vagi și asurzitoare, îndreptîndu-se spre gară, cînd în fața ei se profilă, în toată splendoarea ei, însingurata catedrală. Zidurile de cărămidă roșie, tăiate cu sfială ori, dimpotrivă în unghiuri amenințătoare, vitraliile înguste și alungite ca plecăciunile credincioșilor, chipurile pictate în geamurile lor ca și în numeroasele firide, tur-

nurile rotunjite şi terminate în semnul atît de caracteristic acestor construcţii, îşi trimiteau pentru prima oară ecoul în inima fetei. Brusc, se stinseră larma străzilor, vuietul vîntului, ţipetele copiilor, rîsetele precupeţelor.

Urechea îi era din nou încercată. O înaintare de caravană în deşert, un tremur de frunze, o curgere iute ca a apei de munte, tălmăcea orga. Sunetele ei o chemau unul cîte unul, o ridicau pe călcîie, îi înfigeau aripi în umeri, o ajutau să se ridice la înălţimea de la care veneau ele. Era toată numai un tremur. Aproape inconştient înaintă spre uşa masivă, din lemn aspru. Dar mîna ei firavă n-avu putere să forţeze intrarea unui lăcaş de un rit diferit. Chiar şi cînd o trimitea Dona la modesta lor bisericuţă din cătun, îi lipsea dintotdeauna dezinvoltura. Se simţea încorsetată de canoane drastice şi tocmai din teama de a nu le încălca, gafa constant, încît mersul acolo pentru persoana ei, în general stîngace, devenise o teroare. Din cu totul alte pricini îi părea acum că între viaţa dintotdeauna a acestei catedrale şi nebunia de-afară rămîneau mereu un zid de piatră ori cărămidă, o uşă zăvorîtă, care nu îngăduiau oricui să pătrundă în puritatea spiritualului.

Rămase o vreme indecisă — uneori îi părea că distinge limpede acordurile serafice ale orgii, dincolo de uşile închise, alteori auzul nu-i mai percepea decît larma din afară. Se retrase cu multe îndoieli în suflet, muşcată de nesiguranţă, fiindcă nu-şi putea încă da seama ce se întîmplase, dacă auzise sau nu cu adevărat muzica aceea.

La vocea însingurată a catedralei se mai gîndea cînd trenul cu care plecase noaptea din capitală frîna uşor, încă de la semnal, pentru a face un scurt popas în Ursuleasca. Peste ţinuturile ei de baştină veniseră de mult zorile. Soarele se ridicase deja la un stat de om pe cer şi aureola cu razele lui colinele ce înconjurau cătunul ca arcul unui cercel lobul urechii. Cînd se descoperi singurul pasager care cobora în Ursuleasca se simţi ca un naufragiat aruncat pe o insulă pustie. Nici pe peron şi nici în sala de aşteptare nu se afla vreun om. Impiegatul care ar fi trebuit să iasă afară şi să dea semnalul de plecare al trenului fu descoperit mai tîrziu sus, la primul etaj, cu

felinarul în mînă, dar imediat ce vagoanele începură să ruleze, se retrase înăuntru, şi Lăcrimioara se simţi parcă şi mai înstrăinată.

O luă pe jos, agale, trăgînd cu greu cele două geamantane. Cu cît se apropia de cătun, cu atît simţea că-şi pierde respiraţia. O bănuială îi spunea că s-a întîmplat ceva aici. Zări cîţiva oameni în drumul ei, dar, curios, nimeni nu-i venea în întîmpinare, toţi erau grăbiţi şi absorbiţi de cărări ascunse. Uimirea îi spori cînd coti din şoseaua naţională spre Mianca.

În Ursuleasca timpul curgea mult mai iute decît în capitală. Dăduse deja frunza, florile salcîmului îşi împrăştiau parfumurile dar, sub spuzenia pomilor, putu să observe polate într-o rînă, hornuri prăbuşite, porţi îngenunchiate, ferestre oarbe ori murdare, beciuri din care se mai scurgeau apele şi podul de peste Matcă smuls din temelie. Cu cît înainta, cu-atît înţelegea că răfuielile naturii fuseseră necruţătoare. Dar oamenii ? Ce se întîmplase cu ursuleştenii de îşi recîştigaseră nepăsarea de altădată ?

Aruncîndu-şi privirea spre Mianca, uluirea îi fu pe potriva imaginilor ce le întîlnise în cale. Ca un sărman şi încremenit catarg se descoperea tiribomba, legînd încă nevolnic cerul de cătun, cu un ultim şi suprem efort. Pentru o fracţiune de secundă sîngele îngheţat în vine se înteţi atît de mult că era gata să-i spargă vasele. Deşi simţi în apropierea sa pe Coriolan, deşi Măin Potăin ieşise la poartă, pesemne s-o pregătească înainte de a zări ruina de pe Mianca, le ignoră prezenţa şi alergă într-un suflet, cu ultimele puteri.

Pereţii mai erau mînjiţi de sînge. Porţile nu fuseseră ridicate de la pămînt. Taraba-tir se mai ţinea în cîteva scînduri, lanţurile, ca şi scaunele tiribombei zăceau la rădăcina acesteia. Observîndu-le dintr-o dată, nu întîrzie cu privirea peste ele, fiindcă în faţa casei, căzut pe un butuc, cu picioarele adunate, cu palmele la urechi, zăcea un bătrîn. Apropiindu-se de el tiptil, cu ochii învăpăiaţi, Lăcrimioarei îi fu greu să recunoască în făptura aceea pe propriul ei tată. Întîrziind în faţa lui ca în apropierea unei icoane şterse, fata simţi cum Mitriţă se desprinde

puţin cîte puţin din picoteală, ca un pui de oul ce l-a hrănit şi protejat o vreme. I se mişcă mai întîi un deget, apoi un braţ, picioarele, capul. Ochii îi erau încercănaţi şi împăienjeniţi. Vru să se ridice de pe butuc, dar ceva îl ţinea încă legat de el. Un braţ îi flutură în aer, apoi amîndouă, şi veni rîndul buzelor să se mişte de mai multe ori. Nu reuşi să mormăie decît ceva nedesluşit.

În trupul ei slab, deşirat, betegit de atîtea înfrîngeri, încolţi o neostoită poftă de a înfrunta potrivniciile sorţii, de parcă abia acum se năştea din neamul bătăios al Donei.

Se lăsă în genunchi, prinse palmele reci ale lui Mitriţă într-ale sale, le încălzi treptat şi-şi apropie obrazul fierbinte de obrazul tatălui. În vreme ce stăteau lipiţi unul de altul, asemenea „Fecioarei cu pruncul" feţele amîndorura simţiră, deopotrivă, umezeala.

— Nu te necăji, încercă să-şi încurajeze părintele, ştergîndu-şi lacrimile, de cînd se ştie omul a tot alergat după fericire... Mărturie stau hrisoave străvechi...

Chipul lui Lefterică se congestionă, de parcă aceste simple cuvinte redeşteptaseră în el noi speranţe.

— Şi a găsit-o cineva ?

În locul unui răspuns, Lăcrimioara zîmbi blîndului soare de aprilie şi-şi umflă nările pentru a trage în piept mireasma florilor de salcîm ce stăpîneau în împărăţia verdelui crud. În ochii ei, atît de cenuşii altădată, se aprinsese o scînteie misterioasă şi promiţătoare.

EPILOG

Aşa cum era înţelegerea, muşteriii nu întîrziaseră, pentru a nu pierde chilipirul. Apăruseră, cu două tractoare şi patru remorci să încarce în ele tiribomba şi tot ceea ce mai putea fi bun de folosit. Petrecîndu-i înspre şoseaua naţională, Lefterică se pomeni pe la mijlocul drumului cu un uruit în auz. Apoi, zgomotele şi claxonările sporiră. Se temu că venise vremea să fie chemată şi pentru el maşina „Salvării". Cînd ajunse însă în crucea drumurilor, înţelese ce se întîmplase. Înspre cătun se îndrepta un întreg cortegiu metalic.

În sfîrşit, minerii !

La egală distanţă între utilajele care se apropiau şi tiribombă, obiectul care-i dăduse cîndva atîtea iluzii, alergă înspre cea din urmă, în speranţa că va putea rupe tîrgul cu muşteriii săi, dar, după o vreme, cînd simţi că paşii săi erau mult mai înceţi decît turaţia motoarelor, se retrase epuizat. Experinţa „Marmurei negre" nu mai putea fi reluată. De el, cel puţin.

La orele douăsprezece şi-un sfert ale aceleeaşi zile, Mitriţă Lefterică se înrola şi el în batalioanele ce urmau să scurme pămîntul Ursuleascăi în vederea eliberării marmurei negre. Chipul său, în aşteptarea semnării angajamentului, arăta asemenea boţului de ceară din care se modelează lumînările, căci din ochii lui veseli-trişti izbucnea în afară lumina unuia care pricepuse, în sfîrşit, viclenia vieţii.

Lector : GABRIELA ADAMEȘTEANU
Tehnoredactor : GH. CHIRU

Apărut : 1989. Bun de tipar : 21.07.1989
Format : 16/54×84. Coli tipo : 22

Comanda nr. 90 230
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România

I.S.B.N. 973-23-0120-1

Lei 16,50